ГІМ

ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

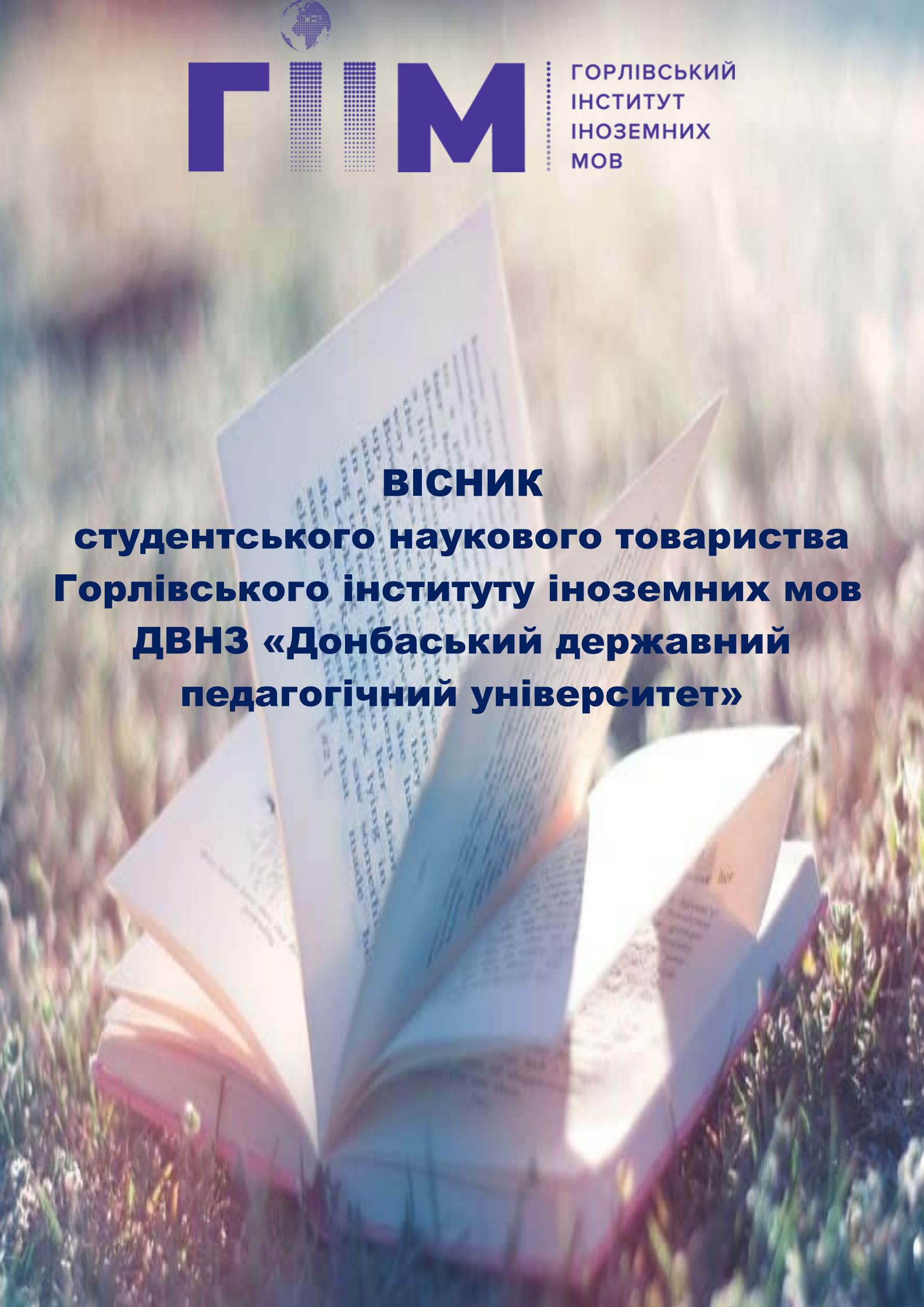

ВІСНИК
студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УНІВЕРСИТЕТ МАРІЇ КЮРІ-СКЛОДОВСЬКОЇ (ЛЮБЛІН, ПОЛЬЩА)

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»

Вісник
студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов

Випуск 11

Дніпро 2023

Друкується за рішенням вченої ради
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 4 від 22 листопада 2023 р.)

**Головний редактор – канд. пед. наук,
доцент Н. А. Несторук**

Редакційна рада:

д-р філол. наук, професор	**Т. М. Марченко**
д-р філол. наук, професор	**С. А. Комаров**
д-р істор. наук, професор	**В. М. Докашенко**
д-р істор. наук, професор	**Г. П. Докашенко**
канд. філол. наук, доцент	**О. В. Круть**
канд. філол. наук, доцент	**О. А. Ясинецька**
зав. відділу наукової роботи ГІІМ	**Л. В. Ткаченко**
провідний фахівець відділу наукової роботи ГІІМ	**Т. Ф. Русакевич**

Рецензенти:

д-р філол. наук, професор	**В. А. Глущенко**
д-р філол. наук, професор	**Н. В. Дьячок**

Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем». Вип. 11. Дніпро: Вид-во ГІІМ ДВНЗ ДДПУ, 2023. 285 с.

Наукова проблематика збірника висвітлює актуальні питання філології та психології, що знайшли своє відображення в опублікованих доповідях студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів. Тематика зумовлена аналізом лексичного, граматичного, семантичного і прагматичного рівнів мови; дослідженням параметрів тексту й дискурсу; виявленням особливостей авторського стилю; розкриттям специфіки перекладознавчих проблем; увагою до новітніх технологій у навчанні іншомовної соціокультурної комунікації; забезпеченням науково-практичних відповідей на питання психолінгвістики, соціально-психологічної компетентності й психологічної допомоги.

Збірник адресовано широкому загалу науковців різного віку та рівня освіти. Відповідальність за зміст тез несуть автори.

ЗМІСТ

Алєєв Ярослав Модестович
Прийоми перекладу метафоричної термінології 12

Алієва Ольга Миколаївна
Роль паратексту в романі Ієна Мак'юена «Горіхова шкаралупа» 14

Анічкіна Анастасія Валеріївна
Підвищення навчальної мотивації учнів на уроках англійської мови під час онлайн-навчання 17

Астахов Олексій Сергійович
Програма корекції негативних емоційних станів підлітків методами арт-терапії в онлайн-форматі 20

Бабіч Єлизавета Сергіївна
Комп'ютерна термінологія: лінгвістичний та перекладацький аспекти 23

Байрачна Ганна Володимирівна
Особливості прояву тривожності у старшокласників: діагностика та психокорекція 27

Бановська Дар'я Костянтинівна
Мітологема як предмет дослідження сучасних лінгвістичних дисциплін 29

Бачуріна Надія Олександрівна,
Коляденко Ніна Володимирівна
Обгрунтування медико-психологічної допомоги особам із наслідками воєнної психотравми 32

Безсонов Олександр Олександрович
Лексичні інновації в сучасному англомовному інтернет-дискурсі 35

Бєкасов Дмитро Сергійович
Прагмалінгвістичні особливості локалізації побутової електроніки для українського користувача 37

Бєляєв Богдан Станіславович
Переклад текстів військово-технічного спрямування (на матеріалі інструкції до гаубиць) 41

Біла Христина Романівна
Стратегії одомашнення та відчуження в українському перекладі роману Джеймса Джойса *Ulyssess* / «Улісс» 44

Бойко Оксана Юріївна
Педагогічне застосування психолінгвістичного аспекту
віртуальної комунікації на уроках англійської мови 48

Бойко Олександра Олександрівна
Прецедентне ім'я та інші засоби створення гри слів в оригіналі та
перекладі (на матеріалі роману Олдоса Гакслі *Brave New World*) 50

Бойко Олексій Леонідович
Сучасні концепції навчання іноземних мов 53

Буряковська Ольга Геннадіївна
Емоційна складова процесу навчання англійській мові онлайн 57

Бутенко Наталя Миколаївна
Структура та зміст програми розвитку копінг-поведінки особистості
в юнацькому віці 60

Великородна Поліна Романівна
Способи відтворення семантико-граматичних функцій
інфінітива та інфінітивних зворотів засобами цільової мови
(на матеріалі газетно-інформативних текстів) 64

Гладиш Валерій Ігорович
Комплексний підхід до визначення чинників
саморегуляції поведінки підлітків 66

Гнатуша Юлія Юріївна
Артланг в оригіналі та перекладі
(на матеріалі фільму *Star Wars: Episode I – The Phantom Menace*) 70

Голяченко Наталія Юріївна
Стресозахисна поведінка особистості в період ранньої дорослості 74

Гопко Софія Сергіївна
Функціональне навантаження виражальних засобів
у виданні Мічіо Кайку «Майбутнє розуму» 77

Горбунова Марія Романівна
Діалекти британської англійської мови та їхні особливості 80

Грибенюк Анна Ігорівна,
Степаненко Лариса Вікторівна
Особливості соціальної адаптації вимушених переселенців 82

Гурьков Ілля Русланович
The Phenomenon of Ellipsis in English 84

Гутникова Анна Миколаївна,
Степаненко Лариса Вікторівна
Особливості вияву механізмів психологічного захисту
у хворих на лор-органи 86

Демко Катерина Олександрівна
Концепт *ВЕСІЛЛЯ* в англійській та українській мовах:
порівняльний аналіз 88

Дехтяр Анастасія Олексіївна
Переклад каламбурів (на матеріалі серіалу *The Last of Us*
та його перекладів українською мовою) 90

Дмитрієва Єлизавета Дмитрівна
Роль самооцінки та важливість психологічно безпечного навчального
середовища у формуванні міжособистісних зв'язків серед підлітків 92

Доценко Ганна Федорівна,
Степаненко Лариса Вікторівна
Стресостійкість як чинник соціально-психологічної адаптації
вимушених переселенців 94

Єрмакова Дар'я Олегівна,
Степаненко Лариса Вікторівна
Особливості вияву емоційних властивостей у вимушених переселенців 97

Єрмоленко Аліна Володимирівна
Особливості корекції стресових станів у дітей вимушеного переселення 99

Закутська Валерія Євгенівна
Переклад вульгаризмів у кінострічках
(на матеріалі фільму *Deadpool* та його перекладу українською мовою) 102

Камак Олена Валеріївна
Мотиваційні чинники дезадаптивної поведінки підлітків 105

Карабут Ігор Євгенович
До проблеми реалізації категорії способу при перекладі
англомовних рекламних текстів 109

Климентовська Катерина Миколаївна
Відображення концептів *ВІРА, НАДІЯ* в англійській та
української мовах: порівняльний аналіз 111

Ковченко Володимир Миколайович
Ідейно-тематичні та образні виміри оповідання Дж. Д. Селінджера
«Uncle Wiggily In Connecticut»: літературний текст і кіноадаптація 113

Корольова Олена Юріївна
Концепт *MADNESS*: психологічний та лінгвістичний аспекти 116

Котельников Дмитро Ігорович
Філологічні проблеми англо-українського кіноперекладу 119

Крамчанінова Катерина Анатоліївна
Регуляція психоемоційного стану дитини молодшого шкільного віку
методами арт-терапії 121

Красюк Леся Віталіївна,
Шуба Юлія Володимирівна
Особливості роману «Місце водія» Мюріел Спарк 124

Кривенко Олексій Вікторович,
Степаненко Лариса Вікторівна
Особистісні трансформації в підприємницькій діяльності 126

Лиховоля Маргарита Павлівна
Застосування фразеологічних одиниць із зоонімічними компонентами
в українській та англійській мовах 130

Лихопека Софія Олександрівна
Запозичення як процес взаємодії двох мовних систем
та засоби їх відтворення українською мовою 132

Мартинюк Олексій Вікторович
Сучасні англомовні компресиви 135

Мельник Ганна Віталіївна
Використання чат-боту ChatGPT в навчанні польської мови 138

Міхєєв Даніїл Едуардович
Виявлення та профілактика тривожності в підлітків 140

Мішунін Михайло Андрійович
Особливості профілактики суїцидальних проявів
як наслідків психотравмуючих подій 142

Мозолевський Анатолій Сергійович
Вживання абревіатур/скорочень в англомовних політичних
та економічних текстах та їх переклад українською мовою 145

Моргун Поліна Олегівна
Поняття й функції синонімії та модуляції в перекладі 147

Морозов Денис Олександрович
Моделі, що описують мовні зміни внаслідок контакту мов 150

Москаленко Христина Олександрівна
Прагмалінгвістичні особливості мовних засобів комп'ютерної галузі:
англо-українські відповідники 153

Мосяженко Ігор Владиславович
Види маніпулятивних стратегій на прикладі ЗМІ 158

Мякота Єлизавета Володимирівна
Професійна мотивація в структурі життєстійкості особистості 161

Ніколенко Олена Олексіївна
Ідіоми з кольоровим компонентом в текстах пісень гурту Queen 162

Ніконова Діана Юріївна,
Степаненко Лариса Вікторівна
Психологічні чинники схильності до суїцидальної поведінки підлітків 165

Новохатня Єлизавета Русланівна
Особливості правових текстів та перекладу юридичної термінології
з англійської мови українською 167

Онищенко Юлія Валентинівна
Реалії як засіб вираження національно-культурної ідентичності
головного героя в оповіданнях А. К. Дойла та їх кіноінтерпретаціях 172

Орлова Ольга Олександрівна
Методи викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання 177

Павлова Марія Анатоліївна
Роль і місце функціональної граматики у вивченні французької мови 179

Панченко Єлісей Владиславович
Лінгвостилістичні особливості мови блогу на матеріалі соцмереж 182

Панчук Анна Сергіївна
Стилістичні й лексичні особливості газетного та журнального стилів 184

Паньшина Маргарита Віталіївна
Цифрові засоби формування англомовної лексичної компетенції
в майбутніх учителів іноземних мов 187

Перкін Павло Валерійович
Оцінка стресу та тривожності у старшокласників 190

Пилипчатіна Олена Ігорівна
Психолінгвістичні особливості білінгвального пізнання
та вивчення англійської мови як другої учнями старшої школи 193

Понуровська Юлія Сергіївна
Переваги використання методики CLIL на заняттях з англійської мови 196

Псарьов Михайло Михайлович
Використання штучного інтелекту (ШІ) в роботі перекладача 198

Радченя Тетяна Федорівна
Фронтальні методи інтерактивного навчання на уроках англійської мови 201

Розінькова Ольга Олегівна
Граматичні умови перекладу на матеріалі англійської та української мов 205

Розінькова Ольга Олегівна
Емоційні метафори у фразеологічних одиницях
української та німецької мов 207

Сало Анастасія Леонідівна
Використання текстів пісень для вивчення фразових дієслів на уроках EFL 209

Скорова Єлизавета Олексіївна
Англійські запозичення в мові сучасної французької молоді 212

Соколова Тетяна Євгенівна
Формування вмінь монологічного мовлення на основі проєктної методики
на середньому етапі навчання іноземної мови 214

Столяревський Олег Володимирович
Переклад офіційної інформації та документів з урахуванням британського й американського варіантів англійської мови 217

Танцюра Лєна Леонідівна
Композиційні особливості роману І. Кіріака «Сини землі» 220

Терехов Євген Костянтинович
Характеристика психічних станів студентської молоді в умовах воєнних подій 223

Терещенко Вікторія Василівна
Проблема маніпуляції в міжособистісній взаємодії 225

Тимків Софія Орестівна,
Тимків Надія Михайлівна
Semantic Constituents of a Scientific and Technical Term 228

Тимошенко Наталія Миколаївна,
Шопша Микола Миколайович,
Шопша Олена Леонідівна
Психокорекція негативних психічних станів осіб із наслідками воєнної травми 232

Ткаченко Ольга Германівна
Результати емпіричного дослідження емоційних станів дітей, які навчаються в умовах воєнного часу 235

Токарчук Вікторія Анатоліївна,
Носенко Анна Володимирівна
Номінативне гніздо слова *heart*: аналіз формальних моделей 239

Трунтаєв Артур Максимович
Життєстійкість як інтегральна риса особистості 243

Усенко Марина Вадимівна
Методи психокорекції агресивної поведінки підлітків 246

Федчун Катерина Сергіївна
Місце американізмів в англійській мові 248

Філіппова Інна Геннадіївна
Позитивна психологія на уроках англійської мови в старшій школі 250

Філіппов Глєб Павлович
Смислові особливості та переклад ономастичної лексики
мультиплікаційних фільмів 253

Хапава Єкатєріна Іракліївна
Використання інтерактивних методів навчання
під час уроків іноземних мов 257

Хацько Катерина Володимирівна
Комунікативна специфіка англомовних публічних лекцій 259
та українських перекладів Ted Talks

Ходарєва Валентина Миколаївна
Концепт *РОДИНА* в англійській мові 262

Череменко Наталія Олександрівна
Психолінгвістичні чинники розвитку пам'яті
при вивченні англійської мови як другої учнями старшої школи 264

Черненко Надія Володимирівна
Способи відтворення семантико-граматичних функцій артиклів
засобами цільової мови (на матеріалі художніх текстів) 267

Шевченко Юлія Вячеславівна
Використання ІКТ у навчанні іноземних мов 269

Шмачкова Анастасія Вікторівна
Специфіка перекладу англомовних фільмових колоквіалізмів
для українського глядача 273

Шутка Владислава Олегівна,
Гурмак Юлія Михайлівна
Outlining Literary Translation: Aproaches, Methods, and Techniques 277

Юрова Софія Андріївна
Формування мовної компетентності в контексті психолінгвістики 280

Diego Valdivieso
Conversation and Common Ground Between Students and Artisans in Cuenca,
Ecuador 282

***Алєєв Ярослав Модестович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стрімкий розвиток наукових досягнень у сучасному суспільстві сприяє появі нових лексичних одиниці у різних галузях. Мовні одиниці на позначення термінології, засобів та процесів з'являються у результаті найменування їхнього місцезнаходження, оновлених систем управління тощо. Англійська мова як динамічна система постійно оновлюється новими одиницями-термінами. Питання вивчення номінативних процесів, вторинної номінації активно досліджуються сучасними мовознавчими студіями. Теорія номінація сприяє виявленню механізмів, які лежать в основі отримання поняттями та предметами найменувань дійсності [1]. Метафоричні терміни потребують детального вивчення з метою виявлення засобів номінацій та способів їх відтворення українською мовою.

Метою роботи є розгляд номінацій термінології, виражених метафорою, та виявлення способів їх перекладу українською мовою. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**: дослідити номінативні моделі метафоричної термінології, визначити основні шляхи перекладу метафоричних термінів.

Технічні терміни з'являється у результаті когнітивної діяльності спеціалістів зазначеної галузі й переосмислення на базі існуючих раніше номінативних одиниць мови, серед яких значне місце охоплюється метафоричними перенесеннями. Метафора як частина номінації об'єктивної дійсності надає науковій термінології особливої образності, поєднуючи всі елементи об'єктів навколишньої дійсності автомобільно-транспортної галузі.

Проблема перекладу метафоричних термінів досліджувалась С. Гусевим, Г. Дядюрою, В. Карабаном тощо. Було розглянуто основні труднощі перекладу метафор, що пов'язано з необхідності отримання певного знання реалій країни, із мови якої робиться переклад. Дотримуючись погляду Г. М. Дядюри [3], виокремлено такі метафоричні терміни: 1) ***номінативні,*** утворені шляхом образного переосмислення слів: *skin* = «обшивка фюзеляжу ліката», *tail* = «хвостове оперення, хвостовий стабілізатор»); 2) ***когнітивні***, які характеризують явище за подібністю процесів: *maintenance base* = «база технічного обслуговування»); 3) ***образні***, в основі яких полягає зіставлення наукових понять зі звичайними речами: *nose wheel* = «носове колесо (шасі)», *blade* = «лопать (повітряного гвинта)»; 4) ***концептуальні***, що охоплюють одиниці, утворені шляхом переосмислення останніх з інших галузей (*winglet* = «аеродинамічна закінцівка крила», *power plant* – «силова установка»); 5) ***безаналогійні*** (*roll* = «крен», *amphibian* – гідролітак).

Результати аналізу показують, що за семантичною ознакою метафорична термінологія розподіляється на п’ять загальних груп: ***антропоморфна*** метафора; ***природоморфна***; ***артефактна***; метафори, що спираються на зіставлення конкретних предметів з ***абстрактними явищами або навпаки***; метафори із запозиченням семантичних одиниць із ***різних галузей***.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, зробимо висновок, що метафоричні терміни, створені шляхом метафоричного перенесення, становлять для перекладача певну складність. Метафоричні терміни найчастіше не мають усталених лексичних еквівалентів в мові перекладу, тобто вважаються семантичним новоутворенням [3].

Аналіз фактичного матеріалу показав, що найчастіше використовується переклад зі збереженням образності; переклад зі зміною образності; переклад без збереження образності.

Переклад зі збереженням образності передбачає пошук еквівалентної відповідності (e.g. *pier finger* = «посадкова галерея», *net* = «мережа», *wing* = «крило»), калькування (e.g. *lifting force* = «підіймальна сила»). Останні відтворюють метафору повністю. Зазначимо, трансформаційний переклад виявляється у додаванні або опущенні (e.g. *widebody fleet* = «парк широко фюзеляжних літаків», *special care* = «особливі умови перевезення», *landing field* = «аеродром») та структурному перетворенні (e.g. *flight range* = «дальність польоту», *flight interface* = «зона відльоту») [3].

Переклад зі зміною образності полягає у пошуку варіантної відповідності (e.g. *gate* = «посадкові ворота», *shell* = «обшивка»), яка супроводжується додаванням (e.g. *hub* = «вузловий аеропорт») чи опущенням (e.g. *green light* = «дозвіл», *fuel farm* = «паливосховище») та структурним перетворенням (e.g. *take-off clearance* = «дозвіл на зліт», *capacity* = «пропускна спроможність аеропорту») [5], подається роз’ясненням терміну в дужках.

Переклад без збереження образності застосовується тоді, коли метафоричний термін не є метафоричним відтворенням, та виявляється у пошуку відповідності, яка має відмінності у структурі вихідної одиниці (e.g. *runway crown* = «вершина ЗПС», *bottle neck* = «вузька зона», *cock* = «кран») завдяки: 1) описовому перекладу (e.g. *hot and high* = «за умов високої температури та на великій висоті») та 2) транскодуванні [3].

Транскодування за В. І. Карабаном [3] вважається прийомом, під час перекладу якого звукова та/або графічна форма слова вихідної мови повністю або частково передається засобами абетки мови перекладу. Згідно з цим, виокремлюються чотири види транскодування:

– ***транскрибування*** виявляється у передачі літерами мови перекладу звукової форми слова вихідної мови (*gate* = «гейт»);

– ***транслітерування*** передає латиною форму слова вихідної мови (*spoiler* = «спойлер», *monitor* = «монітор»);

– ***змішане транскодування*** реалізується у транскрибуванні з елементами транслітерування (*interface* = «інтерфейс»);

– ***адаптивне транскодування*** виявляється в адаптуванні форми слова

вихідної мови до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу (*Airbus* = «Аеробус», *stealth* = «стелт», *aeolipile* = «аеоліпіл»).

Таким чином, семантичні ознаки метафоричної термінології перекладаються українською зі збереженням та зміною образності або без неї. Переклад без збереження образності виявляється в описовому перекладі та транскодуванні (транскрибуванні, транслітеруванні, змішаному та адаптивному транскодуванні тощо).

Незалежно від об'єму фонових знань, перекладач зустрічається з непередбачуваним у тексті мови оригіналу труднощами. Зважаючи на це, перекладач має знати і вміти користуватися різними енциклопедичними довідниками та поширеною мережею Інтернет у всьому світі. Перспективи дослідження вбачаються у аналізі фреймів вихідної мови та їх відтворення у мові перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аладько Д. О. Типологія номінацій крізь призму найменувань посуду в англійській та українській мовах. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_4_51 (дата звернення: 10.11.2023).

2. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. К.: Знання, 2005. 1056 с.

3. Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2001. 22 с.

4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 1. Вінниця: Нова Книга, 2001. 303 с.

5. Кричевська Л. А. Особливості перекладу концептуальної метафори у кліше англомовного наукового тексту. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_36_101 (дата звернення: 08.11.2023).

***Алієва Ольга Миколаївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шуба Юлія Володимирівна,
Навчально-науковий інститут іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ПАРАТЕКСТУ В РОМАНІ ІЄНА МАК'ЮЕНА «ГОРІХОВА ШКАРАЛУПА»

Паратекстуальність як окремий елемент транстекстуальності було виокремлено французьким літературознавцем Жераром Женеттом у 1982 році у праці *«Palimpsests: literature in the second degree»*, а пізніше детально описано у науковій розвідці *«Seuils»* (в англійському перекладі «*Paratexts. Thresholds of interpretation»,* 1997), опублікованій у 1987 році. У цій роботі Жерар Женетт аналізує зовнішні елементи літературного тексту, які супроводжують його, і розглядає їхню роль у сприйнятті та інтерпретації твору читачем.

Паратекст – це супутні, але зовнішні елементи, які оточують основний текст твору і впливають на сприйняття читачем цього тексту. Згідно з Ж. Женеттом, є два типи паратекстуальних елементів – перитекст (передтекст) та епітекст (післятекст). Прикладами перитексту є заголовок, підзаголовок, заголовки до розділів, передмова, епілог, присвята, епіграфи та коментарі автора. До епітексту належать слово видавця, відгуки та рецензії на твір, інтерв'ю, щоденникові записи та листування автора [1, с. 28]. Усі вищезазначені види паратекстуальних елементів є вербальними паратекстуальними елементами.

Окрім вербальних паратекстуальних елементів, творам притаманні також невербальні прояви паратекстуальності. Прикладами невербальних проявів паратекстуальності є ілюстрації, фотографії, таблиці та діаграми у книзі, візуальна презентація самої обкладинки книги, вибір та поєднання різних шрифтів [4, с. 2].

Слушною є думка дослідниці Марі МакКлін, яка вважає, що паратекстуальність є ефективним інструментом для реалізації індексальних зв'язків між різними частинами твору, такими як заголовок, післямова і примітки. Ці елементи формують складну мережу перетинів на рівні основних структур, відповідно до фрактальної моделі різоми. Складові паратексту утворюють складний багатомірний контекст індексально-метонімічного характеру, в якому паратекст репрезентує основний текст як невід'ємну частину цілого [2, с. 274].

Аналіз наявних паратектуальних елементів у романі Ієна Мак'юена «Горіхова шкаралупа», а саме заголовка, епіграфа та присвяти, продемонстрував їхню важливість для розуміння та загального сприйняття твору читачем. По-перше, паратектуальні елементи такі як заголовки, присвяти, епіграфи формують контекст та створюють очікування у читача. Вони допомагають читачеві адаптуватися до тону та тематики твору. Заголовок роману «Горіхова шкаралупа» відкриває широкий простір для різних інтерпретацій. Метафора «горіхова шкаралупа» може вказувати на внутрішній світ персонажів, який залишається невидимим до того часу, поки не розкриється. У свою чергу прочитання рядків епіграфу «*Oh God, I could be bounded in a nutshell and count myself a king of infinite space – were it not that I have bad dreams»* [3] з п'єси Вільяма Шекспіра «Гамлет» та знайомство читача з головними персонажами, вагітною Труді та її коханцем Клодом, імена яких можна трактувати як Гертруда та Клавдій, створюють нерозривний зв'язок між цими двома творами та впливають на очікування читача. Тож, можна зробити висновок, що роман «Горіхова шкаралупа» є переосмисленням класичної п'єси Вільяма Шекспіра, в якій історія вбивства батька матір'ю та дядьком, який є рідним братом батька, одповідається ненародженою дитиною. Таким чином, посилаючись на інші твори, заголовок та епіграф створюють інтертекстуальні зв'язки та поглиблюють розуміння твору.

По-друге, паратекстуальні елементи можуть містити метафори та символіку, що додає додатковий смисловий шар до роману. Наприклад,

метафоричний заголовок може передавати глибинний сенс, який розкривається під час читання. Аналіз виразів та метафор, пов'язаних із горіховою шкаралупою, розкриває глибинний символізм. Наприклад, у розповідях персонажів можна виявити образи, пов'язані з горіхами та їхні внутрішнім «ядерцем», що приховане від погляду. Назва твору «Горіхова шкаралупа» зустрічається і в епіграфі до твору, тим самим підкреслюючи її символічність.

По-третє, знайомство з творчістю та біографією автора, чиє ім’я чи літературний псевдонім зазначені на обкладинці, також впливають на очікування і сприйняття твору. Беручи до уваги той факт, що Ієн Мак'юен був названий критиками «Ієном Похмурим» (*Ian Macabre*) за схильність письменника створювати особливу похмуру атмосферу, можна очікувати, що вбивство буде надзвичайно жорстоким. З іншого боку, попереднє знайомство з творчістю Ієна Мак'юена дозволяє читачеві очікувати високий рівень літературної майстерності та віртуозність в психологічному розгортанні сюжету.

По-четверте, заголовки розділів служать орієнтиром для читача, допомагаючи йому легше розуміти структуру роману та передбачати події. Заголовки розділів можуть вказувати на ключові теми чи зміни в сюжеті, роблячи читачеві підказки щодо подальшого розвитку подій.

По-п’яте, якщо в книзі є ілюстрації, обкладинка чи інші графічні елементи, вони також є частиною паратексту, яка може додатково ілюструвати чи підкреслити ключові аспекти роману. Обкладинка є однією з паратекстуальних складових, яка включає в себе дизайн, заголовок, зображення та інші елементи, розташовані на зовнішній частині книги. Ці елементи можуть викликати певні емоції, зацікавленість чи навіть впливати на перше враження від книги. Дизайн обгортки може відображати жанр, настрій або тематику книги. Приваблива та професійно оформлена обкладинка може стати додатковим стимулом для читача обрати саме цю книгу серед інших на полиці. З іншого боку, непривабливa або недбала обгортка може відлякати від книги навіть тоді, коли її вміст цікавий. Таким чином, обкладинка книги виступає як важливий елемент паратексту, який може впливати на перше враження та вибір читача при обранні книги.

Таким чином, основна роль паратексту – це контекстуалізація, допомога читачеві розуміти, як сприймати той чи інший текст, як орієнтуватися в його внутрішньому світі, або навіть як взаємодіяти з твором. Він створює загальний фон та передбачення, формує очікування та допомагає інтерпретувати основний тексту. Взаємодія заголовка, присвяти, епіграфа та імені автора створює контекст, в якому читач глибше розуміє інтригу роману та його головні теми. Паратекстуальні елементи разом впливають на читацький досвід, формуючи повний образ «Горіхової шкаралупи» як твору. Паратекст є місцем зіткнення свідомості читача (з усім комплексом його емоційного, культурного та соціального досвіду) з уявленням автора, який написав текст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Genette G. Paratext. Thresholds of interpretation / translated by Jane E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 427 p.
2. Maclean M. Pretexts and Paratexts : The Art of the Peripheral. California: California Press, 1992. Pp. 273–279.
3. McEwan, Ian. Nutshell. 2017. URL: https://www.readanybook.com/online/615577 (дата звернення: 10.11.2023).
4. Text, Extratext, Metatext and Paratext in Translation / edited by V. Pellatt. Newcastle upon Tyne, 2013. 127 p.

***Анічкіна Анастасія Валеріївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Через сумні обставини дистанційне навчання увірвалося до нашого життя раптово і встигло заполонити всю систему освіти. Дистанційна освіта – це зручно, тому що можна навчатися не виходячи з дому, або обирати собі місце для навчання самостійно, але є певні мінуси, наприклад, відсутність соціалізації та нестача мотивації. Мотивація є одним з найважливіших компонентом навчання в будь-якому віці.

Проблему мотивації розглядали ще в Стародавній Греції та Стародавньому Римі. Науковці стверджували, що на кожний вчинок повинен бути мотив, тому це питання було важливим ще до нашої ери. Ця тема була і залишається актуальною в усіх країнах світу. Тема мотивації розглядалася багатьма науковцями, зокрема, Арістовою Н., Михайловою Л., Омелай Л., Юрковим О., Суворовою Ю.

Мотивація – це процес, завдяки якому людина під впливом внутрішніх або зовнішніх факторів хоче щось робити. Мотивація є зовнішня і внутрішня. Зовнішня мотивація – це стимул, який подається під впливом зовнішніх чинників, наприклад похвала від батьків або вчителя або бажання отримати високу оцінку. Внутрішня мотивація йде з середини дитини, тобто учень сам розуміє навіщо йому потрібно навчатися. Внутрішня мотивація полягає у задоволенні учня від навчання, йому подобається отримувати нові знання та саморозвиток [3, с. 37].

За спостереженнями Л. Михайлової є чотири види зниження мотивації у тих, хто вивчає іноземну мову:

1. Незадовільний рівень знань англійської мови
2. Відсутність уявлення про використання іноземної мови в подальшому житті.

3. Проблеми зі сприйняттям та запам’ятовуванням матеріалу.

4. Інертне ставлення до освітнього процесу [1, с. 219].

Незадовільний рівень знань дуже впливає на мотивацію, тому що якщо ти не розумієш про, що йдеться, тобі стає не цікаво. Тому для цього існує етап актуалізації опорних знань, щоб вчитель міг з’ясувати у кого який рівень знань. Також на етапі «Мотивація навчальної діяльності» вчитель повинен пояснити для чого потрібна саме ця тема, наприклад тема «My favorite video film» потрібна щоб учні дізналися про свої вподобання та могли поспілкуватися на цю тему з іноземцями, ще можна мотивувати їх переглядом їх улюбленого фільму англійською мовою. Проблеми зі сприйняттям матеріалу також бувають у багатьох учнів, багато нових слів, граматика, яка не схожа на рідну мову, це викликає чимало проблем. Вчитель повинен до кожного знайти диференційований підхід та пояснити правила різними способами, також дуже важливо нові правила вводити до контексту, тоді граматика буде сприйматися легше. Інертне ставлення до навчального процесу – це найскладніша робота для вчителя, але викликати інтерес учнів до уроку можна урахуванням їх інтересів, для цього можна виділити окремий час та розпитати учнів, що їм цікаво, щоб при написанні конспектів уроків враховувати побажання школярів.

Також Михайлова Л. розробила декілька основних правил для підвищення мотивації:

1. Створити сприятливу атмосферу. Завдяки доброзичливій атмосфері, учні почувають себе комфортно, відчуває повагу та довіру до навколишнього середовища, тому швидше розкриваються та виконують завдання із зацікавленістю.

2. Максимальне використання онлайн ресурсів, сприяє швидшому зануренню в іншомовну атмосферу.

3. Використання онлайн-сервісів для підвищення інтересу до англійської мови, наприклад: Quizlet, Quizizz, Duolingo, Word wallnet, Kahoot.

4. Активізація учнів до роботи, тобто якщо кожного учня заохочувати до вивчення мови, це теж буде впливати на підвищення мотивації.

5. Робота з автентичними матеріалами підвищує зацікавленість та дозволяє вивчати культуру та традиції країни, мову якої вивчають.

6. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Це допомагає учням іти в ногу з часом та роблять процес цікавішим.

7. Самостійна робота дозволяє учням понуритися в навчальний процес, обрати собі тему, яка його зацікавить.

8. Ігрова діяльність може мотивувати будь-яку людину, тому що ігрова форма роботи дозволяє розвиватися граючи [1, с. 220].

Ці правила для мотивації дітей доцільно використовувати як в середній ланці, так і в старшій. Можна зробити висновок, що головний компонент мотивації – це зацікавленість.

А. В. Омелай також виокремлює основні способи мотивації на уроках англійської мови: «показ практичного значення знань, наведення цікавих прикладів, створення ситуацій успіху, повідомлення учням теоретичної

значущості навчального матеріалу, постановка далеких і близьких перспектив у навчанні» [2]. Вищезазначені засоби перегукуються між собою, роздивимося детальніше:

1. Потрібно учням розказувати і показувати, де вони можуть застосувати нові знання в реальному житті, тобто, наприклад, на уроці при вивченні теми «My future career», доцільно запропонувати учням написати резюме, за наведеним прикладом, та пояснити, що саме ця тема допоможе учню при працевлаштуванні.

2. Наведення цікавих прикладів, дітей буде простіше зацікавити, якщо приклади будуть пов'язані з їх інтересами, можливо з сучасними фільмами та серіалами, які вони дивляться, або іграми, в які вони грають, або з блогерами, яких вони дивляться.

3. Створення ситуації успіху дуже корисне з боку сприятливої атмосфери на уроці, потрібно давати такі завдання, які зможуть виконати всі, або різнорівневі завдання, але так, щоб кожен відчував себе комфортно. Ситуації успіху допомагають дитині підвищити собі самооцінку та самоповагу.

4. Повідомлення учням практичної значущості навчального матеріалу. Якщо учні будуть знати для чого їм потрібно це знати, вони будуть уважніше слухати вчителя та аналізувати теоретичний матеріал.

5. Постановка далеких і близьких перспектив у навчанні допомагає дітям знати свою кінцеву мету та завдання. Тобто учням потрібно розказувати не тільки мету кожного уроку, а й кожної теми.

Отже, можна зробити висновок, що зі школярами потрібно багато спілкуватися, встановлення емоційного контакту між учителем і учнем дуже важливе у підвищенні мотивації. Також учитель повинен бути дружньо налаштованим до всіх дітей та використовувати індивідуальний підхід до кожного учня, повинен знати інтереси «покоління», тому що на цьому можна зробити дійсно цікавий та змістовний урок.

ЛІТЕРАТУРА

1.Михайлова Л. Підвищення мотивації під час вивчення англійської мови у студентів немовних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Т. 3, № 47. С. 218–221. URL: http://surl.li/mwpka (дата звернення: 30.10.2023).

2. Омелай А. Формування позитивної мотивації на уроках англійської мови. *omelai.blogspot.com*. URL: https://omelai.blogspot.com/p/blogpage_80.html (дата звернення: 30.10.2023).

3. Піменова О., Гапончук О. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *ГАБІТУС*. 2023. № 47. С. 36–39. URL: http://surl.li/mwpke (дата звернення: 30.10.2023).

***Астахов Олексій Сергійович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПІДЛІТКІВ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ В ОНЛАЙН-ФОРМАТІ

В умовах воєнного конфлікту підлітки стають безпосередніми свідками та учасниками нестабільності, стресу та загрози. Сучасна реальність покладає непередбачувані та важкі випробування на плечі цієї вразливої групи населення, і однією з головних проблем, яка виникає в цьому контексті, є зростаюча агресивність, фрустрація, тривожність і ригідність серед підлітків.

Воєнний час створює унікальні виклики для психічного здоров'я підлітків, оскільки вони змушені адаптуватися до непередбачуваності та загроз, які їх оточують. Надмірне навантаження емоційними стресорами може викликати агресивну реакцію на навколишній світ, а фрустрація від відчуття безперспективності може призводити до тривожних станів та ригідних поглядів на життя [1, с. 24–25].

Зменшення показників агресивності, фрустрації, тривожності та ригідності у підлітків під час воєнного конфлікту може бути досягнуте за допомогою арт-терапевтичних методів. Такі підходи, як ізотерапія, казкотерапія, музична терапія та драматерапія, виявляються ефективними у зменшенні емоційного стресу та сприяють психологічному відновленню.

В межах дослідження дієвості методів арт-терапії у форматі он-лайн була розроблена та опробована психокорекційна програма, спрямована на зниження рівня тривожності та підвищення рівня життєстійкості підлітків. У групу увійшли 20 осіб. Усі психокорекційні сесії проводились онлайн з використанням відеозв'язку, що забезпечувало доступність до занять учасників, які за умов воєнних подій у Донецькій області мешкали на той час у різних містах країни та за кордоном.

Метою програми було покращення психологічного стану підлітків та надання їм інструментів для подолання емоційних та психологічних труднощів під час воєнного конфлікту.

Психокорекцій на програма передбачала поліпшення психологічного стану учасників групи за допомогою наступних факторів:

1) Експресивний вираз емоцій. Арт-терапія дозволяє підліткам виразити свої емоції і почуття, які можуть бути надто складними або болючими для висловлення словами. Це сприяє вивільненню стресу та зниженню тривожності [2, с. 233–241].

2) Самовиразність та комунікація. Програма включає в себе групові сесії, під час яких учасники можуть ділитися своїми творчими роботами та

враженнями. Це сприяє поліпшенню навичок спілкування та розвитку взаємодії з однолітками.

3) Сприяння релаксації. Техніки арт-терапії, такі як музична, можуть допомогти підліткам розслабитися і зняти напругу, що особливо важливо під час воєнного конфлікту.

4) Вираження та обробка травматичних подій. Арт-терапія використовується для обробки та подолання психологічних наслідків травматичних подій, що сприяє розумінню та прийняттю власних переживань.

5) Підвищення рівня життєстійкості. Програма включає в себе сесії, спрямовані на зміцнення психологічної стійкості та адаптації до стресових ситуацій. Це допомагає підліткам краще впоратися зі складнощами, що виникають під час воєнного стану [3, с. 21].

6) Вдосконалення навичок саморегуляції. Арт-терапія надає учасникам засоби для саморегуляції емоцій та стресу. Вони навчаються ефективно керувати своїми почуттями та реакціями на стресові ситуації.

7) Психосоціальна підтримка. Групові сесії дозволяють підліткам відчути підтримку один одного, розуміючи, що вони не самі в своїх переживаннях та що є можливість поділитися досвідом та підтримувати один одного.

Таким чином, розроблена нами програма арт-терапії сприяє емоційному відновленню підлітків та їх адаптації до стресових обставин. Вона надає підтримку, інструменти та можливість для виразного вираження почуттів і робить акцент на психологічному відновленні.

Для успішної реалізації цієї корекційно-розвивальної програми арт-терапії для підлітків у умовах воєнного стану, були враховані кілька ключових аспектів:

- Психологічна безпека і конфіденційність. Забезпечення безпеки та конфіденційності для учасників є пріоритетом. Підлітки можуть відчувати стрес через воєнну обстановку, тому важливо створити довіру та забезпечити конфіденційність під час сесій арт-терапії.

- Індивідуальний підхід. Кожен підліток унікальний, тому програма повинна передбачати можливість вибору тих технік арт-терапії, які найбільше відповідають їхнім потребам та емоційному стану.

- Постійна оцінка та коригування. Психологи та арт-терапевти повинні систематично оцінювати психологічний стан учасників та коригувати програму відповідно до їхніх потреб.

- Групова підтримка. Групові сесії дозволяють підліткам відчути підтримку один одного та обмінюватися досвідом.

- Розвиток навичок саморегуляції. Програма надає інструменти для саморегуляції емоцій та стресу, які підлітки можуть використовувати в щоденному житті [4, с. 107–116].

- Оцінка результатів. По завершенню програми була проведена оцінка результатів, які визначили, наскільки успішно програма вплинула на психологічний стан та добробут учасників.

Застосування різноманітних технік арт-терапії, таких як ізотерапія, казкотерапія, музична терапія, танцювальна терапія, та драматерапія, дозволило учасникам виявити свої таланти та розвинути психологічні ресурси, які допоможуть їм впоратися зі стресом та травматичними подіями в їхньому житті.

Програма, розроблена для підлітків, які пережили воєнний конфлікт, складається з 15 занять, кожне з яких охоплює різні тематики, спрямовані на відновлення психологічного благополуччя. Заняття інтегрують різноманітні види мистецтва, включаючи фото, малюнки, музику, драму та казку для створення комплексного підходу до психосоціальної підтримки.

Кожне заняття спрямоване на розвиток виразності та самовираження через творчість. Фотографії та малюнки можуть використовуватися для відображення внутрішніх почуттів та емоцій, музика сприяє релаксації та стимулює емоційний вираз, а драматичні ігри та казки створюють простір для вираження та розуміння особистих переживань. Ця програма сприяє не лише відновленню емоційної стабільності, але й розвитку позитивного сприйняття життя та соціальних навичок у контексті воєнного травматичного досвіду.

За результатами проведеної корекційної програми ми отримали такі показники у групі з 20 осіб.

Таблиця 1. Розподіл респондентів за рівнями прояву емоційних станів

Показники емоційного стану	Кількість осіб з вибірки					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	До програми	Після прогр.	До програми	Після прогр.	До програми	Після прогр.
Тривожність	10	9	5	7	5	4
Фрустрація	5	8	9	8	4	2
Агресивність	12	13	5	5	3	2
Ригідність	9	11	5	5	4	2

Як видно з таблиці 1, після проходження програми із використанням арт-терапевтичних методів, кількість респондентів із високими рівнем прояву негативних станів зменшилась за всіма показниками (найбільше – на 2 особи – за показником «фрустрація»); також збільшилась кількість осіб, в яких діагностувався низький рівень негативних станів (найбільша різниця – 3 особи – за показником «фрустрація»).

Статистично значущий результат отримано за показником «фрустрація» : $p < 0,05$ при коефіцієнті t-Ст'юдента 2,087 (див. Табл 2).

Таблиця 2. Середні показники по групі

Показники емоційного стану	Середні значення		Коефіцієнт Ст'юдента	Рівень статист. значущості
	До корекційної програми (балів)	Після корекційної програми (балів)		
Тривожність	8,3	8,45	0,846	$p > 0,10$
Фрустрація	10,2	9,35	2,087	$p < 0,05$
Агресивність	7,25	7,45	0,901	$p > 0,10$
Ригідність	8,15	8,05	0,523	$p > 0,10$

Дані, отримані за допомогою методів математичної статистики, підтверджують достовірність зниження фрустрації учасників психокорекційної програми із використанням арт-терапії (зміни інших показників не мають потрібного рівня статистичної значущості).

Таким чином, можна зробити висновок, що методи арт-терапії у форматі он-лайн допомагають підліткам долати негативні емоційно-мотиваційні стани, впоратись із певною дезорганізацією свідомості в стані безнадійності та втрати перспективи звичної діяльності; надати дітям надійні інструменти для подолання емоційних та психологічних викликів, що виникають в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зливков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2022. 96 с.

2. Ольховецький С. М. Психологічні чинники дитячих страхів. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Актуальні проблеми психології Інституту психології. Київ: Фенікс, 2019. Вип. 26. С. 233–241.

3. Сорока О.В. Арт-терапевтична компетенція як складова професійної компетентності фахівців соціальної сфери. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2016. № 2 (12).

4. Реброва К. Створення талісманів у процесі арт-терапії. Простір арт-терапії : збірник наукових статей / УМО, ГО «Арт-терапевтична асоціація». Київ : Золоті ворота, 2012. Вип. 12 (12). С. 107–116.

***Бабіч Єлизавета Сергіївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОМП’ЮТЕРНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Розвиток технологічного та наукового прогресу, досягнення в соціально-економічній та соціокультурній сферах, створення новітніх технологій та відкриття нових фактів і явищ обумовлюють необхідність розширення лексичної системи англійської мови словами та виразами, пов’язаними зі сферою технологій. Розвиток філологічної науки та технологічний прогрес завжди є взаємозалежними, що робить цю тему надзвичайно актуальною, зокрема, для мовознавців та перекладачів. В наш час поглиблення розуміння мовно-трансформаційних процесів під час перекладу науково-технічної термінології є вагомою темою для дослідження.

Мета роботи полягає у визначенні структурної організації комп'ютерної термінології англійської мови, у аналізі проблематики та прийомів перекладу останньої. Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути класифікацію моделей комп'ютерних термінів в англійській та українській мовах.
- виявити проблеми еквівалентності у перекладі термінології.
- надати класифікацію основних прийомів перекладу комп'ютерної термінології.

Питанням термінології було присвячено роботи українських мовознавців О. Потебні, В. Шершуна, В. Гнатюка, В. Даниленка.

У своїй роботі В. Даниленко вважає термінологію частиною лексики наукової мови й являє собою самостійний функціонуючий вид загальнонаукової мови [3, с. 8].

За визначенням Словника української мови (1970–1980 рр.) «термінологія – це сукупність термінів певної галузі науки, техніки, мистецтва» [5, с. 88, т. 10]. І. М. Кочан, Г. П. Мацюк, Т. І. Панько стверджують, що термінологія – це наука, що вивчає систему спеціальних слів та виразів, що використовуються для позначення наукових і професійних понять та явищ у певній галузі знань [4, с. 147].

Щодо способів утворення та класифікації комп'ютерних термінів в англійській мові, виокремлюються такі різновиди:

- ***Noun + Noun***

Модель «іменник + іменник» є достатньо поширеною у використанні як в англійській, так і в українській мовах.

Наприклад: *data analysis – аналіз даних, risk assessment – оцінка ризиків, data encryption – шифрування даних, software development – розробка програмного забезпечення.*

- ***Adjective + Noun***

В українській мові модель «прикметник + іменник» є найбільш продуктивним типом створення двокомпонентної термінології; в англійській – поступається попередній моделі за кількістю термінів, але тим не менш є теж доволі популярною.

Наприклад: *artificial intelligence - штучний інтелект, agile development - гнучка розробка, user-friendly interface - користувацький інтерфейс, зручний для користувача.*

- ***Past Part. + Noun***

Атрибутивні словосполучення з різними видами дієприкметників є розповсюдженими явищами як у англійській, так і в українській мовах.

Наприклад: *encrypted data – зашифровані дані, configured settings – налаштовані параметри, installed application – встановлений додаток, backed-up data – резервовані дані, optimized algorithm – оптимізований алгоритм.*

- ***Present Part. + Noun***

Ця модель атрибутивних словосполучень в комп'ютерній термінології є поширеною у використанні англійською та українською мовами.

Наприклад: *running application – запущений додаток, streaming video – потокове відео, growing market – зростаючий ринок, increasing demand – підвищений попит.*

- ***Verb phrases***

В обидвох мовах модель «дієслівних словосполучень» має суттєву роль в комп'ютерній термінології.

Наприклад: *to run a program – виконати програму, to install software – встановити програмне забезпечення, to backup data – зробити резервну копію даних, to debug code – відлагоджувати код, to execute a command – виконати команду.*

- ***Verb + and + Verb***

Модель формування термінів з двома імперативами більш популярна для англійської мови.

Наприклад: *cut-and-paste – вирізати й вставити, save-and-close – зберегти й закрити, copy-and-paste – скопіювати й вставити.*

Англійська мова має велику кількість термінів-словосполучень на позначення більш стійких та конкретних понять. Такі терміни є менш практичними у використанні, менш гнучкими з точки зору заміни окремих слів у виразах та складнішими для сприйняття й розуміння.

Наприклад: *read-write head for magnetic unit – універсальна голівка запам'ятовувального пристрою обчислювальної машини на магнітній стрічці, Solid-State Drive (SSD) controller – контролер твердотільного накопичувача, File Transfer Protocol (FTP) server – сервер протоколу передачі файлів, Graphics Processing Unit (GPU) architecture – архітектура графічного процесора.*

Розглядаючи проблематику перекладу англомовної комп'ютерної термінології, бачимо, що основним завданням перекладача є максимально точна передача змісту оригіналу. Пошук еквівалента в українській мові залежить від різних факторів. Насамперед рівень професійності перекладача, характеристики часу написання оригіналу та перекладу й особливості мов мають вагоме значення. Зважаючи на те, що еквівалентність — це відносне поняття та будь-який переклад апріорі не може бути точним на сто відсотків, розрізняють різні рівні еквівалентності. Під час перекладу технічної літератури крайнє важливо дотримуватись логічної послідовності, точності та об'єктивності тексту. Ці вимоги передбачають повне розуміння термінології, процесів та явищ перекладачем, задля запобігання суттєвих помилок та втрати змісту оригіналу.

Виокремлюються два основні типи відповідників у перекладі: ***одноеквівалентн***і (що мають лише один відповідник) та ***багатоеквівалентні*** (що мають декілька відповідників). Для підбору адекватного та логічного відповідника перекладач має розуміти зміст тексту та визначити який саме варіант перекладу є прийнятним [1, с. 7].

Транскодування є одним з найрозповсюдженіших прийомів перекладу, зокрема в комп'ютерній термінології. Наприклад: *processor – процесор, virus – вірус, bluetooth – блютуз.*

У деяких ситуаціях перекладач використовує спосіб описування терміну задля кращого розуміння явища чи процесу та легшого сприйняття поняття

читачами. Наприклад: *Augmented reality (розширена реальність) – технологія, що дозволяє накладати віртуальні об'єкти на реальний світ, створюючи поєднання віртуальності та реальності* [2, с. 8].

На перший погляд, переклад термінології може здаватися досить легким, але нерідко перекладачам доводиться консультуватися зі спеціалістами певної галузі, особливо коли йдеться про новітні терміни чи відсутність еквіваленту в мові перекладу.

Зокрема, використання комп'ютерної техніки людьми, що не мають жодних професійних навичок, призвело до запозичення та навіть появи кальок. Розповсюдженими прикладами є: *Windows – операційна система Windows (вінда), user – користувач (юзер), software – програмне забезпечення (софт).*

Можна зробити висновок, що в XXI столітті, яке відоме, як епоха технологічного прогресу, комп'ютерна термінологія є невід'ємною частиною життя як комп'ютерних спеціалістів, так і звичайних користувачів ПК. Для перекладу термінології використовують різні моделі словосполучень з використанням іменників, прикметників, дієприкметників, дієслів тощо. Використання моделей термінології допомагає уточнити та структурувати інформацію, що передається. Вони сприяють зрозумілій комунікації та уникненню непорозумінь, особливо в технічних або спеціалізованих галузях. Роздивляючись проблематику еквівалентності перекладу, можна побачити, що створити переклад ідентичний оригіналу неможливо через різну специфіку та особливості термінології в кожній з мов. Головною метою перекладача є донести зміст тексту максимально близько до оригіналу, що вимагає достатніх знань та розуміння перекладачами галузі, з термінологією якої вони працюють. Відсутність цих компонентів може призвести до втрати змісту тексту та суттєвих помилок. В деяких випадках є необхідність консультації зі спеціалістом при перекладі термінології, яка з тієї чи іншої причини не має відповідників в словниках чи викликає якісь сумніви щодо точності у перекладача. Під час вибору еквіваленту необхідно брати до уваги актуальність, точність та ситуативність того чи іншого відповідника. Калькування та транскодування є основними прийомами в роботі з комп'ютерною термінологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан І. М. Термінологія: національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2009. № 648. С. 3–8.

2. Кучман І. М. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій. *Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка*. 2005. № 23. С. 164–166.

3. Навальна М. Науково-технічна термінологія. Навчально-методичний посібник (для студентів зі спеціальності «Документознавство»). Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ». 2013. 84 с.

4. Панько Т. І. Українське термінознавство: підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. Л.: Світ, 1994. 216 с.

5. Словник української мови : в 11-ти т. К.: Наук. Думка, 1970–1980.

***Байрачна Ганна Володимирівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філос. наук, доц. Гудзенко Олена Георгіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ: ДІАГНОСТИКА ТА ПСИХОКОРЕКЦІЯ

Вивчення тривожності у старшокласників є надзвичайно важливим з огляду на її поширеність та потенційний вплив на психічне здоров'я, траєкторію розвитку та академічну успішність. Дослідження показали, що тривожність є однією з найпоширеніших проблем психічного здоров'я старшокласників (показник поширеності – 32,3%) [1, с. 35].

Старшокласники стикаються з унікальними стресами та викликами, які можуть сприяти виникненню тривожності, включаючи академічний тиск, соціальні стосунки та сімейну динаміку. Тривожність може призвести до труднощів з концентрацією уваги, академічною успішністю та загальним самопочуттям старшокласників [1, с. 89].

Термін «тривожність» в психологію був введений грецькими та латинськими лікарями і філософами, які виокремили тривогу з-поміж інших видів негативного афекту та визначили її як медичний розлад. Зокрема, тривожність – це стан людини під час зіткнення із фрустраційними ситуаціями, схильність індивіда до переживання тривоги. Тривога − емоційний стан, який виникає в ситуаціях невизначеної небезпеки та проявляється в очікуванні несприятлового розвитку подій. Основною емоцією в суб'єктивному переживанні тривоги є страх, але можуть виникати ще й провина, туга, невпевненість у собі, безсилля перед зовнішніми факторами, перебільшення їх загрозливого характеру. Але тривожність не є первинною негативною рисою. Певний рівень тривожності − це природна й обов'язкова особливість активності особистості. Тривога пов'язана з очікуванням невдач у соціальних взаємодіях і найчастіше зумовлена тим, що людина не усвідомлює джерело безпеки. Вона може виявлятись у вигляді невпевненості в собі, безсилля перед зовнішніми факторами, перебільшення їх загрозливого характеру [2, с. 99].

На нашу думку, розуміння особливостей тривожності у старшокласників може сприяти розробці ефективних стратегій профілактики та втручання. Наприклад, дослідження показали, що рання ідентифікація та втручання мають вирішальне значення для управління тривогою у старшокласників, а шкільні програми психічного здоров'я можуть бути ефективними для зменшення симптомів тривоги [3, с. 21]. Педагоги та фахівці з психічного здоров'я також відіграють ключову роль у створенні сприятливого шкільного середовища, яке зменшує стрес і сприяє розвитку позитивних навичок подолання труднощів у старшокласників.

Тривожність може проявлятися у старшокласників по-різному. Ось деякі загальні її симптоми:

1. фізичні симптоми – старшокласники можуть відчувати фізичні симптоми, такі як головний біль, біль у шлунку, м'язова напруга, втома, зміни апетиту і сну. Ці симптоми можуть призвести до уникнення школи або пропуску шкільних днів;

2. поведінкові симптоми – тривога також може проявлятися у вигляді змін у поведінці, які можуть включати уникнення соціальних ситуацій, зміни у звичках харчування або сну, зниження успішності, підвищену дратівливість або агресію, а також вживання наркотиків або алкоголю;

3. високий рівень стресу – надмірне занепокоєння, сумніви та негативні думки щодо своїх здібностей, академічної та особистої успішності, а також майбутнього є поширеним явищем серед старшокласників, які відчувають тривогу. Ці негативні стереотипи мислення можуть призвести до відчуття безпорадності, безнадійності та низької самооцінки;

4. соціальна тривожність – старшокласники часто відчувають соціальну тривожність, що ускладнює взаємодію з іншими людьми та формування нових стосунків. Соціальна тривожність може проявлятися як дискомфорт у соціальних ситуаціях, уникнення та страх бути засудженим або негативно оціненим іншими [1, с. 128].

Отже, вивчення тривожності у старшокласників має важливе значення для задоволення потреб цієї групи населення у сфері психічного здоров'я та оптимізації результатів їхнього розвитку. Завдяки кращому розумінню складних факторів, що сприяють виникненню тривожності, а також найбільш ефективних способів запобігання тривожності та управління нею, освітяни та фахівці з психічного здоров'я можуть допомогти старшокласникам розкрити весь свій потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прихожан А.М. Тривожність у дітей та підлітків: психологічна природа і вікова динаміка. К.: «МОДЕК», 2000. 188 с.

2. Коцур Н.І., Годун Н.І. Психоемоційні стреси в школярів: ризики розвитку та шляхи запобігання. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1. С. 97–100.

3. Калюжна Є.М. Психолого-педагогічні чинники тривожності у підлітків. Динаміка наукових досліджень-2005: матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 20-30 червня 2005 р. Т. 47. С. 20–22.

***Бановська Дар'я Костянтинівна**, аспірантка,*
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

МІТОЛОГЕМА ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Етнолінгвістика, етнопсихолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія тощо – це новітні розділи мовознавства та лінгвістичні дисципліни виникнення яких було зумовлене зміною характеру розгляду мовних явищ у напрямі до антропоцентризму, поліпарадигмальності й дискурсивності.

Науковці продовжують розробляти методологію полігалузевих досліджень, що уможливлює глибинний аналіз психологічно важливих мовних одиниць: ідеологем, метафорчиних груп, культурно-мовних концептів, фольклорем, етнолексем, лінгвокультурем і *мітологем*.

Усі перелічені розділи мовознавства вже давно ввійшли в науковий обіг, через статті, підручники, курси лекцій, посібники й інші праці які описують предмети, об'єкти й проблеми сучасної лінгвістики. Але досі чіткого окреслення й визначення поліпарадигмальні дисципліни так і не знайшли, що призводить до частого їх сплутування.

Ми провели опитування серед студентів-філологів, де попросили окреслити предмети дисциплін: *лінгвостилістика, етнолінгвістика, етнопсихололінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвофольклористика, лінгвоконцептологія, когнітивна лінгвістика* та *лінгвопрагматика*. Повне нерозуміння предмету показали 2% студентів. Інші 98% дали неповні відповіді. Наприклад, 17% респондентів вказали, що предметом *етнолінгвістики* є етнолексеми. Це не є помилковим твердженням, але й повним назвати відповідь не можна. Коли ж ми запропонували розрізнити ракурс вивчення *мітологем* кожною із дисциплін, тільки один респондент зміг впоратися з завданням. Зважаючи, що ми надали 4 відповіді на вибір, вважаємо такий результат вкрай незадовільним. Детальніше з результатами опитування можна ознайомитися за покликанням у списку використаних джерел [3].

Ми не вважаємо, що наше опитування точно окреслює всеукраїнську ситуацію, але загальні тенденції серед студентської спільноти відображає.

Тому, є потреба конденсовано розрізнити зазначені дисципліни. Для прикладної основи ми обрали парадигми вивчення дисиплінами одних з найбільш архетипних мовних одиниць − *мітологем*.

Метою нашої роботи є окреслення поглядів на поняття *мітологема* в межах етнолінгвістики, етнопсихолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвоконцептології.

У сучасних шкільних підручниках усталилося визначення *лінгвостилістики*, як розділу мовознавства, що вивчає стилі певної мови.

Стилістична значущість *мітологем* не викликає сумнівів, адже, як підкреслює Алла Василенко, «виразова енергія міфологічно орієнтованого слова яскраво виявляється в межах художньо-мовної системи, оскільки експресивність найповніше реалізується в лексико-семантичному вербальному оточенні, що підсилює та увиразнює емоційно-експресивну функцію міфономенів» [1, с. 13].

Мітологеми лінгвостилістика розглядає як засіб увиразнення тексту, посилення його експресивно-зображальних властивостей, розширення контекстуальності й символічності, підсвідомої апеляції до етнічної та культурної пам'яті.

Термін *етнолінгвістика* має прозору етимологію й утворений основоскладанням слів «етнос» і «лінгвістика». Предметами *етнолінгістики* є різнорівневі мовні одиниці (етнолексема), зокрема, *мітологеми,* які транслюють етнічну свідомість.

Етнолінгвісти вважають *мітологеми* продуктом метафоричного й символічного мислення, а процес їх утворення постійним у кожному живому етносі. Більшість дослідників продовжують розвивати теорію *мітологічного* утворення слова. Аргументують її так: людина пізнає світ через образи, те що неможливо осягнути набуває надприродних ознак і стає елементом міту, пізніше для передачі такої інформації знадобляться слова. Наталя Шарманова наводить як приклад дериватичну паралель утворення етноніма (*мітологеми*) «вир» − «за народними уявленнями, місце, яке пов'язує «той» і «цей» світи; спорідненість слів вир і вирій підтверджує символіку виру як входу в інший простір; місце перебування демонів (вúрників, вирóвників); символ смертельної небезпеки, тому кажуть: «у сам вир попав», тобто в найнебезпечніше місце» [4, с. 80]. Так формувалася свідомість первісних людей. Завдяки мітам слова набували нових − переносних значень. Порівняймо *політ птаха* й *душі*. Другий варіант забарвлений стилістично й яскраво мітологічно маркований. Із розвитком світосприймання, образності та фольклору виникають *мітологеми*-символи, які сьогодні побутують у нашому мовленні, наприклад: *голуб* – символ миру, *мак* – символ смерті, *мальва* – дому, *верба* – суму, *вогонь* – божественна сила тощо. Комплекс таких одиниць (мовних гнізд) відображає мовну картину етносу, його вподобання, звички або табу й заборони.

Лінгвокультурологія – «дисципліна, що вивчає вияв, відбиття та фіксацію культури в мові та дискурсі» [2, с. 17]. Тобто предмет вивчення лінгвокультурології – це вербалізовані елементи духовної та матеріальної культури народу: артефакти, явища дійсності, процеси людської діяльності тощо. Основним в цій парадигмі є звернення до картини світу (*мітологічної*, релігійної чи наукової). Під мітологічною картиною світу ми розуміємо комплекс відомостей, знань чи уявлень про світ реалізованих у мітології. Часто мітологічна картина світу орієнтована на архетипи й регулює поведінку людини через її підсвідомість та надсвідомість.

Лінгвоконцептологія розглядає мітологеми-концепти як мовні одиниці, для яких характерні комплексність (концепт концентрується у свідомості, детермінується культурою й реалізується в мові), ментальна природа, обмеженість свідомістю конкретного носія (якщо елемент відсутній у свідомості індивіді, то й в концепт увійти не може), цінність (концепт – певний набір духовних та моральних цінностей), розмитість меж (концепт – є умовною одиницею), спрямованість на когнітивне узагальнення (концепт – результат пізнавальних операцій), поліапельованість (є безліч лексем, що можуть актуалізувати визначений концепт), трирівневе мовне втілення (система концепту, суб'єктивні засоби апеляції до нього, його текстове вираження в певній ситуації).

Окрім *лінгвокультурології* й *етнолінгвістики*, дотичними до вивчення *мітологем* вважають *етнопсихолінгвістику*. Якщо етнолінгвісти досліджуюють взаємовплив народного побуту та *мітологем*, то *етнопсихолінгвістика* апелює до *мітологеми* як відбитку етнічної свідомості.

Отже, *мітологеми* – це унікальне мовне явище, яке є предметом досліджень майже всіх лінгвістичних галузей. Відмінність у парадигмах вивчення реалізується, через зміну дослідницького аспекту. З погляду *етнолінгвістики*, мітологеми – невід'ємні елементи в мовній картині світу кожного етносу. Мітологеми сприяють етнічній самоідентифікації, а їх глибокий аналіз може дати важливі відомості про історію, сучасний стан і перспективи розвитку групи їх носіїв. *Мітологеми* в *лінгвокультурології* – мовні одиниці, що відбивають культурні реалії, а в *лінгвоконцептології* – один із видів концептів. *Етнопсихолінгвістика* досліджує *мітологеми* як архетипні сполуки в структурі свідомості носіїв певної ментальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко А. М. Українська міфологічна лексика в художній літературі XIX ст.: автореф. дис. канд. філол. наук. Київ, 2004. 19 с.

2. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.

3. Поліпарадигмальні лінгвістичні дисципліни: ґуґл форма. https://forms.gle/uvvRz39QU2n51bNf7 (дата звернення: 17.10.2023).

4. Шарманова Н. М. (2015). Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології / за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.

***Бачуріна Надія Олександрівна**, студентка;*
*наук. керівник і співавтор – д-р мед. наук, доц., проф. кафедри медичної психології **Коляденко Ніна Володимирівна**,*
Інститут медичних і фармацевтичних наук
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ОБГРУНТУВАННЯ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ ІЗ НАСЛІДКАМИ ВОЄННОЇ ПСИХОТРАВМИ

Психічні стани є одним із базових понять психологічної науки, поряд із психічними процесами та явищами [9]. З погляду системного підходу і теорії функціональних систем П. Анохіна, психічні стани являють собою систему, яка визначає співвідношення психічних процесів, зумовлює їхню взаємодію і забезпечує механізми реалізації у відповідності до індивідуально-психологічних властивостей особистості людини та інших факторів [2; 5]. Розвиток рефлексології, заснованої працями І. Сєченова, В. Бехтерева та І. Павлова, дозволив пов'язати психічні стани з поведінковою активністю людини та психофізіологічною концепцією гомеостазу, а також виділити такі додаткові психічні утворення, як звички, знання, вміння, навички [3; 7]. Розуміння психічних станів на основі діяльнісного підходу дозволяє виділити в їхній структурі також психологічний, фізіологічний і поведінковий рівні [7]. Вчення про психічні стани має практичне значення в психології та медицині.

Провідною характеристикою психічних станів є їхня ситуативність, тобто відповідь на конкретну поточну життєву ситуацію. Функція психічних станів полягає у збереженні цілісності людини як біопсихосоціальної системи [4]. Якщо позитивні психічні стани здійснюють стимулюючий вплив на фізичне і психологічне здоров'я, то негативні психічні стани можуть спричинити порушення здоров'я людини та її соціального функціонування, причому рівень їх розвитку вказує на глибину стресу, тривожно-депресивних переживань [11].

З питанням адаптації та подолання негативних психічних станів пов'язані ідеї А. Бандури про самоефективність особистості в мінливому суспільстві [10]. Ситуація війни супроводжується невизначеністю, конфліктністю та непередбачуваністю, наявністю загрози та низькою вірогідністю задоволення потреби в безпеці під час воєнних дій [6]. При неадекватних копінг-стратегіях та перевантаженні механізмів психологічного захисту, фрустраційні та стресові ситуації стають причиною дезадаптації, що стає на заваді особистісного розвитку та проявляється втратою відчуття психологічного благополуччя [8; 12; 13].

Методологія експериментального дослідження особливостей психічних станів осіб, які переживають тривалу екстремальну та кризову ситуацію повномасштабної війни, базувалася на основі цілісного розуміння людини як біопсихосоціальної істоти в єдності біологічної, психологічної та соціальної

складових, а також теоретико-методологічних підходів до вивчення психологічних станів: поведінкового; нейробіологічного; самооцінювального; експериментального [12]. У процесі дослідження було використано наступні психодіагностичні методики [1; 12]: “Діагностика стану стресу” (А. Прохоров); опитувальник САН (Самопочуття, Активність, Настрій); опитувальник “Самооцінка психічних станів” Айзенка; “Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності” Спілбергера-Ханіна. Лонгітюдне дослідження осіб із наслідками воєнної психотравми проводилося на базі приватної консультативної психіатричної клініки та медичних навчальних закладів м. Києва. В процесі формування вибірки респондентів було з’ясовано, що значний контингент серед клієнтів практикуючих психологів становлять жінки з маленькими дітьми, які евакуювалися з регіонів активних бойових дій, тривалий час знаходяться в стані стресу та виявляють наявність наслідків пережитої воєнної психотравми, що в багатьох випадках досягає клінічного рівня. В досліджуваних пацієнтів виявлено високий рівень ситуативної тривожності та значне зниження показників активності та настрою, що свідчить про наявність перевтоми та виснаження адаптаційних ресурсів організму внаслідок тривалого стресу, пов’язаного з війною. Відчуття неможливості вплинути на негативну ситуацію, що склалася внаслідок війни, втрата звичного способу життя та обмеження можливостей самореалізації проявлялися негативними психічними станами безпорадності та фрустрації. Застрягання на негативних переживаннях, пов’язаних із тривалим знаходженням в ситуації стресу внаслідок війни, проявлялося підвищеним рівнем показника ригідності.

Таким чином, було встановлено, що перебування в тривалій стресогенній екстремальній та кризовій ситуації війни в зоні активних бойових дій та подальшої евакуації є фактором ризику щодо розвитку таких негативних психічних станів, як тривога, гнів, невпевненість, фрустрація, агресія, ригідність, поганий настрій та зниження активності, що пов’язане зі зниженням самоконтролю та керування емоціями, станом перевтоми, виснаження ресурсів та зриву адаптаційних механізмів організму, і потребує відповідних психокорекційних втручань, тоді як показники межового рівня становлять ризик декомпенсації, для попередження чого необхідними є психопрофілактичні заходи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баклицька О. П. Психодіагностика. Психологічний практикум: навч. посібник / Баклицька О. П., Баклицький І. О., Сірко Р. І., Слободяник В. І. Львів: Сполом, 2015. 464 с.

2. Бойко-Бузиль Ю. Ю, Негативні психічні стани та методи їх попередження. *Особистість, суспільство, війна*. Х., 2023, С. 32–34.

3. Ігумнова О. Б. Емпіричне дослідження стратегій копінг-поведінки та саморегуляції студентів-психологів. *Теорія і практика сучасної психології*: зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2019. № 2, т. 2. С. 63–68.

4. Курило В. С. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України: монографія / В. С. Курило, С. В. Савченко, О. Л. Караман. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. 240 с.

5. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія. К.: Форум, 2020. 543 с.

6. Мацевко Т. М. Психічні стани військовослужбовців після повернення із зони ведення бойових дій / Мацевко Т. М., Березницька У. О., Солошенко Н. В. *Вісник Національного університету оборони України*, 2020. № 2(55). С. 59–67.

7. Юрченко В. Психічні стани в працях вітчизняних психологів XX ст. *Проблеми сучасної психології*: Збірник наукових праць, 2019. Вип. 13. DOI: https://doi.org/10.32626/2227-6246.2011-13.%p (дата звернення: 20.10.2023).

8. Goloshumova, G. S., Ershova, O. V., Salakhova, V. B., Kidinov, A. V., Nalichaeva, S. A., & Yanysheva, V. A. (2019). Information and educational environment of higher school as a factor of the formation of coping strategies in the structure of students' personality (ecological and psychological aspect). *Eurasian journal of biosciences*, *13*(2).

9. Gottschalk, L. A., & Gleser, G. C. (2022). *The measurement of psychological states through the content analysis of verbal behavior*. Univ of California Press.

10. Jerusalem, M., & Mittag, W. (1995). Self-efficacy in stressful life transitions. *Self-efficacy in changing societies*, 177–201.

11. Sambol, S., Suleyman, E., Scarfo, J., & Ball, M. (2022). Distinguishing between trait emotional intelligence and the five-factor model of personality: additive predictive validity of emotional intelligence for negative emotional states. *Heliyon*, *8*(2).

12. Shopsha, M., Shopsha, O., Zhyvaho, Kh., et al. (2023). The Influence of the War Situation on the Mental States of the Population of Ukraine and Their Art-Therapeutic Psychocorrection, *Modern Medicine, Pharmacy and Medical Psychology*, №1(10), pp. 67–82.

13. Shopsha, O. L., & Milodanova, N. M. (2022). Peculiarities of adaptation of forcibly displaced persons to life abroad. *The 2nd International scientific and practical conference "Science and innovation of modern world"*(October 26-28, 2022). Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2022. 948 p.

***Безсонов Олександр Олександрович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

У сучасному англомовному інтернет-дискурсі відбувається еволюційний процес, де важливим елементом комунікації та визначальним фактором для розуміння сучасного цифрового світу стають *лексичні інновації*. Ці нові слова та вирази не тільки втілюють у собі технологічний прогрес та зміни в суспільній динаміці, але й глибоко впливають на мовну практику та культурний контекст.

З одного боку, виникнення нових слів віддзеркалює сучасні технологічні досягнення, соціальні тенденції та зміни в способі спілкування. Такі лексичні інновації стають своєрідним кодом, що об'єднує інтернет-спільноту та дозволяє виражати нові ідеї та концепції. З іншого боку, важливим є дослідити, як само ці нові слова або *неологізми* впливають на англійську мову як систему, чи вони стають постійними складовими її лексичного арсеналу, чи є тимчасовим явищем, що пов'язано з конкретним періодом розвитку інтернет-культури.

Мета цієї роботи полягає у дослідженні впливу лексичних інновацій на сучасний англомовний інтернет-дискурс.

Лексичні інновації є одним із найважливіших процесів у розвитку мови, що відображають зміни в соціальних, культурних, технологічних та інших сферах життя суспільства. У сучасному англомовному інтернет-дискурсі лексичні інновації відіграють особливо важливу роль.

Існує кілька причин поширеності лексичних інновацій в інтернет-дискурсі. По-перше, Інтернет є середовищем, де постійно виникають новітні концепції та явища. Так, розвиток соціальних мереж сприяв появі нових понять: *френдзона* (= «зона дружби»), *тролінг* (= «свідомо провокативні висловлювання, спрямовані на емоційну реакцію») та *флуд* (= «нерозбірливий або беззмістовний текст, призначений для заповнення простору»).

По-друге, Інтернет швидко поширює нові слова й вирази, що пов’язано з можливістю спілкування людей з різних країн і культур. У результаті нові слова і вирази стають розповсюдженими в різних мовах.

По-третє, завдяки Інтернету люди експериментують з мовою. У інтернеті люди використовують нові слова й вирази, що сприяє появі нових лексичних інновацій.

В англомовному Інтернет-дискурсі лексичні надають особливу виразність комунікації в цифровому середовищі. Саме вони сприяють висловлюванню своїх думок та почуттів більш точно й виразно. Крім того, лексичні інновації в інтернет-дискурсі відображають сучасні тенденціїї у розвитку суспільства [3, с. 11].

Розглянемо деякі лексичні інновації в англомовному інтернет-дискурсі.

Слова, пов’язані з ***соціальними мережами***: *selfie* (= «свій портрет, зроблений за допомогою камери телефону»), *hashtag* (= «хештег»), *trolling* (= «тролінг»), *meme* (= «мем»), *influencer* (= «впливовий користувач»).

Слова, пов'язані з ***технологіями***: *e-mail* (= «електронна пошта»), *smartphone* (= «смартфон»), *app* (= «додаток»), *online* (= «в Інтернеті»), *offline* (=«не в Інтернеті»).

Слова, пов'язані з ***цифровою культурою***: *geek* (= «техно-ентузіаст»), *nerd* (= «інтелектуал»), *gamer* (= «ігровий фанат»), *streamer* (= «стример»), *YouTuber* (= «ютубер»).

Слід зазначити, що деякі лексичні одиниці з’явились в Інтернет-дискурсі в результаті певних подій: пор. *doomscrolling* (= «постійне переглядання новин, які викликають негативні емоції») з'явилося під час пандемії COVID-19 [2, с. 34], *metaverse* (= «віртуальний світ, який об'єднує різні віртуальні простори») – після оголошення своїх планів побудувати метавсесвіт компанією Meta (раніше Facebook) [1, с. 103]. Поява неологізму *NFT* (= «невзаємозамінний токен») пов’язано з виникненням можливісті купувати й продавати цифрові об'єкти, мистецтво, музика та відео – у вигляді *NFT* [2, с. 32].

Лексичні інновації сприяють збагаченню лексичного запасу англійської мови, бо застосовуються у різних сферах життя, від технологій і політики – до культури і поп-культури. Так, у 2022 році до Оксфордського словника було включено *doomscrolling*, *metaverse* та *NFT* [1, с. 101].

Лексичні інновації впливають на мовну структуру, що призводить до появи нових форм слів, граматичних структур, мовних кодів тощо. Лексичні інновації допомагають висловлюванню думок та почуттів, сприяють ефективному спілкуванню між людьми з різних культур, відображенню змін в культурі, появі нових культурних явищ або зміни значень існуючих понять. Так, мовна одиниця *influencer* з’явилась у зв’язку з появою соціальних мереж, що дозволило людям впливати на думку інших.

Розвиток лексичних інновацій у інтернет-дискурсі є складним явищем, що залежить від різних факторів; 1) швидкість та доступність інформації, 2) соціальні мережі та віртуальний контент, 3) глобальний характер Інтернету, 4) технологічні зміни та нововведення, 4) комунікація та спілкування в реальному часі, 5) культурні та соціальні зміни.

Використання лексичних інновацій у інтернет-дискурсі є цікавим предметом для досліджень, оскільки інтернет постійно змінюється, впливаючи на мову та способи спілкування. Деякі ключові тенденції використання лексичних інновацій у веб-дискурсі включають швидку еволюцію мови, меми та інтернет-культуру, адаптацію та зміну значень, глобальну природу впливу, технологічні та інтернет-специфічні терміни, унікальний стиль спілкування. тощо.

Лексичні інновації в інтернет-дискурсі є постійно змінюючим явищем, що формується під впливом соціальних мереж, технологій та глобального спілкування та сприяє поширенню способів спілкування та мовлення

користувачів, зумовлюючи потребу в увазі до дослідження цих процесів. Ефективне вивчення лексичних інновацій ппередбачає такі підходи:

- дослідження і моніторинг;
- залучення фахівців;
- контекстуалізація та розуміння.

Використання таких підходів допомагає розумінню та вивченню лексичних інновацій в Інтернеті, що є важливим для адаптації мови до сучасних технологічних та культурних реалій, сприяючи глибшому розумінню еволюції мови в цифровій епохі та удосконаленню комунікації та розуміння інтернет-культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська О. О. Неологізми в мові засобів масової інформації (на прикладі інтернет-версії газети «День»). *Молодий вчений*, 2020. № 11. С. 101–105.

2. Кісь О. В. Неологізми в мові засобів масової інформації (на матеріалі газети «День»). *Наукові записки Львівського національного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологія. Львів, 2022. Випуск 130. С. 30–35.

3. Neologisms in Mass Media Language (Using the Examples of Internet Version of Newspaper “Den”). *Academic Journals and Conferences*. 2022. Vol. 13. Pp. 1-11.

***Бєкасов Дмитро Сергійович**, магістрант;*
наук. керівник-канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПОБУТОВОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО КОРИСТУВАЧА

Сучасність насичена різноманіттям побутових приладів, головним призначенням яких є полегшити життя людини. Для безпечного та правильного використання електронних побутових пристроїв виробники до кожного продукту додають супровідний документ – інструкцію, настанову. Необхідно зауважити, що вона відіграє важливу роль, адже вважається вагомою складовою частиною зв’язку між виробником та покупцем [1]. Оскільки інформативна складова тексту настанов щодо експлуатування вирізняється технічним характером, тому її виклад має відповідати моделі технічного дискурсу; це і фізичні параметри, і функціональні характеристики, вказівки та візуально-вербальні співвідношення.

Актуальність теми визначається тенденцією до розширення поля сучасних лінгвістичних досліджень у галузі локалізації побутової техніки українським споживачем у зв’язку з необхідністю адаптувати подачу

іноземного матеріалу для українського ринку. Причому в наш час інтенсивного розвитку та поширення побутової техніки набуває розвитку такий специфічний різновид перекладу, як локалізація.

Особлива актуальність та необхідність такого дослідження зумовлена активним поширенням іноземної продукції на українському ринку та потребою точного та зрозумілого відтворення всіх мовних компонентів цієї продукції для користувачів [2; 3; 4]. Локалізація – це новий різновид перекладу, що за темпами й масштабами свого розвитку поступово зростає у окремий жанр, який є мало дослідженим у перекладознавчих працях. Тож необхідно визначити концептуальну базу локалізації як особливого різновиду перекладу, зокрема на прикладі інструкції з експлуатації холодильника [5; 6].

Щодо прагматики тексту, то слід зазначити, що за комунікативну інтенцію відповідає ілокутивний акт мовлення. Ілокуція безпосередньо взаємопов'язана із прагматикою тексту. У процесі аналізу інструкцій було з'ясовано використання вербальних та невербальних маркерів ілокуції. Невербальні маркери означають використання символів, малюнків, графіків. До вербальних відносяться лексичні та граматичні.

Лексичні маркери ілокуції передбачають використання слів-маркерів. В інструкціях (настановах щодо експлуатування) ними виступають сигнальні слова-застереження про небезпеку; наприклад: *severe* ***warning*** *signs for transportation and site –* ***попередження*** *щодо транспортування та розвантажування, critical installation* ***warnings*** *– критичні* ***попередження*** *щодо встановлювання, installation* ***cautions*** *–* ***рекомендації*** *щодо встановлення, critical usage* ***warnings*** *– критичні* ***попередження*** *щодо використання, usage cautions –* ***застереження*** *щодо використання, cleaning* ***cautions*** *–* ***застереження*** *щодо очищення, critical disposal* ***warnings*** *– критичні* ***попередження*** *щодо утилізування*.

До граматичних маркерів відносять такі ознаки: тип речення, займенники, спосіб та стан дієслова. Основу мовленнєвого оформлення науково-технічних текстів становить стандартизованість. Часто інструкції містять також асертиви з фоновою інформацією щодо матеріалів, небезпеки, принципу дії, на яку слід звернути увагу при використанні приладів; наприклад: *Before using* ***your*** *new Samsung Refrigerator, please read this manual thoroughly to ensure that* ***you*** *know how to operate the features and functions that* ***your*** *new appliance offers safely and efficiently. – Перед використанням свого нового холодильника Samsung уважно вивчіть цей посібник, щоб ознайомитися з усіма властивостями й функціями нового побутового приладу та способами його безпечного й ефективного експлуатування*; *It is* ***your*** *responsibility to use common sense, caution, and care when installing, maintaining, and operating* ***your*** *appliance. – Під час установлювання, обслуговування й експлуатування побутового пристрою* ***потрібно*** *керуватися здоровим глуздом, зберігати обережність та обачність.* Помітною є схильність застосовувати займенники в англомовних формулюваннях та безособові речення – в українських. Загалом на

граматичному рівні технічна література має такі ознаки, як: наявність довгих речень, вживання багатокомпонентних атрибутивних словосполучень, означень, утворених шляхом об'єднання цілісних синтаксичних конструкцій, пасивних конструкцій, зворотів тощо. Науково-технічний стиль є логічним, доступним і має узагальнений абстрактний характер.

Інструкції забезпечують безпосередню взаємодію із користувачами і можуть впливати на їхню оцінку компанії та обслуговування потенційних клієнтів. За ефективність мовного висловлення значною мірою також відповідають невербальні засоби, тому, зазвичай, у інструкціях використовуються схеми, креслення, ілюстративні елементи, блок-схеми. Візуальні елементи сприяють лаконічності та ясності, адже вони допомагають користувачам швидше та легше зрозуміти матеріал. Зауважимо також, що український примірник інструкцій містить текст, виділений червоним кольором (і це є невербальним застереженням) там, де англомовні речення сформульовані помилково; наприклад: *Children aged from 3 to 8 years* ***are allowed*** *to load and unload refrigerating appliances. –* ***Не рекомендовано дозволяти*** *дітям молодше 8 років завантажувати або розвантажувати холодильну побутову техніку.*

Технічний текст зазвичай має багато скорочень та абревіатур; не виключенням є і специфічні для окремої галузі терміни, з якими перекладач має ознайомитись у процесі адаптації тексту у разі необізнаного читача в певній галузі. Наприклад: *LED lamps – світлодіодні лампи*.

Настанови щодо експлуатування побутових елекронних приладів дають більше можливостей дослідити прагматичні функції речень, оскільки матеріалом для дослідження виступають звернення виробника з конкретним наміром. Наприклад: *For information on Samsung's environmental commitments and product specificc regulatory obligations e.g. REACH, WEEE, Batteries, visit our sustainability page available via Samsung.com (For products sold in European countries only). – Щоб отримати інформацію про екологічні зобов'язання компанії Samsung і нормативне регулювання щодо окремих товарів, наприклад, REACH, WEEE або акумуляторів, відвідайте нашу вебсторінку, присвячену екологічній і соціальній відповідальності, на ресурсі Samsung.com (Тільки для продуктів, які продаються в європейських країнах)*.

Наявність групи інтернаціональних слів може становити лексичні труднощі перекладу науково-технічної літератури. Незважаючи на схожість звучання в різних мовах, інтернаціональні слова можуть мати різне значення, стилістичне забарвлення та специфічну семантику. Наприклад: *eco mode indicator – індикатор економічного режиму*, *mode selector – перемикач режиму*.

Настанови щодо експлуатування містять, зокрема, своєрідне поєднання офіційно-ділового та наукового стилів; наприклад: *If you have any questions or comments relating to Samsung products, please contact the SAMSUNG customer care center. – Якщо ви маєте будь-які запитання або коментарі щодо продуктів компанії Samsung, зверніться в центр технічної підтримки клієнтів SAMSUNG.*

Комунікативно-прагматичні стратегії сприяють більш продуктивній діалогічній взаємодії, впливу на адресата та показують дотримання стандартизованих норм соціальної мовленнєвої поведінки людини залежно від комунікативної ситуації. Для того, щоб прагматичний намір адресанта міг здійснити цілеспрямований вплив на адресата, виробник обирає відповідну форму вираження, що використовуючи певний функціональний стиль, жанр, підбирає мовні та немовні засоби, посилюючи інформативний та впливовий потенціал.

Перекладацький процес може ускладнюватися через зовнішні (обсяг і складність вихідного тексту, полісемантичні терміни) та внутрішні (філологічні) чинники. Настанови щодо експлуатування побутових приладів характеризуються експліцитною адресованістю. Причому вони містять велику кількість специфічних лінгвостилістичних прийомів і засобів, аналіз яких становитиме перспективу нашого перекладознавчого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діброва Т. Г., Солнцев С. О., Бажеріна К. В. Рекламний менеджмент: теорія і практика: підручник для студентів, які навчаються за спеціальністю «Маркетинг». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 298 с.
2. Рейда О. А., Івлева К.С., Гулієва Д.О. Труднощі перекладу інструкцій до побутової техніки з англійської мови на українську. 2019. URL: http://193.138.93.8/bitstream/BNAU/4244/1/Trudnoshchi_perek.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
3. Ajunwa E. 2015. Fidelity Challenges in Translation. *Translation Journal*, 2015. https://translationjournal.net/January-2015/delity-challenges-in-translation.html (дата звернення: 10.11.2023).
4. Roskosa A., Rupniece D. Problems encountered in the process of translation and their possible solutions: The point of view of students of technical translation. *Vertimo Studijos*, 2019. Vol. 12. Pp. 138–149. URL: https://www.researchgate.net/publication/338839750_Problems_Encountered_in_the_Process_of_Translation_and_their_Possible_Solutions_The_Point_of_View_of_Students_of_Technical_Translation (дата звернення: 10.11.2023).
5. Samsung. Холодильник: Інструкція з експлуатації RB46TS: Окремий побутовий пристрій. 66 с. URL: https://www.moyo.ua/ua/pub/files/documents/8465_1614253917/ (дата звернення: 10.11.2023).
6. Samsung. Refrigerator: User Manual RB46TS: Free Standing Appliance. 64 p. URL: https://manualzz.com/doc/57172985/samsung-rb46ts334sa-tr-rb46ts334sa-twin-cooling™-alttan-d... (дата звернення: 10.11.2023).

***Бєляєв Богдан Станіславович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет

ПЕРЕКЛАД ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ІНСТРУКЦІЇ ДО ГАУБИЦЬ)

У сучасному світі, де технічні досягнення є важливою частиною повсякденного життя в Україні, переклад технічних текстів відіграє велику роль. Технічні інструкції, особливо ті, які стосуються складних механізмів, обладнання та інженерних процесів, мають бути перекладені точно та зрозуміло для користувачів цільової мови. Неадекватний або недостатньо точний переклад може призвести до небезпечних ситуацій, помилок та несправностей. Як зазначає Г. В. Тащенко: «Вибір еквівалента, що не спотворює зміст і передає вірне трактування терміну у конкретному випадку, залежить від компетентності перекладача як з точки зору володіння обома мовами, так і його фаховості у відповідній галузі» [4]. Тож переклад інструкції до гаубиць вимагає особливої уваги та професіоналізму.

Мета роботи – виявити труднощі, пов’язані з перекладом технічних текстів (зокрема інструкцій щодо користування гаубицями), та окреслити методи для їх вирішення.

Перша проблема, що виникає при перекладі інструкції до гаубиць, полягає в точній передачі специфічної термінології та технічних термінів. Щоб виконувати адекватний переклад, необхідно мати не лише ґрунтовні знання мови оригіналу та перекладу, але й вільно орієнтуватися у виробничому процесі [1, с. 7]. У випадку, коли перекладач не має достатнього розуміння або досвіду у сфері, з якою працює, виникає питання, як адекватно передати ці терміни, адже вони можуть бути надзвичайно важливими для розуміння та безпечного використання технічного обладнання. За словами О. Бондаренко: «дослівний переклад термінів, без проникнення в їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у процесі перекладу» [2, с. 80].

Розглянемо речення оригіналу:

Remove shroud cover and inspect drive shafts for excessive wear and loose rubber-boots.

Зрозуміло, що ускладнення перекладу виникає через використання терміну *rubber-boots*. У цьому випадку калька «гумові чоботи» є недоцільною, оскільки вона не відтворює суті використаного терміну. Зазначене словосполучення може у контексті перекладатися як «захисні оболонки» чи «захисні накидки», що дозволяє врахувати як форму, так і функціональну призначеність захисту. Однак у зазначеному контексті термін «пилозахисні чохли» є найкращим варіантом, оскільки він належним чином висвітлює функцію захисту від пилу та водночас краще відповідає опису деталей привідного валу, порівняно з іншими варіантами, такими як «накладки»,

«оболонки» чи «чоботи». Така точність у використанні термінології сприяє правильному розумінню інструкції у технічному контексті.

У такому реченні оригіналу:

Missing, bent, elongated, or cracked road wheel or idler wheel mounting holes…

терміни *road wheel* та *idler wheel* можна перекласти як «ведуче колесо» та «ходове колесо». Проте такий переклад не має жодного відношення до військової галузі. Враховуючи, що мова йде про гаубиці, більш точний і контекстуально адекватний переклад буде «опорний коток» та «натяжне колесо». Це обґрунтовується тим, що гаубиці використовуються у складних умовах та їм потрібна стійка та надійна система опори. Терміни «опорний коток» і «натяжне колесо» відображають функціональність цих елементів у контексті гусеничного транспортного засобу.

Інші випадки, які визначаємо як такі, що ускладнюють переклад, включають терміни: *engine crankcase* «картер двигуна», *threaded rod* «шпилька», *rod* «шток» тощо. Оскільки великих англо-українських словників спеціалізованого військово-технічного перекладу немає, для підбору адекватних відповідників для термінів оригіналу перекладачі повинні використовувати наукову та технічну довідкову літературу, виконувати переклад через треті мови та звертатися за консультацією до спеціалістів/замовників перекладу.

Друга проблема, яка значно ускладнює переклад технічних текстів, полягає у відсутності повноцінних українських технічних словників та спеціалізованих матеріалів. Технічний переклад вимагає використання точної та стандартизованої термінології для розуміння інструкцій та забезпечення безпеки користувачів. Попри те що інтернет надає перекладачам доступ до необхідної для роботи інформації, більшість сучасних словників та довідників з технічної термінології українською мовою не охоплюють усі аспекти цієї галузі. Причому багато цих матеріалів створені на базі російських інтернет-ресурсів, і доступ до них може бути обмежений, або заборонений у зв’язку із геополітичними обставинами. Це робить неможливим використання таких ресурсів для українських перекладачів.

Для розв’язання цієї проблеми перекладачі змушені шукати альтернативні способи збору необхідної інформації. Один із таких підходів полягає в пошуку англомовних матеріалів, включаючи ілюстрації, які допоможуть зрозуміти сутність явища чи предмета, про який йде мова в оригіналі. Наприклад, перекладач може спочатку шукати картинки з англійськими підписами, а потім намагатися знайти українські еквіваленти для зображених об’єктів або процесів. Також, можна шукати інформацію, зіставляючи англо- та україномовні статті у «Вікіпедії», які присвячені однаковим темам. Як уже зазначалося, одним з найкращих методів є консультація з фахівцями у відповідній галузі. Інколи виникають ситуації, коли замість терміну, закріпленого у словнику, кінцеві користувачі перекладу вживають інший, локальний/ситуативний варіант. Безперечно, ці підходи вимагають більше часу

та зусиль, але вони стають необхідними в умовах відсутності адекватних українських джерел з технічної галузі.

Третьою проблемою може бути складність для перекладача взаємодіяти з гаджетами та програмним забезпеченням. Під час проведення роботи було виявлено певні труднощі щодо зберігання структури тексту. Ці труднощі виникли внаслідок використання мобільного телефону для виконання перекладу, а також через складну структуру інструкції, яка включала графічні елементи, такі як схеми, малюнки та графіки. Обрані засоби для виконання перекладу призвели до зміщення текстового матеріалу інструкції, яке залишалося помітним при зберіганні файлу і перегляді його на інших пристроях. Варто сказати, що в разі неправильного відтворення графічних компонентів клієнт може відмовитися від оплати навіть у випадку правильно виконаного перекладу тексту. Точне відображення інструкцій та графічних матеріалів є важливим елементом для ефективного використання кінцевого продукту. Застосування графічного планшета та/або програм автоматичного перекладу, які дозволяють зберегти форматування оригіналу, є одним із методів для розв'язання зазначеної проблеми. При невеликих обсягах перекладеного тексту можна створити та заповнити таблицю «з нуля». Втім, такий варіант забирає багато часу та є економічно необґрунтованим.

В рамках дослідження було встановлено ключові труднощі, які можуть виникати при наданні послуг технічного перекладу. Можна дійти висновку, що обізнаність з темою та професійна робота перекладача (як редактора та спеціаліста з використання необхідного програмного забезпечення) – запорука отримання правильного та адекватного тексту перекладу [3, с. 247]. Результати цього дослідження підтверджують важливість високого рівня фаховості та відповідальності перекладача під час перекладу інформативних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна М. В., Лозовська К. О. Етапи перекладу термінів та професіоналізмів (на матеріалі текстів металургійної тематики). *Science and Education a New Dimension. Philology*, VIII(72), Issue: 241, 2020. С. 7–11.

2. Бондаренко О. Особливості перекладу абревіатур, акронімів і скорочень. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*, 2015. Вип. 1. С. 76–83.

3. Сусіденко Є. М., Баранова С. В. Відтворення особливостей науково-технічного тексту в перекладі. Сумський державний університет, 2020. 247 с.

4. Тащенко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу. Харків, 2021. 122 с. URL: https://foreign-languages.karazin.ua/resources/0c37937364 cc42f253bc671bbc9bdd17.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

***Біла Христина Романівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ ТА ВІДЧУЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА *ULYSSESS* / «УЛІСС»

Література 20-х років XX сторіччя є піковим досягненням нашої європейської цивілізації. Напевно, *Ulyssess* / «Улісс» Джеймса Джойса на сьогодні – єдиний художній текст, хіба що за винятком «Божественної комедії», про який можна говорити нескінченно. Ставши гіпертекстом за півстоліття до виникнення самого поняття, твір став класичним, колосальним чином вплинувши на всю культуру того віку. Перший повний український переклад роману вийшов лише в 2015 році, завдяки зусиллям Олександра Тереха, якому за життя, на жаль, не вдалось підкорити цей нескінченний лабіринт смислів, і Олександра Мокровольського, який завершив розпочату роботу свого колеги [3, с. 35].

Ані романи, ані збірка оповідань Джойса не були перекладені повністю до часів проголошення незалежності України, чим пояснюється невелика кількість досліджень як творчості самого автора, так і його українських перекладів, що й зумовило актуальність обраної теми.

Об’єктом дослідження є власне роман *Ulysses* Джеймса Джойса та його український переклад «Улісс», виконаний Олександром Терехом та Олександром Мокровольським. Предметом дослідження є прояви стратегій відчуження та одомашнення в українському перекладі роману. Мета дослідження – виявити та обґрунтувати використані стратегії перекладу, механізми їх реалізації та проаналізувати, як вони впливають на якість перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, починаючи з 70-х років XX століття, демонструє поступовий відхід від лінгвістичної парадигми перекладознавчих досліджень у бік культурно орієнтованого, а пізніше й міждисциплінарного підходу. Інтерес перекладознавців зосередився не так на понятті еквівалентності перекладеного тексту відповідно оригіналу, як на культурних, соціальних та історичних умовах рецепції творів іноземної літератури цільовою аудиторією. На перший план виходять особистість перекладача й мотиви, які зумовлювали вибір твору для перекладу й визначення подальшої перекладацької стратегії.

Тетяна Андрієнко пропонує визначати стратегію перекладу як «когнітивний регулятив перекладацького дискурсу, ментальну програму діяльності перекладача з пересотворенням концепту оригіналу, внаслідок одного з можливих варіантів уявного образу цільового тексту» [2].

Американський теоретик перекладу Лоренс Венутті у своїй праці «Перекладацька невидимість» (англ. *The Translator's Invisibility*) виводить дві основні стратегії, якими може послуговуватись перекладач: відчуження (англ. *foreignization*) та одомашнення (англ. *domestication*) [9]. Перша стратегія передбачає збереження творчої особистості автора, коли текст оригіналу зазнає мінімальних змін; друга ж оцінює перекладача як рівноправного партнера автора оригіналу, і переважним фактором є цінності цільової культури та плавність і елегантність мови.

Загальновідомо, що покликання на мистецтво чи історію культури оригіналу краще не перекладати еквівалентами, які мають змогу задовольнити очікування читача, але повноцінно не відтворюють першотекст [7]. Однак постає питання: яким є оптимальний вибір стратегії, коли інтертекстуальних зв'язків так багато, вони такі незрозумілі й так глибоко закодовані в самій лінгвістичній структурі тексту, що навіть читачі-носії мови не готові зустріти оригінальний текст там, де він є. У таких випадках ми можемо визначити вихідний текст як уже іншомовний, тобто такий, що став іншим і для читачів, на яких він був розрахований. «Улісс» є ідеальним прикладом такого за своєю суттю іншомовного тексту. Так, для розв'язання проблеми розбіжності мовних і когнітивних картин світу різних лінгвокультур перекладач може обирати між стратегіями відчуження та одомашнення [2].

Розв'язуючи проблему відтворення предметних реалій, перекладачі надають перевагу відчуженню, вживаючи екзотизм або словниковий відповідник назви реалії, який може бути транскрибованим, транслітерованим, натуралізованим запозиченням, або шляхом безперекладного перенесення іншомовної номінації в текст перекладу. Такий підхід дозволяє передати національно-культурну специфіку, зберегти характеристики хронотопу, а також особливості художнього коду автора [1].

Під час перекладу власних назв О. Терех та О. Мокровольський загалом звертаються до стратегії відчуження, яка надає ефекту художнього занурення в створену автором картину світу, тобто тогочасну Ірландію. Наприклад, у реченні *"That fellow I was with in the Ship last night"* [6, с. 14] йдеться про готель-ресторан, розташований у Дубліні. У перекладі бачимо: *«Той хлопець, з яким я сидів учора в "Кораблі"»* [3, с. 48]. Жодної примітки чи смислового пояснення в тексті, що таке цей «Корабель» немає. У наступному ж реченні: *"He's up in Dottyville with Connolly Norman"* [6, с. 14] – *«Працює в дурдомі з Коноллі Норманом»* [3, с. 48], де можемо прослідкувати поєднання вже двох стратегій, адже *Dottyville* – це жартівлива назва лікарні для душевнохворих у Дубліні, тому перекладачі відтворюють цю реалію через подібну в українській культурі. Проте в цьому ж реченні за допомогою транслітерації, що вже є прийомом стратегії відчуження, передають ім'я видатного ірландського психіатра, який працював у тій клініці. Зазвичай, алюзії на твори вихідної мови й літератури перекладаються завдяки підбору еквівалентів з наявних того часу

перекладів і поясненні в післятекстовому коментарі. Звертаємо увагу на те, що для українського перекладу роману Джойса такі примітки, які є виявом саме стратегії одомашнення, не характерні, що й послугувало приводом до певної критики такого перекладу. Літературознавець Євгеній Стасіневич в одному з інтерв'ю каже: «Вочевидь, "Улісс" зшитий повністю з цитат, і у хороших американських виданнях коментарі перевищують обсяг роману у чотири рази» [4].

Особливої уваги потребує розгляд 14-го епізоду роману, який є одним із найскладніших та найбільш інтелектуально насичених. У цій главі Джеймс Джойс використовує 32 стилізації англійської мови від англосаксонської прози Елфріка до американського сленгу XX століття [5, с. 3]. Розглянемо перший же рядок: *"Deshil Holles Eamus. Deshil Holles Eamus. Deshil Holles Eamus"* [6, с. 397], який у перекладі лишають, як є, але роблять примітку: *«На Південь до Голлусу Рушаймо (суміш ірл., лат.)»* [3, с. 413]. *Deshil* дійсно з гельської – поворот праворуч, *Holles* – назва вулиці в Дубліні, де знаходиться пологовий будинок, який є місцем дії 14-го епізоду, та *eamus* з латини – рушаймо. Також варто зазначити, що повторення цієї фрази є своєрідною алюзією на ритуал зазивання вдачі, за рахунок трикратного повторення. Тут ми також бачимо використання стратегій одомашнення разом з відчуженням, оскільки присутнє й транскрибування, і смислове пояснення. Елементом стратегії відчуження також можна назвати дотримання основного патерну цього епізоду, тобто демонстрацію розвитку мови, оскільки на початку перекладного тексту ми бачимо такі речення: *«...а здебільшого тим як зростають датки для справи продовження і примноження роду яка зазнаючи втрат стає коренем лиха а за успішного свого сдійснення...»* [3, с. 413] без жодних розділових знаків, а вже наприкінці глави – *«А чо, залюбки-затюпки»* [3, с. 456]. Тобто логічним завершенням стилізацій є використання україномовного сленгу на противагу американському в першотворі.

Стратегію одомашнення широко використовують при перекладі маленьких гумористичних віршиків, які зустрічаються протягом усього роману. Саме ця стратегія підходить для кращого сприйняття авторського гумору та іронії, хоча й може призвести до втрат особливостей мовної форми. Наприклад, у цьому фрагменті перекладачам вдалося блискуче відтворити обидва елементи:

"As bad as old Antonio, *For he left me on my ownio."* [6, с. 513]	*«Нащо кинув мене ти, Антоніо?* *Щоб без тебе я в хвилях потоніо?»* [3, с. 592]

Ще одним прикладом використання відчуження можна назвати переклад частини пісеньки з використанням алфавіту, де перекладачі заміни англійські літери та внутрішню анаграму під українського читача: *"Ahbeesee defeegee kelomen opeecue rustyouvee doubleyou"* [6, с. 61] – *«Абеве гедеже коло-мене поросята уфеха цешаща юя»* [3, с. 97].

Отже, вибір стратегії перекладача завжди залежить від багатьох об'єктивних чинників, таких як: цільова аудиторія, кількість наявних перекладів, інтертекстуальність тексту. У випадку з перекладом «Улісса» можемо зробити висновок, що для перекладу когнітивних реалій, які є проявом асиметрії різних культурних картин світу, перекладачі частіше обирають стратегію одомашнення. Відчуження, навпаки, характерне для передачі індивідуально-авторської образності, метафор і порівнянь, які є засобом збереження образної концепції та характеристик дискурсу автора й конкретного твору.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому аналізі графічних, морфолого-синтаксичних, лексико-семантичних прийомів і засобів першотексту та його українського перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко Т. П. Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу. *Філологічні трактати Сумського державного університету*. 2012. № 4(3). С. 5–13.

2. Андрієнко Т. П. Стратегії очуження та одомашнення при відтворенні антономазії в авторському та звичайному перекладі. *Українське мовознавство: Міжвідомчий наук. зб.* 2010. № 40, С. 377–380.

3. Джойс Дж. Улісс / пер. з англ. О. Терех, О. Мокровольський. Київ: Жуп., 2023. 760 с.

4. Мокровольський О. Я взагалі не збирався перекладати «Улісса». *Читомо*. URL: https://archive.chytomo.com/uncategorized/oleksandr-mokrovolskij-ya-vzagali-ne-zbiravsya-perekladati-ulissa (дата звернення: 01.11.2023).

5. Janusko R. Sources and Structure of James Joyce's "Oxen". *Research Press*, 1983. 170 p.

6. Joyce J. Ulyssys. Wordsworth Editions, 2010. 734 p.

7. Torresi, I. Domesticating or Foreignizing Foreignization? Joyce Translation as a Test for Venuti's Theories. Papers on Joyce.

8. Ulysses annotated: notes for James Joyce's Ulysses: Gifford, Don: Free Download, Borrow, and Streaming. Internet Archive. URL: https://archive.org/details/ulyssesannotated0000giff/page/n7/mode/2up?view=theater (дата звернення: 03.11.2023).

9. Venuti L. The Translator's Invisibility. London and NewYork: Routledge, 2008. 319 p.

***Бойко Оксана Юріївна**, аспірантка;*
наук. керівник – д-р пед. наук, проф. Пахомова Тетяна Олександрівна,
Запорізький національний університет

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО АСПЕКТУ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Із-за інформатизації суспільства, традиційне спілкування віч-на-віч вже поступилось віртуальній комунікації, яка продовжує набувати нових ознак. У зв'язку з цим, з'явилась необхідність розвивати навичку віртуальної взаємодії на уроках мовно-літературної галузі, серед яких і знаходиться англійська мова. Проте, без врахування всіх аспектів онлайн-комунікації, ефективність навчання інтернет-взаємодії буде низькою. Метою даної роботи є виділення психолінгвістичних особливостей віртуальної комунікації та опис їх можливих педагогічних застосувань.

Ольга Камінська, Юрій Стежко та Людмила Глєбова виокремили психолінгвістичні характеристики віртуальної комунікації. Першою з них була названа психолінгвістична пресупозиція, яка характеризується тезаурусом, спільним досвідом та актуалізацією попередніх знань про явище, подію чи стан речей. Когнітивні простори комунікантів змінюються при віртуальній комунікації. Світогляд людини формується на основі всіх можливих пресупозицій особистості, які збільшують комунікативний простір користувача. Другою ознакою вчені назвали психолінгвістичні семантичні пресупозиції. Дана ознака дозволяє побачити хибність певного повідомлення завдяки порівнянню мовних знаків та позамовної дійсності. Остання психолінгвістична ознака віртуальної комунікації – прагматична, психолінгвістично маркована пресупозиція. Ця ознака дозволяє учасникам спілкування орієнтуватись у мовній ситуації та досягти комунікативної мети [1, с. 160–161].

Лариса Компанцева каже про те, що принципами комунікативної поведінки в соціальних мережах є суб'єктивність, соціальність, дослідження, конективність, етика та холізм [3, с. 112–113]. Будь-який жанр віртуальної комунікації використовує хоча б одну техніку сугестії, яка є психолінгвістичною проблемою. Найдієвішою сугестія є у комп'ютерних іграх, блогах та медіавірусах. Під впливом сугестивних технологій змінюється мовна поведінка учасників комунікації. Деякими з сугестивних технік є емоційність тексту, риторичні запитання, наказові та невизначені конструкції, фотографії та смайли [4].

Тетяна Кириченко вивчає мовленнєву комунікацію підлітків. Результат цього дослідження показав, що підлітки не знають в повній мірі головні аспекти мовленнєвої взаємодії, що призводить до низької мотивації вдосконалення комунікативних вмінь. Підлітки розвивають лише ті

комунікативні уміння, які дозволять їм домогтися визнання серед однолітків. Конфліктні прояви превалюють у комунікації підлітків. Тетяна Кириченко зазначила, що розвиток саморегуляції є вагомим чинником успішної комунікації підлітків [2].

Таким чином, при навчанні віртуальній англомовній комунікації, вчитель має врахувати особливе словникове наповнення інтернет-комунікації, наприклад розібравши з учнями важливі лексичні одиниці по темі при вивченні нових слів. При навчанні віртуальному англомовному письму вчитель може застосувати психолінгвістичну пресупозицію на прикладі певної теми, давши учням згенерувати ідеї для написання твору. Наприклад, тема, яка вивчається - «Організація вечірки для підлітків». Перед тим як дати письмове завдання, вчитель може дати учням можливість написати на інтерактивній дошці всі ідеї про що писати у творі, а потім обговорити з учнями записані пункти. Серед ідей можуть фігурувати такі, як: їжа, час, місце, люди, кількість учасників тощо.

Психолінгвістична семантична пресупозиція дозволить учням при обговоренні відхилити ідею «участь дорослих», адже в темі було зазначено, що вечірка для підлітків. Прагматична, психолінгвістично маркована пресупозиція віртуальної комунікації дозволить учням прийняти пораду від вчителя – додати пункт «дорога до місця вечірки». Якщо дати учням завдання у спільному чаті написати ідеї, то здобувачі освіти можуть використати сугестивні технології. У цьому випадку фотографії чи риторичні запитання будуть мати позитивний ефект, а наказові конструкції чи емоційність тексту – негативні. Вчитель у такому разі може допомогти учням у розвитку саморегуляції та звернути увагу на соціальність, конективність та етику спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Камінська О., Стежко Ю., Глєбова Л. Психолінгвістика віртуальної комунікації в контексті залежності від соціальних мереж. *Psycholinguistics*. 2019. Vol. 25. Iss. 1. С. 147–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2019_25_1_9 (дата звернення: 24.10.2023).

2. Кириченко Т. Особливості розвитку міжособистісної мовленнєвої комунікації підлітків. *Psycholinguistics*. 2018. Вип. 23(1). С. 119–138.

3. Компанцева Л. Комунікативний портрет аудиторії мережевих спільнот: психолінгвістичний вимір. *Східноєвропейський журнал психолінгвістики.* 2014. Вип. 1. С. 107–113.

4. Компанцева Л.Ф. Принципи сугестивної лінгвістики в інтернетній комунікації. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки.* 2013. Т. 3. С. 13–20.

***Бойко Олександра Олександрівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет

ПРЕЦЕДЕНТНЕ ІМ'Я ТА ІНШІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ГРИ СЛІВ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ОЛДОСА ГАКСЛІ *BRAVE NEW WORLD*)

При перекладі художніх творів, важливим є не лише відтворення тексту оригіналу лексичними одиницями цільової мови (змісту тексту), а й збереження форми. Передача форми у тексті може бути пов'язана з різними стилістичними прийомами, до прикладу (як буде продемонстровано у роботі) з грою слів.

Дослідження проведено на матеріалі роману-антиутопії Олдоса Гакслі *Brave New World («Прекрасний новий світ»)*, у перекладі Сергія Маренко 1994 року. Цей роман був опублікований у 1932 році, та за цей час здобув популярність по всьому світу. Події твору відбуваються у майбутньому, де світ кардинально відрізняється від сьогодення: дітей розмножують в інкубаторах, а замість звичних нам релігій – люди вірять у Форда та машинний прогрес. Є велика кількість робіт, що стосуються аналізу особливостей перекладу цього роману, але головною метою цієї розвідки є дослідження використання прецедентного імені Генрі Форда для створення гри слів, як основного стилістичного засобу у романі. Також у фокусі уваги – розгляд специфіки перекладу такої гри слів з англійської на українську мову.

Генрі Форд для суспільства, про яке писав Олдос Гакслі, – новий Бог. Він є алюзією на відомого для Америки та країн заходу діяча, конструктора автомобілів, та людини, що залишила по собі величезний вклад у розвиток машинобудівництва. Алюзія на Форда має бути зрозумілою й для українського читача, оскільки про цю особистість діти дізнаються ще зі школи. Щоб зрозуміти значущість постаті Форда у романі, звернімо увагу на такий приклад:

Англ.: "…the Director made a sign of the T on his stomach…"

Укр.: "...Директор при цих словах перехрестив знаком Т свого живота…".

Дослідження продемонструвало, що у романі часто зустрічаються вербальні й невербальні одиниці, пов'язані з релігією та Богом, але вони трансформовані під нову «релігію» – віру у Форда. Ці трансформації призводять до появи в тексті гри слів. У наведеному прикладі, щоб пояснити українському читачу релігійну алюзію, перекладач шляхом конкретизації проводить аналогію з відомим нам «перехреститися».

Як визначено у багатьох роботах, гра слів – це спеціальне використання звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та

семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні й переосмисленні, обіграванні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць з різними значеннями [2, с. 37]. Цей стилістичний засіб, зазвичай, можна перекласти наступними способами: а) гра слів – гра слів (гра слів оригіналу перекладається дослівно зі збереженням гри слів у цільовій мові); б) гра слів – не гра слів (гру слів перекладають словосполученням, яке зберігає смисл оригіналу, але воно не є грою слів); в) гра слів – інший стилістичний засіб (це може бути алітерацією, римою, асонансом та ін.); г) гра слів – пропуск (в тексті перекладу гру слів вилучають); ґ) гра слів тексту оригіналу – гра слів тексту перекладу (гри слів тексту оригіналу замінюється іншою грою слів у мові перекладу) [3, с. 397-398].

Окремий тип гри слів, що безпосередньо стосується трансформацій усталених словосполучень, називається порушенням фразеологічної єдності. Можна навести наступні приклади, що зустрілися нам у творі: *For God's sake – For Ford's sake (Форда ради –* утворено від *Бога ради), God knows – Ford knows (Форд його знає* утворено від *Бог його знає), God be praised – Ford be praised (Слава Форду* утворено від *Слава Богу), His Godship – His Fordship (Його Фордність* утворено від *Його Величність), Cleanliness is next to Godliness – Cleanliness is next to Fordliness (Чистота – запорука Фордності* утворено від *Чистота – запорука здоров'я), Godspeed – Ford-speed (З Фордом* утворено від *З Богом).* Важливо зазначити, що усі ці фразеологізми були не просто буквально перекладені з однієї мови іншою, а й адаптовані до звичних нам (спосіб перекладу: гра слів – гра слів). З цього випливає, що зазнали порушень фразеологічної єдності вирази як англійською мовою в оригіналі, так і українською мовою в тексті перекладу. Стилістичне навантаження та смисл висловлювань при цьому збігаються.

Найчастіше гра слів застосовується для створення комічного ефекту. Проаналізувавши текст роману, можна дійти висновку, що саме таку мету мав й автор, коли використовував цей стилістичний засіб. Віра у Форда таким чином висміюється, а читач не ставиться до неї з усією серйозністю. Перекладач зберігає ці стилістичні прийоми в тексті українською мовою, тому йому вдається передати як зміст оригіналу, так і його форму, при цьому зберігаючи комічний ефект, що був важливим для донесення основної думки Олдоса Гакслі у цьому романі.

Зазнають порушення єдності фразеологізми не тільки релігійні, а й загальної тематики, як-от: "*A stitch in time saves nine". – "A gramme in time saves nine". ("Вчасно прийнятий грам заощаджує дев'ять").*

"Hypnopædia, first used officially in A.F. 214". – "Гіпнопедія вперше офіційно застосована в двісті чотирнадцятому році Е. Ф. (ери Форда)". У цьому випадку, сталий вираз *A.D. (Anno Domini)* – н.е. (нашої ери) було порушено та змінено на *A.F.* Перекладач не тільки зробив прямий переклад цієї

фрази, а й додав розшифровку "*ери Форда"*, щоб українському читачу було зрозуміло про які часи йде мова.

Досить відомий фразеологізм "*An apple a day keeps the doctor away"* у творі був трансформований у "*A doctor a day keeps the jim-jams away"*. Таким чином автор змістив основний сенс цієї ідіоми на протилежний, та наголошував на необхідності регулярного відвідування лікарів, а не запобіганню хворобам. У тексті перекладу ми бачимо наступне: "*Схопиш десь якусь заразу – мчи до лікаря відразу".* Ми вважаємо, цей переклад не є повністю адекватним, тому що форма не була збережена та ми не можемо простежити гру слів, яка була в оригіналі. До цього ж, зміст також не був відтвореним доречно: наголошується на терміновому звернені до лікаря, а не на тому, що до нього й так необхідно регулярно навідуватись. Але, необхідно зазначити, що перекладач, скоріш за все, мав на меті компенсувати форму тим, що в перекладі цього фразеологізму наявна рима. Виходячи з цього, можемо визначити що був застосований метод «гра слів – інший стилістичний засіб».

Вартим уваги є переклад слова "*unfordly"*, що є викривленою формою "*godly"*. У тексті перекладу ми зустрічаємо це як слово "фордохульний", яке створено на основі "богохульний", і ця адаптація є вдалою й досить легкою для розуміння.

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що гра слів у цьому романі була чи не найважливішим стилістичним засобом, який переважно був використаний з метою створення комічного ефекту. Тому, при перекладі важливо було якісно та кількісно відтворити цей важливий елемент й адекватно передати усі алюзії. Отримані результати свідчать про те, що ця задача була виконана якісно та повною мірою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олдос Гакслі. Прекрасний новий світ. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2934 (дата звернення: 28.10.2023).

2. Тараненко О. О. Гра слів. *Культура слова.* 1997. Вип. 50. С. 37–41.

3. Шевченко А. Гра слів в англійській мові та її переклад у телескрипті. *Молодий вчений.* 2019. Т. 5, № 69. С. 397–398.

4. Aldous Huxley. Brave New World. URL: https://www.readingsanctuary.com/wp-content/uploads/2023/04/brave-new-world.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

***Бойко Олексій Леонідович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Питання навчання іноземних мов завжди були важливими в сучасному світі. Глобалізація, зростання міжнародних комунікацій і споживання інформації з усього світу роблять знання іноземних мов практичною необхідністю. Сучасні студенти та учні потребують ефективних стратегій навчання, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і здатностям. Існує багато вчених, які активно досліджують проблеми, пов'язані з новими концепціями вивчення іноземних мов, такі як: Стивен Крешен [10], Девід Крістал [2], Даян Ларсен-Фріман [1], Род Елліс [16] Погорецька Н.А. [7].

Метою дослідження є проведення аналізу сучасних концепцій навчання іноземних мов та визначення їхньої ефективності в різних освітніх контекстах.

Історія навчання іноземних мов має глибокі коріння і пройшла кілька етапів розвитку, кожен з яких вплинув на сучасні методи та підходи.

Сучасне навчання іноземних мов характеризується вивченням мови у контексті реальних ситуацій і завдань. Студенти навчаються використовувати мову для рішення конкретних завдань і спілкування в реальних життєвих ситуаціях. Наголошується також на розумінні культурного контексту мови, що допомагає студентам краще розуміти інші країни та їхні мови [5].

У сучасному освітньому середовищі існують різні концепції навчання іноземних мов. Деякі з них включають:

- комунікативний підхід;
- метод імерсії;
- засоби технологій.

Комунікативний підхід сприяє розвитку реальних мовних навичок, тоді як метод імерсії забезпечує імунітет від найбільших перешкод у вивченні іноземних мов - перекладу на рідну мову. Використання технологій може полегшити доступ до навчальних ресурсів, але вимагає ретельного контролю та налаштувань.

Зацікавленість студентів є критично важливим аспектом сучасних концепцій навчання іноземних мов [3, с. 338]. Це відображає важливість того, щоб навчання було стимулюючим та привабливим для учнів. Основні аспекти, які варто враховувати:

- зацікавленість в темі;
- активна участь;
- сприяння самостійності;
- зворотний зв’язок.

У практиці викладання активно використовуються інтерактивні методи та технології для покращення процесу навчання. Основні аспекти цього підходу включають використання методів, які залучають студентів до активної участі в уроці, такі як дискусії, рольові ігри, спільні проєкти та використання комп'ютерів, планшетів, мобільних додатків та онлайн-ресурсів для навчання та практики мови. Це може включати відеоуроки, аудіопрограми та інші засоби [9].

Відповідно до вище зазначеного встановлюємо, що мовленнєве середовище та імерсія також грають ключову роль у навчанні іноземних мов.

Роль мовленнєвого середовища та імерсії полягає в створенні інтенсивного мовного досвіду для студентів, а оцінка та вимірювання навчальних результатів дозволяють визначити ефективність навчання [4].

Оцінка навчальних результатів передбачає оцінку знань та вмінь, які студенти набули під час навчання. Це може включати тестування, оцінку письмових робіт, аудіо- або відеозаписів для перевірки мовних навичок.

Отже, розглянемо переваги сучасних концепцій навчання іноземних мов, обговоримо переваги інноваційних підходів:

- активне вивчення мови;
- інтерактивність та залучення.
- засади комунікативності;
- використання технологій.

Поруч із перевагами, існують також і недоліки, можливі виклики та обмеження сучасних концепцій навчання іноземних мов. Не всі студенти можуть мати можливість зануритися в імерсивне мовне середовище, що може бути обмеженою можливістю для практики мови в реальних ситуаціях [11].

Використання технологій можуть мати обмежену доступністю, адже це потребує використання обладнання та інтернету.

Сучасні підходи передбачають високий рівень самостійності та мотивації студентів, що може бути викликом для тих, хто потребує більше вказівок та контролю [12].

Розглянувши позитивних та негативних аспектів використання сучасних концепцій вивчення іноземних мов, варто вказати поради щодо оптимізації навчання іноземних мов на основі сучасних концепцій:

1. Використовуйте інтерактивні методи.
2. Забезпечуйте доступ до різних ресурсів.
3. Залучайте зовнішні ресурси.
4. Розвивайте мотивацію і самостійність.

У глобальному контексті за останнє десятиліття відбулися значущі трансформації в організації навчання іноземних мов. Після численних пошуків у методології XX століття, які призвели до широкого прийняття комунікативного підходу, на початку XXI століття з'явилися альтернативні методи, що передбачають більш складну роботу з мовою, такі як використання методу навчання через виконання завдань (task-based learning) та орієнтація на викладання на основі вмісту (content-based instruction). Останнім часом серед

дослідників зросла зацікавленість контентно-інтегрованим підходом до навчання мови, відомим як CLIL (content and language integrated learning).

CLIL – це скорочення від Content and Language Integrated Learning, що означає інтегроване навчання предметів і мови. Це підход, при якому вивчення предметів здійснюється за допомогою іноземної мови. Таким чином, студент або учень отримує не лише знання з предмета, але й одночасно вивчає іноземну мову.

В основі CLIL методології – чотири С 4 компоненти CLIL (The 4Cs), а саме: *Content, Communication, Cognition, Culture*. Правильно підготовлений урок має охоплювати всі 4 компоненти. [13]

Контент: Сам предмет вивчення, грає важливу роль у структуруванні процесу навчання мови. Це означає, що викладачі-предметники повинні бути ознайомлені з академічними термінами та мовою, яку використовують їхні учні для спілкування на заняттях.

Комунікація: Які мовні засоби використовуватимуть учні для спілкування на уроці? Наприклад, це можуть бути фрази та конструкції для порівняння різних видів рослин, географічних об'єктів, способів споживання та інше.

Когніція: Які мисленнєві механізми використовуватимуться під час занять? Наприклад, це може включати узагальнення та класифікацію рослин.

Культура: Чи існує культурний аспект на уроці? Розуміння культури в широкому розумінні, включаючи сприйняття власної громади та країни в світовому контексті.

Методологія інтегрованого навчання іноземної мови через контент вже глибоко вкоренилася в системі мовної освіти в Європі і набуває все більшої популярності в Україні. Варто зазначити, що Горлівський інститут іноземних мов успішно впроваджує практику викладання ряду предметів англійською мовою з 2009 року. Позитивний досвід був продовжений в рамках проєкту Erasmus+ K2 "Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України". У межах цього проєкту значно розширились англомовні курси, були оновлені існуючі та введені нові, зокрема ті, які пов’язані із методологією CLIL на рівнях бакалаврів та магістрів, оскільки ГІІМ підготовляє вчителів для Нової української школи, яка в майбутньому буде сприяти багатомовності в освіті.

Вивчення навчальних дисциплін англійською має вагому перевагу, оскільки студентам надається необхідна інформація через академічний контент належної складності. Освоєння цього матеріалу вимагає додаткових інтелектуальних зусиль, що сприяє активізації розумової діяльності та мисленнєвих процесів.

Загалом, сучасні концепції навчання іноземних мов мають багато переваг, але вимагають від студентів внутрішньої мотивації та самостійності. Важливо підходити до навчання з розумінням і готовністю адаптуватися до індивідуальних потреб студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дайан Ларсен-Фріман. URL: http://surl.li/mwqzp (дата звернення: 06.11.2023).

2. Девід Крістал. URL: https://cutt.ly/MwTwNuQg (дата звернення: 06.11.2023).

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. С. 338-339.

4. Кащук М. Г. Особливості використання інноваційних методик у процесі навчання іноземної мови. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2855/3/%d0%9a%d0%b0%d1%89%d1%83%d0%ba%20Sitimn_2012_30_74.pdf (дата звернення: 06.11.2023).

5. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах URL: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451 (дата звернення: 06.11.2023).

6. Погорецька Н. А. Сучасні концепції навчання школярів іноземної мови. URL: https://cutt.ly/kwTwcdim (дата звернення: 06.11.2023).

7. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД«ЕКМО», 2011. 320 с.

8. Крашен, Стівен. URL: https://cutt.ly/NwTwNElb (дата звернення: 06.11.2023).

9. Dörnyei Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 155 p.

10. Littlewood W. The Task-based Approach: Some Questions and Suggestions. *ELT Journal*. 2004. № 58(4). P. 319-326.

11. Rod Ellis URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Rod_Ellis (дата звернення: 06.11.2023).

12. Salaberry M. Technology and Second Language Learning. *Modern Language Journal*. 2001. № 85(1). P. 39 – 56. URL: https://www.researchgate.net/publication/227627397_The_Use_of_Technology_for_Second_Language_Learning_and_Teaching_A_Retrospective (дата звернення: 06.11.2023).

13. Coyle, D., Hood, P., Marsh D. Window on CLIL. Cambridge University Press. URL: http://surl.li/mszor (дата звернення: 06.11.2023).

***Буряковська Ольга Геннадіївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЕМОЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ОНЛАЙН

Дистанційні освітні технології у викладанні іноземної мови використовуються у навчальному процесі для: доповнення навчального процесу опанування іноземною мовою; мотивації та стимулювання студентів в опануванні мовою; легкості і доступності в управлінні та моніторингу досягнень студентів; інтерактивності в опануванні іноземною мовою; обміну досвідом [1, с. 6].

Проблему розвитку дистанційної освіти досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці серед яких: Р. Деллінг, Д. Кіган, А. Кларк, М. Мур, Г. Рамблє, М. Томсон та вітчизняні: О. Андрєєв, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, А. Хуторський та багато інших. В. Кухаренко та В. Бондаренко досліджували питання організації кризового (екстреного) дистанційного навчання у вітчизняних освітніх закладах [2].

У сучасному світі, де технології та прискорений темп життя визначають суспільство, освіта відіграє вирішальну роль у формуванні особистості. Зокрема, вивчення англійської мови як міжнародної є невід'ємним складником сучасного освітнього простору. З урахуванням актуальності дистанційних освітніх технологій постає необхідність аналізу емоційного аспекту процесу навчання англійській мові онлайн.

Онлайн-навчання ставить нові виклики перед традиційною системою навчання, вимагаючи адаптації від учнів та педагогів. Одним із ключових складників цього процесу є емоційна сфера, яка має безпосередній вплив на якість навчання та сприйняття інформації.

У цьому контексті важливо розглядати як емоції впливають на учнів, які вивчають англійську мову в онлайн-форматі. Розуміння емоційного аспекту навчання може допомогти оптимізувати педагогічний процес та підвищити якість отримуваних знань.

Отже, *мета* статті – схарактеризувати негативні емоції, які виникають в учнів старшої школи в процесі навчання англійській мові онлайн, та запропонувати стратегії подолання наявних емоційних бар'єрів.

Емоції є невід'ємною частиною життя людей. Вони супроводжують нас кожен день в особистих і професійних питаннях, у процесі навчання англійській мові як другій зокрема. Одними з найбільш досліджуваних емоцій у процесі вивчення англійської мови як другої у цифрових (віртуальних) світах є позитивні (зацікавленість та задоволення) та негативні (мовна тривога та нудьга) емоції [5, с. 10].

Ми зосередимо увагу саме на негативних емоціях *нудьги* та *тривоги* [5, с. 11], оскільки саме ці дві емоції є найбільш виявлюваними під час вимушеного навчання англійській мові онлайн.

Як наслідок, ці дві емоції – *нудьга* та *тривога* – виникають під час онлайн-навчання англійській мові як другій й породжують:

1. Стрес та невпевненість: учні можуть відчувати стрес унаслідок нового формату навчання та невпевненості у своїх здібностях.

2. Втому від екрану: тривалий час, проведений перед екраном, може спричинити фізичну та психічну втому.

3. Соціальну ізоляцію: відсутність прямого спілкування може призводити до почуття самотності та ізоляції.

4. Труднощі у взаємодії: зміна формату може призводити до труднощів у взаємодії з учителями та однокласниками.

5. Технічні проблеми: проблеми з інтернетом чи технічним обладнанням можуть викликати роздратування та стрес.

Стратегії ж подолання емоційних труднощів (*нудьги* та *тривоги*) у процесі онлайн-навчання англійській мові слід убачати в: 1) ментальній підготовці та самопідтримці; 2) самоаналізі: розвитку усвідомленості власних емоцій та їхнього впливу на навчання; 3) техніках релаксації: використанні дихальних вправ, медитації для зниження рівня стресу; 4) оптимізації роботи перед екраном: розподілі часу: систематичних перервах для відпочинку очей та психіки; 5) дифузії синього світла: використанні програм або фільтрів для зменшення впливу синього світла на організм; 6) збереженні соціального зв’язку та підтримці спільнот: віртуальних груп: участі в онлайн-спільнотах для обміну досвідом та емоційною підтримкою; 7) організації віртуальних зустрічей: створенні можливостей для обговорення матеріалів на відстані; 8) розвитку навичок взаємодії та співпраці: спільних проєктах: організації колективних завдань та проєктів, що сприяють командній взаємодії; 9) взаємодопомозі: спільному вирішенні завдань та підтримці одне одного в онлайн-середовищі; 10) вирішенні технічних проблем та технічній грамотності; 11) онлайн-підтримці: доступності технічної підтримки для учасників навчання; 12) вивченні базових навичок: засвоєнні основ ефективного використання платформ та інструментів онлайн-навчання.

Поліпшенню психологічної налаштованості та позитивного емоційного клімату на заняттях з англійської мови сприятимуть такі техніки:1) приділення часу розмові з учнями на абстрактні теми; 2) особисте спілкування (звернення до кожного по імені, використання дружнього тону); 3) влаштування відеоконференцій (під час яких видається можливим обговорення актуальних питань); 4) створення цікавих завдань [1, с. 4].

Безумовно, перелічені стратегії та техніки можуть допомогти учням та викладачам адаптуватися до нового формату навчання, знизити рівень стресу та максимізувати ефективність процесу викладання та навчання англійській мові в дистанційному форматі.

З усього вищезазначеного можна дійти висновку, що стрес, невпевненість, втома від екрану, соціальна ізоляція та труднощі у взаємодії стають викликами, які можуть виникнути під час онлайн-навчання. Ефективні стратегії подолання цих емоційних бар'єрів та відчуттів *нудьги* й *тривоги* визначаються як вирішальний чинник успішного навчання англійській мові як другій в онлайн форматі із розумінням того, що ми живемо в мінливому світі і сучасне життя диктує нам навчитися використовувати гаджети не тільки для розваги, а стати гнучкими, взяти відповідальність за знання в свої руки. І хоча дистанційне навчання учнів старшої школи англійській мові порушує певні психологічні проблеми, недоліки та емоційні труднощі, воно має велике майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць за матеріалами ІІ Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції. (24 лютого 2022 р.). Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2022. 54 с.
2. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
3. Павлюк Р. О. Формування умінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2009. 20 с.
4. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості: монографія / [за ред.: С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова]. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 540 с.
5. Фредріксон Б. Л. Роль позитивних емоцій у позитивній психології: теорія розширення та побудови позитивних емоцій. *Американський психолог*, 2001. 56 (3). С. 218–226.
6. Kruk M., Pawlak M. Understanding emotions in English language learning in virtual worlds. NY: Routledge, 2022. 140 p.
7. MacIntyre P. D., Gregersen T. & Mercer S. Setting an agenda for positive psychology in SLA: Theory, practice, and research. *Modern Language Journal*, 2019. Vol. 103(1). С. 262–274.

***Бутенко Наталя Миколаївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Дроздова Діана Сергіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

На основі результатів дослідження нами розроблена програма розвитку копінг-поведінки особистості в ранньому юнацькому віці. Вона спрямована на розвиток копінг-ресурсів: мотивації досягнення успіху, Я-концепції, локусу контролю, емпатії, мотивації афіліації, соціального інтелекту та конструктивних копінг-стратегій.

Теоретичним підходом до розробки програми розвитку копінг-поведінки особистості в ранньому юнацькому віці стала когнітивна транзакціональна теорія стресу і копінга Р. Лазаруса і С. Фолькман, а також теоретичні концепції копінгу представлені у зарубіжній та вітчизняній психологічній літературі (Ф. Халліган, Н. Хаан, Л. Анциферова, Ф. Василюк, С. Нартова-Бочавер, К Родіна, Н. Титаренко, В. Ялтонський та ін).

У транзакціональній когнітивній теорії стресу і копінга Р. Лазаруса і С. Фолькман поняття «копінг» або подолання стреса розглядається як діяльність особистості, спрямована на підтримку або збереження рівноваги між вимогами середовища і ресурсами, що задовольняють ці вимоги. Запропонована авторами модель є транзакціональною: в її контексті поведінка розглядається як результат транзакцій між людиною і навколишнім середовищем, що впливають один на одного. Копінг виконує дві функції: регуляцію емоцій (копінг, спрямований на емоції) і розв'язання проблем, що викликають дистрес (копінг, спрямований на проблему). Обидві ці функції використовуються в стресових ситуаціях. Копінг, визначається як когнітивні, емоційні та поведінкові зусилля, за допомогою яких особистість редукує емоційну напругу і емоційний компонент дистресу. Дії, при яких особистість намагається усунути загрозу (вплив стресора), визначається як копінг, що спрямований на проблему [2].

Ефективний копінг призводить до отримання бажаного результату, який підкріплюється почуттям компетентності та сприяє заохоченню майбутніх спроб подолання панування стресу, а неефективний копінг викликає найчастіше додатковий стрес, що призводить до почуття незадоволеності. Цілеспрямовану поведінку особистості, що спрямована на усунення або зменшення інтенсивності впливу стресора називають активною копінг-поведінкою. Переважання інтрапсихічних форм опанування стресу, призначених для зниження емоційної напруги раніше, ніж зміниться ситуація розглядається як пасивна копінг-поведінка. Копінг-поведінка регулюється за допомогою застосування копінг-стратегій на основі особистісних і середовищних копінг-ресурсів.

Копінг-стратегії є актуальними відповідями особистості на загрозу як спосіб подолання стресу, а відносно стабільні характеристики особистості й середовища, з яким вони взаємодіють, визначаються як копінг-ресурси. Вони забезпечують психологічний фон для подолання стресу та сприяють вибору копінг-стратегій. До особистісних копінг-ресурсів належать Я-концепція, локус контролю, сприйняття соціальної підтримки, емпатія, афіліація, мораль та інші психологічні конструкти особистості [2].

Психологічний зміст програми розвитку копінг-поведінки особистості в ранньому юнацькому віці визначається як створення умов саморозвитку особистості, умов вияву внутрішньої активності особистості щодо перетворення самої себе, самоактуалізації і самореалізації. Мова йде, у першу чергу, про розвиток творчого Я як вищого потенціалу можливостей особистості.

Ведучий програми відповідає за створення для учасників безпечних умов, за яких можливі особистісні зміни і перетворення.

У програмі пропонується дотримання принципів групової роботи; наявність постійної групи; визначена просторова та часова організація; акцент на аналізі в ситуацій «тут і тепер»; застосування активних методів групової роботи; об’єктивація почуттів та емоцій учасників групи відносно один одного, рефлексія; атмосфера свободи спілкування між учасниками, клімат доброзичливості та безпеки.

У ході роботи використовуються вправи на релаксацію, вправи психогімнастики, групова дискусія, рольові ігри, самодіагностика й зворотний зв’язок, аналіз проблемних ситуацій, проєктивні методики малюнкового типу, медитативні техніки, творча візуалізація тощо. Для розробки програми використовувалися вправи, представлені в науковій літературі та адаптовані з урахуванням цілей і задач нашої програми.

Будова заняття класична. Кожне заняття включає такі елементи: ритуал привітання; запитання про самопочуття; пропонування ведучим теми заняття; вправи для розминки, основна частина заняття; рефлексія щодо даного заняття, ритуал прощання. Особливо важливою умовою є створення таких умов, коли учасники відразу занурюються в атмосферу «тут і тепер», рефлексують свої емоційні і фізичні стани, повідомляють про свої думки й очікування.

Процес навчання учасників програми відбувається у вигляді психокорекційної схеми: підготовка, усвідомлення, переоцінка, дія. Схема поєднує в собі рівні індивідуальності особистості: когнітивні процеси, емоційні процеси, поведінкові процеси.

Програма розрахована на проведення занять зі групою як найбільш ефективною формою тренінгової роботи, тому містить вправи для розвитку колективу, закріпленню і збереженню одержаних психологічних умінь і навичок, колективної взаємодії. Спілкування всередині колективу розглядається у якості важливої складової соціальної детермінації індивідуального розвитку особистості. Позитивний соціально-психологічний клімат у колективі має великий виховний вплив на окремого члена колективу, створює сприятливі умови для вияву кращих сторін особистості.

Одним з основних принципів проведення даної програми є принцип добровільної участі усіх.

Система прийомів і завдань, спрямованих на формування конструктивних копінг-стратегій включає 3 групи: прийоми, які стимулюють усвідомлення старшокласниками репертуару своїх копінг-стратегій; прийоми, спрямовані на формування копінг-ресурсів (формування адекватної самооцінки, розвиток психотехнічних, мовленнєвих, перцептивно-рефлексивних, емпатійних, інтерактивних вмінь та навичок, вироблення та ін.); прийоми, орієнтовані на актуалізацію комунікативного потенціалу учнівської групи. Остання група прийомів має на меті вироблення оптимального стилю внутрішньогрупового спілкування, підвищення згуртованості групи, покращення соціально-психологічного клімату, розвиток соціально-перцептивних та соціально-рефлексивних здібностей старшокласників.

Активне соціально-психологічне навчання передбачає обов'язкову взаємодією старшокласників між собою. Ситуації для вправ добиралися так, щоб, моделюючи поведінку кожного учасника, максимально об'єднати всіх учасників в процесі спілкування. Комунікативний досвід, за таких умов, набувається через рефлексивне осмислення себе, актуалізацію емоційних переживань. Сама група стає моделлю для вивчення соціально-психологічних явищ і лабораторією для розвитку копінг-поведінки. У групі створюються стимули для усвідомлення старшокласниками власних особистісних якостей і пізнання особистісних властивостей оточуючих [2].

В програмі передбачено використання різних режимів роботи в групі: всією групою, у парах, індивідуальна робота. Кожен старшокласник стає активним учасником соціально-психологічної підготовки.

Умовами успішності активної соціально-психологічної підготовки виступають створення доброзичливої атмосфери, встановлення гуманних відносин; відповідальність, активність учасників у розв'язанні своїх проблем; безоцінкове прийняття людини, готовність до розуміння.

Одним із провідних методів, які використовуються в тренінговій роботі, є групові бесіди. Це неформальне спілкування, під час якого здійснюється обмін думками, почуттями. Групові бесіди надають учасникам можливість отримати зворотний зв'язок. Також ефективним є метод групової дискусії, під час якої учасники мають можливість наповнювати розмову конкретним змістовим матеріалом.

Суттєва роль у процесі формування копінг-стратегій належить ігровим методам. Їх вибір для підготовки старшокласників обґрунтований тим, що вони забезпечують активну творчу діяльність учасників, самовираження, самоаналіз, самореалізацію, підводять до самостійного прийняття рішень. Крім того, ігрова форма завдань дозволяє пом'якшити можливі негативні емоції, які можуть відчувати деякі члени групи під час їх виконання, однак психологічний ефект такої організації навчальної діяльності можна прогнозувати і в цьому випадку.

Заняття проводяться 2 рази на тиждень. Тривалість програми – 4 тижні.

Пропонуємо теми і мету сесій програми.

Сесія 1. Організаційно тематична структура програми. Мета: представити цілі і завдання програми, отримати підтримку аудиторії. Основна лінія програми передбачає обговорення багатьох проблем в атмосфері довіри, де учасники будуть почувати себе упевнено, відкрито й щиро виявляти свої почуття.

Сесія 2. Розвиток соціального інтелекту. Мета: навчити старшокласників розуміти емоційні стани інших людей, причини їх виникнення, навичок адекватного сприйняття оточуючих людей у процесі міжособистісних контактів; рефлексія власних особистісних якостей, що перешкоджають ефективному міжособистісному спілкуванню.

Сесія 3. Розвиток особистісного контролю над ситуацією. Мета: сформувати розуміння необхідності приймати на себе відповідальність контролю над проблемною і стресовою ситуацією; розвивати навички протидії тиску середовища.

Сесія 4. Стратегії та навички опанування стресових ситуацій. Мета: визначити основні проблеми учасників програми; провести «мозковий штурм» опанування однієї із наведених проблем; вибрати із запропонованих варіантів найбільш оптимальні; закріпити на моделі рольової гри обраний спосіб вирішення проблеми.

Сесія 5. Тренінг розв’язання проблем і прийняття рішень. Мета: ознайомити учасників програми з чотирма етапами розв’язання проблем (визначення та усвідомлення проблеми, вибір стратегії подолання, генерація альтернатив, прийняття рішень); закріпити на моделі рольової гри етапи вирішення проблеми.

Сесія 6. Тренінг розв’язання проблем і прийняття рішень. Мета: ознайомити учасників програми з п'ятим етапом розв’язання проблем (виконання рішення і перевірка його ефективності). Провести тренінг копінг-поведінки в цілому.

Сесія 7. Тренінг стратегій пошуку і надання соціальної підтримки. Мета: ознайомити учасників програми зі стратегіями пошуку та надання соціальної підтримки; сформувати навички прийняття і надання іншим соціальної підтримки.

Сесія 8. Постановка цілей. Мета: розвиток навичок ясної та детальної постановки цілей, відпрацювання вміння повідомляти про цілі у відкритій формі, рефлексія засобів досягнення мети, формування здатності не відступати зі шляху, що веде до мети, рефлексія помилкових цілей; здатність погоджувати цілі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хомуленко Т. Б., Поденко А. В., Фоменко К. І. Тренінгові психотехнології в програмах психологічного супроводу. *Вісник ХНПУ*. 2016. Вип. 54. С. 247–260.

2. Lazarus R. S., Folkman S. Stress appraisal and coping. N.Y.: Springer, 1984. Pp. 22–46.

***Великородна Поліна Романівна**, студентка;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ІНФІНІТИВА ТА ІНФІНІТИВНИХ ЗВОРОТІВ ЗАСОБАМИ ЦІЛЬОВОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТНО-ІНФОРМАТИВНИХ ТЕКСТІВ)

Інфінітив – незвичайне лінгвістичне явище, яке викликало інтерес у багатьох дослідників. Мова змінюється кожного дня, а тому й варіанти використання інфінітива розширюються, впроваджуються нові функції та особливості вживання у різних стилях мовлення. Найбільш розповсюдженим видом літератури у сучасному світі є газетні статті та публіцистичні тексти, постійно поповнюється кількість журналів, а отже, саме вони демонструють усі особливості мови, актуальні для певного періоду часу.

Актуальність нашого дослідження можна пояснити тим, що збільшення різних форм вживання інфінітива та інфінітивних конструкцій є досить стрімке, що пов’язано із розвитком мови, і ці явища також необхідно дослідити та описати.

Мета дослідження: надати характеристику інфінітиву та інфінітивним конструкціям, визначити спосіб їх використання та відтворення засобами цільової мови.

Згідно поставленої мети, необхідно виконати низку завдань:

1) розкрити поняття інфінітиву та інфінітивних конструкцій;

2) надати класифікацію інфінітивів;

3) дослідити особливості перекладу та використання інфінітиву в англійській та українській мовах.

Матеріалом для аналізу є стаття Вікторії Степаненко «Ukraine, Striving to Join the EU, Got a Good Report Card – What’s Next?» за редакцією онлайн видання «The Kyiv Post».

Об’єктом дослідження є інфінітив та інфінітивні звороти, а також їх класифікація, функції та конструкції.

Предметом дослідження є аналіз способів відтворення семантико-граматичних функцій інфінітива та інфінітивних зворотів відтворення засобами цільової мови.

Інфінітиви та інфінітивні конструкції є розповсюдженим явищем англійської мови. Виконуючи різні функції у реченні, інфінітиви здатні урізноманітнити мовлення, додаючи йому виразності та стилістичного забарвлення.

Інфінітив (від лат. «Infinitivus» невизначений, неозначений) – форма дієслова, яка висловлює частину присудка, а також слова з присудковим значенням у позиції іменних членів речення. На відміну від особових форм дієслова, інфінітив не має абсолютного часу, способу дії, особи та числа.

Завдяки цій «нейтральності», часто використовується як словникова форма дієслова [1]. В англійській мові інфінітив має одну просту і п’ять складних форм. Інфінітив перехідних дієслів має форми часу й стану, а неперехідних – тільки часу. [2, с. 85].

У реченні інфінітив може виконувати такі функції:

1) Підмет.

To speak English is very useful. – Говорити англійською корисно.

2) Інфінітив може бути частиною складного підмета у звороті "називний відмінок з інфінітивом", коли присудок виражений одним із наступних дієслів; *to hear, to state, to report, to believe, to suppose, to know, to understand to declare* та деякими іншими.

Як правило, ці дієслова вживаються у звороті в пасивному стані. Дієслова *to seem, to appear, to prove* вживаються у звороті в активній формі.

S. Richter is known to have a great number of concerts season.

3) Частина складеного дієслівного присудка.

The desire of all students is to know English well. – Бажання всіх студентів знати англійську мову добре.

4) Доповнення.

He asked us to return. – Він попросив нас повернутися. Він попросив, щоб ми повернулись.

Інфінітив може бути частиною складеного додатку в «об’єктному інфінітивному звороті».

We expect him to come. – Ми припускаємо, що він прийде.

5) Означення. Інфінітив означення (означальний зворот) завжди слідує за означуваним словом. Переклад може бути зроблений чотирма способами.

а) Інфінітивом.

The desire to find the solution was very strong. – Бажання знайти рішення було дуже сильним.

б) Підрядним зворотом

He was the first to prove it. – Він був першим, хто це довів.

в) Іменником.

It will be the work done in the years. – Виконання цієї роботи триватиме роками.

г) Підрядним зворотом.

The method to be used is not new. – Метод, який був застосований не новий.

6) Обставина мети і наслідку.

Інфінітив мети може перекладатися, починаючи зі сполучника *для того, щоб* або *щоб She went there to study music*. – Вона поїхала туди, щоби навчатись музиці [3, с. 437–438].

Отже, інфінітив є складною та цікавою для вивчання семантико граматичною одиницею, що допомагає увиразнювати та доповнювати як усну, так і письмову мову. Саме газетно-інформативні тексти більш точно відображають сучасний стан мови, що допомагає досліджувати проблему із сучасної точки зору. Розгляд функцій та структури інфінітива та його конструкцій на базі газетно-інформативних текстів допоможе розширити можливості використання та підтвердити особливості інфінітива і англійській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бєляков В. І., Геймур О. О. Функціональні особливості інфінітиву в англійському реченні та його переклад. URL : http://confcontact.com/2013_04_17/12_Belyakov.htm (дата звернення: 09.11.2023)
2. Верба Г. В., Верба Л. Г. Граматика сучасної англійсько мови. Довідник. Київ: ТОВ «ВП Логос-М», 2007. 352 с.
3. Чечель Є. Г., Чечель Н. П. Англійська мова для вищих навчальних мистецьких закладів. Підручник для студентів та аспірантів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга, 2011. 456 с.

***Гладиш Валерій Ігорович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Саморегуляція поведінки є ключовим елементом у розвитку підлітків. Це процес, в якому особа контролює свої думки, емоції та дії, щоб досягти довгострокових цілей. Для підлітків, які переживають період інтенсивних фізичних, психологічних та соціальних змін, здатність керувати своєю поведінкою є особливо важливою. Це впливає на їхню академічну успішність, соціальні взаємодії, емоційне благополуччя та загальну адаптацію до викликів дорослого життя [5, с. 248–249].

Саморегуляція не є одномірним феноменом. Вона об'єднує різні аспекти людського досвіду – від фізіологічних процесів до емоційного інтелекту, когнітивних здібностей, соціальних навичок та едукаційного контексту. Тому для повного розуміння саморегуляції у підлітків необхідний комплексний підхід. Цей підхід дозволяє розглядати як індивідуальні внутрішні процеси, так і вплив зовнішнього середовища, включаючи сімейні взаємини, освітню систему та суспільство в цілому. Розглянемо феномен саморегуляції через призму наступних аспектів фізіологічного, емоційного, когнітивного, соціального та едукаційного.

Фізіологічні аспекти саморегуляції поведінки у підлітків. Підлітковий вік характеризується інтенсивними гормональними змінами, які значно впливають на поведінку та емоційний стан. Під час пубертату відбувається значне збільшення рівня статевих гормонів – естрогенів у дівчат та тестостерону у хлопців. Ці гормони не тільки сприяють фізичному розвитку, але й мають значний вплив на мозок, зокрема на ті його частини, які відповідають за емоції та прийняття рішень.

Гормональні коливання можуть призводити до підвищеної емоційної чутливості та нестабільності, що ускладнює задачу саморегуляції. Підлітки можуть відчувати різкі зміни настрою, що ускладнює управління емоціями та поведінкою.

Фізіологічні процеси підлітків, такі як зміни у роботі мозку та ендокринної системи, відіграють важливу роль у розвитку здатності до саморегуляції. Мозок підлітка продовжує розвиватися, особливо передній мозочок, який відповідає за планування, прийняття рішень та контроль імпульсів. Ці процеси не завершуються до раннього дорослого віку, тому підлітки можуть виявляти труднощі з саморегуляцією, особливо в складних або емоційно навантажених ситуаціях [6, с. 263].

Крім того, зміни у сні, харчові звички та рівень фізичної активності, які часто супроводжують підлітковий вік, також впливають на саморегуляційні здібності. Наприклад, недостатній сон може знижувати здатність до самоконтролю та підвищувати імпульсивність.

Емоційні аспекти саморегуляції поведінки у підлітків. Емоційна вразливість є характерною рисою підліткового віку. Цей період часто супроводжується інтенсивними та змінними емоціями, що ускладнюють саморегуляцію, оскільки підлітки можуть виявляти труднощі у впорядкуванні та вираженні своїх емоцій у конструктивний спосіб.

Емоційний інтелект відіграє важливу роль у розвитку ефективних стратегій саморегуляції у підлітків. Це здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатія – здатність співпереживати емоціям інших. Підлітки з високим рівнем емоційного інтелекту краще впораються з емоційними викликами, менш схильні до імпульсивних дій та здатні ефективно вирішувати конфлікти.

Розвиток емоційного інтелекту включає навчання підлітків розумінню причин своїх емоцій, вираження емоцій у соціально прийнятний спосіб, та використанню емоцій для позитивного впливу на поведінку. Це включає в себе навчання самоспівчуттю, розробку стратегій самозаспокоєння, та вироблення навичок конструктивного вирішення конфліктів [1, с. 14–15].

Здатність підлітків ефективно регулювати свою поведінку часто залежить від їхньої здатності керувати емоціями. Неконтрольовані емоційні реакції можуть призвести до необдуманих рішень, ризикованих поведінкових виборів та конфліктів з оточуючими. Водночас, підлітки, які можуть ефективно управляти своїми емоціями, зазвичай демонструють кращі соціальні навички, більшу відповідальність та загальну зрілість у своїх діях.

Когнітивні аспекти саморегуляції поведінки у підлітків. Когнітивний розвиток підлітків має значний вплив на їхню здатність до самоаналізу та самоконтролю. У цей період відбувається інтенсивне розширення та зрілість когнітивних здібностей, що включає поліпшення робочої пам'яті, уваги, планування та проблемного вирішення. Ці зміни допомагають підліткам краще

розуміти себе та свою поведінку, а також надають їм засоби для більш ефективного контролю над своїми реакціями та діями.

Самоаналіз – це здатність роздумувати над власною поведінкою, мотивами та емоціями. У підлітковому віці ця здатність еволюціонує, дозволяючи більш глибоке розуміння власних дій та їхніх наслідків. Це, в свою чергу, сприяє кращому самоконтролю, оскільки підлітки вчяться аналізувати ситуації перед тим, як відреагувати на них.

Розвиток критичного мислення є ключовим аспектом ефективної саморегуляції. Критичне мислення дозволяє підліткам об'єктивно оцінювати ситуації, розрізняти факти від думок та робити обґрунтовані рішення. У процесі саморегуляції це виявляється у здатності відокремлювати емоційні реакції від раціональних рішень, виробляючи стратегії, які ведуть до здоровіших та більш продуктивних поведінкових виборів [2, с. 3–4].

Критичне мислення також включає здатність розпізнавати власні когнітивні спотворення та упередження, що є важливим для об'єктивного самоаналізу та самокорекції. Ця здатність допомагає підліткам уникати імпульсивних та емоційно зумовлених реакцій, що часто призводять до негативних наслідків.

Когнітивний розвиток підлітків має безпосередній вплив на їхню здатність до саморегуляції. Поліпшення когнітивних здібностей, таких як самоаналіз, критичне мислення та самоконтроль, є ключовими для розвитку здорових поведінкових патернів. Ці здібності допомагають підліткам ефективно керувати своїми емоціями та імпульсами, забезпечуючи краще адаптацію до складних ситуацій та викликів [3, с. 15–16].

Соціальні аспекти саморегуляції поведінки у підлітків. Соціальне оточення має значний вплив на розвиток здатностей до саморегуляції у підлітків. Сім'я, школа, та однолітки відіграють ключові ролі у формуванні поведінкових моделей підлітків[4, с. 16].

1. **Сім’я:** Батьки та інші члени сім’ї є першими моделями для наслідування і важливими джерелами емоційної підтримки та наставництва. Стиль виховання, який підтримує відкритість, взаєморозуміння та незалежність, сприяє розвитку навичок саморегуляції. Навпаки, авторитарний або надмірно захисний стиль виховання може обмежувати розвиток цих навичок.
2. **Школа:** Учителі та шкільне середовище впливають на саморегуляційні здібності через академічні вимоги та соціальні взаємодії. Шкільні програми, які включають навчання навичок саморегуляції, сприяють поліпшенню академічної успішності та соціальної адаптації.
3. **Однолітки:** Відносини з однолітками є важливим чинником у розвитку соціальних навичок та саморегуляції. Позитивні та підтримуючі дружні відносини можуть підсилити здатність до самоконтролю, тоді як негативні соціальні взаємодії можуть вести до проблем з саморегуляцією.

Соціальні медіа та технології мають глибокий вплив на поведінкові моделі підлітків. Ці цифрові платформи не тільки є основними каналами для соціалізації та комунікації, але й можуть впливати на самооцінку, очікування та поведінку підлітків.

1. **Вплив на самооцінку:** Постійне порівняння себе з іншими в соціальних мережах може вплинути на самооцінку підлітків, що, у свою чергу, впливає на їхню поведінку та здатність до саморегуляції.
2. **Вплив на поведінку:** Соціальні медіа можуть посилювати групову поведінку та конформізм, а також можуть вести до збільшення імпульсивної та ризикованої поведінки через постійну взаємодію з однолітками та доступ до широкого спектру інформації.

Едукаційні аспекти саморегуляції поведінки у підлітків. У навчальному середовищі можна застосувати ряд едукаційних стратегій, які допоможуть підліткам розвинути та підтримувати навички саморегуляції. Ці стратегії включають:

1. **Установлення ясних правил та очікувань:** Ясність та послідовність у вимогах та очікуваннях допомагають підліткам розуміти границі та відповідальності, що є основою для саморегуляції.
2. **Навчання навичкам управління часом та організації:** Це допомагає підліткам керувати своїми академічними завданнями, зменшуючи стрес та підвищуючи продуктивність.
3. **Залучення у самооцінку та рефлексію:** Регулярна самооцінка та рефлексія над власними діями та виборами сприяють розвитку самосвідомості та саморегуляції.

Вчителі та освітні системи відіграють вирішальну роль у розвитку навичок саморегуляції у підлітків. Вони можуть:

- **Моделювати саморегуляцію:** Вчителі, які демонструють саморегуляцію у своїй поведінці, вчинках та в способах вирішення конфліктів, служать позитивними прикладами для наслідування.
- **Інтегрувати навчання навичок саморегуляції у навчальну програму:** Це може включати заняття з емоційного інтелекту, стратегій розв'язання конфліктів, критичного мислення, та інших навичок, які сприяють саморегуляції.
- **Створювати підтримуюче навчальне середовище:** Навчальне середовище, яке підтримує ризик, помилки та навчання через досвід, дозволяє підліткам практикувати саморегуляцію в безпечних умовах.

Аналіз чинників саморегуляції поведінки у підлітків виявляє, що це складний, багатогранний процес, який включає фізіологічні, емоційні, когнітивні, соціальні та едукаційні аспекти. Комплексний підхід до вивчення цієї теми дає змогу більш повно розуміти, як ці різні фактори взаємодіють та впливають на поведінку підлітків. Розуміння цих взаємозв'язків є ключовим для розробки ефективних стратегій та програм, спрямованих на підтримку підлітків у їхньому розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириченко Т. В. Психологічні механізми саморегуляції поведінки підлітків. Київ. 2001. 205 с.
2. Коваленко А.Б. Психологія розвитку толерантності підлітка. Переяслав-Хмельницький : СКД, 2014.156 с.
3. Котлова Л. О. Особливості конфліктних форм поведінки підлітків з вираженими акцентуаціями рис характеру. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Том X, Випуск 5. С. 84–92.
4. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2004. 40 с.
5. Bandura A. Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes.* 1991. Vol. 50, No. 2. P. 248–287.
6. Bradley R.T., McCraty R., Atkinson M., Tomasino D., Daugherty A., Arguelles L. Emotion self-regulation, psychophysiological coherence, and test anxiety: Results from an experiment using electrophysiological measures. *Applied Psychophysiology and Biofeedback.* 2010. Vol. 35, No. 4. P. 261–283.

***Гнатуша Юлія Юріївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет

АРТЛАНГ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМУ *STAR WARS: EPISODE I – THE PHANTOM MENACE*)

Люди здавна захоплювалися винайденням мов, зокрема штучних, створених з якоюсь конкретною метою [2]. Перші спроби створення таких мов пов’язані з намаганнями по-новому реалізувати комунікативну функцію мови, винайшовши такий засіб спілкування, який би зміг об’єднати людей [5].

На сучасному етапі розвитку штучних мов налічується понад 1500 різновидів. За деякими даними, першою штучною мовою є лінгва ігнота («невідома мова»), яку створила німецька абатиса Хільдегарда Бінгенська. А одним із найпоширеніших й найвідоміших артлангів є есперанто [3]. Особливий інтерес до використання артлангів можна помітити у XX столітті. Саме в цей час відбувається розквіт негативної утопії, фентезі та наукової фантастики. Автори утопій створювали нову вигадану мову, яка підкреслювала відокремленість і відмінності утопічного суспільства від реального [4].

Мета цієї роботи – визначити особливості використання та перекладу мовлення гунганів, жителів планети Набу у досліджуваному першому епізоді «Зоряних війн» («Прихована загроза»).

Розглянемо кілька прикладів, що яскраво демонструють лексичні та граматичні особливості цієї штучної мови.

Англ.: *Mesa culled JarJar Binks. Mesa your humble servant* [6, 00:11:30].

Укр.: Моя звати Джа-Джа Бінкс. Моя скромна твоя служити [1, 00:11:30].

Бачимо, що принцип побудови речень та порядку слів артлангу схожий на англійський. Переклад збігається з наведеними мовними одиницями. Можемо прослідкувати відмінну синтаксичну особливість цього артлангу – відсутність дієслова «бути» (*be*). Воно втрачене при утворенні пасиву у першому реченні та пропущене як дієслово – обов'язковий елемент англійського речення (*I am your humble servant*) у другому. Таким чином, у наведеному прикладі бачимо три елементи артлангу: на граматичному рівні відсутність дієслова *to be* та на лексичному рівні аграматизми *mesa* та *culled*. Значення останніх можна зрозуміти інтуїтивно через схожість з лексемами англійської мови. Наприклад, *mesa* скоріш за все походить від *me* (мене/мені) та будується шляхом додавання суфікса/закінчення *-sa*. Можна припустити, що це слово є викривленою формою від *myself* (сам/себе). Подібні елементи використовуються доволі часто у досліджуваному матеріалі: *yousa, gusa, wesa* тощо [6]. Щодо слова *culled*, воно певною мірою фонетично збігається з *called*. У перекладі бачимо використання аграматизмів форм займенника. Як от у першому реченні, замість родового відмінка першої особи однини (мене) перекладач використав називний відмінок присвійного займенника жіночого роду (моя). У другому ж реченні, замість особового займенника першої особи (я), використано присвійний займенник жіночого роду (моя). Використана перекладацька трансформація – модуляція. Вона дозволяє акцентувати на особливостях мовлення персонажа, при цьому зберігши зміст повідомлення. Також перекладач використав заміну у другому реченні для збереження логіки висловлюваного. Хоча в оригіналі *servant* є лексичною одиницею із загального словника, у перекладі використано неозначену форму дієслова, що є компенсацією та формує артланг у перекладі.

Або ж ще один яскравий приклад:

Англ.: *‘Tis where I grew up. 'Tis a hidden city* [6, 00:12:04].

Укр.: Я вирости там. Чужі його не знайти [1, 00:12:04].

З одного боку здається, що речення майже повністю схоже на англійське, і це справді так. Артланг легко розуміється через схожість з розмовними формами англійської мови. В обох реченнях зустрічаємо елемент штучної мови *‘Tis*. За звучанням воно схоже до *this* (це). У такому випадку прослідковується аграматизм – відсутність дієслова *to be*. Також *‘tis* збігається з усіченою розмовною формою від *it is*. Таким чином один елемент поєднує і підмет, і присудок. У перекладі артланг зберігається. Щодо перекладацьких трансформацій, бачимо часткове вилучення у першому реченні (для дотримання хронометражу) та комплексне семантичне перетворення у поєднанні з антонімічним перекладом у другому. Артланг відтворюється шляхом використання дієслів у неозначеній формі.

У ході дослідження було помічено, що слово *‘tis’’* перекладається по-різному. Візьмемо наступний приклад:

Англ.: *'Tis demanded by the gods, it 'tis* [6, 00:11:35].

Укр.: Це все боги вимагати, я знати [1, 00:11:35].

У цьому реченні на початку та у кінці використаний елемент *‘tis*, що утворює кільцевий повтор та сприяє утворенню логічного наголосу на сказаному. У першому випадку аграматизм передається логічним відповідником «це», а у другому не передається (при цьому втрачено кільцевий повтор), замінюючись дієсловом «знати». Бачимо, що перекладач застосував кілька трансформацій: перестановка (порядок елементів в оригінальному та перекладеному текстах відрізняються), граматична заміна (пасивна форма замінюється на активну), додавання (у перекладі з’являється слово «все» та словосполучення «я знати»). Аграматизми оригіналу відтворюються шляхом використання дієслів у неозначеній формі.

Розглянемо інший випадок:

Англ.: *Dissen berry berry bad* [6, 00:31:17].

Укр.: То теє буде буже погано [1, 00:31:17].

З чотирьох слів речення в оригіналі, три належать до артлангу. *Dissen* у цьому випадку скоріше за все є викривленою формою від *this is* (це є). Перекладач використовує розмовну діалектичну форму «теє», за аналогією з оригіналом замінює перший звук у слові «дуже» *(berry* від *very)* на «б», вилучає повтор, замінює форму дієслова теперішнього часу на майбутній час (граматична заміна). Повтор початкових звуків у словах «буде» та «буже» створює фонетичний ефект, близький до оригінального. Таким чином перекладач передає особливості мовлення персонажа та підкреслює чужість мови.

Перейдемо до наступного прикладу:

Англ.: *Gungans no liken outsiders, so don't spect a warm welcome* [6, 00:13:02].

Укр.: Гунгани не буже любити чужі, тому не чекайте теплий приюм [1, 00:13:02].

В оригіналі бачимо такі елементи артлангу як *liken*, що, як можна зрозуміти за сенсом, походить від *like* (закінчення дієслів *-en* властиве німецькій мові, тому, можливо, це слово утворилося унаслідок злиття двох мов) та *spect* - від *expect*. Звернімо увагу, що в обох випадках використано заперечні форми. Втім, у першому відсутнє допоміжне дієслово (*do*) і використана лише заперечна частка *no*, що є невластивим англійській мові. У другому реченні заперечення побудоване за правилами англійської мови (*don’t*). Тому, можливо, у досліджуваній штучній мові існує варіативність утворення заперечних дієслівних форм: як із допоміжним дієсловом, так і без нього. У перекладі, як і в попередньо проаналізованих прикладах, для збереження колориту мовлення бачимо використання неозначених форм дієслова, викривлених форм слів «дуже» та «прийом» («буже» та «приюм»), невідповідних відмінків («чужі» замість «чужих»).

Інколи в епізоді трапляються випадки, коли переклад відбувається транскрибуванням. Наприклад:

Англ.: *Oh, mooie-mooie! I love you!* [6, 00:11:19].

Укр.: О, муї-муї! Моя твоя любити! [1, 00:11:19].

Артлангом у цьому прикладі є вигук *mooie-mooie*. Скоріше за все, він є похідним від *Oh, my, my!*, який в англійській мові використовується для висловлювання подиву чи задоволення. Джа-Джа Бінкс радіє тому, що джедай Квай-Гон врятував йому життя. Вигук перекладач відтворює транскрибуванням, внаслідок чого сенс частково втрачається, адже його значення можна зрозуміти лише з контексту. У другому реченні в оригіналі артлангу немає, проте у перекладі наявний аграматизм з невідповідністю родів та відмінків займенників, а також використовується неозначена форма дієслова. Накопичення аграматизмів дозволяє підкреслити чужість мовлення персонажа.

Можна зустріти приклади, які майже повністю складаються з артлангу:

Англ.: *Mesa caused mabbe one, two-y lettle bitty axadentes, huh? Yud-say boom da gassar, den crashin der boss's heyblibber, den banished* [6, 00:18:07].

Укр.: Моя трохи винна в один чи два нещасничкі випадочки. Один раз моя бумки газ, інчиший тю-тю булібербар боси, тоді вигнати [1, 00:18:07].

В оригіналі бачимо множинні штучні елементи, похідні від лексем англійської мови (*mabbe – maybe, lettle – little, axadentes – accidents, yud-say – you'd say, da – the, gassar – gas, den – then* тощо). Лексемою з невизначеним походженням можна вважати *heyblibber*. У перекладі фразу передають дослівно, з використанням вже традиційних відповідників: дієслів у неозначеній формі, присвійних займенників замість особових, викривлених форм слова («нещасничкі» – «нещасні», «інчиший» – «інший»), а також зменшувально-пестливих форм («випадочки»), звуконаслідувальних слів («бумки», «тю-тю») та оказіоналізмів («булібербар»). Кластерне використання артлангу створює в оригіналі та перекладі необхідну мовленнєву характеристику персонажа.

Тож, говорячи про особливості перекладу, слід зазначити, що кожен з виявлених способів має як свої переваги, так і недоліки. Всі вони застосовуються для того, аби створити логічний та природний переклад. Вдалим є рішення відтворити аграматизми та оказіоналізми у перекладі. Таким чином зберігається особливість та чужість штучної мови, що допомагає глядачеві зануритися в чудесний вигаданий світ фільму та сприймати героїв по-особливому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зоряні війни: Епізод 1 – Прихована загроза https://uakino.club/filmy/genre-action/114-zoryan-vyni-epzod-i-prihovana-zagroza.html (дата звернення: 10.10.2023).

2. Лозовська К. О. Репрезентація артлангу в оригіналі та українському перекладі (на матеріалі серіалу «Гра престолів»). *Мова та література: сучасні аспекти співвідношення*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 26–27 листопада 2021 р.). Одеса, 2021. С. 101–105.

3. Мови, яких насправді немає. URL: https://www.jit.academy/movyyakyh-naspravdi-nemaye/ (дата звернення: 05.11.2023).

4. Ребрій І. М. Лінгвосеміотичні особливості перекладацького аналізу артлангів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 19, том 2. 2015. С. 157–160.

5. Malmkjær K. Artificial Languages. The Linguistic Encyclopedia; [ed. by K. Malmkjær]. L., NY. : Routledge, 1995. Pp. 38–42

6. Star Wars: Episode 1 – The Phantom Menace (1999) https://megogo.net/es/view/3433811-star-wars-episode-i-the-phantom-menace.html (дата звернення: 05.11.2023).

***Голяченко Наталія Юріївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Сергієва Інеса Вікторівна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТРЕСОЗАХИСНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Останнім часом у різних напрямках психологічної науки виразно виявляється увага до розробки психологічної проблематики стресу. Стреси і стресові ситуації у житті людей є доволі частими явищами. Їх виникнення обумовлено багатьма різними чинниками: військово-політичними конфліктами, соціально-економічною нестабільністю, нездатністю особистості, травматичними життєвими ситуаціями.

У загальній формі проблема психологічної адаптації та стресу заявлена в зарубіжній та вітчизняній психологічній літературі. Феномен стресозахисної поведінки в умовах сучасності досліджується в аспекті стресостійкості особистості; ролі внутрішнього потенціалу у подоланні складних життєвих ситуацій; копінгу як сукупності стратегій особистості, що забезпечують адаптацію до стресових ситуацій. Дослідження копінгу серед усіх напрямків можна вважати найбільш потужними з точки зору широти і глибини наукової рефлексії.

Копінг-поведінка визначається як сукупність когнітивних, емоційних і поведінкових стратегії особистості, суть яких полягає в досягненні адаптації до життєвих подій і стресових ситуацій [1]. Переважання гнучких, адекватних і конструктивних стратегій сприяє особистісному зростанню і самореалізації внутрішнього потенціалу людини, а застосування пасивних і неконструктивних стратегій підсилює невротизацію особистості або приводить до хвороби. Копінг як індивідуальний процес адаптації й опанування життєвих подій є психологічним містком у бік самореалізації особистості [2].

Період ранньої дорослості науковці вважають стресогенним періодом вікового розвитку особистості. Головними факторами розвитку в період ранньої дорослості є початок продуктивної діяльності та досягнення

особистісної ідентичності. Період ранньої дорослості пов’язується із кризою середини життя, психологічним змістом якої є протиріччя між життєвими планами людини і реальністю її існування.

Дослідження розвитку людини в період дорослості в психології концентруються навколо психологічного змісту стадій і механізмів вікового розвитку; питань постійного й мінливого в особистості впродовж життєвого шляху; психофізіологічної та мотиваційно-смислової динаміки розвитку; професіоналізації; життєвих криз. Проте аналіз стресозахисної поведінки в період ранньої дорослості с точки зору її впливу на розвиток особистості, її психічне здоров’я представлений в науковій літературі недостатньо.

Отже, соціальна значущість і недостатнє теоретичне та експериментальне вивчення специфіки стресозахисної поведінки особистості в період дорослості зумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження: теоретичним та емпіричним шляхом визначити особливості стресозахисної поведінки особистості у період ранньої дорослості.

Згідно з метою були поставлені наступні завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні засади дослідження проблеми особливості стресозахисної поведінки особистості у період ранньої дорослості.

2. Визначити репертуар стресових подій та рівень невротизації особистості у період ранньої дорослості.

3. Дослідити особливості конструктивних і неконструктивних стратегій та їх співвідношення в системі стресозахисної поведінки особистості в період ранньої дорослості.

4. З’ясувати рівень самоактуалізації особистості у період ранньої дорослості та її зв'язок із стресозахисними стратегіями поведінки.

5. Розробити програму розвитку конструктивних стратегій стресозахисної поведінки особистості в період ранньої дорослості.

Експериментальні задачі дослідження вирішувалися за допомогою шкали соціальної адаптації Т. Холмса Р. Раге для вивчення стресових ситуацій; шкали SCL-90 орієнтована на визначення симптоматичної конфігурації особистості, методики діагностики стратегій захисної поведінки Е. Хайма; методики діагностики рівня самоактуалізації особистості Н. Каліної (адаптований варіант опитувальника E.Shostron Personal Orientation Inventory).

Аналіз наукової літератури за проблемою дослідження засвідчив, що існують різні моделі феномену стресу, розуміння причин його виникнення, впливу на функціювання різних структур організму людини, характер, поведінку, інтелектуальний та емоційний розвиток особистості. Дослідники одностайні у визнанні необхідності пошуку ефективних шляхів профілактики та успішного опанування стресових реакцій задля збереження психічного й фізичного здоров’я людини. У підтриманні внутрішньої рівноваги провідна роль належить рівню сформованості копінг-стратегій та копінг-ресурсів стресозахисної поведінки. Дорослий вік вважається стресогенним періодом життя людини, достатньо складним. На період ранньої дорослості припадає криза середини життя. Досягнення зрілості у ранньому дорослому віці вимагає

значної емоційної та духовної гнучкості. Кожна людина через свою реакцію на навколишній світ визначає власне існування і власне майбутнє.

Експериментальне дослідження стресозахисної поведінки особистості в період ранньої дорослості здійснювалося за допомогою шкали соціальної адаптації Т. Холмса і Р. Раге, шкали симптоматичної конфігурації особистості SCL-90, методики діагностики стратегій захисної поведінки Е. Хайма; методики діагностики рівня самоактуалізації особистості Н. Каліної.

Результати дослідження стресових подій особистості у період ранньої дорослості засвідчили, що найголовнішою причиною стресу та знервованості досліджуваних є війна в України, яку розв'язала російська федерація. Серед причин стресу також були визначені ситуації, що пов'язані із втратою близьких людей (смерть або розлучення), змінами в стані здоров'я, фінансові складнощі, безробіття, робочі питання, зміна звичайного способу життя, звичок. Сумарна частота стресів особистості у ранньому дорослому віці свідчить про середній рівень стресового навантаження.

Серед симптомів невротичного регістра високий рівень вияву мають шкали соматизації, особистісної тривожності, ворожості. Загальний індекс тяжкості невротичних симптомів демонструє середню інтенсивність пережитого дистресу.

Особистість у період ранньої дорослості схильна до використання як адаптивних, відносно адаптивних так і до неадаптивних стратегій поведінки. Найбільш представленими в репертуарі когнітивних стратегій виявилися стратегії розгубленості, проблемного аналізу, ігнорування. В емоційній сфері найбільш представленими виявилися стратегії протесту, агресії та емоційної розрядки; зафіксовано низький рівень стратегій позитивного настрою, оптимізму. В поведінковій сфері найбільш представленими виявилися стратегії відволікання, самовпевненості, компенсації та активного уникнення.

Співвідношення ваги адаптивних, неадаптивних та відносно адаптивних стратегій поведінки досліджуваних засвідчили, що у всіх сферах (когнітивній, емоційній, поведінковій) в стресових ситуаціях переважають неадаптивні стратегії. Але якщо порівняти вагу неадаптивних стратегій із ваговими значеннями адаптивних та відносно адаптивні стратегії, то стає зрозумілим, що у досліджуваних переважають конструктивні стратегії адаптивної поведінки; вони здатні здійснювати процес саморегуляції для досягнення важливих цілей, подолання проблем.

Особистість у період ранньої дорослості має тенденцію до самоактуалізації свого внутрішнього потенціалу. Досліджувані характеризуються активною життєдіяльністю, актуалізацією власного «Я» відповідно до своїх цінностей і мотивів. Слід також підкреслити, що назвати досліджуваних самоактуалізованими у повному розумінні важко, оскільки інтегральний показник самоактуалізації складає близько 50%, що відповідає середньому рівню актуалізації. Такі складові самоактуалізації як спонтанність і аутосимпатія відповідають заниженому рівню.

За результатами кореляційного аналізу з'ясовано, що особистість у період

ранньої дорослості адаптується до стресових ситуацій за допомогою адаптивної поведінкової стратегії самовпевненості і це допомагає їй реалізовувати свій потенціал. Вона також використовує відносно адаптивні поведінкові стратегії відволікання, компенсації, що актуалізує її потребу у пізнанні та певну ворожість до оточення. Використання неадаптивної стратегії активного уникання взаємопов'язано із тривожністю, соматизацією, потребою розібратися у собі.

Отримані результати дослідження дозволили розробити програму розвитку конструктивних стратегій адаптаційної поведінки особистості в період ранньої дорослості. В основу програми покладена ідея необхідності розвитку конструктивної захисної поведінки, адаптивних копінг-стратегій, що дозволяють розв'язувати конфліктні, проблемні, стресові і кризові ситуації, використовуючи закладені в особистості можливості саморегуляції і саморозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карамушка Л.М., Снігур Ю.С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології*. Том 1. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. 2020. С. 36 – 43.

2. Чеканська О. А., Данчук Ю. П. Особливості копінг-поведінки особистості у стресових ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4, Т. 1. С. 63–67

***Гопко Софія Сергіївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Венгринюк Мирослава Іванівна,
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
ДВНЗ «Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу»

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ВИРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ВИДАННІ МІЧІО КАЙКУ «МАЙБУТНЄ РОЗУМУ»

Одним із актуальних завдань сучасного мовознавства є дослідження виражальних засобів у науково-популярному тексті. Саме виражальні засоби допомагають запобігти поверховому підходу до твору, показати найтонші відтінки думки і почуття, уникнути штампів у тлумаченні.

Під виражальним засобом дослідники розуміють навмисне і свідоме посилення якої-небудь типової структурної і (або) семантичної риси мовної одиниці (нейтральної або експресивної), яка досягла узагальнення і типізації та стала таким чином породжувальною моделлю. Виражальний прийом обмежується одним рівнем мови [3].

До виражальних прийомів відносять стилістичні фігури і тропи, а також синтаксичні або стилістичні фігури, які підвищують емоційність і

експресивність висловлювань за рахунок незвичайної синтаксичної побудови [4, с. 382].

Отже, виражальні засоби – це стилістичні фігури і тропи, а також синтаксичні або стилістичні фігури, які підвищують емоційність і експресивність висловлювань засобами незвичайної синтаксичної побудови.

Стилістичні фігури як найважливіші способи виразності мовлення відомі в мовознавстві з античних часів. До них відносяться такі стилістичні фігури, як: асиндетон, полісиндетон, ампліфікація, анаколуф, анафора, антитеза, апокопа, гіпербатон, градація, інверсія, оксюморон, паралелізм, парономазія, парцеляція, плеоназм, пролепсис, ретардація, риторичне питання, риторичний вигук, симплока, солецизми, тавтологія, плеоназм, замовчування, хіазм, еліпсис, емфаза, епіфора. Тропи, своєю чергою, поділяються на дві групи: порівняльно-метафоричні та контекстно-дискурсні[1, с. 101].

Аналіз показав, що всі стилістичні прийоми, які базуються на взаємодії контекстуальних предметно-логічних та словникових значень, можна розподілити таким чином: відношення за схожістю ознак (метафора), відношення за суміжністю понять (метонімія), відношення, засновані на прямому і зворотному значенні слова (іронія) [6, с. 125].

Переклад виражальних засобів пов’язаний з вирішенням цілого ряду лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, філософських і навіть психологічних проблем. При перекладі виражальних засобів важливо враховувати їх багатозначність і особливості контексту, у якому вони вживаються.

Далі проаналізуємо функціональне навантаження виражальних засобів у виданні Мічіо Кайку «The Future of the Mind».

У рамках дослідження було опрацьовано 226 прикладів засобів вираження у науково-популярному тексті та виокремлено застосування таких засобів вираження науково-популярного тексту, як: метафора, образна аналогія, кінематографічна ремінісценція, гіпербола, антитеза, епітет, синтаксична конструкція «питання-відповідь», порівняння, риторичні запитання, літературна ремінісценція, ремінісценція, парцеляція, літота, асоціація, діалогічність, повтор. Результати статистичного аналізу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Результати статистичного аналізу засобів вираження в науково-популярному тексті

Засіб вираження	Кількість	Кількість у %
Метафора	66	30%
Образна аналогія	38	17,5%
Кінематографічна ремінісценція	30	14%
Гіпербола	17	8%
Антитеза	13	6%
Епітет	13	6%
Синтаксична конструкція «питання-відповідь»	9	4%
Порівняння	8	4%
Риторичні запитання	7	3%

Літературна ремінісценція	7	3%
Ремінісценція	3	1,5%
Парцеляція	2	1%
Літота	1	0,5%
Асоціація	1	0,5%
Діалогічність	1	0,5%
Повтор	1	0,5%

Найбільш вживаним засобом вираження науково-популярного тексту є метафора, яку було використано у 30% прикладів. Менш вживаними є образна аналогія, яку було використано у 17,5%, кінематографічна ремінісценція (14%), гіпербола (8%), антитеза (6%) та епітет (6%).

Серед функцій виражальних засобів твору Мічіо Кайку «The future of the mind» було виокремлено такі: функція посилення враження й емоційного впливу; функція представлення проблемних моментів для читача; функція підвищення зацікавлення, заохочення читача до пошуку відповідей; функція репрезентації враження автора від прочитаного; функція репрезентації враження автора від переглянутого; підсилення враження від прочитаного тексту, підвищення рівня експресивності науково-популярного тексту; вираження враження автора; функція відтворення суті можливих майбутніх досягнень науки; функція підсилення емоційної оцінки ситуації; функція вираження контрасту, фокусу уваги читача; функція акцентування уваги; функція пояснення наукових понять та явищ; функція зацікавлення і заохочення читача до пошуку відповідей на суперечності.

Наприклад, функція представлення проблемних моментів для читача яскраво виражена у такому реченні: *«Where did it all come from? What does it all mean?»* [5]. У цьому випадку риторичні питання застосовані з метою представлення проблемних моментів науково-популярного твору, акцентування уваги читача на аспектах наукової проблеми.

У фрагменті «*To witness the mystery of our mind, all we have to do is stare at ourselves in the mirror and wonder, What lurks behind our eyes?»* [5] засобами риторичного питання втілено функцію підвищення зацікавлення, заохочення читача до пошуку відповідей.

Функцію підсилення емоційної оцінки ситуації можна прослідкувати у фрагменті *«I could see the glimmer of humanity slowly being extinguished»* [5]. У цьому реченні автор використовує метафору *the glimmer of humanity slowly being extinguished* з метою підсилення емоційної оцінки ситуації.

Таким чином, засоби образності у текстах науково-популярного дискурсу функціонують у єдності, що зумовлює високий рівень експресивності та образності засобів вираження та їх важливу роль у текстах, зокрема у текстах науково-популярного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ґадамер Г. Ґ. Герменевтика і поетика. Вибрані твори; пер. з нім. Київ: Юніверс, 2001. 288 с.
2. Кайку М. Майбутнє розуму. URL: https://knigogo.com.ua/knigi/majbutnye-rozumu/ (дата звернення: 20.10.2023).
3. Колотілова Н. А. Риторика. Київ: Центр учбової літератури. URL: http://westudents.com.ua/glav y/83019-43-tropi.html (дата звернення: 20.10.2023).
4. Новікова К. О. Методи відтворення стилістичних фігур і тропів у процесі перекладу художніх текстів. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2016. № 7. С. 272–276.
5. Kaku M. The Future of the Mind. URL: https://dokumen.tips/documents/the-future-of-the-mind-michio-kaku.html?page=2 (дата звернення: 20.10.2023).
6. Lowe I. Characteristics of the Language. URL: www.scientifilanguage.com/esp/characteristics-language-science.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

***Горбунова Марія Романівна**, студентка;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ДІАЛЕКТИ БРИТАНСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХНІ ОСОБЛИВОСТІ

Дослідження присвячено розгляду різноманіття мовних аспектів різних регіонів Великої Британії, їх історії та розвитку. Ця тема є актуальною для сьогодення, оскільки вивчення та класифікація діалектів є предметом зацікавленості мовознавців. Причому мовні варіації є важливим інструментом комунікації британського народу. Мова завжди посідала важливе місце в історії та життєдіяльності людства. Вона, будучи ключовим фактором в розвитку науки та технологій, сприяє обміну ідеями та прогресу, а також забезпечує доступ до освіти та культурних цінностей, розширюючи кругозір людини. Мовна різноманітність збагачує культурну спадщину та сприяє взаєморозумінню між різними групами людей.

Дослідженню діалектів приділяли увагу багато вчених, а саме: Л. Г. Верба, Г. Б. Антрушина, О. Р. Афанасьєва, Ю. П. Костюченко, В. М. Жирмунский. У своїх роботах вони висвітлювали питання особливостей діалектів англійської мови у різний період. Різні аспекти територіальної варіативності англійської мови Великобританії вивчалися такими лінгвістами, як М. М. Гухман, Д. А. Шахбагова, М. М. Маковський, О. І. Бродович [1, с. 1].

Метою нашого дослідження є визначення особливих рис англійської мови в Британії та її мовних варіацій, а також висвітлення основних лінгвістичних відмінностей, які існують між її діалектами.

Завдання нашого дослідження:

а) визначити що таке діалект та його роль у мові;

б) проаналізувати фонетичні та лексичні особливості діалектів різних частин Великої Британії;

в) зробити порівняльний аналіз Британських діалектів.

Об’єктом нашого дослідження є діалекти британської англійської мови.

Предметом дослідження є унікальні особливості діалектів британської англійської мови. У рамках цього дослідження ми маємо на меті вивчити та систематизувати різноманітні лінгвістичні відмінності, які характеризують кожен з цих діалектів. Наша увага спрямована на розкриття унікальних рис та особливостей, що визначають індивідуальність кожного діалекту в контексті британської англійської мови.

Діале́кт (від грец. διάλεκτος – розмова, говір, наріччя) – різновид певної мови, що разом із літературним становить національну мову; засіб спілкування між представниками однієї територіальної чи соціальної групи [2].

Великобританія не є однорідною державою. До її складу входять: Англія, Шотландія, Уельс та Північна Ірландія. Історична доля цих князівств чи королівств складалася по-різному. Завойовники англо-сакси принесли з півночі континентальної Європи свою мову у V-VI століттях нашої ери і успішно запровадили її серед місцевого кельтського населення сучасної Англії, нижньої частини Шотландії, північної Ірландії та східного Уельсу. З численних діалектів завойовників (англів, саксів, ютів та фризів) й утворилася сучасна літературна англійська мова (на базі лондонського діалекту) та такі її діалектні варіанти як шотландська, валлійська та ірландська англійська, оскільки мова англосаксів підпала у даних регіонах під величезний вплив місцевих кельтських мов, що і стало причиною подальших розбіжностей [1, с. 1].

Вивчення діалектів в історії будь-якої мови не лише надає цінний матеріал для глибшого осмислення коренів мови та її історичного минулого, але також дозволяє оцінювати та розуміти особливості формування та розвитку літературної норми, а також різних соціальних та професійних мов. Вивчення особливостей діалектів відкриває можливість проводити дослідження становлення та розвитку значень слів.

Отже, дослідження присвячено вивченню мовної різноманітності Великої Британії та ролі діалектів у комунікації британців, визначаючи їхнє значення для мовознавців та культурного взаєморозуміння. Мова, ключовий фактор у розвитку суспільства, відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини та взаєморозумінні. Дослідження лінгвістичних особливостей британських діалектів має на меті визначення унікальних рис англійської мови та систематизацію їхніх відмінностей, відкриваючи шлях до розуміння формування літературної норми та розвитку соціальних мов. Це дослідження також підкреслює важливість вивчення діалектів у історії мови, що допомагає в глибшому осмисленні коренів та історичного минулого мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтушенко С., Хаджи А. Діалекти британського варіанту англійської мови. Збірник наукових праць ΛΌГОΣ, 2020, С. 26–28. https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v6.0

2. Железняк М. Г., Масенко Л. Т. Діалект. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: https://esu.com.ua/article-24450 (дата звернення: 05.11.2023).

***Грибенюк Анна Ігорівна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Проблема соціальної адаптації особистості двостороннє розглядається в психології: як процес, спрямований на оптимізацію взаємовідносин людини і соціального середовища та як процес пов'язаний з активною зміною своєї особистості, корекцією своїх власних установок і стереотипів поведінки [1]. Особливо ця проблема стосується вимушених переселенців. Як зауважують А.В.Путінцев, Ю.Є.Пащенко, найчисельнішою у світі групою соціально незахищених осіб вважається група людей, яка переміщується всередині країни, – переселенці [5].

Зазначено, що процес адаптації є складним, багатогранним процесом пристосування мігрантів до нового соціокультурного середовища та приймаючого соціуму до новоприбулих осіб, їх соціально-економічних, культурних потреб тощо [2]. Серед стратегій адаптації для вимушених переселенців найбільш оптимальною як для окремого індивіда, так і всього суспільства є модель інтеграції, коли можна певною мірою зберегти власну національну ідентичність, культуру і при цьому бути невід'ємним і корисним суб'єктом великого соціуму [3].

Процес адаптації можливий лише за умови, що середовище приймаючого соціуму є відкритим і сприятливим для вимушених переселенців [4].

За допомогою методики діагностики соціально-психологічної адаптації К.Роджерса та Р. Даймонда досліджувались рівні адаптованості та дезадаптованості вимушених переселенців.

У результаті проведеного експериментального дослідження визначалися емоційні стани вимушених переселенців як ознак сприятливого або несприятливого процесу адаптації до нових умов існування.

Насамперед, слід зазначити, що загалом процес адаптації відбувався успішно. Усі досліджувані вимушені переселенці, які брали участь у експерименті отримали високий (9 осіб) та середній (34 особи) рівні адаптації. Дезадаптивність у всіх вимушених переселенців визначалась в межах норми і нижче за норму, що також свідчить про порівняно високий рівень адаптації.

Процесу успішної адаптації сприяють такі додаткові показники як: прийняття інших, емоційний комфорт, інтернальність (переважання внутрішнього контролю за зовнішнім) та прагнення до домінування. Усі вимушені переселенці мають середні та високий рівень за перерахованими показниками.

У процесі експерименту досліджувався вияв емоційного стану як нейротизм. Встановлено, що показники високого рівня нейротизму збільшені у вимушених переселенців. Адаптація відбувається успішніше у емоційно стійких вимушених переселенців та у тих, хто мають середній рівень нейротизму, що відповідає літературним джерелам. Однак попри думку, що невротичні люди погано адаптуються до нових умов не підтверджується. Отримані результати дослідження свідчать про те, що невротичні вимушені переселенці також мають досить високий рівень адаптації.

Дослідження тривожності у вимушених переселенців показало домінування середнього та високого рівня тривожності. Отримані результати дослідження тривожності також розходяться із загальноприйнятою думкою психологів про високий рівень тривоги як несприятливий чинник адаптації. Очевидно, умови, в яких відбувається процес адаптації, істотно впливають на зростання або зниження рівня тривоги. Вимушені переселенці, які мають високий рівень тривожності, також успішно проходять процес адаптації.

Рівень фрустрації у вимушених переселенців представлений на середньому рівні. Отже, високий рівень адаптації мають вимушені переселенці ті, у яких переважає низький рівень фрустрації. Вимушені переселенці з високим рівнем фрустрації не мають високого рівня адаптації. Це підтверджує наукові доробки про вплив фрустрації на процес адаптації.

Отриманий результат дослідження стану ригідності у вимушених переселенців свідчить про домінування середнього рівня. Вимушені переселенці, що мають високий рівень ригідності, не мали високого рівня адаптації.

Дослідження показників настрою та самопочуття у вимушених переселенців показало здебільше відмінний настрій та самопочуття. Це можна пояснити проходженням соціальних тренінгів для переселенців, підвищенням загального рівня здоров’я, а також проведенням культурних та спортивних заходів, що сприяють зближенню осіб, ухваленню їх один одним та успішності проходження процесу адаптації, внаслідок чого покращується загальний рівень емоційних станів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2016. Вип. 3(1). С. 111–117.

2. Мазіна Н. Е. Соціально-економічна адаптація внутрішньо переміщених осіб: підходи до виміру. *Вісник Маріупольського державного університету, Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2016. Вип. 12. С. 131–138.

3. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. *Грані*. 2015. № 8. С. 6–11.

4. Сірант М. М. Біженці та внутрішньо переміщені особи: співвідношення понять. *Митна справа*. 2015. № 2(2.2). С. 154–159.

5. Путінцев А.В., Пащенко Ю.Є. Адаптація внутрішньо переміщених осіб в регіонах України: сутність, поняття, підходи. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 9. С. 110–121.

***Гурьков Ілля Русланович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

THE PHENOMENON OF ELLIPSIS IN ENGLISH

Language grammar and structure has always been a focus of linguists' study, since a better understanding of an utterance formal organisation enables an addressee to catch covert senses conveyed by an addresser in his / her message.

Our paper attempts to differentiate complete and incomplete sentences in English with accent on ellipsis as one of the ways to structure an incomplete sentence.

As for a *complete* sentence, it is a sentence that contains a subject, a verb, and a complete thought. If any one of these elements is missing, then such a sentence is not complete. Once a sentence is *incomplete*, it can provide emphasis or effect. By this, incomplete sentences are regarded to be structurally incomplete, but semantically complete. On the one hand, incomplete sentences draw a listener's (reader's) attention by their structure which is lack of one of the components, though, on the other hand, with some elements omitted on formal level incomplete sentences still appear to be semantically complete.

In the current paper we aim to deal with *ellipsis* as one of the forms of structuring incomplete sentences. An ellipsis is a phenomenon that shows an omission of words, represents a pause, or suggests there is something left unsaid. The ellipsis is marked by a punctuation mark of three dots (. . .) in writing.

According to J. McCarthy, there are three types of ellipsis, they consist of:

(1) nominal (pronominal) ellipsis,

(2) verbal ellipsis,

(3) clausal ellipsis [2].

Nominal (pronominal) ellipsis

A complete sentence needs to contain a **subject**, which is the noun, pronoun, or phrase that tells who or what the sentence is about. If a sentence is missing its subject, the main *who* or *what* the sentence is about will be unclear.

Consider this example:

During high school worked as a grocery cashier to earn money for college.

Nominal ellipsis often involves omission of a noun headword, for example:

Nelly liked the green tiles, I preferred the blue.

If omitting subject pronouns takes place, it is a pronominal ellipsis:

[It/That] Sounds familiar! (sometimes we can miss out the pronoun, because it's obvious who or what we're talking about).

We don't have to repeat the subject after the linkers *and, but* and *or*: *She's growing up and [she's] starting to want more alone time.*

Note that ellipsis doesn't work after other linkers, such as *before, after, because, when* and *while*: *We watch TV after we have dinner* [1, p. 111].

Verbal ellipsis

A complete sentence also needs to contain a **predicate,** which is the word or words in a sentence that express the action or state of being of the subject. A predicate includes at least one verb, although other words may be included as well. If a fragment lacks a verb, the main action or state of the subject will be unclear:

On Friday nights, he always to the drive-in movies with his friends (the verb is missing).

We can often avoid repeating part of a verb phrase after *to*:

A: *Have you tried that new restaurant yet?*

B: *No, I wanted to [try that new restaurant], but it's on the other side of town.*

We can also avoid repeating part of a verb phrase after auxiliaries and modals:

She said she'd get back to me by the end of the week and she has [got back to me by the end of the week].

Consider one more example:

A: *Will you do your homework?*

B: *I will.* (the auxiliary verb "will" makes a reply and there is no need to repeat the whole sentence: "I will do my homework").

Sometimes we can miss out both the pronoun and the auxiliary verb that goes with it. This is most common in informal questions and particularly with the verbs *want* and *have got*: *[Do you] Want some coffee?*

In other informal questions, we can leave out the auxiliary verbs *be, have* and *do*: *[Are] You going to Gina's party?* [3].

Clausal (textual) ellipsis

When we can easily understand everything in the sentence because of the surrounding text, we use textual ellipsis. For example, we know that certain verbs and adjectives can be followed by a *that*-clause, so if we see a clause

without *that* after such verbs and adjectives, we assume that the writer or speaker wants us to understand the same meaning as a *that*-clause:

I knew [that] something terrible had happened [2].

To sum up, ellipsis in English has its specific structure: omitting nouns to avoid repetitions, using only auxiliary forms without the main verbs etc. Ellipsis is a strong explicit intensifier of implicit senses which sentences may contain. Though ellipsis is a grammatically destructive form, elliptical sentences are always semantically complete and contribute to an addressee's better understanding of informative senses hidden by an addresser in the conveyed messages.

REFERENCES

1. Berry R. Doing English grammar: theory, description and practice. UK: Cambridge University Press, 2021. 238 p.
2. Complete and incomplete sentences: examples. URL : https://study.com/academy/lesson/complete-and-incomplete-sentences-examples-lesson-quiz.html (access on 10/11/2023).
3. Hudson R. English Grammar: Language Workbooks Series. 1st ed. London: Taylor & Francis Group, 1998. 141 p.
4. Nelson G., Greenbaum S. An Introduction to English Grammar. 3d ed. London: Taylor & Francis Group, 2009. 292 p.

***Гутникова Анна Миколаївна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВУ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ У ХВОРИХ НА ЛОР-ОРГАНИ

Кожна здорова особистість володіє здатністю здійснювати ефективну саморегуляцію. Від ступеня досконалості саморегуляції залежить результат життя людини. Проте хворі люди не мають змоги користуватися власними психосоціальними резервами в житті, реалізовувати їх доступними засобами, тому не мають можливості впоратися із хворобою.

Незважаючи на різноплановість психологічних досліджень, проблема вивчення механізмів психологічного захисту у хворих на лор-органи не була предметом спеціального дослідження. Важливим питання у дослідженні проблеми є визначення рівнів та психологічних механізмів, які застосовує особистість. Більшість дослідників зазначають той факт, що механізми психологічного захисту мають місце вже на клітинному рівні організації діяльності життєдіяльності людини. Показано, що сильні емоційні переживання часто є безпосередньою причиною хвороб і відчутно впливають на самопочуття хворих і перебіг хвороби. Взагалі, будь-яка хвороба може негативно впливати

на психіку людини. Такі негативні впливи призводять до погіршення функціонального стану організму; зниження працездатності, що супроводжується швидкою втомою; з'являється особистісна невпевненість, порушуються процеси адаптації та цілеспрямованої активності.

В. К. Гаврилькевич у моделі саморегуляції особистості врахував позиції науковців та виділив несвідому та свідому саморегуляцію. Поділяючи останню на два види, отримуємо три основні рівні: 1) несвідома саморегуляція, що забезпечується підсвідомими механізмами психологічного захисту; 2) свідома вольова саморегуляція; 3) свідома смислова (ціннісна) саморегуляція [1]. Таким чином, одним із найважливіших завдань у дослідженні проблеми є вивчення психологічних механізмів. Зазначено, що у площині функціонування психіки науковці виділяють свідомі й несвідомі рівні регуляції. Кожний рівень психічної регуляції має свої психологічні механізми, що спрямовані на самозбереження і підтримку рівноваги з середовищем, на розвиток та психологічне зростання особистості [2].

У своїх дослідженнях В. М. Мельник, І. О. Новожилова, В. Г. Матусевич зазначають, що кожна людина має різні психосоціальні резерви та стратегії, щоб впоратися із фактом встановлення їй діагнозу. Соціально благополучні пацієнти, які мають сім'ю, роботу, хороші умови проживання і роками налагоджене стабільне життя, володіють більшою кількістю ресурсів для формування достатнього рівня мотивації на видужання. Проте серед пацієнтів є соціально-дезадаптовані хворі, які ще до встановлення діагнозу мають ряд психосоціальних особливостей, що не дають їм змоги адаптуватися в житті та мати можливість впоратися із хворобою. Це люди з негативним життєвим досвідом, часто зневірені і в житті [3].

Як зауважує Л. А. Перелигіна, в сучасних теоретичних, експериментальних підходах в психології особистості, проблему збереження і активності механізмів особистісної розглядають через поняття психічного здоров'я. Так, на думку Д. Шобена, здорові особи характеризуються самоконтролем, особистісною відповідальністю, демократизмом і наявністю ідеалів. Г. Джерард відзначає, що здорові особи постійно розширюють своє усвідомлення самих себе, інших людей і навколишнього світу; розвивають свою компетентність у задоволенні базових потреб і в реагуванні на небезпеку; виробляють реалістичні і такі, що відповідають їх потребам, рольові і міжособистісні стосунки.

У нашому дослідженні взяли участь дві категорії пацієнтів отоларингологічного відділення: 1) отоларінгологічні хірургічні хворі; 2) пацієнти хірургічного відділення отоларінгологічного профілю. Отже, пацієнтів можна поділити на дві категорії: ятрогенні та неятрогенні. Ятрогенність – це захворювання, викликане діями медичного працівника. Неятрогенні можуть поділятися на: ті, які є наслідком травм; ті, які є наслідком інфекцій.

Дослідження психологічного захисту у хворих на лор-органи показало, що усі показники представлені на середньому рівні. Аналіз середніх значень

показав, що на високому рівні встановлені такі захисні механізми, як заперечення, проєкція, компенсація, раціоналізація. Нормативне значення визначено за показником гіперкомпенсація. Низький рівень показників механізмів психологічного захисту у хворих на лор-органи мають: витіснення, регресія, заміщення. Хворі на лор-органи використовують усі механізми психологічного захисту, які представлені на всіх рівнях. Серед захисних механізмів у пацієнтів отоларингологічного відділення домінують такі психологічні захисти як заперечення, проєкція, компенсація, раціоналізація.

Перспективами нашого дослідження є розробка та застосування засобів психологічної корекції, поєднанні їх з медикаментозним лікуванням, сприятиме відновленню функцій психологічних механізмів саморегуляції особистості хворого, формуванню гармонійного реагуванню та швидкому одужанню хворого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилькевич В. К. Психологія саморегуляції: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів спеціальності «Практична психологія». *Хмельницький : ХНУ*, 2012. 40 с.

2. Іваненко Б. Б. Саморегуляція особистості як чинник її психологічного благополуччя Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Матерівли V Всеукраїнської науково-приактичної конференції. Особистісні та ситуативні детермінанти здоровя. 18 листопада. 2020. С. 59–62.

3. Мельник В. М., Новожилова І. О., Матусевич В. Г. Психологічна допомога хворим на туберкульоз. *Укр. пульмонол. журнал*. 2019, № 2, С. 63–71.

***Демко Катерина Олександрівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОНЦЕПТ *ВЕСІЛЛЯ* В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Для сучасного мовознавства актуальним вважається аналіз мови в аспекті її взаємозв’язків із ментальністю й культурою народу, у площині особистого сприйняття та формування індивідуальної картини світу. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу аналізу концептів, їхнього місця та ролі в мовній парадигмі та у світлі поєднання з іншими галузями знань. Враховуючи соціокультурну важливість весільного обряду, з проблемою перекладу весільних дефініцій можна зіткнутися доволі часто при перекладі скриптів фільмів, художньої літератури, статей тощо. Ця проблема виникає саме під час перекладу фразеологізмів, які мають глибокі культурні корені через відмінності в культурі й відсутність прямих еквівалентів .

Метою дослідження є проведення аналізу та порівняння концепту *WEDDING* в англійській мові та відповідного концепту *ВЕСІЛЛЯ* в українській мові. Виокремлення його змісту та структури полягає у здійсненні комплексного підходу до вивчення особливостей відтворення системи засобів вілображення цього концепту.

Деякі терміни або вирази мають унікальний смисловий відтінок або традиційне використання, яке важко перекласти на іншу мову. При цьому важливо не втратити культурний контекст та виразність мови для збереження сенсу. Сленг чи мовні звороти, які використовуються в розмовній мові, потребують творчого підходу при перекладі для зберігання стилю та емоційного відтінку оригіналу.

В українській та англійській мовах слід звертатися саме до етимологічних коренів та лінгвістичних аспектів, що розкривають не лише лексичне значення самого терміну, але й його роль у культурному контексті. Наприклад *ВЕСІ́ЛЛЯ* з праслов'янської **veselьje*, утворене від *veselъ* (= «веселий») вживалося спочатку в загальному розумінні *«радощі, веселощі»,* а значення «*шлюбне весілля»* розвинулося згодом, не пізніше другої половини XV ст; У багатьох слов'янських мовах це слово зберегло своє значення, позначаючи урочистий обряд укладення шлюбу та святкове весілля: *болгарська - весе́лие «веселощі; святковий обід», польська- wesele («ст. wiesiele «веселість, радість»), словацька - veselie* за етимологічним словником української мови [1].

В англійській мові: ***wedding (n.)*** *Old English weddung* - це *"state of being wed; pledge, betrothal; action of marrying," verbal noun from* ***wed*** *(v.). Meaning "nuptials, ceremony of marriage" is recorded from early 13c.; the usual Old English word for the ceremony was bridelope, literally "bridal run," in reference to conducting the bride to her new home.* ***Wedding ring*** *is from late 14c.;* ***wedding cake*** *is recorded from 1640s, as a style of architecture from 1879.* ***Wedding dress*** *is attested from 1779;* ***wedding reception*** *from 1856"* [2].

Використовуючи староанглійське ***weddian,*** можна мати на увазі: *«пообіцяти себе, заповіт зробити щось, обітницю; заручитися, одружитися»,* також *«об'єднати (двох інших людей) у шлюбі,). weđja, датське vedde «битися об заклад, закладати»,* старофризьке *weddia «обіцяти», готське ga-wadjon «заручитися»)* [2]. А концепт *ВЕСІЛЛЯ* асоціюється саме із святкуванням самої події, адже *вживалося спочатку в загальному розумінні «радощі, веселощі»* [1].

За тлумачним словником досліджувані концепти мають доволі схоже значення *весілля - обряд одруження, а також святкування з цієї нагоди; збірн., розм. люди, присутні на святкуванні з нагоди одруження* [3], а *wedding – "ceremony and any celebrations such as a meal or a party that follow it"* [4].

На основі проведеного порівняльного аналізу можна дійти висновку, що не дивлячись на доволі різні етимологічні значення, концепт *ВЕСІЛЛЯ* та *WEDDING* із часом набули однакового значення, а тобто сам обряд одруження, святкування з цієї нагоди. Тож при перекладі більш сучасних текстів можна

звертатись саме до тлумачення слова. Але перекладаючи тексти саме народної творчості та текстів датованих раніше ніж 1900х років, варто звертатись не тільки до тлумачення, але й до етимології слів, адже значення концептів у таких випадках відрізняється.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етимологічний словник української мови Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України Етимологічний словник української мови: у 7 т. Київ: Наук. думка, 1982 Т. 1 : А-Г / уклад.: Р. В. Болдирєв. 1982. 630 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001331 (дата звернення: 10.11.2023).

2. Онлайн етимологічний словник. URL: https://www.etymonline.com/ua (дата звернення: 03.11.2023).

3. Тлумачний словник української мови. Томи 1-10 (А-ÓБМІЛЬ). URL: https://goroh.pp.ua/%D0%A2%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%B0 (дата звернення: 05.11.2023).

4. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus Cambridge: Cambridge University Press. URL: https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/wedding (дата звернення: 03.11.2023).

Дехтяр Анастасія Олексіївна, *студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет

ПЕРЕКЛАД КАЛАМБУРІВ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ *THE LAST OF US* ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ)

Одним з найскладніших аспектів художнього перекладу є передача комічного. Існує безліч засобів вираження комічного; в цій роботі увагу буде приділено каламбуру. Метою роботи є дослідження способів утворення каламбурів, а також методів їхнього перекладу українською мовою. Матеріалом дослідження є американський серіал *The Last of Us* (2023 р.), режисерів Крейга Мезіна і Ніла Дракманна. Новизна та недослідженість матеріалу зумовлюють актуальність роботи.

Спершу варто звернутися до визначення каламбуру. Літературознавча енциклопедія подає наступну дефініцію: «Каламбур – стилістичний прийом, заснований на багатозначності, за якого гра слів (омонімів, паронімів, повторів, будь-яких форм багатозначності), витворює ефект подвійної семантизації, зумовлює появу фразеологізмів, неологізмів» [2, с. 453].

В Академічному тлумачному словнику української мови можемо побачити таке визначення: «Каламбур – дотеп, в основі якого лежить використання різних значень якогось одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням» [3, с. 74].

Отже, каламбур створюється на основі полісемії одного слова, або схожого звучання / написання декількох слів, наприклад омонімів чи паронімів.

Як зазначає П. М. Бокова, каламбури зазвичай перекладають за допомогою трьох методів: вилучення, компенсації та калькування (дослівного перекладу) [1, с. 48]. При компенсації каламбур, який неможливо перекласти дослівно, може бути замінений іншим каламбуром, або іншим стилістичним засобом, який створює комічний ефект.

Розглянемо ці методи детальніше, на прикладі каламбурів з серіалу *The Last of Us*. Перший приклад каламбуру в оригіналі звучить так:

Англ.: Moon rocks taste better than Earth rocks. Why? Cause they're meteor.

Каламбур побудований на подібності звучання омоформ *meteor* (укр. «метеорит») та *meatier* (укр. «м'ясистіший»).

В озвучках *BaibaKo* та «Цікава Ідея» цей каламбур перекладено дослівно:

Укр.: «Місячне каміння смачніше за земне. Чому? Бо це метеорити».

При перекладі було втрачено комічний ефект і сенс висловлювання; глядачу складно простежити причинно-наслідковий зв'язок в цій фразі. Саме тому переклад є невдалим. Перекладачі *DniproFilm* вдалися до компенсації та переклали цей каламбур так:

Укр.: «Що сказала мишка, коли потрапила на місяць? О, сирок».

В цьому випадку каламбур було замінено на метафору (поверхня місяця вкрита кратерами та схожа на сир), що дозволило певною мірою зберегти комічний ефект, тому можемо вважати цей переклад частково вдалим.

Можна запропонувати власний варіант, залишившись на рівні сем:

Укр.: «Чому метеорити смакують краще, ніж каміння на Землі? Бо смак у них неземний».

В такому реченні можуть бути реалізовані два значення слова «неземний»: 1) той, якого немає на Землі, та 2) чудовий.

Розглянемо ще один каламбур в оригіналі:

Англ.: Why did the scarecrow get an award? Because he was outstanding in his field.

Комічний ефект в цьому випадку базується на одночасній реалізації двох значень слова *field*: 1) поле, ділянка землі, що використовуються під посіви; 2) галузь, сфера діяльності.

В озвучках *DniproFilm* та *BaibaKo* подано дослівний переклад, з невеликою розбіжністю в формулюванні:

Укр.: «За що опудало отримало нагороду? За видатні досягнення у полі».

В українській мові слово «поле» має переносне значення «сфера діяльності», але вживається в ньому рідко [4, с. 61]. Глядачеві може бути незрозумілий зміст каламбуру, тому переклад є лише частково вдалим. В озвучці «Цікава Ідея» було використано метод компенсації:

Укр.: «За що лякало отримало нагороду? Бо на городі стояло».

Каламбур, який вжито при перекладі, базується на подібності звучання слів «нагороду» та «на городі», комічний ефект було частково збережено. Цей переклад можемо вважати вдалим.

Отже, при перекладі каламбурів з серіалу найчастіше було використано два методи: калькування та компенсація. При калькуванні не завжди можливо адекватно відтворити зміст каламбуру, тому вживання цього методу рідко є доцільним. При компенсації каламбур може бути замінено іншим каламбуром або іншим стилістичним засобом. Такий метод дозволяє зберегти комічний ефект, а отже, є продуктивним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бокова П. М. Каламбур або гра слів. Проблеми та особливості перекладу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2015. Вип. 27. С. 45–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2015_27_7 (дата звернення: 28.10.2023).

2. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.

3. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. 840 с.

4. Словник української мови: в 11 томах. Том 7, 1976. 723 с.

***Дмитрієва Єлизавета Дмитрівна**, студентка*;
наук. керівник – канд. філос. наук, доц. Гудзенко Олена Георгіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РОЛЬ САМООЦІНКИ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ФОРМУВАННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ЗВ'ЯЗКІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

У сучасному суспільстві, де питання психічного здоров'я та соціально-емоційного розвитку стають все більш актуальними, важливо відзначити питання взаємозв'язку самооцінки та міжособистісних стосунків серед підлітків. Зазначена тема завжди привертала увагу психологів, педагогів та науковців, проте, не дивлячись на деякі досягнення, багато питань залишаються відкритими. Це відбувається як у вивчених механізмів впливу самооцінки на формування міжособистісних відносин, так і в розробці конкретних стратегій для створення психологічно безпечного навчального середовища.

Підлітковий період характеризується інтенсивним становленням самооцінки, активним розвитком самосвідомості як здатності усвідомлювати та спрямовувати свідомість на власні психічні процеси. Спосіб вираження себе, самооцінка в середовищі школи і родини, а також ставлення суспільства до підлітка впливають на формування психіки та характеру особистості під час її дорослішання. Водночас підлітки підвищено збудливі, їхня поведінка імпульсивна, нестійка, дії часто нестримні, безконтрольні.

На проблеми підліткового віку звертали увагу такі психологи:

Л. С. Виготський, Т. В. Драгунова, Л. І. Божович, Д. І. Фельдштейн, Г. А. Цукерман та ін. Вони розглядають цей період як перехідний, складний, ключовий та критичний у формуванні особистості людини. У цьому життєвому етапі розширюється сфера діяльності, відбуваються суттєві зміни в характері, встановлюються основи свідомої поведінки та формуються етичні прояви. Одним із перших дослідників «дитячого співтовариства, колективу» став С. Шацький. Його наукові праці розкривають аспекти того, як сприяти формуванню навичок спільного життя для дітей, навчаючи їх працювати разом, надавати одну допомогу і відчувати, що спільними зусиллями можна досягти значно більше, ніж окремо [2].

Вчені вказують на те, що взаємовідносини між особами включають у себе систему установок, цінностей, очікувань та стереотипів, через які люди сприймають та оцінюють один одного. Автори визнають наявність когнітивного, емоційного та інтеракційних компонентів у структурі міжособистісних стосунків [3, с. 423]. Чим менш сприятливі стосунки підлітка з дорослими, тим частіше він звертається до ровесників. Референтні групи займають ключову роль у формуванні та самовизначенні особистості підлітків.

Взаємодія між підлітками та дорослими проявляється через різноманітні психологічні аспекти (наслідування, протести, недовіра, прихильність, конфліктність, повага, уникнення та ін.). Якщо у підлітків виникають нові психологічні особливості, їхні стосунки з дорослими іноді супроводжуються конфліктами та негативними формами поведінки.

Л. Божович і Л. Виготський висвітлюють важливість спілкування в групі однолітків, вказуючи, що цей процес має суттєвий вплив на розвиток особистості підлітка [3, с. 263].

Самооцінка являє собою процес, під час якого людина оцінює себе, свої сильні та слабкі сторони, свої можливості, характеристики та роль у спільноті. Це є найсуттєвішим аспектом самосвідомості особистості, який насамперед детально досліджується в психології. Самооцінка служить засобом регулювання поведінки особистості. На сучасному етапі розвитку суспільства збільшений інтерес до внутрішнього світу людини та її самосвідомості, яка виступає як ключовий регулятор її думок та дій. Зокрема, в останні роки було проведено значну кількість досліджень у галузі вивчення свідомості та розвитку самосвідомості у підростаючих особистостей[1, с. 24].

У підлітковому віці розкриваються дві особливі форми самосвідомості: почуття дорослості і «Я-концепція». Почуття дорослості є новоутворенням підліткового періоду. Коли ми говоримо, що дитина стає дорослішою, маємо на основі формування її готовності жити в суспільстві дорослих як рівноправного учасника цього життя.

Отже, період підліткового віку є одним із ключових етапів у процесі формування особистості. Цей етап є визначальним у розвитку, відзначається значущими змінами у сфері свідомості, діяльності та взаємовідносин.

Підлітковий вік є періодом, коли формується Я-концепція особистості, що означає виникнення нового рівня самосвідомості. Підліток переосмислює своє сприйняття себе, що виражається в прагненні розуміти власні можливості та особливості, які об'єднують його з іншими. У цьому періоді спостерігаються різкі коливання у відносинах із собою та нестійкість самооцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Папітченко Л. Теоретичний аналіз проблеми значущості самооцінки в структурі гідності особистості. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 12 (57). 2020. С. 21–26.

2. Педагогічні погляди С. Шацького URL: https://studopedia.com.ua/1_38376_pedagogichni-poglyadi-sshatskogo.html (дата звернення: 19.11.2023).

3. Скрипченко О. В. Загальна психологія. К.: Либідь, 2005. 464 с.

***Доценко Ганна Федорівна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Головною проблемою, яка виникає в процесі переміщень, є проблема адаптації. Стресостійкість є одним з основних чинників соціально-психологічної адаптації особистості, яка визначається сукупністю особистих якостей, що дають змогу людині переносити значні інтелектуальні, вольові й емоційні навантаження без особливих шкідливих наслідків для свого здоров'я. Тому саме стресостійкість може бути важливим елементом швидкого пристосування та продовження нормального життя в нових умовах.

Проблеми стресостійкості досліджували як особистісний адаптаційний потенціал через поняття: стійкість особистості, стійкість до стресу, толерантність до стресу, психічна та психологічна стійкість, емоціональна стійкість, емоційно-вольова стійкість, резилієнс, екстремальна стійкість (Н. Гусак, В. Корольчук, В. Крайнюк, А. Максименко, О. Тимченко, Т. Титаренко, О. Сафін, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін та ін.).

Аналіз психологічної літератури свідчить, що проблема адаптації представлена у роботах, як зарубіжних, так і вітчизняних психологів. Проблемі змісту адаптації особистості присвячені праці (М. Перре, А. Балла, Р. Мак-Даугала, І. Бойко, А. Реана, Д. Мамаєва та ін.). Загальний аналіз психологічної літератури свідчить про необхідність комплексного підходу до вивчення адаптації та стресостійкості, що враховує різноманітні чинники, які впливають

на ці психологічні процеси у різних груп населення та життєвих ситуаціях.

Поняття адаптації має довгу історію в психології, і розвиток цієї концепції пов'язаний з багатьма науковими відкриттями та дослідженнями. Р. Мак-Даугала у 1908 році. Науковець ввів поняття психологічної адаптації у своєму дослідженні про адаптацію до екстремальних умов життя. Він вивчав реакції людей на довготривале перебування в невольницьких умовах і зробив висновок про необхідність адаптації до умов, що не відповідають звичайному життю.

Узагальнюючи різні концептуальні підходи до визначення сутності і змісту адаптації, можна виокремити широке і вузьке трактування поняття. У широкому значенні адаптація розглядається як пристосування живого організму до мінливих умов зовнішнього середовища, спрямоване на збереження гомеостазу – біологічне потрактування. У вузькому значенні під адаптацією розуміється «підкорення» індивіда середовищу, яке існує об'єктивно, незалежно від свідомості і волі суб'єкта, але з ним особистість має безпосередній зв'язок, активно взаємодіє з ним.

У середині 20 століття дослідники почали більше зосереджуватися на соціальних аспектах адаптації, і почала формуватися концепція соціально-психологічної адаптації. Роботи Е. Еріксона, наприклад, наголошували на важливості соціальних зв'язків і культурного контексту у формуванні розвитку особистості та її адаптивного функціонування.

Серед сучасних українських дослідників різні аспекти процесу соціально-психологічної адаптації вивчали Т. Алексєєва [1], І. Бойко [2], Л.Степаненко [3] та інші вчені. Науковці під соціально-психологічною адаптацією особистості розглядають активне входження в специфічне соціальне середовище, оволодіння новою соціальною роллю, пристосування і звикання до нових умов життя, набуття життєвого досвіду, самостійності, певної соціальної зрілості, розвиток ініціативи. Д. Мамаєв [2], досліджуючи умови успішної соціальної адаптації, наголосив на створені креативного середовища, що розвиває, стимулює навчальну, наукову і соціально-культурну діяльність підлітків і студентів; відкритість соціокультурного простору суспільству, його мобільність, швидку реакцію на зовнішні процеси, наявність зв'язків із різними соціальними структурами; залучення молоді до соціально-культурної, навчально-пізнавальної та наукової діяльності.

Сьогодні адаптація визначається як процес пристосування до змін умов і відноситься до різних сфер життя людини, включаючи фізичні, соціальні та психологічні аспекти.

У психології адаптація розглядається як ключовий процес, який визначає, наскільки ефективно людина може пристосуватися до нових умов життя та подолати різні труднощі.

Зовсім недавно дослідники зосередилися на розробці втручань для покращення соціально-психологічної адаптації та сприяння стійкості людей, які

переживають стрес або негаразди. Доведено, що когнітивно-поведінкова терапія, втручання на основі уважності та програми соціальної підтримки є ефективними для покращення адаптивного функціонування.

На соціально-психологічну адаптацію впливають різні чинники, включаючи риси особистості, соціальну підтримку, культурне середовище та фактори середовища.

У контексті вимушеної міграції, адаптація є особливо важливим процесом для тих, хто переїжджає до іншої країни або регіону через війну, природні катаклізми, політичні або економічні кризи. Вимушена міграція може викликати сильний стрес, і адаптація є ключовим фактором, який допомагає людям пристосуватися до нових умов життя та забезпечити своє благополуччя.

Результатом адаптації вимушених переселенців є їхня адаптованість до нових умов поселення, що характеризується здатністю особистості задовольняти свої потреби у тій чи іншій ситуації в конкретному соціальному середовищі, а також виконувати нижченаведені функції: адекватно сприймати навколишню дійсність і власний організм; адекватно будувати систему відносин і спілкування з оточуючими; бути здатними до навчання, організації дозвілля та відпочинку.

Метою цього дослідження стало встановлення зв’язку між рівнем стресостійкості та успішністю адаптації: дослідження спрямоване на визначення, наскільки рівень стресостійкості переселенців впливає на їх здатність ефективно адаптуватися до нових умов життя, знаходити рішення для виникаючих труднощів, а також зберігати функціонування під час стресових ситуацій.

Гіпотеза дослідження передбачала, що переселенці з вищим рівнем стресостійкості будуть краще пристосовуватися (адаптуватись) до нового середовища.

Експериментальне дослідження проводилось у 2023 році. Всього у ньому взяли участь 30 студентів-переселенців 4-5 курсів спеціальності 053 Психологія «Донбаського державного педагогічного університету».

З метою встановлення рівня адаптованості до нових умов вимушених переселенців використовували методику «Діагностика соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонда. Рівень розвитку стресостійкості визначався за опитувальником «Шкала стійкості Конор-Девідсона» (CD-RISC).

Математична обробка отриманих результатів здійснювалась за допомогою кореляційного аналізу за критерієм Пірсона. Знайдена кореляція між показниками стресостійкості (CD-RISC) та адаптацією, що становить 0,330, тобто лінійний позитивний взаємозв’язок між показниками стресостійкості (CD-RISC) та рівнем адаптації підтверджено. Це свідчить про те, що підвищення стресостійкості може сприяти покращенню рівня адаптації у вимушених переселенців. Отримані результати підкреслюють важливість розвитку стресостійкості як фактора, що впливає на здатність індивіда

пристосовуватися до викликів та змін у житті.

У подальшому ми плануємо дослідити більш детально психологічні чинники та механізми, які впливають на особливості соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко І. І. Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання. Психологія : зб. наук. пр. К., 1990. Вип. 2. С. 92–96.

2. Мамаєв Д. Ю. Соціально-психологічна адаптація молоді до умов навчання у вищому навчальному закладі. Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. 2009. № 1 (21). С. 1–3.

3. Степаненко Л. В. Особливості взаємозв'язку життєстійкості та складників емоційної саморегуляції переселенців. Причорноморський науково-дослідний інститут. Економіки та інновацій. Габітус. *Науковий журнал з соціології та психології*. Вип. 23. 2021. С. 68–72.

***Єрмакова Дар'я Олегівна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВУ ЕМОЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ У ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

У наш час у зв'язку із соціально-політичною нестабільністю багато людей можуть залишити свої домівки і переселитися в інші регіони або навіть країни. Переселенці зазнають стресу, який впливає на їхній психічний та емоційний стан. Ця тема є особливо важливою для дослідження у випадку вимушених переселенців, саме емоційний стан може бути значно погіршеним і мати значний вплив на ціннісні орієнтації особистості. Зокрема, емоції можуть впливати на те, яким цінностям людина віддає перевагу та як вона їх реалізує.

Л. В. Степаненко зазначає, що емоційний стан вимушених переселенців характеризується агресивністю, нейротизмом, тривожністю та соціальною фрустрацією. Такий спектр почуттів не може дозволити переселенцям проживати справжні емоції і будувати гармонійні стосунки з оточуючими та з самими собою [1].

Гармонійний розвиток та адаптація до нових умов життя у вимушених переселенців можуть ускладнюватися тими психологічними труднощами, які вони переживають: зниження самоконтролю, уваги, зосередженості та емоційної стійкості, закритість, ізольованість, негативізму до оточуючих, відсутність мотивації. Вони можуть відчувати самотність, відсутність

підтримки, внутрішню порожнечу, дискомфорт, сум за рідними та домом. Це може заважати зосереджуватися на тих питаннях, які є актуальні на момент сьогодення, розвитку та побудові гармонійни міжособистісних відносин з оточуючими. Внаслідок цього у вимушених переселенців може розвиватися адаптаційний стрес, порушення поведінки, непродуктивні форми реагування, емоційні розлади.

Емоційна спрямованість, виступаючи як один з системоутворюючих чинників у структурі особистості, не тільки визначає зміст емоційної сфери, але й у значній мірі впливає на розвиток смисложиттєвих орієнтацій, від яких залежить світовідчуття взагалі [2]. Зміст емоційної спрямованості становить система координованих і субординованих настанов особистості на ті чи інші «цінні переживання». Емоційні цінності це значущі емоційні переживання і стани, що виступають, зокрема, мотивами поведінки і діяльності людей у різних сферах життєдіяльності людини. Такі цінності є предметом задоволення актуальних людських потреб в емоційних переживаннях. Тільки при відповідності емоційних цінностей особистості вимогам професії можна говорити про можливість самореалізації особистості. Це означає, що вибіркове ставлення до різних видів діяльності залежить не тільки від їхнього змісту, але й від типу емоційної спрямованості людини [3].

У результаті дослідження були виявлені особливості емоційних властивостей вимушених переселенців. Аналіз експериментальних даних за методикою визначення тривожності Ч.Д. Спілберга показав, що у більшості вимушених переселенців особистісна тривожності перебільшує. Це свідчить про те, що часто повторюється стан напруги, вони переживають фізичну втому, мають проблеми з концентрацією, дратівливістю. Значні відхилення від помірного рівня тривожності потребують особливої уваги.

Аналіз експериментальних даних за Фрайбурзьким особистісним опитувальником (І. Фаренберг, Х. Зарг і Р. Гампел) дав змогу зробити наступні висновки: високі показники були виявлені за шкалами невротичність, спонтанна агресивність, депресивність, дратівливість, відкритість. Такі показники свідчать про те, що більшість вимушених переселенців емоційно нестабільні, зациклені на власних почуттях, схильні до вираженого невротичного синдрому. У них спостерігається імпульсивність у поведінці, схильність до психопатії, невпевненість у собі, мінливий настрій, низька самооцінка, відчуття непотрібності та відчуженості. Також вони мають схильність до афективного реагування. Високі показники за шкалою відкритості говорять про прагнення вимушених переселенців до довірливих стосунків із людьми, здатність визнавати свої помилки та покращувати себе.

Домінуючі середні показники були виявлені за шкалами товариськість, реактивна агресивність, сором’язливість та емоційна лабільність. Це говорить про те, що у досліджуваних в помірній мірі виражена потреба у спілкуванні та домінуванні до соціального оточення. Також спостерігається схильність до ризику, сміливість та рішучість. Менша частка вимушених переселенців спроможні контролювати свої емоції та володіти ними.

Домінуючі низькі показники були виявлені за шкалою урівноваженість, що свідчіть про те, у вимушених переселенців немає хорошої захищеності до впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, також присутня невпевненість у собі, метушливість і тривожність. Шкала екстраверсії-інтроверсії показує, що середній показник є домінуючим, тобто, досліджуваним притаманні як екстравертовані, так і інтровертовані властивості. Домінуючі середні показники були виявлені також за шкалою маскулінізм-фемінізм, що свідчіть про протікання психічної діяльності за чоловічим та жіночим типами.

Перспективою подальших досліджень може стати проблема взаємозв'язку емоційних властивостей та ціннісних орієнтацій у вимушених переселенців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степаненко Л. В. Особливості прояву емоційних станів у студентів-переселенців. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 2. Т. 1. С. 107-111.

2. Варе І. С. Психологічний аналіз взаємозв'язку між смисложиттєвими орієнтаціями і емоційною спрямованістю майбутніх психологів. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія*. 2016. Т. 21. Вип. 3. С. 75-84.

3. Руснак І. С., Іванчук М. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: навч.-метод. посіб.: Рута, 2008. 176 с.

***Єрмоленко Аліна Володимирівна**, магістрантка;*
наук. керівник – д-р філос. з психол., доц. Разумова Олена Геннадіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Зміна обстановки, переїзди, почуття небезпеки – одні з найголовніших чинників прояву стресу у дитини. Сучасна Україна, нажаль, місце котре провокує виникнення стресу не тільки у дорослих, а й у дітей . Діти переживши страшну трагедію, або травмуючу ситуацію запам'ятають її, як фізично так і морально на усе життя [1].

Маленькі українці та українки вже рік як перебувають у стані війни. Якщо на початку вторгнення батьки були дуже пильними до стану дітей та до того, як вони адаптуються до страшних подій, то зараз не так просто розпізнати та зрозуміти психологічний стан дітей. Насамперед, батьки мають піклуватися про себе та стабілізацію свого емоційного стану, адже щоб батьки могли підтримати дітей та допомогти їм пережити непрості часи, вони мають бути в ресурсі. Особливо важко, переживати події, які відбуваються в країні, дітям, які

були вимушені покинути свої домівки та звичний спосіб життя [2, с. 85–86].

Враховуючи реалії сьогодення, задля покращення емоційного стану та подолання стресу у дітей вимушеного переселення, нами було розроблено корекційну програму та рекомендації для батьків, які мають дітей дошкільного віку, та були вимушено переселені. Метою даної програми є зменшення рівня стресу, навчання адекватних форм реагування на несприятливі умови, освоєння адекватних форм взаємодії та взаємодопомоги, розвитку творчих та інтелектуальних здібностей.

У даній програмі використовується різноманіття методів та прийомів, а саме: казкотерапія, арт-терапевтичні прийоми, психогімнастика, дихальні вправи, рольове програвання, рольові ігри, вправи, що допомагають досягти мету та завдання програми. Запропоновані рекомендації дадуть змогу батькам ознайомитись з корисною інформацією, щодо покращення емоційного стану всієї сім'ї.

Номер з/п	**Тема заняття**	**Мета заняття**	**Зміст заняття**	**Кіл-ть годин**	**Обладнання**
1.	Знайомство	Познайомити та об'єднати учасників групи для спільного вирішення поставлених завдань	1.1. Знайомство 1.2. Вправа «Колюча людина» 1.2. Слухання казки з обговоренням 1.3. Малювання за мотивами казки 1.4. Рухлива гра (з м'ячем) 1.5. Підведення підсумків, прощання	5хв 7хв 15хв 15 хв 10 хв 8 хв **60 хв**	Олівці, папір, м'яч, текст казки «Казка про Їжачка» (за О. Хухлаєвою).
2.	Емоції у нашому житті	Розвиток творчої уяви, вміння співіснувати поряд з іншими дітьми, допомагати та розуміти інших, розуміти емоції, виховання емоційно-вольового компоненту.	1.1Привітання «Дай п'ять» 1.2Психогімнастична вправа «Насупилися-посміхнулися» 1.3Вправа «Історії» 1.4Рухлива гра «Море хвилюється…» 1.5Вправа «Ласкаві імена» 1.6Підведення підсумків, прощання	7 хв 5 хв 17 хв 13 хв 8 хв 5 хв **60 хв**	Тексти історій.
3.	Добро та дружба	Розвиток уваги до оточуючих, виховання дисципліни, творчої уяви, вміння співіснувати поряд з іншими дітьми, допомагати та розуміти інших, розвиток вміння самозаспокоювання.	1.1Привітання 1.2Вправа «Продовж речення» 1.3Арт-терапевтичний прийом- колективна аплікація «Дерево доброти і дружби» 1.4Релаксаційна вправа «Дерево» 1.5Підведення підсумків, прощання	5 хв 12 хв 20 хв 15 хв 8 хв **60 хв**	Текст незакінчених речень, кольоровий папір, ножиці, клей, форматний папір.

4.	Разом веселіше	Розвиток вміння висловлювати симпатію і повагу один до одного, вміння співіснувати поряд з іншими дітьми	1.1 Привітання 1.2 Вправа «Повторення рухів» 1.3 Вправа «Прекрасний сад» 1.4 Вправа «Побудуємо» 1.5 Підведення підсумків, прощання	5 хв 12 хв 18 хв 20 хв 5 хв **60 хв**	Квіти з кольорового паперу , скотч, ватман, олівці кольорові .
5.	Підведення підсумків	Розвиток уваги до оточуючих, вміння співіснувати поряд з іншими дітьми, допомагати та розуміти інших, об'єднати учасників групи для спільного вирішення поставлених завдань	1.1 Привітання 1.2 Вправа «Малюнок на спині» 1.3 Вправа «Пазли» 1.4 Вправа «Кульки» 1.5 Колаж на тему « Чому ви навчились під час занять» 1.6 Підведення підсумків, прощання	3 хв 10 хв 7 хв 10 хв 20 хв 10 хв **60 хв**	Прості олівці, листи папіру А4, 2 набори пазлів, ватман, вирізані картинку з журналів на будь-яку тему, клей, музична колонка.

Фундаментом стресостійкості є спосіб життя. Наразі кожен українець і дитина в тому числі знаходиться у важкій ситуації, яка по своєму є складною для відбудови доброго способу життя, але саме спосіб життя є найбільш корисним засобом подолання впливу стресу [3].

Саме тому батькам запропоновані наступні рекомендації, намагатись бути спокійнішими та добрішими при дітях. Діти більш емпатичні ніж дорослі і можуть не замислюючись перебирати на себе емоційний стан батьків. Потрібно дбати про збалансоване харчування. В міру, збалансовано, усвідомлено, з режимом та відповідно до функцій харчування (їсти потрібно для відновлення енергії, а не для перегляду відео чи зняття стресу). Подбайте про фізичну активність. Мінімум 30-40 хв. низької інтенсивності (напр., прогулянки) або 10-20 середньої та високої інтенсивності (гуртки, ігрові кімнати). Потрібно піклуватися про емоційну розрядку для себе та дитини. Слухати музику, ходити в театр, кіно , насолоджуватися краєвидом і все, що може наповнювати приємними та ресурсними емоціями.

Отже, проведення представленої роботи дає змогу розвити комфортне середовище для подолання стресових станів, зниження рівня агресії, формування адекватних форм поведінки та взаємодії дітей вимушеного переселення. І що важливо, програма позитивно сприймається дітьми. Дані методи роботи розширюють розуміння проблем дітей вимушеного переселення у системі суспільства Україні. Її доцільно використовувати для профілактики та подолання стресових станів у дітей із сімей вимушеного переселення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Омельченко Я. М., Кісарчук З. Г. Психологічна допомога дітям з тривожними станами. К.: Шк. світ, 2011. 112 с.

2. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми: Університетська книга, 2010. 352 с.

3. Шиян О., Франкевич О., Патуляк Н., Іванців Г., Зеленко Л., Цюпа Л., Казіброда А. «Зерно любові». Програма духовно-морального виховання дітей. Львів: ДНЗ Львівське ВПУ ІКТ, 2018. 61 с.

***Закутська Валерія Євгенівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Бережна Маргарита Василівна,
Запорізький національний університет

ПЕРЕКЛАД ВУЛЬГАРИЗМІВ У КІНОСТРІЧКАХ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМУ *DEADPOOL* ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ)

В наш час переклад є невіддільною частиною будь-якої сфери людської діяльності, а перекладач є мостом до міжособистісної взаємодії. На сучасному етапі глобалізації перекладознавство переживає характерну «культурну революцію», яка стосується перш за все інтерпретації стилістично-зниженої лексики, яка набирає популярність як у художніх друкованих текстах, так і в кіноіндустрії.

Будь-яка мова – носій особистої культури, традицій та етичних норм. Кожне суспільство визначає окремо, що належить до ненормативної лексики, і формулює своє ставлення до неї. В англійській мові визначення «вульгаризм» є досить неоднозначним. Англійське *vulgarism*, ймовірно, походить від латинського *vulgus*, «звичайні люди», особливо в зневажливому значенні [6]. Ненормативна лексика також вважається табуйованою (неприпустимою) лексикою, яку носії мови сприймають як відразливу, непристойну. Така мова перебуває поза нормативним стилем спілкування. Ненормативна лексика є сегментом лайливої лексики різних мов, що включає неввічливі, непристойні, вульгарні та лайливі вирази [2]. Як правило, вульгаризми є маркером неофіційного / неформального спілкування, слугують для вираження сильних емоцій (як негативних, так і позитивних) та використовуються для непрямої характеристики персонажа.

Суспільство прагне до демократизації спілкування, що відображається перш за все у кінематографі. Якщо раніше подібна лексика належала до розряду табуйованої, сприяла знищенню моралі, тепер її використання в кінофільмах є прийнятним. Саме вона передає особливості світосприйняття та картину світу персонажа / суспільства, привертає увагу глядачів, додає ефект екстремальності та новизни, наділяє персонажа харизматичністю для глибшого розкриття образу героя [5].

При перекладі кінофільмів як художніх творів, важливо відтворити кожний складовий елемент, зокрема мовленнєву характеристику персонажів, яка є істотним складником кінематографічного й художнього образа. Головний

герой (правильніше сказати антигерой) фільму кіновсесвіту Марвел «Дедпул», Вейд Вілсон спілкується в основному за допомогою вульгаризмів. У цьому фільмі Вейд є синонімом до терміну «вульгаризм», бо саме його мовлення вирізняє його серед всіх супергероїв всесвіту Марвел. Оскільки стилістичне й емоційне навантаження обсценної лексики не завжди збігаються в англійській та українській мовах, перекладачі надають переклад табуйованих елементів менш експресивними еквівалентами / евфемізмами. Наприклад, дізнавшись, що має рак термінальної стадії, Вейд каже: *You're clowning. You're not clowning? – Це прикол? Не прикол? Чи прикол?* [4, 00:27:05]. При буквальному перекладі *Ви жартуєте. Ви не жартуєте?* частково втрачається характер персонажа та його відношення до ситуації. При використанні розмовної лексеми «прикол» у потрійному повторі створюється характерний для Вейда ритм мовлення, зберігається звична розмовність та відтворюється нестабільний емоційний стан персонажа.

Американський професор К. Лендерс вказує на те, що під час перекладу лайливої лексики варто шукати емоційний, а не дослівний відповідник, бо основа табуйованої лексики це прагматика. Дослідник застерігає, що спроби перекладати таку лексику буквально можуть призвести до абсурдних, а інколи й смішних результатів [1]. Відповідно, головне завдання перекладача – зробити так, щоб нецензурна лексика виконувала ідентичну функцію, як і в тексті оригіналу, та сприймалась читачами перекладу так само як і читачами оригіналу, попри етимологію слова в мові оригіналу [1].

Д. Бузаджи наголошує на тому, що в процесі перекладу ненормативної лексики не існує універсальних пар відповідників у різних мовах. Лайливе слово не має втратити когнітивний компонент свого значення (якщо він важливий), а також переклад не має ані підсилювати, ані пом'якшувати його. Варто враховувати також, до якого саме регістру ненормативної лексики належить слово (табу, образлива лайка, інвективне або грубе, непристойне висловлювання), адже від цього залежить стратегія перекладу, тобто пошук функціонального відповідника [1]. Тож перекладачу потрібно шукати в українській мові нестандартну одиницю аналогічної експресивності: *I give a guy a pavement* ***facial****, it's because he's* ***earned it****. – Полірни йому* ***харю*** *асфальтом, якщо він* ***падло*** [4, 00:17:22].

Перекладачу потрібно пам'ятати, що українська мова експресивніша за англійську, тому не слід обмежуватися одним еквівалентом до певного вульгаризму. Так, дослідження показало, що найбільш частотними вульгаризмами у фільмі є слова *fuck* та *shit* (та похідні від них): ***Fucking*** *mutant. – Довбаний мутант* [4, 00:05:42]. *Wade* ***fucking*** *Wilson. – Вейд* ***твою лярву*** *Вілсон* [4, 00:29:30]. ***Fuck*** *it. I got this. –* ***Хрін*** *з ним, прорвемось* [4, 00:06:00]. ***Fuck****. –* ***Курва*** [4, 00:11:31]. ***Shit-fuck****! – Твою бабцю!* [4, 00:11:34]. *Oh,* ***shit****! – Ет,* ***холера****!* [4, 00:05:54]. ***Shit****! – От* ***гівно****!* [4, 00:11:30]. ***Shit****. –* ***Твою швайку*** [4, 00:08:49]. *I don't take the* ***shits****. I just disturb them. – А чом би й ні? Вони такі дебіли* [4, 00:18:56]. Приклад нашого перекладу, що є більш наближеним до оригіналу: *Та мені* ***срати****. Кошмарити їх так весело.* В деяких з наведених

прикладів бачимо, що вульгаризми у перекладі взагалі можуть не зберігатися, а частково компенсуватися використанням інших видів зниженої лексики чи евфемізмами.

У деяких випадках таке вилучення табуйованої лексики не є проблемою, бо конотація зберігається через контекст: *My boyfriend said this was a superhero movie but that guy in the red suit just turned that other guy into a* ***fucking*** *kebab! – Мій хлопець казав мені, що це буде кіно про супергероїв, а оцей зараз порубав отого на шаурму!* [4, 00:14:00]. Або, *You win. Your life is officially way* ***more fucked up*** *than mine. – Ти переміг. Твоє життя офіційно* ***куди паскудніше*** *за моє* [4, 00:31:44].

Слід зазначити, що наразі багато вчених досліджують широкий пласт лексики, сформований вульгаризмами, які охоплюють процеси, найменування, функції. Вважаємо, що наразі не існує загальноприйнятої класифікації вульгаризмів через перехідність слів з однієї групи до іншої. Однак достатньо повною і тематично-зрозумілою є класифікація Чунмін Гао (наводимо приклади з досліджуваного матеріалу): 1) тілесна екскреція (*bodily excretions*): *shit in*; 2) смерть та хвороби (*death and disease*): *took his ass out*; 3) секс (*sex*): *to fondle the balls*; 4) слова що складаються з чотирьох літер (*four-letter words*): *fuck*; 5) лайка (*swear words*): *damn*; 6) дискримінаційні вислови (*discriminatory language*): *my brown friend* [3]. Тематика позначає область мовного табу, з якої мовець черпає вульгаризми: релігія, функції тіла, статеві органи та інше [6].

Визначаючи функції, які виконують вульгаризми у досліджуваному матеріалі, виокремлюємо такі:

- експресивна функція (зазвичай негативна, особливо в емоційно-навантажених сценах);
- аб'юзивна функція (виражає прагнення персонажів заподіяти фізичну чи моральну шкоду або образити інших);
- акцентна функція (наголошує, увиразнює, підсилює висловлювання);
- функція солідарності (вказує на дружні стосунки, належність до однієї групи);
- гумористична функція [5].

Ураховуючи безсумнівну важливість кінематографа в сучасному світі, питання підвищення якості кіноперекладу вимагає пошуку нових перекладацьких рішень, які зроблять еквівалент адекватним лексичній одиниці, що перекладається, за значенням, стилістичною забарвленістю і прагматичною характеристикою.

ЛІТЕРАТУРА

5. Волинець Н. В. Проблеми перекладу ненормативних лексичних одиниць у художньому тексті. Київ. С. 84–86.

6. Даниленко А. Переклад ненормативної лексики в літературі (на матеріалі роману Стівена Кінга «Історія Лізі»). URL: http://surl.li/nfygq (дата звернення: 16.11.2023).

7. Chunming G. A. Sociologuistic Study of English Taboo Language. *Theory and Practice in Langauge Studies. Vol. 3*. 2013, № 12 . Pp. 2310–2314.
8. Deadpool, 2016: https://moviesjoy.plus/watch-movie/watch-deadpool-19694.5349133
9. Pluszczyk A. An analysis of swearing from a positive perspective. Poland. 2015. Pp. 107–123.
10. Vincenc S. Vulgarisms – a challenge for an interpreter? URL: https://www.researchgate.net/publication/317717557_Vulgarisms_-_a_challenge_for_an_interpreter (дата звернення: 16.11.2023).

***Камак Олена Валеріївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Сергієва Інеса Вікторівна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ДЕЗАДАПТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Складні соціально-економічні та політичні процеси у сучасному суспільстві супроводжуються кризовими явищами в свідомості людей, що призводить до зростання психологічної напруги та дезадаптації особистості. Актуальні завдання сьогодення потребують нового осмислення розвитку й становлення особистості в процесі її взаємодії з навколишнім середовищем. Очевидним здається перехід цієї проблематики із сфери соціальної в сферу психологічну. Здатність до адаптації є найважливішою умовою збереження психічного здоров'я, розвитку й удосконалювання особистості.

Серед українських науковців останніх років, процес адаптації вивчали Л. Закутська, М. Левченко, В. Розов, О. Скрипченко, Т. Яценко. Дослідники визначають адаптацію як пристосування психологічних властивостей, станів і процесів людини до умов, у яких вона знаходиться на даний момент часу. Поняття «дезадаптація» стосовно поняття «адаптація» є антонімічним і розглядається у зв'язку із постійною неузгодженістю в системі «потреби індивіда – середовище». Даний стан речей порушує рівновагу, не забезпечує адекватне регулювання особистісно-середовищної взаємодії, створює адаптаційну напругу [1].

Особливо гостро проблема адаптації-дезадаптації постає в кризові періоди розвитку особистості. Одним з таких періодів особистісного розвитку є підлітковий вік. Аналіз наукової літератури з окресленої проблематики свідчить про те, що адаптаційні механізми у підлітковому віці розвинуті недостатньо (І. Булах, В. Каган, І. Кон, Н. Максимова, С. Подмазін, Г. Прихожан, Г. Чуткіна). Складність процесу адаптації підлітків підсилюються кризовими явищами цього вікового етапу. У процесі становлення особистості підлітків розгортається складна індивідуалізована система суперечностей. Вікові суперечності обумовлюють напруженість внутрішнього життя особистості; мають тенденцію до загострення та впливають на всі сфери

особистості підлітків. Суперечності віку лежать в основі особистісної дисгармонії підлітків і стають підставою дезадаптивних явищ.

Гуманістичні тенденції сучасної системи освіти та виховання зумовлюють пошук глибинних мотивів дезадаптації особистості підлітків, відмову від декларованих методів перевиховання. У вітчизняній науці інтерес до даної проблеми виявляли такі психологи як О.О. Александровський, Б.С. Алмазов, Ф.Б. Березін, А.Н. Петровський, О.Г. Мороз.

Мотиваційна сфера особистості в підлітковому віці має свої специфічні властивості та є психологічним чинником, який поряд з іншими детермінантами визначає дезадаптивну поведінку. Під мотиваційною сферою особистості дослідники розуміють усю сукупність мотиваційних утворень: диспозицій (мотивів), потреб і цілей, поведінкових паттернів, інтересів. Мотиваційна сфера є джерелом конкретних мотивів поведінки. Через мотиваційну сферу підліток включається в механізми дезадаптованої поведінки. Вивчення процесу виникнення й формування мотивів поведінки допомагає зрозуміти джерела спонукальної сили тих чи інших вчинків, у тому числі, мотивацію дезадаптивної поведінки особистості в підлітковому віці [2].

Мета дослідження: теоретичним та емпіричним шляхом визначити мотиваційні чинники дезадаптивної поведінки підлітків.

Відповідно до поставленої мети у дослідженні розв’язуються наступні завдання:

1) дослідити теоретичні підстави дослідження проблеми мотиваційних чинників дезадаптивної поведінки особистості в підлітковому віці;

2) визначити показники ризику дезадаптації підлітків;

3) з’ясувати змістовні особливості мотиваційної сфери та їх зв’язок із показниками ризику дезадаптації особистості в підлітковому віці;

4) розробити програму оптимізації мотиваційної сфери особистості в підлітковому віці.

У процесі роботи було висунуто **припущення** про те, дезадаптивна поведінка особистості у підлітковому віці визначається специфічними мотиваційними чинниками серед яких ми виділяємо співвідношення «цінності» і «доступності» в різних життєвих сфер, рівень актуалізації потреби у пошуку відчуттів, мотивацію афіліації, рівень задоволеності потреб.

Методи дослідження. Відповідно до мети та завдань дослідження був застосований комплекс методів, до якого увійшли: теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, систематизація); емпіричні (спостереження, опитування, тестування, констатуючий експеримент); методи математико-статистистичної обробки даних (знаходження середнього арифметичного, кореляційний аналіз (за критерієм Пірсона). У роботі використовувалися наступні психодіагностичні методики: методика діагностики рівня дезадаптації «Прогноз» Н. Бодрова, методика діагностики рівня співвідношення «цінності» та «доступності» у різних життєвих сферах О. Фанталової, методика діагностики потреби у пошуках відчуттів М. Цукермана, методика діагностики мотивації афіліації А. Меграбяна, методика діагностики ступеня задоволення основних потреб Д. Райгородського.

Огляд наукової літератури показав, що поняття «дезадаптації» є антонімічним стосовно поняття «адаптація» і розглядається у зв'язку із постійною неузгодженістю в системі «потреби індивіда – середовище», що не забезпечує адекватне регулювання особистісно-середовищної взаємодії, підтримуючи адаптаційну напругу. Особливо гостро проблема адаптації-дезадаптації постає в кризові періоди розвитку особистості. Одним з таких періодів особистісного розвитку є підлітковий вік. Мотиви в підлітковому віці стають більш усталеними, інтереси приймають характер стійких захоплень. Мотиваційна сфера підлітків характеризується ієрархічною структурою, наявністю певної системи підпорядкованості різних мотиваційних тенденцій. Через мотиваційну сферу підліток включається в механізми дезадаптованої поведінки. Вивчення процесу виникнення й формування мотивів поведінки допомагає зрозуміти джерела спонукальної сили тих чи інших вчинків, у тому числі, мотивацію дезадаптивної поведінки підлітків.

За результатами експериментального дослідження більше половини підлітків мають незадовільну нервово-психічну стійкість. Це неблагоприємний прогноз стійкості до стресу, високий рівень ризику дезадаптації.

Для підлітків з високим ризиком дезадаптації найбільш значущими є цінності, що пов’язані із міжособистісними стосунками: «щаслива сім’я», «друзі», «кохання». Для підлітків з низьким ризиком дезадаптації найбільш значущими є цінності, що відбивають їх самовизначення та самоствердження: «впевненість у собі», «цікава робота». Всі досліджувані найбільш доступною для себе вважають цінність «щасливого сімейного життя».

Внутрішній конфлікт (Д<Ц) поряд із станом внутрішнього вакууму (Ц<Д) в групі підлітків з низьким рівнем ризику дезадаптації представлені на мінімальному рівні. Внутрішній конфлікт (Д<Ц) у підлітків з високим ризиком дезадаптації відчувається маже всіма життєвими сферами за виключенням сфер «розвиток себе» та «творчість». Стосовно таких цінностей як «цікава робота», «кохання», «упевненість у собі» внутрішній конфлікт виявляється на середньому рівні, а стосовно таких цінностей як «власний престиж», «матеріально забезпечене життя», «наявність хороших і вірних друзів», «щасливе сімейне життя» – на високому рівні. Найбільший внутрішній вакуум (Ц<Д) підлітки з високим ризиком дезадаптації відчувають стосовно цінності «розвиток себе», яка не викликає ніяких спонукальних дій у досліджуваних.

Для підлітків з високим рівнем ризику дезадаптації більш притаманним є середньо-високий рівень вияву потреби у пошуках відчуттів; для підлітків з низьким рівнем ризику дезадаптації показники потреби у пошуках відчуттів займають всі три рівня вияву (низький, середній та високий). Можна припустити, що більшість підлітків з високим рівнем ризику дезадаптації відчувають потяг до нових вражень, який може спровокувати їх на участь у ризикованих заходах та авантюрах.

Прагнення до афіліації як потреба у прийнятті зафіксовано у підлітків з низьким рівнем ризику дезадаптації. У підлітків з високим ризиком дезадаптації діагностовано більший вияв мотиву страху бути відкинутим, ніж вияв потреби у прийнятті. Тобто ці підлітки прагнуть до доброзичливого

спілкування з оточуючими, чекають від них розуміння, але не завжди мають позитивний результат при налагодженні міжособистісних стосунків. Таке поєднання великого прагнення до прийняття своїми однолітками, а також дорослими із негативними очікуваннями щодо останніх можуть призводити до нервово-психічної напруги.

Для всіх підлітків, які брали участь у дослідженні найбільш фрустрованою виявилася потреба у безпеці. Це явище є слідством загального стресогенного стану сучасного українського суспільства внаслідок військової агресії російської федерації. У підлітків з низьким рівнем ризику дезадаптації задоволення потреби у пізнанні, потреби у самовизначенні викликає більшу напругу, ніж у підлітків з високим ризиком дезадаптації. Можна припустити, що ці потреби актуалізуються за умови відсутності внутрішніх конфліктів і забезпечують прагнення до самоствердження особистості. Сполучення ж фрустрації потреби у безпеці, матеріальних потреб та соціальних потреб, що ми спостерігаємо у підлітків з високим ризиком дезадаптації, ймовірно є одним із чинників, що визначає високий рівень нервово-психічної напруги.

Встановлено прямий кореляційний зв'язок між показником ризику дезадаптації та показниками наступних характеристик мотиваційно-потребової сфери особистості підлітків: фрустрація потреби у безпеці, фрустрація матеріальних потреб, фрустрація соціальних потреб, високий рівень потреби у пошуках відчуттів, афіліативний мотив страху бути відкинутим, внутрішній конфлікт (Д<Ц) у таких життєвих сфер як «власний престиж», «матеріально забезпечене життя»; «наявність хороших і вірних друзів»; «щасливе сімейне життя». Чим вищі показники цих характеристик мотиваційної сфери, тим вищій рівень ризику дезадаптації і навпаки.

Експериментальне дослідження підтвердило наше припущення – мотиваційна сфера особистості в підлітковому віці має свої специфічні властивості та є психологічним чинником, який поряд з іншими детермінантами, визначає ризик дезадаптації особистості.

Отримані результати довели необхідність оптимізації мотиваційної сфери особистості в підлітковому віці в рамках психокорекційної роботи спрямованої на оптимізацію соціально-психологічної адаптації особистості. Психологічним змістом профілактики дезадаптивної поведінки підлітків повинен стати прямий та опосередкований психолого-педагогічний вплив на мотиваційну сферу його особистості з метою позитивної зміни її структурно-динамічних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блажівський М.І. Поняття адаптації у сучасній науковій літературі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 1. С. 234–242.

2. Чабанюк Н. І. Основні детермінанти розвитку мотивації. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Т. XII. Ч. 6. К., 2020. С. 376–384.

***Карабут Ігор Євгенович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Пожидаєва Надія Петрівна;
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ СПОСОБУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Переклад рекламних текстів є складним завданням, що вимагає не тільки власне перекладу слів і речень, але й збереження переконливості й ефективності оригінального тексту. Особливо велике значення у сприйнятті реклами має категорія способу, яка впливає на почуття та емоції цільової аудиторії.

За допомогою категорії способу рекламні тексти заводять читача в певну атмосферу, надають йому почуття комфорту і спонукають до покупки продукту або послуги. У рекламному тексті використовуються різні засоби, зокрема метафори, порівняння, прислів'я, риторичні питаня. Однак при перекладі таких текстів перекладачі стикаються з рядом викликів, які повинні бути вирішені, щоб забезпечити адекватність й ефективність перекладу.

Одним із аспектів міжнародного маркетингу, що потребує ретельного підходу до перекладу, є розуміння різноманітних культурних контекстів. У різних країнах є відмінності в способах сприйняття та сприймання рекламних повідомлень, брендів та продуктів. Що може бути ефективним у одній країні, може не працювати в іншій. Тому перекладачі повинні бути знайомі з місцевими культурними особливостями та здатні передати сутність повідомлення, зберігаючи його ефективність.

Зокрема, при перекладі маркетингових матеріалів також необхідно враховувати особливості мови, вживання кольорів і символів. Деякі слова, вирази або символи можуть мати інші значення або асоціації в різних культурах, і це може впливати на сприйняття продукту або бренду. Тому перекладачі, знайомі з культурними відмінностями, будуть здатні вибирати належні слова та символи, щоб досягти найбільш ефективного впливу.

Категорія способу в рекламних текстах виконує різні функції, які можна розглянути з декількох підходів [3, с. 145–147]:

1. Комунікативна функція: спосіб в рекламному дискурсі допомагає передавати комунікативне завдання рекламного повідомлення, залучає увагу аудиторії та передає важливу інформацію про продукт або послугу.

2. Переконлива функція: спосіб використовується для переконання аудиторії в цінності та якості продукту або послуги, створення позитивного враження та збудження бажання придбати представлений товар чи послугу.

3. Естетична функція: спосіб допомагає створити естетичне задоволення від сприйняття рекламного тексту, використовуючи красу форми, кольорів, звуку тощо, щоб привернути увагу та викликати позитивні емоції.

4. Інформаційна функція: спосіб передає конкретну інформацію про характеристики товару або послуги, такі як ціна, особливості, переваги та інші факти, що можуть впливати на рішення споживача.

5. Емоційна функція: спосіб використовується для викликання певних емоцій у споживачів, таких як радість, захоплення, розчарування тощо, залежно від цілей та характеру рекламного повідомлення.

Слід зауважити, що це лише кілька основних функцій категорії способу в рекламних текстах. Залежно від контексту та цілей рекламного повідомлення можуть використовуватися й інші функції способу.

При перекладі модальних одиниць, таких як наказовий та умовний способи, важливо враховувати як стилістичні, так і прагматичні аспекти. Стилістичний аспект передбачає використання мовних засобів, які надають тексту рекламного характеру та привабливості. Прагматичний аспект включає в себе врахування мети та специфіки рекламного повідомлення.

При перекладі наказового способу важливо зберегти його енергійний та переконливий характер. Використання активних дієслів та коротких речень допоможе досягти цього ефекту. Також слід враховувати культурні відмінності та адаптувати наказовий спосіб до цільової аудиторії.

Умовний спосіб в рекламних текстах може використовуватись для створення сценарію або передачі ідеї можливості. При перекладі умовного способу слід зберегти його специфіку та зв’язок з контекстом. Використання займенників, які вказують на можливість або умову, допоможе передати цей сенс.

У ході аналізу особливостей використання категорії способу в корпусі текстів було виявлено кілька ключових моментів. По-перше, категорія способу дозволяє підкреслити переваги продукту або послуги, які пропонуються в рекламі. Це досягається шляхом акцентування уваги на способі досягнення бажаного результату. По-друге, використання категорії способу допомагає створити ідею переконливості та викликати позитивні емоції у потенційних споживачів. Нарешті, ідентифікація категорії способу в корпусі текстів дозволяє виявити загальні тенденції та особливості використання риторичного прийому в рекламі [1, с. 44].

Переклад категорії способу вимагає дотримання декількох ключових принципів. Одним із ключових принципів перекладу категорії способу є збереження семантичного змісту [2, с. 160]. Перекладач повинен передати основну ідею та значення оригінального тексту, уникнувши спотворень або втрати інформації. Для досягнення цього важливо використовувати відповідні лексичні та граматичні засоби, а також зберігати структуру та логіку оригінального тексту.

Ще одним важливим принципом перекладу категорії способу є адаптація до цільової аудиторії. Перекладач повинен враховувати особливості мови, культури та контексту, в якому буде використовуватись переклад. Це допоможе зрозуміти та сприйняти перекладений текст належним чином. Крім того, важливо уникати вживання вульгарної або образливої лексики, а також забезпечити відповідність стилю та тону оригінального тексту.

Оцінка точності перекладу рекламних текстів містить перевірку відповідності перекладу оригіналу. Це включає перевірку правильності передачі інформації, використання адекватних термінів і виразів, а також відповідності стилю і тону реклами [3, с. 321]. Для цього можна використовувати різні методи, включаючи порівняння перекладу з оригіналом, консультацію з носіями мови та використання спеціалізованих програм та інструментів для оцінки якості перекладу.

Оцінка адекватності перекладу рекламних текстів включає аналіз того, наскільки переклад відповідає цілям та завданням реклами. Це включає перевірку того, наскільки переклад передає емоційне та інформаційне навантаження оригіналу, а також наскільки він відповідає культурним особливостям і перевагам цільової аудиторії. Для цього можна провести тестування перекладу на представниках цільової аудиторії та зібрати їхні відгуки й рекомендації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добровольська Д. М. Методологія дослідження перекладу рекламного тексту: основні перекладацькі стратегії. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV (21). № 98, С. 42–46.

2. Кирмач У. К., Літвінова М. М. Особливості національних, культурних, ментальних та гендерних характеристик при перекладі іншомовних рекламних текстів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 9, С. 159–163.

3. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрямок) К.: Київський університет, 2008. 543 с.

***Климентовська Катерина Миколаївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол., наук доцент Круть Олена Володимирівна;
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ *ВІРА, НАДІЯ* В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Поняття *«віри»* та *«надії»* завжди займали вагоме місце в житті людства, адже допомагали впоратися зі складною ситуацією, незважаючи на обставани. Через схожість значення у мові їх вважають синонімами, але вони мають різний відтінок впевненості стосовно того, про що йдеться. А саме: слово *«віра»* вживається в значенні *«довіра»*, тоді як слово *«надія»* - *«передчуття»*. Завдяки вірі та надії людина починала відчувати впевненість у власні сили, що сприяло досягненню поставленої мети [1].

Мета нашого дослідження полягає у виокремленні концептів *ВІРИ* та *НАДІЇ* в англійської та української мови. Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань:** 1) визначити поняття концепту; 2) звернутися до словникових дефініцій *«віра, надія»* в англійській та українській мовах; 3) дослідити синонімічний ряд цього концепту для виокремлення у мовах, що зіставляються.

Об'єктом дослідження постають вищезазначені концепти *ВІРИ* та *НАДІЇ* в англійській та українській мовах, а **предметом** є порівняльний аналіз цих понять та виявлення відмінностей та збігів між ними в контексті англійської та української мови.

Концепти становлять науковий інтерес для багатьох сучасних розвідок (О.В. Юрченко, Н.В. Сав'як, А.В. Корольова, Ю.А. Алєксєєва тощо). Під концептом розуміється певна структура свідомості й мислення (інформаційний соціально-культурний код) на основі розуміння поняття знаку як двосторонньої психічної сутності [3]. Концепт *ВІРА, НАДІЯ* тісно пов'язаний з іншими концептами і разом з ними утворює домени. Концепт розглядається як одиниця абстрактніша, ніж слово, оскільки поєднує мову та мислення [2].

Дослідженню *«віри»* та *«надії»* присвячено роботи філософів та психологів Фрідріха Ніцше, Вільяма Джеймсу, Еріка Фромма тощо. Звернемося до походження слова *faith.* В романо-германські мови пішло латинське *fide*s – власне віра, звідси: англ. – *faith (*= «great trust or confidence in something or someone; strong belief in God or a particular religion»).

В українській мові *віра* походить від індоєвропейського *вартра* (= «мотузка, канат»). Початково *віра* – це те, що пов'язано з надприроднім, тобто богами, Богом, Вищим Розумом 2. Це значення збереглося до наших часів в одній зі складових поданого концепту, а саме – релігійній. За іншою версією, *vir* – латинське «муж, чоловік»; *virtus* – «мужність, хоробрість, стійкість» тощо.

В англійській мові концепт *ВІРА* представлено чотирьма лексемами: *faith, belief, trust, confidence*, де всі вони мають аналогічний переклад – «віра», окрім лексеми *trust*, що вживається у значенні *«надії»*: пор. *to put trust in the future – «вірити у майбутнє»; to be a sole trust – «бути довірою».* Щодо української мови, поняття *«віри»* має безліч тлумачень, наприклад: «довіра, ставлення до когось, що виникає на основі віри в чиюсь правоту, чесність, щирість». Одним зі значень є «віровизнання, релігійне вчення», що збігається зі значенням слова віросповідання - «різновид будь-якого вчення, належність до якоїсь релігії» [4].

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що концепти *ВІРА* та *НАДІЯ* мають синонімічне значення, але різний відтінок. В англійській мові концепт *ВІРА* перекладається різними словами, при цьому майже не змінюючи значення – *faith, trust, conviction*; натомість в українській мові це поняття має різну інтерпретацію. Перспективи подальшого дослідження вбачаються у всебічному аналізі поданих концептів у перекладацькому аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народов причерноморья*. №32. 2002. С. 51–53.

2. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 64.

3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.

4. Яницька О. Фразеологічна складова концепту «ВІРА» (на матеріалі англійської, української та французької мов). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Том 5. С.93-97

***Ковченко Володимир Миколайович**, магістрант;*
наук. керівник – д-р філол. наук, проф. Комаров Сергій Анатолійович,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНІ ТА ОБРАЗНІ ВИМІРИ ОПОВІДАННЯ ДЖ. Д. СЕЛІНДЖЕРА «UNCLE WIGGILY IN CONNECTICUT»: ЛІТЕРАТУРНИЙ ТЕКСТ І КІНОАДАПТАЦІЯ

Класик американської літератури Джером Девід Селінджер (1919-2010) за своє довге життя написав і опублікував лише декілька книг. Окрім славетного, єдиного у творчому доробку митця, роману «The Catcher in the Rye» (1951), це три повісті, об’єднані спільними персонажами – представниками родини Глассів, близько двох десятків оповідань, які виходили у 1940-ві в різних журналах, і єдина офіційна збірка малої прози – «Nine Stories» (1953). З 1965 року Дж. Д. Селінджер припинив друкуватися, останні 45 років життя уникав публічності, ставши фактично відлюдником.

Метою пропонованої розвідки є дослідження проблематики та образів, а також особливостей кіноінтерпретації оповідання Дж. Д. Селіджера «Uncle Wiggily in Connecticut» (укр. переклади: «Тупташка-невдашка», «Дядечко Вітґілі у Коннектикуті»). Твір увійшов до збірки «Nine Stories», вперше був опублікований в 1948 році в журналі «The New Yorker».

В оповіданні «Uncle Wiggily in Connecticut» три головні персонажі: Елоїза, домогосподарка з благополучного приміського району, її подруга за студентським гуртожитком Мері Джейн та донька Елоїзи на ім’я Рамона. Мері Джейн приїжджає в гості до Елоїзи. Подруги поступово напиваються і вдаються до спогадів. Коли обидві жінки вже досить п’яні, Елоїза заводить мову про своє єдине справжнє кохання, солдата Волта Гласса, який загинув у тилу через безглуздий випадок. Її спогади перериваються появою Рамони, одинадцятирічної незграбної дівчинки в товстих окулярах. Елоїза байдужа до

дочки, а придуманий собі Рамоною дружок, якого звати Джиммі Джиммеріно, служить їй предметом знущань. Коли Рамона каже, що Джиммі потрапив під машину і помер, читач розуміє, що вона підслухала розповідь про Волта.

Певним чином центральним епізодом оповідання є сцена, в якій п'яна Елоїза піднімається в спальню до доньки провідати її на ніч і бачить, що Рамона лежить на самому краю ліжка, залишивши місце уявному другові. Елоїза нагадує дівчинці, що Джиммі загинув, але та відповідає, що в неї тепер новий приятель, Міккі Міккерано. Її слова виводять із себе матір, яка так і не зуміла знайти заміни Волту Глассу. Вона злісно хапає Рамону і кидає на середину ліжка. Але наступної миті Елоїзу пронизує ніжність до дочки: «Then, suddenly, she rushed, in the dark, over to the night table, banging her knee against the foot of the bed, but too full of purpose to feel pain. She picked up Ramona's glasses and, holding them in both hands, pressed them against her cheek. Tears rolled down her face, wetting the lenses. "Poor Uncle Wiggily," she said over and over again. Finally, she put the glasses back on the night table, lenses down» [2]. «Бідолашним Дядечком Віггілі», як ми дізнаємося раніше, з розповіді Елоїзи Мері Джейн, Волт колись назвав ногу жінки – якось він запізнився на автобус, і вони, разом з Елоїзою, побігли за ним; Елоїза підвернула ногу, на що чоловік, співчуваючи, назвав її ногу ім'ям кульгавого кролика, героя серії дитячих оповідань американського письменника Говарда Гарріса. В цій сцені важливий і образ окулярів – згадаємо прізвище Волта – Glass.

Більшість оповідань, які склали збірку «Nine Stories», так чи інакше торкаються проблеми переходу із світу дитини, щирого та безпосереднього, до світу дорослих, світу жорстких рамок, що накладаються на стиль поведінки, думки, внутрішній світ. Або письменник пропонує порівняння цих двох світів. Дж. Селінджер із твору у твір підкреслює, що до обмежень дуже складно звикнути, вони калічать і вбивають все природне та живе. Діти, ці втілення щастя природності, у кожному з оповідань книги ставлять під сумнів «потрібність» і назавжди визначену, стереотипну правильність поведінки дорослих. Автор задається питанням: хіба дорослий, який забув про те, як повинно все бути в загальноприйнятному уявленні, може вважатися нормальним? Він або прикидається, підробляється під дитину, або він нездоровий, неправильний, неадекватний навколишній дійсності, що встановила свої закони. За Селінджером, дивна та людина, яка не розуміє відносності всього у світі, не розуміє хиткість того, що називають непорушним.

Цей проблемно-тематичний аспект важливий і в оповіданні «Uncle Wiggily in Connecticut». Вже з останнього абзацу, після описаної сцени з донькою і згадування «Бідолашного Дядечка Віггілі», читач розуміє, що Елоїза усвідомила, наскільки фальшивим і лицемірним є її нинішнє життя. Зі сльозами на очах, розбудивши Мері Джейн, вона просить її згадати сукню, яку вона, Елоїза, так любила на першому курсі, і благає підтвердити, що вона «була гарною дівчиною» («"I was a nice girl," she pleaded, "wasn't I?"» [2]). Своєю вродженою щирістю та чистотою вона пожертвувала заради того, щоб здобути схвалення оточуючих. Дж. Д. Селінджер в цьому оповіданні протиставив реальність з усіма

її недосконалостями помилковим обіцянкам обивательської мрії.

Оповідання «Uncle Wiggily in Connecticut» залишається єдиною дозволеною автором кіноадаптацією його творів. Одразу після публікації тексту Дж. Д. Селінджер продав права на його екранізацію, що принесло йому, ще не відомому письменнику, вагомий прибуток і запевнило у затребуваності його творчості. Сценаристами стали Джуліус і Філіп Епстайни, автори знаменитої «Касабланки». Фільм отримав назву «My Foolish Heart» і вийшов на екрани на початку 1950 року.

Сценаристи обійшлися з оповіданням Дж. Д. Селінджера дуже вільно. У кінострічці з'являються нові персонажі, зокрема – чоловік Елоїзи, Лу (у першоджерелі він тільки загдується – у порівнянні з Волтом). Важлива у першоджерелі фігура Рамони була зміщена в категорію другорядних. Цілком в традиціях «золотої ери» Голлівуду серйозний літературний текст перетворився на сентиментальну мелодраму.

У фільмі Рамона постає дитиною Волта. Замість безглуздої смерті від вибуху трофейної пічки в оповіданні, у кінокартині Волт героїчно гине під час вчень. Після його смерті Елоїза відбиває у своєї подруги Мері Джейн її нареченого Лу, щоб у Рамони знову був батько. У фіналі фільму під впливом ніжних спогадів Елоїза змінюється, знову стає «nice girl». Кінокартина містить багато кліше «мильної опери». А традиційний для американського класичного Голлівуду «хепі-енд» зайвий раз підкреслив перекручення змісту всієї селінджерівської історії.

Цілком закономірна реакція автора – абсолютно розчарований, він до кінця життя відмовлявся мати якійсь справи з кіноіндустрією і не давав права на екранізації. Біограф Дж. Д. Селінджера К. Славенскі зауважує, що письменник все ж таки любив дивитися фільми, але у його творах, кінематограф, якщо й згадується, то у найбільш принизливих висловах [3]. Варто згадати, хоча б, думки стосовно Голлівуду, які вкладені автором у вуста Голдена Колфілда.

Отже, в оповіданні Дж. Д. Селінджера «Uncle Wiggily in Connecticut» знайшло втілення питання, яке, напевно, найбільш цікавило автора, – протиставлення морально-етичної сутності дитинства і дорослого життя, щирості першого та фальші, штучності і пустоти іншого. Екранізація твору – кінофільм «My Foolish Heart» – зміщує акценти, фактично не враховуючи мотив дитинства, та взагалі відмовляється від критики американської дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селінджер Дж. Дев'ять оповідань. Харків: Фоліо, 2012. 223 с.

2. Salinger J. D. Uncle Wiggily in Connecticut. URL: https://lingualeo.com/uk/jungle/jerome-david-salinger-uncle-wiggily-in-connecticut-233807 (дата звернення: 12.10.2023).

3. Slawenski K. J. D. Salinger: A Life Raised High. Pomona, 2010. 423 p.

***Корольова Олена Юріївна**, ст.викладач,*
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОНЦЕПТ *MADNESS*: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Початок двадцять першого століття характеризується пильною увагою дослідників до проблеми глибинних зв'язків між мовою і національною ментальністю, розв'язання якої сприяє розкриттю механізмів відображення національної концептуальної картини світу певного народу у відповідній мовній картині світу (МКС).

Вивчення концептуально-мовних полів на сьогодні не відокремлюється від поняття національної ментальності, яка реалізується в межах мовної картини світу. Вичленування концептуального поняття «божевілля» у англійській мовній картині світу можливе лише за умов виділення особливостей менталітету англійського народу. Поняття ментальності народу стоїть поряд з поняттям національного характеру як сукупності притаманних нації рис, що знаходить відображення у людському світосприйнятті та світоуявленні.

Незважаючи на існування кількох підходів до визначення картини світу, кожен з них тим чи іншим чином спирається на положення про те, що кожна мова має унікальний та безперервний семантичний простір.

Англійська нація свято вшановує звичаї, що формувалися крізь всю історію країни. Старі традиції в англійському суспільстві виконують певні соціальні функції і вони покликані вселяти людям ідею про те, що все навколо залишається недоторканим і незмінним. Однак, будучи нацією консервативною, англійці мають також певний потяг до ексцентричності, бажання виділитися.

Поєднання цих рис в англійському характері створює певну суперечність. Це є суттєвим для дослідження концепту «божевілля» зокрема, оскільки він певною мірою виражає відхилення від загальноприйнятої норми.

Таким чином, національний характер, виступаючи невід'ємною частиною ментальності базується на засадах суджень, що склалися певним народом на певному історичному відрізку. Судження породжують відношення нації до законів, ознак, властивостей світу. А відношення, в свою чергу, знаходять відбиток на мовній картині світу як відображення національного досвіду [2].

Мета нашого дослідження полягає у виявленні національної специфіки концептуально-мовних перетворень універсального поняття «божевілля» у лексичні та фразеологічні значення і визначенні їх місця у формуванні англійської МКС.

Поняття «божевілля» в першу чергу пов’язане із сферою психології. У психологічній науці поняття «божевілля» визначається як «психопатія». Під психопатією розуміють патологію характеру, при якій у суб’єкта спостерігається виявлення якостей, що перешкоджають його адаптації у соціальному середовищі [3].

Характер може вважитися патологічним, розцінюватися як психопатія, за такими ознаками:

а) соціальна дезадаптація (у людини постійно виникають життєві труднощі, які наявні у неї самої, або ж у оточуючих, чи у них разом);

б) відносна стабільність у часі (незмінність протягом життя);

в) тотальність проявів (одні й ті ж риси характеру спостерігаються у будь-яких життєвих ситуаціях).

Психопатія може виникати як наслідок захворювання (травми мозку, інфекції, інтоксикації, психічної травми), природженої неповноцінності нервової системи [3].

Науковці стверджують, що чітка межа між психопатією і варіантами нормальних характерів є відсутньою. Тому часто мовні одиниці, що передають поняття madness застосовуються для характеристики тимчасового стану, емоцій або поведінки цілком психічно здорових людей [1].

Виділяють декілька типів психопатій. Кожен з цих типів має характерні ознаки, що у певних ситуаціях можуть бути притаманні і «нормальним» характерам. На цій підставі відбувається зіставлення психопата і психічно здорової людини.

Отже, існують такі класичні типи психопатій:

1. Епілептоїди, основна ознака яких – дратівливість, напади гніву, образливість, жорстокість, нетерплячість.

2. Астеніки, яким притаманна збудливість, відкрите вираження почуттів.

3. Психопати органічні, що відрізняються розумовою обмеженістю, нездатні застосовувати будь які знання.

4. Циклоїди, основна ознаки яких – постійна зміна настрою, неадекватна для ситуації.

5. Психопати параноїдальні, що характеризуються завищеною самооцінкою, схильні до фанатизму, утворення над-ідей [1].

Відповідно, поняття “madness” в англійській мові має декілька значень, що виражаються певними лексичними одиницями (синонімічними рядами):

а) медичне захворювання

delusion, dementia, derangement, distraction

б) надмірна ступінь гніву

exasperation, frenzy, furor, rage, uproar, raving, wrath

в) надзвичайно емоційний стан

abandon, excitement, agitation, riot

г) низький рівень розумових здібностей
foolishness, idiocy
д) відхилення від загальної норми
absurdity, folly, daftness, nonsense, preposterousness
е) одержимість ідеєю, фанатизм
craze, fanatism, keenness, passion, zeal

Таким чином, мовні одиниці, що виражають концепт “madness” вживаються не лише в прямому значенні для позначення певних психічних захворювань, а і для характеристики тимчасових станів людини, що містять певні відхилення від норми.

Англійські мовні одиниці, які позначають концепт “madness”, відбивають у своїй семантиці як універсальні властивості цього феномена, так і національно-специфічні його вираження. Вторинне поле концепту “madness” представлене набагато більшою кількістю одиниць, ніж первинне. Мовні одиниці, що виражають концепт “madness” як якість, за нашими спостереженнями, є найбільш чисельними і найбільш уживаними.

Протягом дослідження було з’ясовано, що лексико-фразеологічні одиниці, що містять у собі сему “madness” відрізняються великою кількістю структурних елементів і були виділені найбільш поширені з них.

Вивчення мовних одиниць на позначення концепту “madness” може бути продовжене. Одиниці вторинної номінації “madness” цікаві с точки зору їх системних зв’язків в рамках концептуально-мовного поля, що дозволить розглянути різні стилістичні відбитки в контексті системних і структурних відношень елементів мовної картини світу.

У цілому, когнітивний підхід до вивчення мовних одиниць, що передають концепт “madness” в англійський мові, може служити поглибленню знань в таких галузях лінгвістики, як лексикологія, граматика, стилістика, психолінгвістика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Еріксон Т. В оточенні психопатів, або Як уникнути маніпуляцій з боку інших (пер. зі швед. М. Яковлєв). Харків: Фоліо, 2020. 252 с.

2. Левченко О.П. Фразеологічна вербалізація концептів фізичних станів. *Новітня філологія*: Журнал. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. № 3 (23). 244 с.

3. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.

***Котельников Дмитро Ігорович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФІЛОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО КІНОПЕРЕКЛАДУ

Кіноіндустрія сьогодні успішно розвивається. Фільми поширюються й популяризуються в будь-якій частині світу за межами країни-виробника, що актуалізує необхідність у перекладі з урахуванням чітко встановлених критеріїв. Кіно, створене в певній країні, конкретним режисером, з певним акторським складом, має власні мовленнєві засоби й специфічний колорит, а сприйняття закордонною аудиторією суттєво залежить від правильності перекладу цільовою мовою.

Філологічні проблеми англо-українського кіноперекладу актуальні в сучасному світі міжкультурної взаємодії, оскільки іноземні фільми користуються попитом в Україні, тож кіноперекладу виступає ключовим чинником у сприйнятті культурних відмінностей і традицій між англомовним та українськомовним суспільствами [1; 2]. Збереження точності мови й передача смислу мають важливе значення для уникнення непорозумінь та забезпечення правильного сприйняття контексту.

Метою дослідження є аналіз філологічних аспектів англо-українського кіноперекладу, де в центрі уваги – технічні й мовні аспекти, такі як вибір слів, граматика, ідіоми. Також мета передбачає вивчення впливу кіноперекладу на культурний контекст, зокрема на сприйняття фільму в іншій культурі та розробку стратегій адаптації, що забезпечать адекватне відтворення оригіналу.

Так, наприклад, можуть використовуватися специфічні терміни та скорочення, які будуть зрозумілі в країні виробництва, але не матимуть абревіатурних відповідників для глядачів з інших країн, зокрема: *PCS (Permanent Change of Station) – постійна зміна місця служби, TDY (Temporary Duty) – тимчасовий обов'язок, OMG (Oh My God!) – О, Боже!* Тому перекладачам потрібно приділяти велику увагу таким аспектам і правильно адаптувати текст для цільової аудиторії.

Під час перекладу фільму відбувається креолізація кінотексту. Будь-який фільм складається як з лінгвістичної, так і нелінгвістичної систем. Під лінгвістичною системою мають на увазі мову акторів, пісні, написи, а під нелінгвістичною – рухи акторів, предмети в кадрі. Тому перекладач повинен приділяти увагу тому, щоб своїм перекладом не зруйнувати первинну єдність цих систем. Так, специфікою перекладу кіноматеріалу є те, що він не тільки письмовий, але й технічно нормований. Окрім необхідності в правильному перекладі, треба звертати увагу на довжину реплік, артикуляційне синхронізування (ліпсинк від англ. lip-sync), дотримання часових обмежень, щоб уникнути ситуацій, коли в оригіналі говорить вже інший учасник розмови,

а в перекладі ще не закінчилась попередня репліка, або навпаки, коли фраза перекладу є коротшою; наведемо відповідні приклади: *"I need to command armies, but tell my cousin that we pray for peace." – "Мені потрібно командувати арміями, але скажи моєму двоюрідному брату, що ми молимося за мир"*; *"There's something else that we're not seeing." – "Ми не все бачимо"*. Також треба приділяти увагу відповідності тексту діям та емоціям; недоречно, наприклад, якщо персонаж хитає головою заперечно, а в перекладі репліка починається ствердно: *"Так, з вами я не згоден"*.

Кіноперекладі більш вільний, ніж переклад художнього твору, передусім через те, що перекладені репліки потрібно правильно адаптувати для дотримання часових обмежень. Тому в перекладі є доцільним пропускати деякі слова. Наприклад, *"**OK**, let's do it!"* доцільно перекласти як "*Зробимо це!"* У такому випадку зберігається зміст репліки й водночас збігається кількість складів у фразі. Або якщо фраза англійською *"You need to hide your tatoo"* складається з семи складів, то недоцільно перекладати дослівно, бо переклад *"Тобі потрібно приховати своє татуювання"* виходить за часові межі. Тому доцільніше цю фразу перекласти як *"Сховай татуювання"*, що теж містить сім складів і зберігає фонетичну відповідність, навіть якщо фраза-застереження в оригіналі набуває в перекладі наказного характеру.

Суттєвою проблемою є, безумовно, гра слів. Так, в американському ситкомі "Теорія великого вибуху" / The Big Bang Theory в першому сезоні в сімнадцятій серії героїня серіалу Пенні лякає Шелдона, який стоїть в навушниках і питає його "*Do you have a second?"*, на що Шелдон відповідає: *"A second what? Pair of underwear?"* У перекладі українською, яку транслювали на каналі "Інтер", його відповідь звучить неумотивовано: *"На перевдягання?"* Якість перекладу ситкомів залишається проблемним питанням через складність вдало перекладати гру слів, дотримуючись ліпсинку.

Складною чи навіть неможливою для відтворення є також внутрішня лексико-семантична мотивація слів. Так у серії фільмів і книжок про Гаррі Поттера (Harry Potter Series) професор Дамблдор володів паличкою, яка в оригіналі називається Elder Wand. З англійської слово Elder можна перекласти і як *бузок*, і як *старший*, і як *древній*. Авторка Гаррі Поттера Джоан Роулінг свідомо закладала всі три змісти в назву палички, проте українською мовою неможливо передати цей множинний смисл одночасно, тому в перекладі – *бузинова чарівна паличка*; у таких випадках перекладачеві потрібно визначитись, який саме переклад буде найбільш доречним.

Міжмовну й міжкультурну еквівалентність можна забезпечити доволі успішно разом із артикуляційним синхронізуванням за умови врахування смислу слів-реалій. Так, у фрагменті фільму "Поліцейська академія" / Police Academy 1984 року (час моменту 1:30:20) поліцейський запитує в свого колеги, чи знає той жінку, яка його обіймає. Отримавши відповідь, що вона – мама його колеги, він каже: *"Ten-four."* На поліцейському жаргоні це означає *"Прийняв/Зрозуміло"*. Дослівний переклад не тільки не пояснював би значення цього жаргонізму, але й було б неможливо вмістити репліку в два склади, як у

“Ten-four”. Тому при перекладі прозвучало *“Прийняв”*, хоча логічніше було б перекласти як *“Ясно”*.

Отже, хоча переклад кінофільмів може бути більш довільним, ніж переклад літератури (як художньої, так і інформативної, зокрема наукової), він має власні проблеми, обмеження й труднощі. Його, власне, можна назвати творчістю, а перекладача – творцем, бо правильно перекласти й адаптувати текст, увідповіднити зміст до подій на екрані та міміки персонажів – велика праця. Перспективу ж наукової праці вбачаємо в дослідженні помилок та закономірностей редагування в кіноперекладі, а також питання про специфіку освіти в підготовці кіноперекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавель Т. В. Кіноперекладяк вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки. Мовознавство»*. 2018. №10. С. 35–38. URL: https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/40920 (дата звернення: 19.11.2023).

2. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу: навч. посіб. для студ. 4 курсу ОКР «Бакалавр» денної форми навч. факультету іноземних мов. Харків, 2012. 104 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/46592424.pdf (дата звернення: 19.11.2023).

***Крамчанінова Катерина Анатоліївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕГУЛЯЦІЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Арт-терапія являє собою простий і ефективний метод психологічної допомоги, заснований на творчості і грі. Вона є свого роду лікуванням через творчість, спрямованим на гармонізацію розвитку особистості шляхом розвитку здібностей до самовираження і самопізнання [1, с. 5].

При використанні методу арт-терапії дитина отримує можливість не тільки зменшити зайве збудження, тривожність, агресивність, недовіру до навколишнього світу, а й набути впевненості в собі і стати успішним, випробувати пов’язані з ним позитивні переживання і зразки поведінки [2, с. 7–12].

Для дослідження ефективності регуляції психоемоційного стану дітей методами арт-терапії нами була обрана група учнів 7-10 років. У цьому віці дитина опановує новий вид діяльності – навчання. Це накладає абсолютно новий відбиток на психологічний вигляд і поведінку дитини. Вона не просто опановує певним колом знань. Вона вчиться вчитися. Під впливом нової, навчальної діяльності змінюється характер мислення дитини, її увага і пам’ять. Змінюється

положення дитини в суспільстві: молодший школяр стає людиною, яка зайнята важливою і оцінюваною суспільством роботою. Це тягне за собою зміни у відносинах з іншими людьми, в оцінюванні себе та оточення [4, с. 10–19].

У цей період відбувається активне встановлення дружніх контактів. Набуття навичок соціальної взаємодії з групою однолітків і вміння заводити друзів є однією з важливих завдань розвитку на цьому віковому етапі.

Коли дитина починає вчитися, її спілкування стає більш цілеспрямованим, оскільки з'являється постійний і активний вплив педагога з одного боку, і однолітків – з іншого.

Таким чином, провідною в молодшому шкільному віці стає навчальна діяльність. В рамках навчальної діяльності складаються психологічні новоутворення, що характеризують найбільш значущі досягнення в розвитку молодших школярів і є фундаментом, що забезпечує розвиток на наступному віковому етапі.

Дуже важливо, щоб дитина знала: я можу і вмію це і це, а ось це я можу і вмію краще за всіх. Здатність робити щось краще за всіх принципово важлива для молодших школярів. Велику можливість для реалізації цієї потреби віку можуть дати заняття в установі додаткової освіти. Потреба дитини в увазі, повазі, співпереживанні є основною в цьому віці. Важливо, щоб кожна дитина відчувала свою цінність і неповторність. І успішність тут-вже не визначальний критерій, оскільки поступово діти починають бачити і цінувати в собі та інших якості, які безпосередньо не пов'язані з навчанням. Завдання дорослих – допомогти дитині реалізувати свої потенційні можливості, розкрити цінність умінь кожного.

У нашому дослідженні приймали участь діти, які займаються в творчої студії в закладі позашкільної освіти. Метою нашого дослідження стало вивчення особливостей впливу психомалюнку та інших арт-терапевтичних технік на емоційний стан учнів.

Діагностичний етап дослідження був проведений в обраній групі із застосуванням комплексу методик.

За допомогою тесту-опитувальника «Емоції» були виявлені схильності молодших школярів до різних типів негативної поведінки таких як: фізична агресія, вербальна агресія, дратівливість, негативізм, образливість, підозрілість, вербальна агресія, почуття провини.

Після проходження тестування діти виконували проєктивні методики – психомалюнки «Образ себе» та «Весняний настрій». В цих роботах відбивається внутрішній світ дитини. Малюнок – це така щира розповідь про себе, про те, як дитина сприймає і себе і своє оточення.

Також психоемоційний стан дитини перевірявся за допомогою тесту «Звичайний день»: за інструкцією діти повинні намалювати свій звичайний день. Вони не були обмежені в своїх діях і виконували малюнки так, як вони це представляли.

За даними первинної психодіагностики були виявлені наступні негативній емоційні прояви в 85% учнів: фізична агресія, негативізм, підозрілість. До прикладу, малюнки таких дітей мають гострі деталі, холодні кольори тощо.

Для зниження проявів негативних емоційних станів було впроваджено програму поетапного застосовування різних арт-терапевтичних методів у межах проведення занять в творчій студії:

1) *малювання на задану тематику* з подальшим обговоренням психомалюнків;

2) *пісочна терапія*, яка допомагає висловити свої емоції і почуття через гру з піском. Пісочна терапія дозволяє дітям розвивати свою творчу і фантазійну здібності, а також покращує їх моторику і координацію рухів. У процесі пісочної терапії важливо, щоб дитина відчувала себе комфортно і безпечно [3, с. 21].;

3) *флюїд арт-терапія* (техніка рідкого акрилу) – дозволяє дітям висловити свої емоцій і почуття за допомогою рідких фарб. Учні використовують різні кольори і текстури фарб щоб створювати абстрактні композиції, при цьому м’які рухи рук і кистей по полотну допомагають в розслабленні і знятті внутрішньої напруги;

4) з великим бажанням учні виконують малюнок на воді за допомогою спеціальних фарб. Це методика *Ебру терапії*. Ебру може бути корисною для дітей, які відчувають агресію, оскільки це може допомогти їм зосередитись на творчому процесі та висловити свої емоції шляхом створення унікальних візерунків та кольорових комбінацій. Крім того, ця техніка може допомогти дітям розслабитися і зменшити рівень стресу.

Після виконання кожної арт-терапевтичної техніки дітям пропонується поділиться своїми почуттями, які вони відчували під час творчості. Як правило учні говорять про спокій, умиротворення, доброзичливість. Психотерапевтичний вплив здійнюється через усвідомлення дітьми того, як ці почуття можна перенести в реальне життя, щоб знизити зайвий рівень емоційної напруги, тривожності і агресії.

Ефективність проведення арт-терапевтичних методик перевіряється за допомогою порівняння результатів першого діагностичного та контрольного тестування психоемоційного стану учнів після проведення психотерапевтичного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейчин С. Р. Система впровадження арт-методів у роботу практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 5. С. 13–19.
2. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс. Умань: Алмі 2014. 75 с.
3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
4. Тараріна О. Глибинна арт-терапія: практики трансформацій. Київ: АСТАМИР-В, 2017. 240 с.

***Красюк Леся Віталіївна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. філол. наук,
*доц. **Шуба Юлія Володимирівна**,*
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ «МІСЦЕ ВОДІЯ» МЮРІЕЛ СПАРК

М. Спарк – шотландська письменниця, літературну спадщину якої важко віднести до якогось одного літературного напряму. Що об'єднує твори М. Спарк – це сатиричне забарвлення та оригінальність сюжетів, які часто спантеличують читача, залишаючи більше питань, ніж відповідей. Деякі її твори відкрито демонструють вплив реалізму, в інших прослідковуються сюрреалістичні мотиви чи тяжіння до постмодернізму.

Шотландський письменник Ієн Ренкін, аналізуючи творчий доробок М. Спарк, відносить її твори, написані до 1970 року, до комедійного жанру. Роман «Місце водія» (*The Driver's Seat,* 1970) завершує період літературної комедії М. Спарк, ставши новою віхою у творчості письменниці, адже в ньому немає місця для смішного та комічного. І. Ренкін пояснює ці мистецькі зміни зміною поглядів самої письменниці, тобто переходом від своєрідного світського католицизму до християнського абсурдизму та цитує саму М. Спарк: «Я вже так сильно не вірю в добро і зло… Тепер існує лише абсурдність та інтелект», що пізніше і озвучив один з персонажів роману «Парник біля Іст-Рівер». І. Ренкін характеризує М. Спарк як католичку, для якої Бог є «абсолютно ірраціональним», але для якої також те, що ми не віримо, є абсурдністю [2, с. 41].

Роман «Місце водія» є одним з найкоротших та найвідоміших творів М. Спарк. Сама письменниця в інтерв'ю у 1984 року називає його «найкласичним романом і найзадовільним» з найдосконалішою конструкцією (цит. за [1, с. 225]), хоча критики, оцінюючи її романи 1970-х років (серед яких і «Місце водія») критикують їх за те, що письменниця більше зосередження на самій техніці та прийомах письма, ніж на зображенні персонажів. На думку І. Ренкіна, твори цього періоду стали експериментальною лабораторією для

М. Спарк, письменниця економніше застосовує мову, передаючи більше інформації читачеві на глибшому структурному рівні, де неявне стає ключовим для розуміння твору [2, с. 43].

Ідея абсурду пронизує весь роман «Місце водія», починаючи від самої ідеї взятої для сюжету роману, завершуючи по-декуди дивними діалогами, які ведуть між собою персонажі твору, та акцентом на деталях, які не додають пояснення діям персонажів, але лише крок за кроком відтворюють часову послідовність того, що відбулося. Читачеві може здатися, що дії персонажів М. Спарк не мають логічного пояснення та виглядають безглуздо, а діалоги схожі на акторські виконання ролей на сцені, підкреслюючи штучність та ірреальність ситуації. Стилю викладу притаманні певна хаотичність, авторські забігання наперед з використанням майбутнього часу, надання коментарів, які нагадують ремарки у п'єсах.

За сюжетом молода жінка Ліз (прізвище ніколи не згадується письменницею протягом твору) летить у відпустку за кордон, щоб знайти ідеального для себе вбивцю, який за дивним збігом обставин, виявиться одним із пасажирів літака, що наполегливо намагався уникнути уваги Ліз. Ця відпустка, яка мала стати винагородою за те, що жінка старанно пропрацювала без відпочинку в бухгалтерській конторі протягом шістнадцяти років, завершується неочікувано для читача, хоча сама письменниця забігаючи наперед вже на початку третього розділу повідомить читачеві, що дівчину знайдуть наступного ранку мертвою, з численними ножовими пораненнями на якійсь порожній віллі. Наступне розгортання сюжету дещо нагадує детективний твір, в якому читач і поліція, чия активна участь у розкритті злочину виражена імпліцитно, відтворюють усі деталі злочину. Вбивцю знайдено, але про причини злочину можна лише здогадуватися, і ці причини здаються абсурдними – свідоме бажання молодої жінки бути вбитою. Для Ліз це рівнозначно стати нарешті водієм власного життя, про що і говорить назва твору «Місце водія». Спочатку Ліз кермує справжньою машиною, а потім контролює процес підготовки до злочину і скоєння власного вбивства, вирішуючи навіть куди мають бути нанесені ножові поранення.

Слушною є думка Алана Болда, що Ліз сідає за кермо, щоб довести, що в навіть у детермінованому всесвіті вона може сама обрати свою долю, але іронія полягає в тому, що насправді вона не досягає успіху. Її можливий вбивця, сексуальний злочинець після реабілітації, сидів поруч з нею під час ранкового рейсу саме тому, що сам автор помістив його туди. І хоча Ліз бажала смерті, а не статевого акту, її вбивця отримує бажане. Тож, у ці останні хвилини Ліз вже не має контролю над ситуацією [1, с. 225], що ще раз підкреслює абсурдність життя.

І. Ренкін висловлює впевненість, що роман «Місце водія» є одночасною даниною техніці А. Роба-Грийє, і неприйняттям філософії «нового роману». Але на відміну від А. Роба-Грийє, світ для М. Спарка є одночасно і осмисленим, і абсурдним: осмисленим, тому що за ним стоїть божественна

(хоча й «ірраціональна») закономірність; абсурдним, тому що ми вибираємо жити і померти так, ніби це не так [2, с. 43].

Таким чином, роман «Місце водія» М. Спарк втілює погляди письменниці на світ, яким управляє розум та абсурд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bold A. Modern Scottish Literature. London: Longman, 1983. 342 p.

2. Rankin I. The Deliberate Cunning of Muriel Spark. The Scottish Novel Since the Seventies: new visions, old dreams / G. Wallace, R. Stevenson, Edinburg University Press, 1993, pp. 41–52.

***Кривенко Олексій Вікторович**, магістрант;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБИСТІСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна соціальна реальність надає унікальну можливість для дослідження проблеми життєздатності людини. І перш за все, у тому її аспекті, який стосується здатності людини активно використовувати можливості, що наявні у неї, щоб забезпечувати власну фізичну і психічну цілісність, особистісну й духовну самоцінність, творчо перетворювати себе та навколишній світ. У зв'язку з цим особливого сенсу набувають особистісні трансформації як закономірне для адаптації в нестабільному соціальному середовищі явище.

Трансформації відображають перерозподіл акцентів взаємодії особистості із змінним соціальним оточенням, міру і спрямованість активності особистості у пошуках і втіленні тих форм регуляції, які необхідні як самій особистості, так і суспільству.

Вивченню адаптації особистості в умовах суспільних трансформацій присвячені роботи К. А. Абульханової-Славської, Л. І. Анциферової, О. В. Брушлинського, Є. О. Головахи, Е. А. Донченко, О. Н. Лактіонова, В. Ф. Моргуна, О. Г. Солодухової, Т. М. Титаренко.

Один з можливих результатів адаптаційної трансформації простежується у зміні діапазону вияву психологічних особистісних властивостей, в перетворенні їх структури та перерозподілі домінант регуляторної активності. Це дає підстави для припущення щодо виникнення в процесі адаптації нового психологічного типу особистості. Поява нових якостей може бути спричинена виведення їх із латентного стану. Змінені умови можуть створювати можливості для вияву нової властивості. Приклади такого «народження» демонструють підприємці, як «нова» для пострадянського суспільства соціальна група [1].

Останнім часом намітилася тенденція до визнання підприємництва однієї з форм адаптації суспільства до глибинних змін у соціальній і економічній сферах. Крім того, підприємницька діяльність концентрує у собі багато соціально-економічних аспектів сучасної життєвої реальності й містить низку специфічних ознак, що моделюють широкий спектр сьогоденних психологічних проблем суспільства. Підприємницька діяльність пред'являє особливі вимоги до адаптаційних можливостей особистості. Особи, які успішно займаються бізнесом, можуть бути віднесені до категорії соціально адаптованих. Демонструючи активну стратегію адаптації, орієнтовану на саморозкриття, підприємці максимально використовують свої особистісні особливості [1].

Мета дослідження: теоретичним та емпіричним шляхом визначити характеристики адаптаційних трансформацій психологічних властивостей особистості в підприємницькій діяльності.

В процесі дослідження було висунуто припущення про те, що в процесі підприємницької діяльності психічна структура особистості зазнає адаптивних трансформацій; змін зазнають образ «Я», ціннісні орієнтації, особистісні властивості.

Відповідно до поставленої мети у дослідженні розв’язуються наступні завдання:

1) визначити теоретичні підстави дослідження проблеми інтегральних форм психологічних адаптаційних виявів особистості та їх трансформацій в професійній діяльності;

2) з’ясувати особливості вияву психологічних властивостей особистості підприємців: образу «Я», ціннісних орієнтацій, особистісних властивостей;

3) визначити адаптивні трансформації психічної структури особистості в процесі підприємницької діяльності;

3) розробити програму оптимізації адаптивних здібностей особистості підприємця.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися теоретичний аналіз літератури з даної проблеми та емпіричні методи: спостереження, бесіда; метод вільного самоопису (складання розповіді про себе), констатувальний експеримент. Психодіагностичний метод був представлений методикою виявлення ціннісних орієнтацій М. Рокича, опитувальник Р. Кетелла для виявлення емоційних, комунікативних, інтелектуальних властивостей, а також особливостей саморегуляції та статистичні методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження.

Теоретичний аналіз проблеми дозволив з’ясувати наступне. Для вітчизняного підприємництва характерними рисами є динамічність, мобільність, багатоплановість. Існування й розвиток бізнесу за умови постійної та і жорстокої конкуренції, що посилює невизначеність виживання підприємства, висока ймовірність краху, ставлять його в ситуацію постійного оперативного вибору та необхідності передбачення кінцевого результату.

Підприємницьку діяльність відрізняє високий ступінь персоніфікації, глибокий зв'язок цілей, засобів і результату із власним Я людини, підприємця. Як жодна інша діяльність, підприємництво залежить від активності й ініціативи людини, її власних рішень. Появу, розвиток і згасання справи здебільшого ініціює людина, що несе особистісну й майнову відповідальність. Підприємницька діяльність і особистість нерідко зливаються в єдине ціле. Ім'я бізнесмена перетворюється на символ продукції, на знак якості й престижу [2].

Своєрідну особливість підприємницької діяльності складає підвищена «енергоємність». Бізнес захоплює людину цілком, поглинаючи не тільки весь її час, але й її фізичні, душевні сили, підпорядковуючи її інтереси кар'єрі, діловому та фінансовому успіху. Додаткове напруження створює особистісна значущість успіху. Підприємницька активність, особливо на початкових стадіях становлення бізнесу, реалізується на фоні двох тенденцій: гострого дефіциту низки складових успіху та надлишку мотивації успіху. Якщо враховувати, що бізнесмен повинен ухвалювати рішення достатньо швидко, то можна говорити про екстремальні умови і зміст цієї діяльності. Отже, підприємницька діяльність висуває особливі вимоги до адаптаційних можливостей особистості. Особи, що успішно займаються бізнесом, можуть бути віднесені до категорії соціально адаптованих [3].

Аналіз відомих наукових досліджень, дозволяє зробити висновок про те, що особистість активно використовує в процесі адаптації до змінного соціального середовища різні стратегії. Вони відрізняються вектором і рівнем активності особистості: від максимального вияву активності щодо кардинального перетворення усталених стосунків із соціумом, глибинних внутрішніх перебудов особистості до цілковитої бездіяльності. Різним може бути і кінцевий адаптаційний ефект: біологічне й соціальне самозбереження особистості або саморозкриття та самореалізація. Тенденцію до розкриття власного адаптаційного потенціалу демонструють сучасні вітчизняні підприємці.

Трансформація психологічних властивостей – закономірний вияв адаптації особистості в змінних соціальних умовах. Адаптаційна трансформація виявляється у зміні діапазону і структури виявів особистісних властивостей і реалізується у нових формах внутрішньої організації особистості, у нових аспектах її взаємодії із соціумом

У дослідженні приймали участь дві групи: підприємці, що тільки почали займатися бізнесом та підприємці, що займаються бізнесом протягом 10–15 років. Першу групу склали 30 осіб у віці 35–45 років, другу групу – 35 осіб у віці 35 – 55 років. Дослідження проводилося протягом 2022–2023 року.

Порівняльний аналіз особистісних властивостей підприємців двох окреслених груп дозволив з'ясувати наступне.

Найбільш значущими характеристиками «Я» образу для досвідчених підприємців виявилися особистісні властивості, сім'я та робота, найменш значущими – самостійність та місце проживання. Практично ті ж самі категорії зайняли високі рангові місця у самопрезентації підприємців-початківців. Така спільність самопрезентації пов'язана, на нашу думку, із єдністю загальнолюдських цінностей для представників різних соціальних груп. Відмінності в ієрархії ознак, що характеризують «Я»-образ у підприємців стосуються самоідентифікації з роботою. Досвідчені підприємці ідентифікують себе із роботою; підприємці-початківці розглядають роботу як одну із сфер саморозкриття.

Підприємці обох груп віддають перевагу цінностям, що орієнтовані на особистісний добробут і професійний саморозвиток. Найважливішою цінністю визнається здоров'я. Перевага в обох групах віддається щасливому сімейному життю. Високий рейтинг мають також цікава робота і матеріально забезпечене життя. Відмінності між підприємцями полягають у перевагах окреслених цінностей. Для тих, хто тільки починає свій бізнес, велику значущість має сам факт участі у цікавій роботі, а для тих, хто вже став бізнесменом – результат роботи, тобто матеріальна забезпеченість. Підприємці мають неоднакове ставлення до кохання як життєвої цінності. Підприємці-початківці духовну і фізичну близькість із коханою людиною вважають життєвою цінністю, підприємці, що тривалий час в бізнесі – відкидають цю цінність.

Підприємці демонструють певну єдність у визначенні значущих засобів досягнення цінностей. В обох групах найвищі рангові місця посідають засоби, що розкривають можливості самореалізації особистості: ефективність в справах, тверда воля, чуйність, непримиренність до недоліків.

Особистісний портрет підприємців, що тривалий час займаються бізнесом, складають: висока емоційна стабільність, помірна здібність до саморегуляції, гнучке ставлення до моральних норм, практично орієнтований інтелект, потреба в спілкуванні, орієнтація на конформні міжособистісні стосунки, прагнення до розкриття лідерського потенціалу.

Особистісний портрет підприємців, що тільки орієнтовані на бізнес, складають: здатність зберігати емоційну рівновагу і належним чином регулювати свою поведінку, практично орієнтований, але недостатньо гнучкий інтелект, вибірковість у спілкуванні, орієнтація на конформні міжособистісні відносини і помірне прагнення до самоствердження.

Таким чином, в результаті емпіричного дослідження доведено, що в підприємництві відбуваються адаптаційні трансформації особистості. У результаті оволодіння новою діяльністю складається особливий психологічний тип особистості. Підприємницька діяльність трансформує Я образ, ціннісні орієнтації, емоційні, комунікативні, інтелектуальні властивості особистості та властивості самоорганізації.

Враховуючи той факт, що підприємницька діяльність висуває особливі вимоги до адаптаційних можливостей особистості, ми розробили програму оптимізації адаптивних здібностей особистості підприємця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лоза А. С. Підприємницька активність за умов суспільної трансформації (на прикладі малого бізнесу): автореф. дис.… канд. соціолог. наук: 22.00.04 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2009. 19 с.

2. Москаленко В.В., Сила Т.І. Підприємливість як творчість. *Актуальні проблеми психології.* 2018. Том 1, Вип. 48. С. 38–45.

3. Яновська С.Г. Соціально-економічні та психологічні ознаки підприємництва. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський. Аксіома. 2013. Вип. 21. С. 799–809.

***Лиховоля Маргарита Павлівна**, студентка;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЗАСТОСУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ЗООНІМІЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Фразеологізми завжди були важливою складовою будь-якої мови та несли історичну цінність, що виражалась у збереженні елементів мовних особливостей різних народів та цивілізацій протягом різних часів та епох. Важливість фразеологізмів, їх застосування в мові побутового та літературного спілкування, є дуже суттєвою. Протягом історії створення фразеологізмів провідним був процес додавання в їх лексичну систему різних груп елементів для зміни, визначення нових або конкретизації вже існуючих значень. Як наслідок, найчисельнішу групу у фразеології більшості мов світу складає саме зоонімічний елемент.

Актуальність дослідження фразеологічних одиниць англійської мови із зоонімічним елементом полягає у тому, що вони зберігають провідну позицію серед засобів передачі національної забарвленості мови, є незмінними індикаторами культурно-історичного розвитку, а тому заслуговують особливої уваги щодо їх поглибленого вивчення, перекладу та аналізу.

Питанню дослідження фразеологічних одиниць із зоонімічними або анімалістичними компонентами приділяли увагу такі діячі мовознавчих наук як В. М. Бойко, О. Калабуха та Д. В. Ужченко. Особливу увагу зоонімам у складі фразеологізмів англійської мови у своїх працях надавав Б. М. Ажнюк.

Об'єктом дослідження є фразеологічний склад англійської мови як один з основних аспектів, що характеризує її широке семантичне різноманіття. **Предметом** дослідження є система фразеологічних одиниць, що включають до свого складу зоонімічні компоненти.

Мета: дослідити особливості перекладу англійських фразеологізмів із зоонімічними компонентами українською мовою, їх актуальність, причини, методи та доцільність використання під час написання різних типів наукових та літературних робіт, у спілкуванні між носіями зазначених мов.

Відповідно до мети сформовано такі **завдання** дослідження:

- описати підходи до визначення «фразеологізм» та «зоонімічний компонент»;
- визначити причини виникнення та проблему використання фразеологізмів із зоонімічними компонентами у текстах англійської та української мови;
- проаналізувати особливості функціонування фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом;
- навести характеристику структурно-семантичних моделей фразеологічних одиниць із зоонімічними компонентами;
- здійснити порівняльний аналіз англійських фразеологізмів із зоонімічними компонентами із варіантами їх перекладу українською мовою;
- скласти характеристику основних граматичних та лексико-граматичних аспектів перекладу англомовних фразеологізмів із зоонімічними компонентами, визначити перспективи їх застосування;

До методів дослідження слід віднести порівняльний аналіз словникового складу фразеологізмів англійської мови, групування зоофразеологічних кластерів за структурно-семантичними, лексичними та морфологічними аспектами та їх ступенем виразності в мові перекладу, створення вибірки фразеологічних моделей із зоонімічними компонентами.

Теоретичне значення дослідження проявляється у спробі розглянути структурні особливості та закономірності вживання зоофразеологізмів, вивчення їх із метою виявлення асоціативної логіки сприйняття.

Практичне значення дослідження зосереджене на процесі перекладу фразеологізмів-зоонімів з англійської мови та труднощів, що виникають при пошуку релевантного еквіваленту в мові перекладу. На матеріалі дослідження можливим стане по-новому підходити до питання розкриття особливостей зоофразеологізмів, їх застосування у мовленнєвому спілкуванні.

Компаративними фразеологічними одиницями називаються стійкі та відтворювані словосполучення, фразеологічна специфіка яких засновуються на традиційному порівнянні. Структурно-семантична своєрідність фразеологічних одиниць цієї групи полягає в тому, що характеристика якості або дії відбувається через порівняльну групу або порівняльне підрядне речення, що

вводиться сполучниками as, like, as if (як, мов, немов). Наприклад: *as busy as a bee – працювати, як бджола; like a cat on a hot tin roof – як муха в окропі.*

Словосполучення цього типу також називають фразеологічними одиницями порівняння. Порівняльна група або порівняльне підрядне речення характеризує якість або дію чи стан через конкретний образ, який унаочнює та показує, як саме відбувається та чи інша дія, як представлена та чи інша якість. Семантична трансформація полягає в тому, що група порівняння разом з компонентом отримує нове значення [1].

Другою відмінністю фразеологічних одиниць порівняння є твердо фіксована сполучуваність стійкого порівняння тільки з визначеними прикметниками або дієсловами.

Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів перекладач повинен вміти скористатися різними «видами перекладу».

Фразеологічні способи відтворення забезпечують максимум адекватності при перекладі, передачу не лише семантики ФО, а й її форми, різноманітних конотацій. При інтерпретації необхідно враховувати і контекстуальні значення тих чи інших слосполук фразеологічного рівня [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зоривчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: видавництво при львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. 174 с.

2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: «Нова Книга», 2003. 448 с.

***Лихопека Софія Олександрівна**, студентка;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ПРОЦЕС ВЗАЄМОДІЇ ДВОХ МОВНИХ СИСТЕМ ТА ЗАСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мова – головний рушій змін у суспільстві, те, що об'єднує людство в кожному куточку світу. Без змін важко уявити існування будь-якої форми життя, і основним джерелом таких змін є саме людство. Запозичення як одна з форм мовної взаємодії розглядається науковцями як вирішальний стимул розвитку мовної системи. Більшість іншомовних запозичень сягають давніх часів, що безумовно набуло глобального значення в міжкультурній комунікації. Багатий склад англійської мови свідчить про величезну кількість слів, яку вона запозичила з інших мов сторіччями.

Актуальність нашого дослідження визначається тим, що процес запозичення іншомовної лексики в англійській мові не є сталим, а отже, перебуває у стані постійного накопичення. Завдяки явищу запозичення, англійський словник розширився майже в половину, що складає приблизно 70% усієї мови. Однією з характерних рис розвитку суспільства є процес глобалізації, який є наслідком використання іншомовної лексики. Нові форми суспільних відносин є причиною появи неологізмів, що є не менш важливою складовою стилістичного формування мови. В умовах інформаційного суспільства варто виділити роль медіа-текстів, газет та журналів, що є безпосередніми чинниками реалізації мовних процесів. Оскільки проблема запозичення не є цілком вирішеною науковцями, то ця сфера дослідження потребує більш детальних підходів до вирішення поставлених задач, а отже, наша дослідження може слугувати базою розширення знань в сфері мовної інтерференції.

Метою дослідження є вивчення особливостей процесу запозичення як невід'ємної складової системи англійської мови.

Для досягнення мети визначено наступний перелік завдань:

1. визначити поняття «запозичення» та його основні концепції;
2. обґрунтувати значення, місце та роль процесу запозичення в лексичній системі англійської мови;
3. класифікувати запозичення;
4. визначити причини виникнення іншомовних запозичень;
5. охарактеризувати засоби відтворення іншомовної лексики у мові-реципієнті.

Матеріалами для дослідження слугували лексичні зразки Оксфордського словника (The New Oxford American Dictionary), добірок британських і американських газет, а також роботи відповідних мовознавців: Е. Гауген, П. Н. Дундій, М. П. Кочерган, М. І. Мостовий.

Об'єктом дослідження є запозичення в англійській мові, їх класифікація та причини. Предметом дослідження є виявлення та аналіз засобів відтворення іншомовних запозичень на матеріалі зразків Оксфордського словника та добірок британських та американських газет.

Значущість дослідження визначається особливостями процесу запозичення, що є невід'ємною частиною розвитку англійської лексикології та міжкультурної взаємодії. Завдяки практичному підходу, її результати можуть бути використані у проведені подальших досліджень в сфері аналізу іншомовної лексики та формуванні розширених методик їх відтворення в цільовій мові.

Процес запозичення властивий кожній мові та по різному впливає на розвиток її словникового складу. Цей процес є основним фактором розвитку мови. Для лексичного складу англійської мови запозичення є особливо значущим. Через такі історичні події, як завоювання Британських островів

іноземцями, торгова експансія та колонізаторська активність англійців, англійська мова запозичувала іноземні слова найбільше [1].

Запозичення слів – природній та необхідний процес мовного розвитку. У результаті військово-політичної залежності, інтенсивних мовних контактів, пов'язаних з переселенням або географічним сусідством, поширення релігії, культури та високого рівня технічної цивілізації, притаманних іншій мовній спільноті, тривалої навмисної мовної політики, тощо, мова-джерело впливає на мову-реципієнта. Зазвичай спостерігається взаємодія декількох факторів одночасно.

На сьогодні англійська мова все більше набирає обертів у засвоєнні іншомовних слів. Е. Гауген виділяє такі основні типи запозичень в англійській мові: запозичення-гібрид (loan-blend); запозичення-переклад (loan-translation); семантичне запозичення (semantic loan); калька (calque) [2].

Запозичення-гібрид (loan-blend або hybrid) – під час такого запозичення форма слова може як передаватися, так і замінюватися елементом з мови-реципієнта. Зазвичай це складені або похідні слова. Одна з лексем у складеному слові або корінь у похідному часто просто перекладаються, тому є калькою

Запозичення-переклад (loan translation або calque) вживається для позначення нового явища шляхом буквального перекладу іноземного слова відповідними словами або морфемами рідної мови. Словотворчі кальки передбачають перенесення морфологічної будови. Семантичне калькування передбачає запозичення значення. Такий процес часто відбувається між спорідненими мовами.

Семантичне запозичення (semantic loan) передбачає запозичення нового значення до слова, що вже існує в мові.

Отже, запозичення в англійській мові можна вважати складним, комплексними явищем, який відображає численні зміни, які мова набула в процесі її перетворення Впродовж багатьох років англійська мова накопичувала велику кількість запозичень. Їх роль у дослідженні лексичного складу англійської мови є особливо значущим, а тому потребує обізнаності та більш детальних підходів у дослідженні стратегій їх відтворення та використання на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови.: підручник для ін-тів іноз. мов. Харків: Основа, 1993. 208 с.

2. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. Ecology of language: Essays by Haugen. Stanford University Press, 1972. Pp. 113–119.

***Мартинюк Олексій Вікторович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СУЧАСНІ АНГЛОМОВНІ КОМПРЕСИВИ

Вивчення різних явищ, які відображають сучасний стан будь-якої мови, є актуальним для пошукувачів вищої філологічної освіти, зокрема її перекладацької галузі. Це певним чином розвиває аналітичні здібності студентів-перекладачів, їхнє логічне мислення, розширює лінгвальні горизонти кожного із них. І тут процеси неологізації в межах певної індоєвропейської мовної системи опиняються в центрі уваги представників науково-педагогічного штату, кожен із яких зобов'язаний передати своїм студентам нові знання й розуміння сутності сучасних трансформацій на різних рівнях мови. Динаміка індоєвропейських мовних систем у їхньому вербальному вираженні спонукає науковців порушувати цілу низку нагальних завдань, обов'язкових до виконання. Серед них можна виділити переосмислення сутності та, як наслідок, нову інтерпретацію окремої групи процесів і явищ, які раніше вважалися однозначними і постійними. Зокрема, таке переосмислення стосується окремих способів творення нових слів у мовах і мовленні; це також пов'язано з реалізацією тих слів, які є результатом різних типів номінаці [3; 4]. Очевидно, що власне розуміння й вираження мовних фактів є невід'ємною складовою загального уявлення про структуру індоєвропейських мов.

У межах глобальних досліджень не менш актуальним постає аналіз арсеналу лексичних скорочень, які вживає в мовленні, наприклад, сучасна студентська молодь. Молодіжний дискурс схарактеризовано наявністю в ньому жаргонних лексичних одиниць. Динамічність студентського дискурсу, відповідаючи сучасній тенденції до економії мовних та письмових зусиль, передбачає використання скорочених, синтагматично редукованих найменувань. Основними способами утворення таких скорочень є абревіація та універбація.

Студентський жаргон – це набір лексичних елементів, що виникли у студентському середовищі та є зрозумілими насамперед лише студентам. Безумовно, це лексичне поле, як і будь-яке інше, передбачає центр і периферію, а також не має чітких кордонів, що зумовлює переміщення жаргонізмів не тільки всередині поля (із центру на периферію та навпаки), але й за його межі, тим самим припускаючи інший статус (цільовий, соціальний тощо) цих самих жаргонізмів.

Система досліджуваних одиниць входить до складу молодіжного сленгу як засіб ідентифікації студентської молоді та протиставлення її представникам інших груп і поколінь. Взагалі ця лексика багатофункціональна: вона виконує також комунікативну, емоційно-експресивну, оцінну, маніпулятивну, творчу функції.

Терміни «сленг» і «жаргон», що активно функціонують у лінгвістичній теорії, схарактеризовуючи субкоди певних соціальних, вікових чи професійних груп, з одного боку, розрізняються обсягом значення: перший вважають маркером родового поняття, а другий – видового. З іншого боку, у нашому дослідженні ми схильні використовувати ці терміни як рівнозначні.

Багато елементів студентського жаргону передаються із покоління до покоління й виникло ще в другій половині минулого століття. Студентська мова, як і будь-яка сленгова, постійно змінюється, поповнюючись новими одиницями. Деякі слова є спільними для всіх, інші – вживаються в дискурсі студентів конкретної спеціальності. Викладачі також активно використовують одиниці конкретного субкоду в своєму мовленні.

Основними методами дослідження таких одиниць постає описовий та структурний, що сприяють демонстрації характерних аспектів універбобудування та абревіації як процесів, що відповідають сутності мовної компресії. Для визначення форм трансформації номінативних одиниць використовувалась методика дистрибутивного аналізу. Зіставний метод застосовано для зіставлення англомовних одиниць та їхніх українськомовних еквівалентів.

Ми зацікавлені, зокрема, в досліджені англомовних компресивів – абревіатур та універбів, процесів універбації та абревіації, а також процесів міжмовної трансформації. Отже, матеріалом стали компресивні одиниці, що функціонують у найбільш розвинених сьогодні стилях мовлення: науковому (науково-технічному та його регістрах: військовому й медичних технологій), рекламному й публіцистичному.

Серед наявних у лінгвістиці термінів для визначення номінативного мовного інваріанта ми віддаємо перевагу терміну ***номема***, запропонованому В. М. Нікітевичем [2, с. 112]. На це є декілька причин. По-перше, цей термін найточніше виражає поняття центральної номінативної одиниці. По-друге, ця назва узгоджується з іншими термінами, які номінують одиниці інших системних рівнів – такими термінами, як ***фонема***, ***лексема***, ***фразема***, ***синтаксема***.

Інваріант як мовна субстанція потрактовується в межах структурного підходу. Ідея цього постулату полягає в розмежуванні «мови як відносно замкнутої знакової системи інваріантних одиниць і мовлення/мовленнєвої діяльності як засобу її функціонування, як способу реалізації мовних одиниць як їх множинних варіантів» [2, с. 39].

Розрізняємо номеми синтетичного та аналітичного типів. Варіанти номем синтетичного типу представлені «всіма семантично ідентичними одиницями, визначеними на рівні слів» [2]. У цьому відношенні ми розглядаємо такі типи модифікації номем.

І. Слово, реалізоване у своїх формах, зокрема прийменникових, залежно від контексту; ми можемо включити сюди скорочення, еквівалентні слову, наприклад: англ. *doctor – doc, Thanks – TNX*.

II. Словосполучення, реалізоване у своїх формах, зокрема синтетичних. Варіанти номем цього типу представлені всіма семантично ідентичними одиницями, виділеними на рівні словосполучень.

Серед них особливу увагу слід звернути на «універбалізований (слово) еквівалент» словосполучення – слово, утворене як результат словесної модифікації та тотожне словосполученню лексично й граматично, тобто таке, яке демонструє тотожність лексичного та граматичного значень і синтаксичної функції» [2].

Універбалізований еквівалент словосполучення як структурного типу номеми аналітичного типу має власну ієрархічну структуру, всередині якої можна виділити два рівні.

1. Рівень, де словесний репрезентант номеми є результатом еліпсису – еліптичної універбації, яка може призвести до іменників (укр. *жінка-професор – професорка*, пол. *Praca dyplomowa – диплом*, англ. *full hand – handful*), прикметників (укр. *найбільш потужний – найпотужніший*, англ. *more simple – simpler*), дієслів (укр. *архівувати за допомогою RAR – рарити*, англ. *to make a contribution – to contribute*), дієприслівники та дієприслівники (укр. *зробивши брудним – забруднивши*, англ. *to live behind gates – gated*), прислівники (укр. *дуже гостро – найгостріше*; англ. *very large – largest*).

2. Рівень, де дієслівний представник номеми виникає в результаті складного стиснення – абревіатури (укр. *студентська рада – студрада*; англ. *British National Corpus – BNC*, нім. *DeutscherAkademischerAustauschdienst – DAAD*, фр. *de deutschet English – Denglisch*).

Отже, маємо констатувати, що досліджувані одиниці досить активно з’являються в сучасних індоєвропейських мовах, а надто в їхніх субкодах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьячок Н. В. Особливості номінатем типу «словосполучення + еліптичний універб»: лексико-семантичні та тематичні групи універбів. *Наукові записки КДПУ. Сер.: Філологічні науки (Мовознавство)*. Вип. 89 (4). Кіровоград: КДПУ, 2010. С. 21–25.

2. Дьячок Н. В. Универбация в русаком языке: структурно-семантическое и ономасиологическое описание: дис. … д. филол. наук: 10.02.02. Киев, 2016. 460 (522) с.

3. Нелюба А. М. Способи словотвірної номінації (проблема відмежування). *Гуманітарний вісник. Філологія*. Переяслав-Хмельницький, 2003. С. 53–57.

4. Нелюба А. М. Новітні тенденції у словотворі й модифікація норм мови. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. 2005. Вип. 13. С. 291–296.

***Мельник Ганна Віталіївна**, аспірантка;*
Університет Марії Кюрі-Склодовської
Люблін, Республіка Польща

ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТУ CHATGPT В НАВЧАННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Присутність сучасних технологій постійно збільшується в повсякденному житті людини. Технологічна революція також охоплює освіту, особливо викладання іноземних мов [1, с. 87]. Сучасність вимагає від вчителів та викладачів шукати все нові способи та методи навчання іноземної мови. Використання новітніх технологій в навчальному процесі вже стало нормою. В свою чергу міжнародні IT-компанії працюють над розробкою різноманітних платформ та застосунків, аби полегшити вивчення мови учням та студентам, але й також допомогти вчителям та викладачам урізноманітнити освітній процес.

Рік тому, а саме 30 листопада 2022 року, [2] широкому загалу було надано доступ до чат-боту ChatGPT. Зацікавлення яким, ймовірно, перевершило очікування творців. Невдовзі стало зрозуміло, що чат-бот є дуже корисним знаряддям для вивчення іноземної мови.

Що ж таке чат-бот ChatGPT [3] дає відповідь сам чат. Після введення відповідного запиту висвітлюється наступна інформація:

GPT (Generative Pre-trained Transformer) – це тип штучної нейронної мережі, яка використовується для роботи з природною мовою. Цей підхід базується на трансформерній архітектурі, розробленій компанією OpenAI. GPT навчається на великих корпусах тексту, що дозволяє йому розуміти та генерувати людською мовою.

GPT може використовуватися для різних задач в області обробки природної мови, таких як генерація тексту, відповіді на запитання, переклад тексту, створення контенту та інші. У випадку конкретної реалізації GPT, наприклад, GPT-3, модель має вражаючий рівень навчання і здатність розуміти та відтворювати складні структури мови.

ChatGPT – це одна з застосованих модифікацій GPT, яка спеціалізується на роботі з текстовим чатом. Вона призначена для взаємодії з користувачами через текстовий ввід і вивід, що робить її корисною для розв'язання завдань, таких як відповіді на питання, консультування та інші текстові сценарії.

Як можна використовувати чат-бот ChatGPT у навчальному процесі? Чат-бот є зручним знаряддям для вчителів та викладачів, наприклад, під час укладання завдань на конкретну тему. Розглянемо вправи, які пропонує ChatGPT, на прикладі навчання польської мови.

На видавничому ринку в Польщі та Україні можна знайти різноманітні підручники для вивчення польської мови. Однак основна маса це підручники для вивчення мови на рівні A та B за школою Ради Європи. Якщо мова йде про рівень C, то кількість підручників значно менша. В такій ситуації вчителям та

викладачам на допомогу приходять різні платформи і знаряддя, які допомагають у створенні завдань відповідних до цього рівня.

Чат-бот ChatGPT прпонує такі завдання для рівня С.

Запит: Zadanie na tworzenie i odmianę rzeczowników i przymiotników od wyrażeń przyimkowych.

Відповідь: *Uzupełnij zdania, tworząc rzeczowniki i przymiotniki od wyrażeń przyimkowych:*

Wspinaczka _____ (na górze) może być trudna, ale widoki są niesamowite.

Mamy plany _____ (na przyszłość) dotyczące rozwoju naszej firmy.

Spotkaliśmy się _____ (podczas podróży) i od razu się zaprzyjaźniliśmy.

Na ścianie wiszą obrazy _____ (z poprzednich wieków) przedstawiające życie codzienne.

Kierowca zatrzymał samochód _____ (przed sklepem) i wysiadł, aby zrobić zakupy.

Іншою проблемою, про яку варту згадати є обмежена кількість текстів для читання на рівні А. Хоч цей рівень є початковим, то вбачається за доцільне пропонувати учням та студентам більше таких текстів.

Ввівши відповідний запит в чат-боті, отримаємо таку відповідь.

Запит: Tekst do czytania na poziomie A.

Відповідь: *Nasza Wizyta w Ogrodzie Zoologicznym*

Dzisiaj byliśmy w ogrodzie zoologicznym. To było bardzo fajne miejsce! Widzieliśmy dużo zwierząt. Były lwy, słonie, małpy i wiele innych.

Najbardziej podobały nam się małe kaczuszki. Pływały w stawie i były takie urocze. Karmiliśmy je chlebem i uśmiechały się do nas.

Potem poszliśmy do kawiarni na lody. Smakowały pysznie! Był też plac zabaw, gdzie mogliśmy się bawić.

Dzień był pełen radości. Chcemy wrócić do ogrodu zoologicznego jeszcze raz!

Можна також більш детально вводити запит, аби отримати текст на відповідну тему.

Запит: Tekst o pogodzie na poziomie A.

Відповідь: *Pogoda Dziś*

Dziś jest piękny dzień! Niebo jest niebieskie, a słońce świeci jasno. Termometr pokazuje, że jest ciepło. Nie ma chmur na niebie.

Wiatr delikatnie dmucha, ale nie jest zimno. Ludzie noszą lekkie ubrania i chodzą w parkach. Kwiaty są w pełnym rozkwicie, a ptaki śpiewają w gałęziach drzew.

Wieczorem niebo staje się pomarańczowe, gdy słońce zachodzi. Temperatura spada trochę, ale jest nadal przyjemnie. To idealny dzień, aby spędzić czas na świeżym powietrzu.

Mam nadzieję, że jutro też będzie taka piękna pogoda!

Підсумовуючи, варто зазначити, що аби чат-бот укладав відповідні завдання потрібно дуже чітко формувати запит. Чим більше деталей буде вказано, тим точнішою буде відповідь на нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barbara Grobelna. Sztuczna inteligencja w nauczaniu języka obcego. ChatGPT jako narzędzie wspomagające oraz inteligentna pomoc w edukacji językowej. *Języki Obce w* Szkole. 2023. № 2. С. 87–93.
2. ChatGPT 3.5. URL: https://chat.openai.com/ (дата звернення: 21.11.2023).
3. OpenAI, 2015–2023. URL: https://openai.com/blog/chatgpt (дата звернення: 21.11.2023).

***Міхєєв Даніїл Едуардович**, магістрант;*
наук. керівник – д-р філос. з психол., доц. Разумова Олена Геннадіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВИЯВЛЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ТРИВОЖНОСТІ В ПІДЛІТКІВ

Проблема тривожності є однією з найактуальніших у сучасній психологічній науці. Дослідження таких психологів і педагогів, як Г. С. Салліван, А. М. Прихожан, Р. С. Немов, Л. І. Божович, А. В. Петровський, В.В. Суворова та багатьох інших присвячені вивченню цієї проблеми.

Під тривожністю більшість із них (В. В. Суворова, Р. С. Немов, А. В. Петровський) розуміють стан людини, який характеризується підвищеною схильністю до переживань, побоювань і занепокоєння.

Оскільки підлітковий вік є найбільш суперечливим і дисгармонійним порівняно з іншими віковими фазами особистості, то дослідження тривожності саме на даному етапі вікового розвитку є вельми актуальним як для розкриття сутності цього явища, так і для усвідомлення закономірностей розвитку емоційної сфери підлітка загалом [3].

Формування підліткової тривожності відбувається внаслідок певних психологічних проблем, які, своєю чергою, випливають із несприятливої психологічної атмосфери, що оточує підлітка. До таких проблем можна віднести: конфлікти з батьками, педагогами, однолітками; страхи, труднощі в школі, незадоволені потреби та багато іншого [1].

Як зазначають дослідники, саме тривожність може бути основною причиною для виникнення цілої низки психологічних труднощів підлітка. Тому розв'язання проблеми підвищеної тривожності потребує якомога більш раннього її виявлення з метою профілактики та подальшої корекції.

Експериментальне виявлення рівня тривожності підлітків здійснювалось на базі загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7 м. Дружківки. У дослідженні брали участь 98 учнів 6 класів. Вік респондентів складав 11-12 років.

Для виявлення явної тривожності було використано дитячий варіант шкали (CMAS) (в адаптації А. М. Прихожан), який дав змогу виявити загальне тло тривожності в підлітків. Показники, що відображають оцінку підлітками

своїх переживань у різних ситуаціях хвилювання, тривоги, занепокоєння були отримані за шкалами Ч. Спілбергера, А. М. Прихожан. Методика «Будинок. Дерево. Людина» була використана як допоміжна, для того, щоб отримати найбільш повне уявлення про рівні тривожності та особистісні особливості піддослідних.

У результаті проведеного емпіричного дослідження було отримано такі дані щодо рівня тривожності підлітків. За результатами застосування методики CMAS було встановлено, що менше третини випробовуваних 20,5% (22 особи) мають підвищений рівень тривожності, за шкалою А. М. Прихожан - найбільш яскраво виражені: самооцінна (31,6 %), шкільна (22,5 %) та магічна тривожність (17,3 %), за шкалою Ч. Спілбергера – за обома шкалами (особистісна та реактивна тривожність) були отримані приблизно однакові результати 20–21 %.

Таким чином, у результаті дослідження було виявлено групу дітей із підвищеним рівнем тривожності. Тому було сформульовано рекомендації батькам щодо подолання та попередження тривожності у підлітків:

1. Уникати невиправданого застосування сили та погроз для контролю за поведінкою дитини. Зловживання такими заходами впливу може призвести до формування в дитини аналогічної поведінки та стати причиною появи в її характері таких рис, як злість, жорстокість, упертість [2].

2 Виключити суперечливі вимоги до дитини, щоб не сформувати опозиційне ставлення до зовнішнього оточення.

3. Проявляти увагу. Цікавитися життям дитини, її почуттями, страхами, навчити її говорити про них і бути готовим вислухати дитину.

4. Розбирати ситуації зі шкільного життя, разом шукати вихід. Навчити дитину робити корисний для себе висновок із неприємностей, наголошуючи на тому, що це цінний досвід, який набувається для того, щоб використовувати його в майбутньому і тим самим уникнути колишніх помилок або інших неприємностей.

5. Стати другом для своєї дитини. Забезпечити відчуття, що в будь-якій ситуації вона може розраховувати на підтримку та розуміння.

6. Довіряти дитині. Людина, що живе серед тих, хто їй довіряє, – спокійна, упевнена, уміє оцінити себе гідно. Недовіра породжує невпевненість, закомплексованість, внутрішню боротьбу, тривогу.

7. У складних ситуаціях не наполягати на тому, щоб все робити за дитину, але й не кидати її саму.

8. Не намагатися підвищити працездатність дитини, описуючи майбутні труднощі. Розвивати правильне ставлення дитини до результатів своєї діяльності, не змішувати оцінку конкретної роботи зі ставленням педагога до себе.

9. Перш ніж наполягати на чомусь, уважно придивитися до дитини. Відгукнутися на її спроби знайти щось для душі, тим самим позбавити її

тривожної необхідності поєднувати те, що подобається батькам (але байдуже або неприємно їй), з тим, що цікавить саму дитину.

Таким чином, здатність прийняти дитину такою, якою вона є, не очікуючи від неї миттєвих досягнень, з розумінням ставлячись до її успіхів і невдач – це основа для подолання дитиною підвищеної тривожності, підвищення впевненості в собі та створення адекватної самооцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабарикіна І. В. Психологічні особливості корекційної роботи зі шкільними страхами. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. Харків: ХНУ, 2011, Вип. 45. № 937. С. 18–20.

2. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: науково-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.

3. Звєрєва І. Д., Локтінова Г.М. Соціальна робота в Україні. Київ : ЦНЛ, 2004. 256 с.

Мішунін Михайло Андрійович *магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНИХ ПРОЯВІВ ЯК НАСЛІДКІВ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ПОДІЙ

Суїцид – одна з найгостріших проблем сучасного суспільства. Вона посідає провідне місце серед причин смертності підлітків і зберігає тенденцію до зростання в ряді країн світу. Вивчення різних аспектів причин підліткового суїциду є надзвичайно актуальною психологічною проблемою, оскільки суїцид в останні роки висувається як одна з першочергових причин зростання смертності населення всього світу. У підлітковому віці рівень суїцидальних спроб найвищий порівняно з іншими групами населення. Це пов'язано з тим, що більшість подій, що відбуваються в житті, підліток сприймає дуже травматично [4, с. 47].

Суїцидальна поведінка є досить складним і багатогранним явищем. Проблему самогубств розглядають філософи, досліджують соціологи, педагоги, психологи, юристи та лікарі.

Сучасна дійсність є невичерпним джерелом психотравмуючих ситуацій, під якими розуміють такі екстремальні критичні події і загрозливі ситуації, які мають потужний і негативний вплив на особистість і вимагають надзвичайних зусиль для подолання наслідків цього впливу. Вони можуть мати форму

незвичайних обставин або подій, які наражають особу на екстремальний, інтенсивний, надзвичайний вплив загрози життю чи здоров'ю як її самої, так і її близьких, і принципово порушують почуття безпеки.

Психологи стверджують, що для самогубців зазвичай характерні такі індивідуально-психічні особливості: вразливість, інфантильність, гострота почуттів, схильність до самоаналізу, сором'язливість, боязкість, рефлексивність, підвищена чутливість, відсутність самоконтролю, імпульсивність, відсутність конформності, схильність сумніватися, нестійкість емоційної сфери, невпевненість у собі, залежність від оточення, несформованість системи цінностей, нездатність адекватно переробляти конфлікти в міжособистісній сфері, вразливість, замкнутість, збудливість, нестійкість настрою, схильність до депресивних розладів, неадекватність самооцінки [5, с. 183].

Можно виділити наступні причини підліткових самогубств:

1. Стосунки з батьками, що залежать від ступеня розуміння ними своїх дітей, співчуття, нормативності відносин.

2. Проблеми у школі, пов'язані з особистістю вчителя, статусом підлітка у класі і власним відношенням до своєї успішності.

3. Взаємовідносини з однолітками, спілкування з друзями та особами протилежної статі.

Складність вивчення травматичних ситуацій полягає в тому, що їх кількість і джерела багатовимірні. Тому вони визначаються як ситуації, що загрожують життю людини або можуть призвести до серйозних фізичних ушкоджень чи травм; взаємопов'язані зі сприйняттям фізичного насильства над іншими людьми; пов'язані з впливом або інформацією про вплив шкідливих факторів навколишнього середовища.

Специфіка організації соціально-педагогічної роботи з особами, схильними до суїциду, полягає у здійсненні заходів, які сприятимуть зміні соціальної ізоляції особи та зменшенню суїцидальних тенденцій. Основними напрямками роботи в боротьбі з даним видом девіантної поведінки є профілактичні та реабілітаційні заходи [1, с. 26].

Суїцидальні нахили можуть бути викликані різними причинами та обставинами, тому концептуально в заходах з профілактики суїцидів виділяють наступні підходи:

- *Інформаційний* – виходить з того, що одним із головних напрямків роботи має бути інформування людей про шляхи вирішення проблем, виходу з депресії, складних ситуацій;
- *Соціально-профілактичний* – головною метою є виявлення, усунення та нейтралізація причин та умов, що викликають суїцидальні думки та наміри;
- *Медико-біологічний* – його суть полягає в попередженні можливих відхилень від соціальних норм шляхом цілеспрямованих заходів лікувально-

профілактичного характеру по відношенню до осіб, які страждають різними психологічними відхиленнями;

- *Соціально-психологічний* – полягає у відновленні або корекції якостей особистості, особливо морально-вольових;

У роботі з неповнолітніми, схильними до суїциду, також слід виділяти такі види реабілітації, як: медичну, психологічну, професійну, побутову, соціально-педагогічну, соціально-економічну, соціальну [2, с. 70].

Основними методами реабілітаційної допомоги суїциденту є: проведення індивідуальних бесід; включення клієнтів у тренінгові групи з метою корекції негативних емоційно значущих ситуацій; переорієнтація індивідуальних і групових інтересів; оволодіння соціальними навичками, методами ефективного спілкування, взаємодії з іншими, конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях; рекомендації щодо вивчення спеціальної літератури; залучення спеціалістів – психологів, юристів, соціальних педагогів, медичних працівників, психотерапевтів тощо.

Ефективне впровадження цих заходів можливе за дотримання трьох умов: висока мотивація всіх учасників реабілітації; соціально-психологічна компетентність спеціалістів та керівників реабілітаційного закладу; координація діяльності різних державних служб – освіти, охорони здоров'я, правоохоронних органів тощо [3, с. 20].

Таким чином, технології психологічно-педагогічної роботи з особами, схильними до суїциду, спрямовані на постановку цієї форми девіантної поведінки під соціальний контроль, що включає наступні заходи: по-перше, заміну суїцидальної поведінки соціально корисною або нейтральною поведінкою; по-друге, спрямування соціальної активності суїцидента в схвалюване суспільством або нейтральне русло; по-третє, створення державної служби суїцидальної допомоги цій категорії населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініна Ю. Запобігання суїцидальній поведінці серед підлітків. Психолог. 2015. № 35. С.26–32.

2. Кобильченко В. В. Проблема підліткового суїциду. *Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика, корекція, профілактика*: зб. наук. пр. За заг. ред. С. І. Яковенка. Київ: РВВ КІВС, 2020. 147 с.

3. Комаров О. В. Психологічні закономірності вчинення суїциду та вбивства: їх спільності та відмінності. *Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика, корекція, профілактика*: Київ: РВВ КІВС, 2000. 56 с.

4. Коханенко Л. Проблема самогубства: погляди І. Сікорського та сучасні досліди. *Практична психологія та соціальна робота*. 2022. № 4. С. 49–52.

5. Мельничук І.В., Кравченко Н.М. Діагностика та корекція депресивного стану у старшому шкільному віці. *Наука і освіта*. 2013. № 7. С. 183–188.

***Мозолевський Анатолій Сергійович**, студент;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВЖИВАННЯ АБРЕВІАТУР/СКОРОЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТАХ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Абревіація та скорочення є надзвичайно важливими компонентами політичних та економічних текстів. Це обумовлено тим, що такі тексти часто містять багато спеціальної термінології, яку важко або не зручно вимовляти та писати повністю. Крім того, використання абревіатур та скорочень дозволяє економити місце та час, що є дуже важливим для подібних текстів. У загальному розумінні абревіація та скорочення призначені для полегшення та ефективності спілкування. Це є важливою частиною розвитку суспільства і мови, що служить ключовим інструментом комунікації.

Актуальність дослідження. Сучасні зміни в спілкуванні та міжнародній політиці сприяють активному взаємопроникненню слів, які раніше використовували лише окремі групи людей. В наші дні все більше людей почали цікавитися політичним та економічним становищем світу, що призводить до зіткнення різноманітних слів, виразів та абревіатур, які належать різним сферам дискурсу та функціонують у різних сферах життя. Тепер ці мовні одиниці розповсюджуються не лише у спеціалізованих виданнях для фахівців, а й у джерелах масової інформації, доступних представникам будь-яких соціальних груп. Абревіатури, як специфічні одиниці мові, тепер зустрічаються у текстах незалежно від їх тематики, і вони є не лише характером спеціалізованих видань, але і засобом загального спілкування. Переклад такого матеріалу стає дедалі більш важливим, а поява нових мовних одиниць у тексті вимагає уваги та аналізу з боку перекладачів. Питання перекладу абревіацій виявляється серед найактуальніших у сучасному лінгвістичному світі.

Мета дослідження полягає в аналізі абревіатур та скорочень в англомовних політичних та економічних текстах, розгляді механізмів їх утворення і способів їх перекладу українською мовою.

Досягнення даної мети передбачає виконання наступних завдань:

- розкрити поняття абревіатури та скорочення;
- визначити основні шляхи утворення абревіатур та скорочень;
- дослідити основні стратегії, тактики і прийоми перекладу абревіатур та скорочень;
- дослідити структурні особливості англомовних політичних та економічних абревіатур та інших скорочень;
- визначити основні стратегії та прийоми перекладу абревіатур в англомовній політичній та економічній термінології

— зіставити та проаналізувати переклад абревіатур та скорочень в англомовних політичних та економічних текстах українською мовою.

Матеріалом роботи нашого дослідження є англомовні політичні та економічні тексти та їх переклади українською

Об’єкт вивчення – абревіація, яка є продуктивним способом словотвору в сучасній англійській мові і яка поширена в інших мовах, а також скорочення. Предметом є використання абревіації та скорочення в англомовних політичних та економічних текстах, їх види та варіанти перекладу українською мовою.

Цінність скорочень та абревіатур полягає в розширенні комунікативних можливостей лексики. Їх використання надає мові стислості та лаконічності, що робить тексти більш зрозумілими та доступними для сприйняття. Якщо ми відмовимось від використання абревіацій, це може призвести до значного поширення текстів та навіть до помилкового розуміння змісту, бо деякі скорочення настільки вкоренилися в мову у сучасному світі, що їхніх початкових найменувань майже ніхто не пам’ятає.

Графічні скорочення використовуються тільки на письмі, а в мовленні відтворюються повністю. Лексичні ж скорочення включають усічення, складноскорочені слова, абревіатури. Усічені слова – це слова, утворені шляхом усічення складів. Виділяють чотири групи усічених слів:

В англомовних політичних текстах скорочення найчастіше використовуються на позначення: міжнародних організацій, міжнародних програм, міжнародних форумів, важливих міжнародних подій. До цього списку також відносяться: геополітичні утворення, військові звання, бланки, назви державних організацій, абревіатури геополітичних утворень, назви механізмів, стратегій, що пропонуються міжнародними організаціями [3].

У процесі дослідження було визначено такі основні способи перекладу абревіатур та скорочень: повне запозичення, транскодування, калькування та експлікація.

Повне запозичення в латинських літерах. Наприклад, BBC – British Broadcasting Corporation (Британська телерадіокомпанія), в українській мові використовується BBC.

Транскодування (Транскрибування, транслітерування) використовуються для передачі орфографічної форми, або звучання українськими літерами. Наприклад, NATO – North Atlantic Treaty Organization (Північноатлантичний договірний союз), в українській мові може бути використано як НАТО.

Калькування. Використовується для перекладу лексичних одиниць за допомогою заміни їх складових частин.

Експлікація. Включає лексико-граматичну трансформацію, замінюючи лексичну одиницю словосполученням, що дає пояснення. Наприклад, абревіатура "VIP" може перекладатися як "особа значна".

Експлікація є надзвичайно продуктивним засобом перекладу комп’ютерних термінів, оскільки бурхливий розвиток сфери інформаційних технологій не дозволяє багатьом термінам своєчасно знайти свої еквіваленти й закріпитися в мові перекладу [1].

Отже, абревіатури та скорочення в англійській мові можна окреслити складним, комплексними явищами, які грають важливу роль в політичних та економічних текстах. Їх переклад є не простим завданням, яке потребує обізнаності перекладача в різноманітних стратегіях перекладу, та їх використанню на практиці, беручи до уваги скорочення та абревіатури, що вже мають стандартизований переклад, який використовуються продовж багатьох років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єнько С. Абревіатури та скорочення в англомовних комп'ютерних текстах та стратегії їх перекладу. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*, 2017. № 34. С. 200–204.

2. Ніколаєва Т. Перекладацькі аспекти сучасних англійських абревіацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2018. Т. 37. С. 107–110.

3. Яхненко О. Особливості перекладу абревіатур в англомовній політичній термінології : магістерська робота, Суми, 2022. 80 с.

***Моргун Поліна Олегівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПОНЯТТЯ Й ФУНКЦІЇ СИНОНІМІЇ ТА МОДУЛЯЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ

Поняття «переклад» визначають як відтворення змісту оригіналу шляхом використання засобів іншої мови зі збереженням цілісності змісту та форми. Основні завдання перекладача полягають у максимально повній передачі основної ідеї, зберігши при цьому стиль, а також семантичні та граматичні особливості первинного тексту. Перекладач повинен використовувати слова та структури, які адекватно передають контекст і інтонацію оригіналу. Як відомо, повноцінна тотожність текстів неможлива через відсутність прямих відповідників. Тому перекладач має застосовувати якісні міжмовні перетворення, перекладацькі трансформації, щоб максимально чітко та повно передати інформацію, закладену в тексті оригіналу [5].

Перекладацькі прийоми й трансформації складають суттєву частину перетворень оригіналу. Хоча більшість видів перекладацьких методів вивчено в роботах багатьох науковців, зокрема О. П. Воробйової, М. К. Гарбовського, В. І. Карабана, Дж. Катфорда, Т. Р. Кияка, В. В. Коптілова, І. В. Корунця, О. І. Чередниченка, інтерес до різних аспектів змін у перекладах, зокрема до лексичних трансформацій, залишається актуальним у сучасному перекладознавстві.

Актуальність теми полягає в необхідності застосування синонімії та модуляції в перекладі, а також у виборі перекладацьких трансформацій для передачі точного значення в перекладі. Метою роботи є вивчення понять синонімії та модуляції й дослідження їхніх основних функцій у перекладі.

Перекладацькі трансформації – це специфічні зміни лексичних елементів мови оригіналу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із урахуванням норм мови перекладу. Вони застосовуються тоді, коли словникові відповідники в мові перекладу або відсутні, або адекватно не передають зміст перекладу [3]. Практики перекладацької діяльності виділяють трансформації лексичні, граматичні, лексико-граматичні, лексико-семантичні. У цій роботі ми розглянемо саме лексико-семантичні трансформації, такі як модуляція та диференціація за допомогою синонімів.

Модуляція, або смисловий розвиток, – це заміна слова або словосполучення іноземної мови елементом мови перекладу. Прийом смислового розвитку полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним із ним. Наприклад, англ. *joined – підтримали*; *district – адміністративний округ, міський район, район міста*.

Ураховуючи, що основні частини мови поділяються на три основні категорії – предмети, процеси й ознаки, – у перекладі спостерігається велика різноманітність замін, як усередині кожної категорії, так і між ними. При передачі однакового значення за допомогою іншої мови часто не важливо, як буде виражений цей зміст. Предмет може бути замінений його ознакою, процес – предметом, ознака – предметом або процесом тощо.

Причинно-наслідкове відношення є одним із найтиповіших прикладів смислового розвитку. Наприклад, англійське *to drop* (*випустити щось із рук*) і *to fall down* (*впасти додолу*) мають причинно-наслідкове відношення. Наприклад, *He dropped his watch* (*Він випустив годинник*) та *His watch fell down* (*Його годинник упав*) пов'язані саме таким відношенням [6].

Синонімія – це заміна слова з мови оригіналу тотожним або близьким за значенням відповідником мови перекладу. Синонімічні відношення слів відіграють значну роль в організації лексико-семантичної системи мови [2]. У функціональному плані синонімія виступає як здатність мовних одиниць, завдяки тотожності або подібності їхніх значень, взаємозамінюватись у всіх або певних контекстах без шкоди для суті висловлювання [1].

Лексема мови перекладу часто може бути замінена в процесі перекладу іншою лексемою, синонімічною або близькою за значенням. Такого роду заміни стають можливими завдяки наявності в цільовій мові інтернаціоналізмів, запозичених нею в різні попередні історичні періоди. Точність перекладу, досягнута за допомогою такого роду синонімічних замін, зазвичай може бути встановлена в тексті, на рівні слова або на рівні групи слів. Наприклад, англ. *base – база*, синонімом є слово *фундамент*; *elixir – еліксир*, а також *панацея*; *diagram – діаграма*, так само *графік, схема*. Такий переклад, звісно, передбачає

еквівалентну передачу змісту та структурних форм.

Також у якості прикладу наведемо таке речення: англ. *And her dumplings were so light, they would float in the air and you'd have to catch 'em to eat 'em*. – *А її кнелі були такі легкі, що, здавалося, зараз злетять і ти ловитимеш їх ротом у повітрі* [4]. Тут варто відмітити синонімічну заміну слова *dumplings*, адже серед багатьох українських відповідників, як-от креплики, пончики, галушки, пельмені, саме варіант *кнелі* обраний найбільш вдало.

Найважливішими семантичними функціями синонімів є уточнення та заміщення. Заміщення найчастіше спостерігається в частинах тексту, які слідують одна за одною, та полягає у взаємній заміні семантично адекватних одиниць, що дозволяє уникнути одноманітного повторювання однакових слів.

Уточнення полягає в розкритті властивостей та різних характерних ознак позначуваних предметів та явищ дійсності. Ця функція зазвичай реалізується в межах одного речення при близькому, контактному розміщенні уточнювальних слів. Уточнювати можна ознаку, якості, властивості, дії [1]. Уточнення може спостерігатися в мінімальному контексті словосполучень, і тоді йдеться про диференціацію значень слова, наприклад: ***foreign*** *languages* – ***іноземні*** *мови*, ***foreign*** *affairs* – ***закордонні*** *справи*, ***foreign*** *trade* – ***зовнішня*** *торгівля*, ***foreign*** *matter* – ***стороння*** *речовина* (*домішка*).

Отже, перекладач повинен не тільки досконало розуміти вихідний текст, але й уміти грамотно, стилістично коректно та адекватно передати його зміст та нюанси розповіді чи повідомлення, опису чи роздуму. Лексико-семантичні трансформації, які уточнюють смисл і враховують сполучуваність слів, є необхідним елементом у процесі англійсько-українського перекладу текстів, оскільки вони допомагають вирішити можливі суперечності. Розуміння цільового тексту та його вплив значною мірою залежать від того, наскільки вдало перекладач застосував перекладацькі трансформації. Перспективу дослідження вбачаємо в увазі до застосування синонімів і модуляцій при перекладі текстів різних функціональних стилів, для того щоб визначити закономірності й певні правила, норми перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Т. Відображення у перекладі явища фразеологічної синонімії. *Zwiastować. Nauki i Praktyki*. URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/807 (дата звернення: 22.10.2023).

2. Єфремова Н. В. Актуальні питання теорії синонімії. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. *Лексична семантика. 3 (ч. 2)*, 2011. С. 111–114. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/153579617.pdf (дата звернення: 22.10.2023).

3. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. *Філологічні студії.* 2012. Вип. 8. С. 84–90. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/268531385.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

4. Москвич В. Ю. Жанрово-стилістичні особливості перекладу роману Ф. Флег «Смажені зелені помідори в кафе “Зупинка”» з англійської на українську: кваліфікаційна робота. 70 с. URL: http://surl.li/nkkfh (дата звернення: 22.10.2023).

5. Ткачук Т. І., Паславська І. Б. Застосування перекладацьких трансформацій з метою досягнення еквівалентності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Т. 3, №31. С. 157–159. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v31/part_3/43.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

6. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія: навчальний посібник. МОН України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 172 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1984/1/2020_NP_Furt_Terminolohiia.pdf (дата звернення: 21.10.2023).

***Морозов Денис Олександрович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МОДЕЛІ, ЩО ОПИСУЮТЬ МОВНІ ЗМІНИ ВНАСЛІДОК КОНТАКТУ МОВ

У сучасному світі багатомовність все більше стає нормою і не сприймається як щось надзвичайне. Феномен багатомовності і мовних змін, які виникають внаслідок контакту мов, активно вивчаються європейськими лінгвістами, зокрема Ф. Грошоном, А. Вершик, Х. Каск, С. Томашон та іншими. Стверджується, що багатомовність не є сумою кількох одномовностей, вона означає, що багатомовне мислення постійно працює з усіма мовними системами, якими володіє особа, порівнюючи, співставляючи і пов'язуючи різні мовні елементи та шаблони, в ній відсутня відокремленість між різними мовами [2, с. 3].

Мови не є чітко визначеними сутностями, інколи їх межі розмиваються, та виникають нові багатомовні форми, через те що мови ніколи не є повністю “вимкненими” в когнітивній сфері багатомовної особи. За Вассершайдом, призначення мови – це “прагматична конструкція та мережа спільно використовуваних елементів” [2, с. 3].

Повністю описати конкретні процеси, через які зовнішні матеріали потраплять у мову, вимагало б уваги до дуже великої кількості соціальних і психологічних деталей, і лінгвістика ще далека від комплексного розуміння всіх чинників впливу, але деякий прогрес все ж таки відбувається. Вони можуть діяти як окремо, так і разом, для того щоб викликати ці зміни. Для

комплексного аналізу процесів потрібно поєднувати їх з результатами детальних досліджень, які проводять багато вчених щодо психологічних і соціальних аспектів цієї проблеми. Далі будуть розібрані три моделі мовних змін, за А. Вершик та С. Томасон, які спостерігаються внаслідок контакту мов [1, с. 129].

Перша модель – перемикання коду (ПК) (англ. – code-switching). ПК є, безперечно, найбільш вивченою з цих трьох моделей. ПК вважається основною моделлю, за допомогою якої вводяться зміни внаслідок контакту мов. Цілком імовірно, що її переважання в науковій літературі пов'язано з тим фактом, що перемикання кодів є особливо помітним у багатьох розмовах білінгвалів (тобто людей, які використовують одночасно дві мови, та її легше вивчати, ніж більшість інших моделей.

Перемикання коду – це використання матеріалу з декількох різних мов одним мовцем всередені однієї розмові. Воно може відбуватися на межі речення, а може й в середині одного речення – це називається змішування кодів. Для приклада візьмемо англійську та іспанську мови – "Was it your *cumpleaños?* (*cumpleaños* – birthday)", та "Tus manos estaban *dirty* ('your hands were dirty')". В обох цих прикладах в речення, яке повністю належить до однієї мови, вставляється один лексичний елемент з другої мови. Найбільше очевидніша розмовна функція ПК - це використання лексичної одиниці з однієї мови для заповнення лексичної прогалини в іншій мові. На прикладі іспано-англійської спільноти можна проілюструвати ще дві інших функції. В першому випадку іспанське слово вставляться в англійське речення як евфемізм: "He *murió* a long time ago ('died')". В другому випадку відбувається перехід на іншу мову під час розмови, коли згадується хтось, хто асоціюється з цією мовою: "This sweater is very important to me. *Este es un regalo de mi padre*. ('It is a gift from my father')". [1, с. 132]

Друга модель, це – чергування коду (ЧК) (англ. - code alternation). На відміну від перемикання коду, чергування не відбувається всередені однієї розмови з одним і тим же мовцем. Замість цього білінгвали використовують одну з своїх мов в одному наборі оточуючих умов та іншу мову в абсолютно іншому наборі умов.

У найпростішому випадку білінгвальний мовець говорить лише з одномовцями, тому перемикання коду не було б корисним для забезпечення зрозумілої комунікації. Найтиповіший контекст для ЧК – це використання однієї мови вдома та іншої на роботі. Це створює необхідні передумови для чергування коду, а не його перемикання, в спільнотах де наприклад чоловіки працюють за межами дому і є білінгвалами, тоді як жінки залишаються вдома і є одномовними. ЧК також є загальним явищем у випадках зникнення мови, коли останні володіючі мовою мовці говорять нею лише з декількома іншими володіючими мовою, але використовують домінуючу мову навколишньої спільноти з іншими людьми. У такому випадку білінгвали можуть перемикати код, розмовляючи з іншими білінгвалами, але в деяких спільнотах вони не вдаються до жодного перемикання коду. Фактично, в деяких спільнотах

перемикання коду сприймається як соціально неприйнятне, так що зміна коду – це єдина опція для мовців, які регулярно використовують дві різні мови. [1, с. 137]

Проблема в тому, що зміни, що виникають в результаті ПК та ЧК, можуть бути дуже схожими або навіть ідентичними, тому ці два процеси можна чітко відрізняти лише тоді, коли у нас є докази, що присутній лише один з цих процесів. Оскільки чергування настільки менш помітне в літературі, ніж перемикання, воно несе тягар доказу: переконливими будуть лише ті приклади, в яких можна виключити ПК.

Третя модель, це – копіювання коду (КК) (англ. - code-copying). Сутність цієї моделі полягає в тому, що лінгвістичні елементи однієї мови або коду копіюються в іншу. Це трапляється коли мовець однієї мови копіює щось з іншої мови, будь то основа, основа разом з граматичними маркерами, вираз, значення, або порядок елементів. Копії можуть зберігати всі або деякі властивості оригіналу, але вони відрізняються від нього. Вони можуть стати більш частими і усталеними або, навпаки, застаріти і зникнути. [2, с. 7]

Кожен лінгвістичний елемент має чотири типи властивостей: матеріальні, семантичні, комбінаційні та частотні. Копіювання цих властивостей призводить до появи одного або групи слів на іншій мові. Це називається глобальне копіювання (ГК). Наприклад, в естонськомовному висловлюванні Seal oli kaks huge torti, ‘там було два великих торти’, слово huge скопійоване з англійської мови.

Окрім ГК є ще два типи – це виборче копіювання (ВК), та змішане копіювання (ЗК). ВК означає копіювання не всіх, а лише певних властивостей, наприклад, значення або структура аргумента, наприклад естонське see pole minu teetass, ‘це не моя кружка чаю’ де копіюється лише значення та сполучення англійського висловлювання. ЗК трапляється в багатослівних одиницях, які є семантичною цілісністю, де деякі частини копіюються глобально, а інші вибірково. Наприклад, англійське hard-working дає hard-töötav, де töötav це ‘working’ на естонській мові [2, с. 7].

Всі ці три типи копіювання тісно пов’язані і відрізняються лише ступенем копіювання. В рамках рашого дослідження, вони будуть вивчатися на прикладі мовлення популярних блогерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Thomason S. G. Language Contact. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2001. 306 p.

2. Vershick A., Kask H. English-Estonian code-copying: Comparing blogs and vlogs. Applied Linguistics Review. 2010. Vol. 12, no. 2. Pp. 3–7. URL: https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0028 (дата звернення: 10.10.2023).

***Москаленко Христина Олександрівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГАЛУЗІ: АНГЛО-УКРАЇНСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ

У сучасному світі, де розвиток комп'ютерних технологій стрімко змінює людське оточення, розуміння термінології комп'ютерної галузі стає необхідністю. Ця потреба зумовлена не лише інтенсивним поширенням інформації, але й унікальним характером мови, яку використовують фахівці. Актуальність питання полягає в тому, що інформаційна епоха змінила парадигму спілкування та роботи, зробивши англійську мову та міжмовні відповідники не лише інструментами, але й ключовими елементами професійного успіху. Враховуючи надзвичайну швидкість розвитку цієї сфери, виявлення певних прагмалінгвістичних особливостей комп'ютерної термінології є суттєво важливим аспектом розуміння галузевих наукових текстів, інструкцій та технічних характеристик.

Прогрес у сфері комп'ютерів і програмування зумовив появу специфічної лексики, термінів і концепцій, які ускладнюють розуміння текстів навіть для досвідчених користувачів. Тож метою роботи є вивчення прагмалінгвістичних особливостей термінології комп'ютерної галузі, зокрема на основі зіставного аналізу англо-українських відповідників.

Так, до основних лексичних труднощів, яких зазнають перекладачі-фахівці науково-технічного тексту, належить багатозначність слів та правильність у виборі їхніх словникових відповідників. У мові науки й техніки це явище є типовим через часте використання в терміносистемах різних галузей так званого семантичного словотворення, коли вже наявній формі певного слова надається те чи інше, відмінне від загальноприйнятого, значення. У такому разі завжди необхідно, звісно, зважати на контекст. Це питання у своїх працях детально досліджує, зокрема, Г. О. Корбут [5, с. 36–41]. Наприклад: *shell – командний рядок* та *графічний інтерфейс користувача*; *kernel – ядро операційної системи* та *ядро алгоритму*.

Застосування спеціальних знань і наукомістких технологій у життєдіяльності людини, з одного боку, безсумнівно сприяє поглибленню наукових знань про навколишній світ, а отже, розвитку понятійно-мовного апарату як засобу засвоєння й обробки, змінює дійсність; з іншого боку, мовна і наукова системи потребують чіткішої відповіді на питання про сутність і статус термінології на тлі системи понять.

Так, словосполучення є традиційним способом утворення термінів. На його продуктивність у термінології взагалі (у зв'язку з необхідністю найбільш точно позначати складні денотати) і в комп'ютерній термінології зокрема вказується, наприклад, у роботах Л. С. Козловської, Т. Л. Канделакі [3, с. 23].

Модель іменник + іменник є найбільш продуктивною в англійській термінології: *chip size – ємність мікросхеми пам'яті, version number – номер версії.* Найбільш продуктивним структурним типом двокомпонентних термінів в українській мові є конструкція прикметник + іменник: *транзитний вузол, звукова плата, цифровий перетворювач*. В англійській мові ця модель менш продуктивна, але теж широко представлена. Наприклад: *hard disk – жорсткий диск, graphic display – відображення графічної інформації, multidimensional array – багатовимірна матриця* [4].

Частотними є також атрибутивні словосполучення з різними видами дієприкметників:

Past Part. + N: *multihomed host – багатоканальний вузол, nested calls – вкладенівиклики, parametrized cell – параметризована секція*.

Present Part. + N: *moving boundary – рухлива межа, overlapping windows – вікна, що перекриваються*; *pending message – повідомлення із затримкою передачі* [4].

В обох мовах є багатокомпонентні терміни, які не настільки частотні, як двокомпонентні, проте утворюються в значній кількості: *спільна комутація телефонних з'єднань, віддалене керування мережами, частота оновлення екрану, removable hard disk – змінний жорсткий диск, index register addressing – індексна адресація, main storage data register – регістр даних головного запам'ятовувального пристрою* [4].

Специфічними для англійської мови є багатокомпоентні терміни як лексикалізовані відрізки речення: *digital-to-analog (converter) – цифрово-аналоговий перетворювач, drop-on-demanding (printing) – друк за вимогою* [4].

В обох мовах певну роль у комп'ютерній номінації відіграють дієслівні словосполучення: *to turn panel on – активізувати вікно, to seek access – запитувати доступ* [4].

Граматичні труднощі під час перекладу українською мовою англомовних науково-технічних текстів зумовлені граматичними відмінностями мов оригіналу (англійської) та перекладу (української), розбіжностями в їхній будові та в наборі граматичних категорій, форм і конструкцій [1, с. 113]. Тому перекладач повинен добре знати граматику характеристики вихідної та цільової мов, основи теорії перекладу загалом, особливості саме науково-технічного перекладу, а також перекладацькі відповідники, способи й прийоми перекладу різних мовних та мовленнєвих явищ. Так, особливістю англомовної комп'ютерної термінології є наявність значної кількості імперативних конструкції, наприклад: *do with the solution – команда «закінчити рішення», pass-by-value – передача параметрів за значеннями*, зокрема з двома імперативами: *point-and-click – навести і натиснути, cut-and-paste – вирізати й вставити* [4]. Як бачимо, форми наказового способу в перекладі можуть зазнати граматичних змін.

Комп'ютерну лексику починають використовувати не лише комп'ютерники, але й люди, які зовсім не мають відношення до професійної інформаційної сфери. Тому зрозумілі більшості слова, такі як *юзер, вінда*,

користуються популярністю так само, як і їхні літературні еквіваленти *користувач, операційна система Windows*.

Глобальна інформатизація формує кіберсуспільство та сприяє розвитку відповідної професійної мови. Складність перекладу технічної документації та літератури щодо програмних продуктів комп'ютерної тематики полягає в тому, що багато комп'ютерних термінів належать до безеквівалентної лексики, але це не означає неможливість їх перекладу. Для комп'ютерної лексики характерним є застосування мовної гри і засобів мовної експресії під час створення нових терміноодиниць. Поступово комп'ютерні терміни набувають перекладацьких відповідників, і цей процес вивчення проходить досить динамічно, оскільки зазвичай використовують декілька типових прийомів перекладу.

По-перше, це транскрипція і транслітерація. Способом транслітерації перекладено, наприклад, такі англійські терміни: *operator – оператор, monitor – монітор, portal – портал, server – сервер, laser – лазер, decoder – декодер, processor – процесор, buffer – буфер, hacker – гакер, browser – браузер, router – роутер, moderator – модератор*. Серед прикладів транскрипції можна навести терміни *cache – кеш, slash – слеш, BASIC – Бейсік*.

Приклади транслітерації більш численні: *port – порт, adapter – адаптер, assembler – асемблер, cursor – курсор, supervisor – супервізор*. Для адекватного перекладу термінів, виражених одним словом, необхідно враховувати, що подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у випадку з терміном *processor – процесор*. Літера *r* у кінці терміна передається як звук [r], незалежно від того, чи вимовляється він у слові-джерелі, наприклад: *monitor – монітор, scanner – сканер*.

Оскільки комп'ютерні технології інтенсивно впроваджуються в наше життя. Сучасна молодь багато часу проводить за комп'ютером: пошук навчальної інформації, спілкування, комп'ютерні ігри. У процесі роботи з комп'ютером утворилася певна група слів, яка використовується для спілкування та ігор, так званий комп'ютерний сленг або комп'ютерний жаргон.

Наприклад, один із найбільш часто вживаних термінів – *motherboard*, перекладається як *материнська плата*; у сленгу ж цьому слову відповідає *мамка* або *матрьошка*. Або інший приклад: *CD-ROM Drive* перекладається на українську як *накопичувач на лазерних дисках*, а в сленгі має еквіваленти *сидюк, сідюшник*. Далі наведене речення містить слова, що ілюструють тенденцію до скорочення: *Компи бувають двох видів – біми і маки* (Персональні комп'ютери бувають двох видів – IBM-сумісні і Macintosh).

Також слід зазначити, що для текстів науково-технічних статей у галузі комп'ютерних технологій, які є спільними для двох типологічно розглянутих мов, важливою є їхня функціональна спрямованість на задоволення інформаційних потреб адресата перекладу, а тому йдеться про інформативність, логічність порядку слів, об'єктивність викладу інформаційного матеріалу та комунікативність спеціалізованих термінів, які передають актуальну інформацію та постійно розвиваються у зв'язку зі швидким поступом науки й техніки.

Під час перекладу текстів комп'ютерної тематики часто вживаються повні кальки, де всі терміноелементи вихідної мови послівно або поморфемно передані українськими елементами: *process-handling procedure – процедура управління процесом*, *image recognition – розпізнання зображення*, а також неповні кальки, де частина терміноелементів перекладена не українським елементом, а способом транслітерації: *cyderworld – кіберсвіт.* Кальковані слова найбільш схильні до асиміляції, та інколи їх виділяють в окрему групу *translation loans* (запозичення при перекладі).

За допомогою калькування перекладаються матеріали технологічних стандартів, програмних продуктів, нових ресурсів комп'ютерного обладнання, зокрема від Microsoft, Intel: *line service – лінійна служба*, *self-loading – самозавантаження*. А от назви зазначених фірм (Microsoft і Intel), що вживаються частіше за інші, у публіцистиці, на відміну від офіційних документів, записуються кирилицею – *Майкрософт* та *Інтел*. Отже, транскодування й калькування є найтиповішими прийомами перекладу терміноодиниць комп'ютерної галузі.

Недоліки перекладу як термінів, так і загальнонаукових і загальновживаних слів [2, с. 7] комп'ютерної галузі стосуються недостатньої уваги до специфіки поняття. Наприклад*: Clear the browser cache*. – Неправильний переклад: *Очистіть кеш браузера*. – Кращий переклад: *Очистіть тимчасову пам'ять браузера*; *Load the application before starting*. – Неправильний переклад: *Завантажте програму перед запуском*. – Кращий переклад: *Відкрийте програму перед початком*.

Прагмалінгвістична специфіка науково-технічних текстів комп'ютерної галузі визначається потужним впливом швидкого технологічного розвитку. Прагмалінгвістичні особливості термінів комп'ютерної галузі можна сформулювати як такі:

1) множинне значення термінів. Терміни в комп'ютерній галузі можуть мати кілька значень, і вибір конкретного значення залежить від контексту. Наприклад, слово *shell* може вказувати на оболонку операційної системи або на командний рядок;

2) широке використання абревіатур. Користувачі комп'ютерів часто використовують абревіатури для швидшого та ефективнішого спілкування. Наприклад, *CPU – ЦП* замість *центральний процесор, RAM* замість *оперативна пам'ять*;

3) зміна термінології з часом. Термінологія в комп'ютерній галузі швидко змінюється, оскільки технології розвиваються. Терміни, що використовуються раніше, можуть втратити актуальність, і нові терміни можуть виникнути для опису нових концепцій чи технологій. Наприклад, з розвитком технологій і зменшенням розмірів носіїв інформації, *дискети* (*флопні-диски* від *floppy disks*) втратили свою популярність, і нові терміни, такі як *USB-флешка* чи *флеш-диск*, з'явилися для вказівки на більш сучасні та компактні засоби зберігання даних;

4) створення нових слів. З розвитком технологій може виникати потреба в нових термінах, і їх створення може бути результатом комп'ютерних інновацій.

Наприклад, слово *googling* (пошук в Google) виникло через популярність пошукового двигуна Google;

5) відступ від стандартної граматики. У текстах комп'ютерної галузі іноді можна спостерігати ігнорування стандартних правил граматики мови. Наприклад, в англійській мові часто використовуються скорочення та технічні вирази, які можуть не відповідати звичайній граматичній структурі. Граматично нестандартний приклад: The system encountered an unexpected error. Please contact IT support ASAP. У цьому висловлюванні використано скорочення *ASAP* (As Soon As Possible), яке є типовим у технічних контекстах, але воно може вважатися неформальним чи неграматичним в інших стилях письма. Граматично коректний приклад: *The system encountered an unexpected error. Please contact IT support as soon as possible*.

Термінологія та структура текстів комп'ютерної галузі служать не лише для передачі інформації, але й для створення стандартів та забезпечення точності. Використання стійких термінів і спеціальної лексики допомагає створити чітке та однозначне сприйняття тексту, підкреслюючи технічний характер галузі. Основна увага до логічної структури текстів свідчить про систематичний підхід до представлення наукової інформації.

Комп'ютерні науково-технічні тексти також демонструють потребу у стандартизації для забезпечення єднання та взаєморозуміння серед фахівців. Прагмалінгвістичні аспекти цих текстів відображають сучасні тенденції у використанні мовних засобів для точної передачі інновацій та технічних концепцій. У перспективі комплексне дослідження принципів забезпечення ефективного комунікаційного середовища та якісного перекладу в рамках швидкозмінюваної та динамічної галузі комп'ютерних технологій надасть конкретні й статистично підтверджені типологічні результати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Ч. 2: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова Книга, 2001. 303 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2002. 564 с.

3. Козловська Л. С. Семантично-структурний аналіз термінології компютерної сфери (словотвірний аспект). *Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія*. Черкаси: ЧДТУ, 2003. № 31. С. 18–25.

4. Computer-Aufbau: PC-Lexikon. URL: http://computer-aufbau.de/lexikon/ (дата звернення: 17.10.2017).

5. Корбут О. Г. До проблеми труднощів перекладу технічних термінів у студентів машинобудівних спеціальностей. *Advanced Education*. 2014. Вип. 1. С. 36–41.

***Мосяженко Ігор Владиславович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВИДИ МАНІПУЛЯТИВНИХ СТРАТЕГІЙ НА ПРИКЛАДІ ЗМІ

Психологічний тиск та маніпуляція свідомістю є викликом сучасного соціокультурного середовища.

Маніпулятивний вплив ускладнює спілкування і призводить до конфліктів. Коли він стає основним способом взаємодії, то включається в ціннісно-смислову сферу особистості на рівні особистісних настанов і руйнує саме спілкування, орієнтуючи людей на одностороннє розуміння іншого, а не на взаєморозуміння.

Маніпуляція– це форма навмисного впливу, яка характеризується як спроба особи або сторони (маніпулятора) змінити поведінку іншої особи або сторони (ціль), як правило, з метою досягнення мети в інтересах маніпулятора [1].

Розглянемо види маніпулятивних стратегій на прикладі подачі матеріалів у ЗМІ.

Засоби масової інформації (ЗМІ), які хочуть добитися вигідних для них рішень, ставлять перед собою задачу дезінформувати людей – відвернути увагу від важливих питань і змін, визначених політичною елітою. Вони користуються багатьма інструментами: безперервним потоком відволікаючих новин, фейків, гучними заголовками та спотворенням інформації. Журналісти, яким платять політики та корпоративні організації, знаходяться під їхнім повним контролем. В обмін на лояльність і гроші такі медіа пишуть те, що вигідно тим, хто їм «платить»,

1. *Стратегія відволікання уваги* – основний елемент соціального контролю. Ця стратегія використовується для відвернення уваги від важливих питань і змін, а також для запобігання громадського інтересу до основних знань в різних областях – від науки до економіки. У такій стратегії маніпулятори відволікають увагу на незначні події, зазивають гучними заголовками і діють на простих людських слабкостях. Так, замість новин про науку подається містика і гороскопи, а замість політичних новин – мильні опери. «… постійно відволікати увагу громадян від справжніх соціальних проблем, перемикаючи їх на теми, що не мають реального значення. Домагатися того, щоб громадяни постійно були чимось зайняті й у них не залишалося часу на роздуми» [2].

2. *Метод «проблема-реакція-рішення»* – створити проблему, щоб запропонувати рішення. Цей метод створює проблему, а ситуація викликає

певну реакцію в аудиторії. І ось суспільство вже саме вимагає вжиття заходів, необхідних владі.

Наприклад, влада може допустити насильство в містах або організувати теракт для того, щоб громадяни зажадали прийняття законів про посилення заходів безпеки. А на ділі буде проведена політика, яка обмежує громадянські свободи. Або викликати економічну кризу, щоб змусити людей думати, що рішення лежить тільки через порушення їхніх соціальних прав, як «необхідне зло».

3. *Поступова стратегія прийняття.* Щоб схилити людей до неприйнятного рішення, достатньо послідовно цього домагатися. Впроваджувати певну міру поступово, рік за роком. Таким чином, у 1980-х і 1990-х роках були введені принципово нові соціально-економічні умови (неолібералізм):

- приватизація
- нестабільність
- масове безробіття
- заробітна плата, на яку неможливо вижити

Якби ці зміни відбулися одночасно, вони б викликали революцію.

4. *Посилення почуття власної провини.* Це коли людей змушують повірити в те, що тільки вони самі винні у всіх власних нещастях. Ніби вони відбуваються за браком розумових можливостей людей або прикладених ними зусиль. В результаті замість того, щоб повстати проти економічної системи, людина починає займатися самознищенням, звинувачуючи у всьому саму себе, що викликає пригнічений стан та згодом бездіяльність.

5. *Відстрочка виконання.* Інший спосіб продавити непопулярне рішення полягає в тому, щоб представити його в якості «болючого та необхідного» і домогтися в даний момент згоди громадян на його здійснення в майбутньому. Набагато простіше погодитися на будь-які жертви в майбутньому, ніж сьогодні і зараз. Маси завжди схильні наївно очікувати, що «завтра все буде краще» і що можна буде уникнути жертви. Це дає громадськості більше часу, щоб звикнути до ідеї змін і прийняти її коли приходить час.

6. *Звернення до народу як до дітей.* Прийом дуже популярний не лише в політиці, але й у рекламі – використання такої мови, аргументів та інтонації, нібито глядач – маленька дитина або розумово неповноцінна людина. Якщо звертатися до дорослих як до дітей, то в них буде відсутня критична оцінка, що є характерним для дітей до 12 років.

7. *Більше емоцій!* Використання емоційного аспекту – класичний метод для блокування здатності людей до раціонального мислення, аналізу та здатності критичного осмислення того, що відбувається. Крім того, використання емоцій дозволяє проникнути в підсвідомість і закласти туди потрібні установки, бажання, страхи або стійкі моделі поведінки.

8. *Тримати людей в невігластві.* Тобто зробити громадськість нездатною

зрозуміти технології і методи, використовувані для контролю і поневолення. «Якість освіти, яку отримують нижчі соціальні класи, має бути убогою та посередньою, наскільки це можливо, щоб невігластво, яке відділяє нижчі суспільні класи від вищих, залишалося на рівні, який не зможуть подолати нижчі класи» [2].

9. *Підштовхнути громадськість насолоджуватися посередністю.* Медіа заохочують аудиторію вважати, що модно бути дурним, вульгарним і неосвіченим. Цей спосіб нерозривний з попереднім, оскільки все посереднє в сучасному світі з'являється у величезних кількостях в будь-яких соціальних сферах – від релігії та науки до мистецтва і політики. Скандали, жовта преса, містика, сумнівний гумор і популістичні акції – все добре для досягнення однієї мети: не допустити, щоб люди розширювали свою свідомість.

10. *Вони знають людей краще, ніж самі люди знають себе*. За останні 50 років науковий прогрес породив зростаючий розрив між громадськими знаннями та знаннями, які належать і управляються домінуючими елітами. Завдяки біології, нейробіології та прикладній психології «система» користувалася цим як фізично, так і психологічно. Система краще познайомилася зі звичайною людиною, ніж сама людина. Це означає, що в більшості випадків система має більшу владу й більшою мірою керує людьми, ніж вони самі.

Дослідження стратегій маніпуляції свідомістю через ЗМІ доводить важливість освіти, розвитку критичного мислення і вміння працювати із інформацією, щоб протидіяти прихованому впливу на людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинець П.П. Критерії прихованого психологічного впливу. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ: «Логос», 2010. Т.7. Екологічна психологія . Вип.22.

2. Les dix stratégies de manipulation de masses. Pressanza. International press agency. June 27, 2012. URL : https://web.archive.org/web/20120628065044/http://www.pressenza.com:80/npermalink/les-dix-strategies-de-manipulation-de-masses (дата звертання: 01.11.23).

***Мякота Єлизавета Володимирівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ В СТРУКТУРІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Життєстійкість особистості є однією з найважливіших характеристик, що дозволяє їй успішно адаптуватися до складних життєвих ситуацій. Професійна мотивація є одним із факторів, що впливають на формування життєстійкості особистості. У сучасному світі, де люди стикаються зі зростаючими викликами і стресовими ситуаціями, важливо мати внутрішню мотивацію, яка допомагає переживати труднощі і продуктивно працювати.

Професійна мотивація також сприяє розвитку особистості, самореалізації та досягненню поставлених цілей. Недостатня мотивація може призвести до невдоволення роботою і втрати інтересу до неї, що негативно впливає на життєстійкість особистості. Тому дослідження професійної мотивації та її впливу на життєстійкість особистості є актуальними і важливими для розуміння та покращення якості життя людей.

Життєва стійкість – це здатність людини долати труднощі та стреси, зберігаючи позитивний настрій і продуктивність [3].

Професійна мотивація – це внутрішній стан людини, який спонукає її до професійної діяльності. Професійна мотивація є одним із ключових чинників, що впливають на життєстійкість особистості [2].

Є кілька типів професійної мотивації.

Інструментальна мотивація базується на прагненні отримати певні матеріальні або соціальні блага через професійну діяльність.

Ціннісна мотивація базується на глибинних цінностях та переконаннях людини.

Самоактуалізаційна мотивація спирається на прагненні людини реалізувати свій потенціал і досягти максимальної самореалізації в професійній діяльності [1].

Кожен з цих типів мотивації має свій вплив на життєстійкість особистості.

Інструментальна мотивація забезпечує людині відчуття безпеки та стабільності. Однак якщо вона є надто слабкою, то може призвести до фрустрації та зниження мотивації до професійної діяльності.

Ціннісна мотивація є найбільш потужним фактором підвищення життєстійкості. Вона дає людині відчуття сенсу та призначення в житті, що допомагає їй подолати труднощі та негаразди.

Самоактуалізаційна мотивація також є важливим фактором підвищення життєстійкості. Вона спонукає людину до розвитку та самодосконалості, що робить її більш стійкою до стресів і негараздів.

Професійна мотивація може сприяти розвитку позитивного ставлення до

роботи, що також є важливим фактором підвищення життєстійкості: вона допомагає людині подолати стрес і тривогу, пов'язані з професійною діяльністю, сприяє розвитку нових навичок і знань, що може допомогти людині впоратися з новими викликами в професійній сфері.

Для підвищення професійної мотивації людини можна використовувати такі заходи:

- розвиток професійних інтересів і навичок;
- створення позитивного робочого середовища;
- надання можливості для самореалізації.

У підсумку зазначимо, що професійна мотивація, як складова життєстійкості особистості, значно впливає на соціальне здоров'я, оскільки визначає ставлення людини до своєї професії та робочого оточення. Сильна мотивація сприяє активності, зацікавленості та ентузіазму у спілкуванні з колегами та співробітниками, що покращує якість комунікації та співпрацю. Натомість, відсутність або недостатність мотивації може призвести до відчуженості та конфліктів у робочому колективі, що негативно впливає на соціальне здоров'я. Тому, розвиток та підтримка професійної мотивації є важливим аспектом забезпечення гармонійних стосунків у робочому оточенні та покращення соціального благополуччя. Для підвищення професійної мотивації необхідно створювати умови, що сприяють розвитку позитивного ставлення до праці, мотивації до досягнення цілей, розвитку професійних навичок та підвищенню стійкості до стресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва, І. Л. Психологія праці: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 335 с.
2. Антонюк, О. М. Психологія професійної мотивації: навч. посіб. Київ: МАУП, 2008. 224 с.
3. Козлова, І. Ю. Життєва стійкість особистості: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.

***Ніколенко Олена Олексіївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Салюк Богдана Анатоліївна,
Бердянський державний педагогічний університет

ІДІОМИ З КОЛЬОРОВИМ КОМПОНЕНТОМ У ТЕКСТАХ ПІСЕНЬ ГУРТУ QUEEN

Роль ідіом в англійській мові, як стійких неподільних лексичних структур, значення яких є метафоричним і вимагає відповідного контексту, важко переоцінити. Особливо це виявляється під час їх використання, оскільки вони в основному “ґрунтуються на повсякденних речах та ідеях” [2, с. 6]. Ідіоми широко розповсюджені переважно в розмовному та художньому стилях. Головною метою їх використання стає збагачення індивідуального мовлення задля увиразнення неповторності та виразності мовної особистості.

Багато лінгвістів, таких як R. Alexander, R. Dixon, M. McCarthy, F. O'Dell, F. McDevitt, C. Fernando, вивчали ідіоматичні вислови англійської мови.

Однією з найбільш вживаною категорією ідіом становлять ті, які містять компонент на позначення кольору. Лінгвістичні дослідження колоронімів (колоративів) здійснювали О. Аркуша, І. Гуменюк, В. Горобець, Т. Козак, О. Ткаченко, М. Чикало та інші.

Варто зазначити, що пісенна творчість відображає живе мовлення своїх авторів, тому у текстах пісень можна знайти значну кількість ідіом різних типів. Крім того, використання текстів відомих пісень як автентичного матеріалу є доступним і ефективним інструментом у формуванні лексичної компетентності осіб, що вивчають англійську мову.

Отже, основною **метою** даного дослідження є проведення лінгвістичного аналізу ідіом-колоронімів у текстах пісень альбому "A Kind Of Magic" (1986) британського рок-гурту Queen.

На думку І. Гуменюк, найчастіше у словниках з'являються ідіоми з такими кольоровими компонентами - чорний (207 одиниць), білий (181), червоний (149), жовтий (137), зелений (109), блакитний (99) [1, с. 5-6].

Кожен з основних кольорів має певне семантичне навантаження, яке відображається й на значенні ідоми також. Так, чорний колір позначає негативні явища - смуток, горе, біль, порожнечу, втрату, що присутні й в семантиці відповідних ідіом з лексемою *black*: *a black mark* (стійкий негативний погляд або вплив в результаті помилки або невдачі), *black mood* (бути пригніченим, похмурим), *black cloud* (особливо поганий, злий настрій). Ідіоми з лексемою *white* зазвичай мають протилежне значення – спокій, краса, чистота: *like (the) white on rice* (надзвичайно близько, якомога ближче), *a white knight* (той, хто рятує іншу людину від біди чи важкої ситуації), *white hope* (людина або річ, які, як очікується, принесуть комусь або чомусь великий успіх або багатство). "Червоні" ідіоми говорять про агресію, небезпеку, хвилювання, дратівливість: *a red face* (почуття або вираження сильного збентеження), *red zone* (заборонена чи особливо небезпечна зона чи регіон). Жовтий колір маркує хворобливість, низькопробність: *yellow press* (журналістика, головною метою якої є викликання інтересу читача, а повідомлення фактів є другорядним), *yellow-belly* (безхребетна, боягузлива людина). Що стосується ідіом зі зеленим кольором, то вони переважно мають значення молодості (*a greenhorn* - молода, наївна, незріла або недосвідчена людина), радості, цвітіння (*have a green thumb* – мати схильність до успішного вирощування рослин), надії, грошей, хоча можуть мати й негативні конотації, наприклад, *green with envy* (ревнивий). Блакитний колір надає ідіомам значення постійності, традиційності, спокою, вірності, мудрості, істини тощо: *true blue* (лояльний і непохитний), *blue ribbon* (видатної досконалості), *blue blood* (член заможної родини, аристократії).

Власне, перші три кольори з вище згаданого переліку та базовані на них ідіоми зустрічаємо в текстах пісень всесвітньовідомого британського рок-гурту.

Пісня "One Vision" - це свого роду маніфест майбутнього, яким його бачать автори, де є одна душа і одне бачення, де немає ненависті, а є одна релігія любові. Водночас, це і відсилка до промови др. Мартіна Лютера Кінга

“I have a dream”, про що згадував барабанщик гурту Роджер Тейлор. Щоб підкреслити рівність, якої прагне у своїй візії гурт, було використано й видозмінену ідіому: “*No wrong, no right // I'm gonna tell you // There’s* ***no black and no white*** *// No blood, no stain // All we need is one worldwide vision*” [6]. Сама ідіома *black and white* означає чіткий поділ, без градацій, а також у дискусії - правоту одного і помилковість іншого, і етимологічно походить з часів американської громадянської війни [3]. Тож, трансформуючи цей вислів, Queen намагались стерти кордони, об’єднати всіх задля спільного блага, що в результаті залишається лише мрією.

Напротивагу, в іншій, більш оптимістичній, пісні “Friends Will Be Friends” оспівується вірність та надійність друзів, які завжди будуть поряд у найважчі дні. Власне, трек і починається рядками про такий складний день, коли кохана людина йде від ліричного героя: “*Another* ***red letter day*** *// So the pound has dropped // And the children are created // The other half ran away // Taking all the cash // And leaving you with the lumber*” [5]. Ідіоматичний вислів *red letter day* означає важливий або знаменний день. Традиція позначати важливу релігійну дату червоним в календарі розпочалася ще за античних часів Римської імперії, пізніше розповсюдилась в середньовічних християнських країнах. Крім того, у Великобританії в такі дні судді Верховного Суду одягають червоні мантії [4]. Для ліричного героя пісні цей день важливий не стільки через якесь свято, а через подію в особистому житті. Тому інтерпретувати цю ідіому можна як тяжкий день для героя, важливий саме в його житті. Але друзі поряд, щоб допомогти пройти випробування, “they give you care and attention”.

Отже, аналіз текстів пісень альбому “A Kind Of Magic” (1986) британського рок-гурту Queen оприявнив використання двох ідіом з кольоровим компонентом (*black and white* та *red letter day*), притім не суто в традиційній конотації, а засвідчив авторську інтерпретацію цих фразеологічних висловів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк І. І. Структурні та лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами у англійській мові: автореф. дис. … канд. філол. наук. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2010. 16 с.
2. O’Dell F., McCartney M. English Idioms in Use: Advanced. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 179 p.
3. In Black and White. *The Idioms: online dictionary of idioms.* URL: https://www.theidioms.com/in-black-and-white/ (дата звернення: 9.11.2023).
4. Red Letter Day. *The Idioms: online dictionary of idioms.* URL: https://www.theidioms.com/red-letter-day/ (дата звернення: 9.11.2023).
5. Queen. Friend Will Be Friends. *AZLyrics.* URL: https://www.azlyrics.com/lyrics/queen/friendswillbefriends.html (дата звернення: 9.11.2023).
6. Queen. One Vision. *AZLyrics.* URL: https://www.azlyrics.com/lyrics/queen/onevision.html (дата звернення: 9.11.2023).

***Ніконова Діана Юріївна**, магістрантка;*
наук. керівник і співавтор – канд. психол. наук,
*доц. **Степаненко Лариса Вікторівна**,*
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СХИЛЬНОСТІ ДО СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема суїцидальної поведінки підлітків одна з центральних психолого-педагогічних проблем сьогодення. Будь-які суспільні зміни несуть за собою не лише позитивні трансформації особистості, але і збільшення вимог, які висуває соціум. Слід зазначити, що не завжди людина здатна контролювати перебіг неблагополучних, напружених ситуацій та знаходити конструктивні шляхи виходу з них. Досить часто, перебуваючи у складній життєвій ситуації, що зумовлює виникнення стресового стану, людина не знаходить кращого рішення, ніж скоєння суїциду [1].

Підлітковий вік характеризується особистісною нестабільністю, яка виявляється у частих змінах настрою, в емоційній лабільності, пов'язаних з фізіологічними перебудовами в організмі, процесом статевого дозрівання. Підлітковий вік звичайно характеризують як переломний, кризовий, критичний, перехідний. Надзвичайну актуальність набуває проблема формування особистості у підлітковому, особливо важкому віці, підлітковому. Саме в цей період діти реально вступають у якісно нову систему суспільних відносин, взаємозв'язків, спілкування. Основними новоутвореннями підліткового віку стає самосвідомість, яка продовжує свій розвиток і тісно пов'язана з формуванням самостійності, самоствердження, потребами підлітка у визнанні з боку дорослих його прав, його потенційних можливостей, його рівності з дорослими. Водночас спостерігається зростання підліткових суїцидних спроб, різних видів злочинів помітно збільшилося [2]. Випереджаючими темпами зростає суїцидальна поведінка й у інших вікових групах. Дослідниця Л. Юр'єва вважає, що схильність до суїциду найчастіше спостерігається серед молоді віком від 15 до 29 років [3].

Виявлення схильності до суїцидальної поведінки у підлітків показало, що приблизно половина дітей підліткового віку невпевнені у собі, тривожні, спрямовані на внутрішній вигаданий світ, одночасно можуть бути образливими, стримано агресивними, мають знижений настрій, часто залежать від думки оточуючих, схильні до ризику та не можуть стримувати свої емоції.

У підлітків визначено «стримано-тривожний» тип схильності до суїцидальної поведінки, який переважає серед інших типів. Для них характерна невпевненість, схильність до сумнівів, вони часто фантазують, відходять від реальності. У них достатньо низький рівень зацікавленості в реальному житті, виявляють холоднокровність до стосунків, а відтак і отримують низькі досягнення, знижений настрій, песимістичність. Але особливої важності для них набуває проблема прийняття їх суспільством.

Дослідження психологічних особливостей підлітків як передумов схильності до суїцидальної поведінки показало різну специфіку. Так, у підлітків переважає середній та високий рівень тривоги. Ця тривога породжується або реальним неблагополуччям підлітків в найбільш значимих областях діяльності і спілкування, або існує всупереч об'єктивно сприятливому положенню, будучи наслідком визначених особистісних конфліктів. Зазначимо, що тривога як чинник схильності до суїцидальної поведінки у підлітків більш виражена.

Результати дослідження рівня самооцінки та рівня домагань підлітків показали високий та дуже високий рівень самооцінки, що вказує на певні відхилення у формуванні особистості. Підвищена самооцінка загострює проблеми особистісної незрілості, невміння правильно оцінювати результат своєї діяльності та адекватно порівнювати себе з іншими. Такі підлітки можуть недооцінювати себе, що свідчить про крайнє неблагополуччя у розвитку особистості та відносяться до «групи ризику», що мають схильність до суїцидальної поведінки.

Дослідження рівня домагань показало домінування у підлітків високого рівня. Такі підлітки мають нереалістичне, некритичне ставлення до своїх можливостей. Незначна кількість дітей отримали середній та низький рівень домагань. У свою чергу, низький рівень домагань також свідчить про особистісні проблеми та несприятливий розвиток особистості.

У результаті дослідження розходження між домаганням і самооцінкою отримали сильний та помірний ступінь диференціації між рівнем домагання і самооцінкою у підлітків. Більшість підлітків знаходяться у конфлікті між тим, до чого вони прагнуть, і тим, що вважають для себе можливим.

Вивчення рівня агресивність підлітків встановлено, що найбільший відсоток дітей отримали середній рівень вияву різних форм агресивних і ворожих реакцій. Так, у підлітків завищені показники образи, підозри, роздратування, почуття провини. У підлітковому віці більша частина форм агресивних реакцій має середній ступінь вираження, а ворожість спостерігається у підлітків на високому рівні. Таку форму ворожості можна оцінити як стан агресії та сприймається як показник схильності до суїцидальної поведінки.

Проаналізовані результати кореляційних зв'язків між показниками психологічних характеристик підлітків та типами схильності до суїцидальної поведінки. Різні типи схильності до суїцидальної поведінки мають свою специфіку. У підлітків з стримано-тривожним типом схильності до суїцидальної поведінки буде в незначній мірі підвищуватись рівень тривожності та низька самооцінка. Схильність до суїцидальної спроби може підвищується разом із емоційною збудливістю, напруженням, образливістю, зниженням настрою. При підвищенні вірогідності суїцидальної поведінки буде підвищуватись також і рівень особистісної тривоги, образливості. Підлітки з вираженим типами схильності до суїцидальної поведінки «завжди незадоволений», «неспокійний» характеризуються зависоким рівнем агресії та аутоагресії. Слухняно-байдужим тип схильності до суїцидальної поведінки

відображає низький рівень зацікавленості підлітків в реальному житті, а відтак і низькі досягнення.

У подальшому наше дослідження буде спрямоване на розробку корекційної програми з усунення схильних до суїцидальної поведінки у підлітків. Корекційну програму можна розділити на три основні частини в залежності від труднощів, які спостерігалися під час дослідження проблеми. Серед них: неадекватність самооцінки та рівня домагань, сильний ступінь розходження між рівнем домагання і самооцінкою у підлітків, що загостює конфлікт між тим, до чого вони прагнуть, і тим, що вважають для себе можливим. Вираження агресивності та високий рівень ворожості, що супроводжується роздратованістю, образою на інших. Занизький рівень тривоги, що потребує розвитку почуття відповідальності в рішенні тих чи інших задач.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайова Н.М. Особливості розвитку суїцидальної поведінки у періоди вікових криз. *Актуальні проблеми психології:* зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ; Ніжин: ПП Лисенко, 2016. Т. IX. № 8. С. 83–95.

2. Осетрова О.О. Суїцидологія : навчальний посібник. Дніпро: ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016. 160 с.

3. Пузь І.В., Мороз А.П. Особливості схильності до суїциду у молоді з різним проявом перфекціонізму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки.* 2020. № 3. С. 187–194.

***Новохатня Єлизавета Русланівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ ТА ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Практика перекладу юридичних документів використовувалася з давніх часів при укладанні договорів між державами. Сьогодні вона набула особливої актуальності з огляду на збільшення кількості установ для процесу правової інтеграції й увідповіднення українського законодавство європейським вимогам, а отже, спостерігається розширення міжнародних відносин та попиту на переклад у правовій площині. Юридичний переклад є одним із особливих видів перекладу. Його метою є відтворення правової інформації в письмовій або усній формах для формування, реалізації та контролювання правових відносин.

При мовознавчому й перекладознавчому вивченні юридичного наукового стилю основна увага зазвичай приділяється аналізу усталених офіційних

перекладів текстів конституції, законів, ділових документів: декретів, постанов, розпоряджень, резолюцій. Аспекти цих досліджень вивчалися як українськими, так і закордонними дослідниками (О. Д. Пономарьов, Т. Н. Мальчевська, В. І. Круковський, Ю. С. Степанов, Ж. Корну, П. Мімін, Дж. Рей, П. Лера, А. Сезмартін). Увага приділяється шістьом основним видам [3] документів, таким як: 1) договори, контракти й угоди про регулювання ділових відносин, оренду житлових і комерційних приміщень, працевлаштування; 2) ліцензії та меморандуми; 3) документи про легалізацію за кордоном; 4) нормативно-правові акти: закони, протоколи; 5) документи судового порядку; 6) апостилі, довіреності, сертифікати й постанови.

Переклад юридичних текстів є складним завданням, оскільки він потребує не лише розуміння мови, але й глибоких знань юридичної термінології та контексту. Ось деякі характеристики, які слід враховувати під час перекладу юридичних текстів [3]:

1. Точні терміни: юридичні тексти містять багато спеціальних термінів із точними юридичними визначеннями. Під час перекладу важливо дотримуватися правильної термінології, щоб уникнути викривлення сенсу; тому в перекладі перевага може надаватися прямим відповідникам, наприклад, *presumption of innocence – презумпція невинуватості*; *tax amnesty – податкова амністія*.

2. Контекст: неоднозначність у термінах і виразах може призвести до непорозумінь. Під час перекладу важливо враховувати контекст і переконатися, що зміст першотексту відтворено точно. Наприклад, словосполучення *adequate supervision* можна перекласти як *належний догляд, достатня увага, належний контроль*.

3. Правова система: у різних країнах працюють різні правові системи та правові норми. При перекладі слід враховувати, якій правовій системі відповідає текст і адаптувати переклад до вимог конкретної системи. Так, у країнах із загальним правом (*common law*), концепція прецеденту (*precedent, case law*) є фундаментальною, і рішення вищих судів є обов'язковим авторитетом; з іншого боку, у країнах із цивільним правом (*civil law*), законодавчі кодекси (*legal codes*) відіграють більш визначальну роль.

4. Структура тексту: юридичні тексти зазвичай мають формальну структуру, таку як статті, глави, параграфи тощо. Важливо дотримуватися цієї структури під час перекладу, щоб зберегти логічність і ясність тексту.

5. Прецеденти та норми: юридичний текст може містити покликання на попередні судові рішення, статути та правові прецеденти. Перекладач повинен вміти знайти відповідну аналогію в правовій системі країни, для якої забезпечується переклад.

6. Відтворення для точності та наміру: юридичні тексти мають бути відтворені якнайточніше, оскільки неправильні переклади можуть призвести до непорозумінь і навіть юридичних проблем.

7. Відмова від відповідальності та зобов'язання: заперечення та відмова від зобов'язання сторін можуть бути виражені по-різному в різних правових системах. При перекладі важливо точно передати ці аспекти.

8. Стиль і формалізм: багато правових текстів мають формальний тон і стиль. Перекладачі повинні вміти використовувати відповідну мову та стиль для юридичного контексту. Наприклад: *In witness whereof, the parties hereto have executed this agreement on the date first above written*. *– На підтвердження цього сторони уклали цю угоду на дату, зазначену вище.*

9. Додаткові документи: юридичні тексти можуть супроводжуватися додатковими документами, такими як пояснювальні записки, схеми тощо. Перекладач гарантує переклад не тільки основного тексту, але й усієї супровідної інформації.

10. Наявність латинських словосполучень, наприклад: *pro bono – безоплатно, доброчинно* «для добра; надання юридичних послуг безоплатно або за зниженими тарифами для служіння громадській справі чи особам з низьким доходом»; *in loco parentis – замість батьків* «визначає особу чи організацію, яка бере на себе відповідальність за дитину так само, як батьки».

11. Однією із характерних рис англійського юридичного тексту є вживання модального дієслова *shall* для вираження наказу або зобов'язання, а також інші модальні дієслова зі значенням зобов'язання. Наприклад: *The Contractor* ***shall*** *render the Services to the Client… – Виконавець надає послуги замовнику...*; *The Client* ***shall*** *provide the Contractor with all necessary materials. – Замовник* ***зобов'язується*** *забезпечити Виконавця усіма необхідними матеріалами.*

12. В англомовних юридичних текстах часто вживаються слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку, зокрема *hereinabove, therein, whereby* [5].

Завдання перекладача не завжди полягає тільки в перекладі тексту з мови оригіналу на іншу мову. Іноді до перекладача звертаються люди, яким потрібен не переклад з нуля, а вичитування вже адаптованого тексту. Так буває, коли якість перекладу, підготовленого сторонньою фірмою, залишає бажати кращого. У цьому разі редактор вичитує матеріал, не обмежуючись лише виправленням орфографічних і граматичних помилок. Він перевіряє правильність вибору слів, термінів; оцінює зрозумілість тексту, його виразність, зв'язність; перевіряє тлумачення жаргонної та актуальної лексики; оцінює, чи дотриманий стиль вихідного матеріалу. Сумлінне виправлення змінює все – від донесення посилу до збереження іміджу замовника.

Постійний інтерес до вивчення семантичних, комунікативних і практичних аспектів юридичної англійської мови, що відноситься до офіційно-ділового стилю, зумовлений тим, що, на думку його дослідників, це офіційно-діловий стиль, основні риси якого успадковані від латинської мови й переважно відображають основні особливості англійської мови загалом.

Лексика в галузі права – це та частина словникового складу мови, яка

включає терміни, що позначають назви предметів, явищ, процесів соціально-юридичного життя. Вона тісно пов'язана з відповідними галузями наук і економіки, такими як менеджмент, маркетинг, фінанси, людські ресурси, виробництво, оподаткування, статистика, страхування. Одним із основних джерел формування сучасної української та англійської юридичної лексики є запозичення з інших мов. Це зумовлено тим, що наукові терміни, які виражаються словами у сфері права, мають тенденцію бути міжнародними, оскільки вони функціонують у сферах, де реалізуються міжнародні відносини. Юридичні, політичні та культурні зв'язки між різними націями викликають мовні взаємовпливи, що призводять до запозичень лексичних одиниць.

У мовознавчій літературі використовується термін «запозичення» з двома різними значеннями. З точки зору теорії мовних контактів та взаємодії мовних систем, запозиченням називають один із методів розширення словникового складу мови, як це визначають І. О. Бодуен де Куртене, Л. Блумфільд, Л. А. Булаховський. Також цей термін вказує на процес включення та адаптації запозиченої лексеми, а його результатом є запозичене слово чи лексема, відзначені, зокрема, І. М. Обуховою.

Під час введення будь-якого терміну з іншої мови його значення спочатку може повністю збігатися зі значенням, яке він має в обох мовах. Однак з часом такий термін може пройти зміни та відхилення від значень, що є характерними для терміну, створеного в самій мові. Наприклад, основну частину термінологічного ядра юридичної лексики формують назви осіб в залежності від їхньої діяльності. Для ілюстрації: термін *агент* [4] українською мовою визначається як посередник, тоді як у англійській мові слово *agent* має більш широке значення: не тільки посередник, але й безпосередньо виконавець певної дії.

Головна причина використання іншомовних запозичень визначається, передусім, конфліктом між вимогами точності термінів з одного боку та потребою в практичній лаконічності з іншого. Однак є значна кількість ситуацій, коли термін іншої мови запозичується для позначення поняття, якому вже в українській та англійській мовах присвоєно термін або описовий вираз. Таким чином, в мові можуть існувати різні за походженням номінативні одиниці, які вказують на те саме явище й формують синонімічні пари. Ці пари можуть бути поділені на два типи:[3]

а) українські еквіваленти іншомовних запозичень, що складаються з одного компонента: наприклад, *дайджест – огляд, дилер – посередник, представник, дисконт – знижка, консалтинг – консультування, менеджер – керівник, офшорний – іноземний, закордонний*;

б) українські еквіваленти іншомовних запозичень, які мають багато компонентів: наприклад, *траст – довірче товариство, форс-мажор – непередбачені обставини, рієлтор – агент з продажу нерухомості*.

Англомовні терміни, які були запозичені в юридичну терміносистему української мови, можна класифікувати за кількома типами [2].

Так, запозичення, які існують у мові вже довгий час і настільки вдало адаптовані, що вони майже не викликають відчуття свого іноземного походження. Ці терміни широко використовуються і мають багато похідних слів (наприклад, *real – реальний, realty* (*real estate*) *– нерухомість, partner – партнер, partnership – партнерство, товариство*).

Слова, які активно використовуються у мовленні, виходять за межі професійної сфери та поступово стають загальновживаними одиницями (наприклад, *legal counseling – юридична консультація, legal guarantee – юридична гарантія, legal assistance – юридична взаємодопомога, law books* і *legal literature – юридична література, legal liability – юридична відповідальність*).

Варваризми – це рідковживані іншомовні слова, які легко можна замінити власними лексичними одиницями і які використовуються переважно у фаховому спілкуванні. Наприклад: *deadline – дедлайн* (крайній термін/строк, термін завершення), *feedback – фідбек* (зворотний зв'язок, відгук).

Отже, складність перекладу юридичних текстів випливає із потреби забезпечення високої точності в передачі правового змісту, термінології та функцій оригіналу. Важливо ретельно враховувати терміни, відтінки значень та контекст, а також дотримуватися визнаних юридичних стандартів для гарантії точності та якості перекладу. Для точного відтворення англійських термінів перекладачеві потрібно мати високий рівень володіння англійською та мовою перекладу, широке розуміння лінгвістичного контексту та глибокі знання предметної галузі. Основне завдання перекладача полягає у виборі ефективного методу перекладу для максимально точного передавання значення терміну. Визначення ефективних та хибних прийомів юридичного перекладу складає перспективу нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апалат Г. П. Структура, семантика і прагматика юридичних текстів (на матеріалі сучасної англомовної преси): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т. К., 2003. 164 с.

2. Арендаренко І. В. Англійська та українська юридична література (порівняльна типологія): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / НАН України; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. К., 2003. 20 с.

3. Особливості перекладу юридичних текстів. URL: https://tabula.com.ua/ (дата звернення: 10.08.2023).

4. Тлумачний словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/aghent (дата звернення: 10.10.23).

5. Чепурна О. В. Особливості методичної роботи над англомовними юридичними текстами у процесі перекладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер.: Філологічні науки.* 2013. № 2. С. 321–325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2013_2_46. (дата звернення: 10.08.2023).

***Онищенко Юлія Валентинівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ В ОПОВІДАННЯХ А. К. ДОЙЛА ТА ЇХ КІНОІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

Відмінність мов найяскравіше простежується на лексичному та фразеологічному рівнях, тому що саме номінативи пов'язані з позамовною дійсністю. У мові чи її діалекті є лексичні одиниці, які стосуються специфічних явищ культури певного народу, і здебільшого вони не мають прямих еквівалентів при перекладі. Це так звана безеквівалентна лексика, окремим видом якої є слова-реалії.

Дослідженню проблеми безеквівалентності присвятили свої роботи багато мовознавців, серед яких Ю. Найда, О. В. Коваль-Костинська, А. В. Волошина. В. М. Манакін у монографії «Зіставна лексикологія» звернувся до питань класифікації та міжмовної транспозиції безеквівалентних слів, а Р. П. Зорівчак у праці «Реалія і переклад» розглянула лінгвокраїнознавчу складову цього поняття. Деякі українські науковці, зокрема С. П. Ковганюк, Р. П. Зорівчак та В. В. Коптілов, досліджували проблему безеквівалентної лексики та реалій саме в художньому перекладі.

У сучасній філологічній науці актуальним стало розуміння, що мова – це знакова система, яка пояснює зміст концептуальної картини світу [3, с. 339]. Особливий інтерес щодо формування цієї картини світу викликає художня література, зокрема детективний жанр, у якому умови, за яких відбуваються події, часто є звичайними та добре відомими аудиторії. Таким чином, культурні реалії, які відображаються автором у тексті, є цілком типовими для носіїв мови оригіналу. За визначенням швейцарського лінгвіста Вернера Коллера, реалії – це слова та словосполучення, які називають політичні, соціальні, культурні та географічні явища й предмети, що є специфічними для кожного окремого народу [6, с. 175].

Мета нашої роботи – проаналізувати національно-культурну ідентичність головного героя з увагою до того, як вона виражається словами-реаліями в повісті «Пригоди Шерлока Холмса» А. К. Дойла та телесеріалі BBC Sherlock. Нашому дослідженню допоможе класифікація реалій Р. П. Зорівчак, у якій авторка класифікувала цю лексику на такі категорії, як: 1) побутові реалії – назви побутових об'єктів (*bearskin, pound, fish and chips*); 2) етнографічні й міфологічні реалії – поняття щодо культури народу (*Guy Fawkes' Night, sir*); 3) реалії світу природи – група реалій, яка містить назви тварин, рослин і ландшафту(*Boscombe Valley, rock dove*); 4) реалії державно-адміністративного укладу та суспільного життя – поняття, пов'язані з адміністративно-територіальним устроєм та найменування носіїв та органів влади, організацій,

звань (*Detective Inspector, Home Office*); 5) ономастичні реалії – антропоніми, топоніми, імена літературних героїв, назви кампаній, аеропортів, палаців (*London Heathrow Airport, Robin Hood, Buckingham Palace*); 6) асоціативні реалії – символи та фольклорні, історичні, літературно-книжні й мовні алюзії (*Dove of Peace, Lot's Wife / Pillar of Salt*) [2].

Слова-реалії є дуже важливими у творах Артура Конана Дойла, де вони характеризують Вікторіанську епоху в історії Англії, визначають особливості англійського суспільства того часу й навіть допомагають розкрити характер, манери, побут і соціальну належність головних героїв. Проте в однойменному телесеріалі BBC 2010 року, дії якого перенесені у 21 століття, реалії допомагають глядачам заглибитися у життя й культуру сучасної Великої Британії.

В обох інтерпретаціях Шерлок Голмс постає дуже самобутнім персонажем, який одразу зацікавлює читача та глядача. Він – приватний детектив, визнаний у всій Європі й часто має справу зі знатними та впливовими людьми, що розвіює припущення про його належність до нижчих верств суспільства. І речення з оповідання «Скандал у Богемії» є тому яскравим доказом: *'Your recent services to one of the royal houses of Europe have shown that you are one who may safely be trusted with matters which are of an importance which can hardly be exaggerated.'* [5] – *«Послуги, які ви нещодавно надали одній з королівських родин Європи, свідчать про те, що вам можна довіряти справи надзвичайної ваги»* [1]. Однак для того, щоб отримати повне уявлення про те, ким є Шерлок Голмс, необхідно визначити слова-реалії, які це виражають.

За класифікацією Р. П. Зорівчак, побутові реалії – це лексичні одиниці на позначення житла та його облаштування, знаряддь праці, одягу, їжі, валют та мір [2]. Таких лексичних одиниць у тексті оповідань А. К. Дойла досить багато. Хоча специфіка детективного жанру не передбачає яскравий опис побуту героїв, автор надає деякі деталі. Так, реалії, пов'язані з зовнішнім виглядом Шерлока Голмса, підкреслюють його англійське походження, високий статус у суспільстві та скромність. Зокрема, у реченні *'...he emerged in five minutes* ***tweed-suited*** *and respectable, as of old'* [5] – *«...за п'ять хвилин з'явивсь* ***у твідовому костюмі****, охайний, як і завжди»* [1], твідовий костюм є реалією, яка притаманна англійцям тієї епохи. Інший приклад надано в реченні, де описується вбрання головного героя для подорожі : *'Sherlock Holmes was pacing up and down the platform, his tall, gaunt figure made even gaunter and taller by his long grey* ***travelling-cloak*** *and* ***close-fitting cloth cap****.'* [5] – *«Шерлок Холмс уже походжав туди-сюди платформою; його висока худорлява постать у довгому сірому* ***дорожньому плащі*** *й* ***невеликому суконному кашкеті*** *здавалась від того ще тоншою й вищою»* [1]. Реалії *travelling-cloak* та *close-fitting cloth cap* притаманні саме англійському суспільству. Також іноді зустрічаються реалії на позначення їжі та напоїв. Наприклад, у реченні з оповідання «Скандал в Богемії» *'I lent the ostlers a hand in rubbing down their horses, and I received in exchange two pence, a glass of* ***half-and-half****, two fills of shag tobacco…'* [5] – *«Я допоміг конюхам почистити їхніх коней і одержав за це два пенси, склянку*

***портеру з елем**, дві дрібки тютюну…»* [1] згадується традиційний англійський напій. У творах Артура Конана Дойла звичайно використовуються англійські міри довжини та грошові одиниці: *'A dozen **yards** or so.'* [5] – *«Десь за дюжину **ярдів**»* [1] *ma '... but perhaps it would hardly be worth your while to put yourself out of the way for the sake of a few hundred **pounds**.'* [5] – *«... проте не знаю, чи варто вам кидати свою справу заради отих кількох сотень **фунтів**»* [1].

Побутові реалії в телесеріалі Sherlock набагато менше використовуються, що, можливо, пов'язано з форматом, адже більшість цих реалій ми можемо бачити на екрані, а суттєвої ваги для сюжету вони не мають. Серіальний Шерлок як і його книжний прототип часто використовує традиційні англійські «кеби», однак називає їх просто *taxi*. Також обидва вони носять звичний в англійському суспільстві мисливський капелюх *deerstalker*, хоча сучасний пан Голмс не любить його. Реалії пов'язані з їжею та напоями нечисельні. Як властиво типовому англійцю, консультуючий детектив полюбляє чай: '*How about a nice **cuppa**... ?'* [4]. У цьому прикладі реалія ***cuppa*** – це скорочення від *cup of tea*.

Етнографічні реалії, які пов'язані з мистецтвом і культурою, можуть багато розповісти нам про персонажа, оскільки вони показують, до якого прошарку суспільства він належить. У творах зі слів доктора Ватсона ми дізнаємося, що Шерлок Голмс «був пристрасним музикантом – і не лише здібним виконавцем, а й чудовим композитором» [1], що знов-таки доводить його належність до вищого класу, адже в той час на музичних інструментах вміли грати люди високого походження. Однак музичних реалій у текстах не було знайдено, лише згадки про скрипку пана Голмса та Royal Opera House – «Королівський оперний театр», Albert Hall – «Альберт Холл», та St. James's Hall – «Сент-Джеймс-Холл» – заклади, які любив відвідувати головний герой. Часто зустрічаються реалії, які належать до такої культурної сфери життя, як засоби масової інформації, зокрема газети: *Globe, Star, Pall Mall, St. James's, Evening News, Standard, Echo, The Times*. Вони представляють Шерлока Голмса як типовий образ англійця, який перед сніданком читає газети: *'Sherlock Holmes was, as I expected, lounging about his sitting-room in his dressing-gown, reading the agony column of **The Times**...'* [5] – *«Шерлок Холмс, як я й сподівався, ще в халаті сидів у вітальні, переглядаючи сторінку "**Таймс**" з оголошеннями про розшук ...»* [1].

У телесеріалі мистецькі реалії представлені згадками про музичні інструменти та деяких видатних композиторів (*'**Johann Sebastian** would be appalled.'* [4]). Зокрема, в одній із серій сестра Шерлока Голмса подарувала йому *Stradivarius violin*, яка вважається однією з найкращих та найдорожчих у світі, що вкотре доводить високий статус головного героя. Також тут зустрілися реалії на позначення паперових ЗМІ (*Daily Mail, The Times, The Daily Telegraph*), але головний герой все більше використовує мережу Інтернет, щоб бути в курсі подій.

Велику кількість реалій в оповідання про пригоди Шерлока Голмса можна віднести до державно-адміністративного устрою та суспільного життя Великобританії. Тут це зазвичай реалій законодавчої влади та судової системи. Зокрема, наш герой має тісний зв'язок зі Скотленд-Ярдом, відомим міським відділом поліції Лондона. Цей правоохоронний орган зазначається в кожній пригоді Ш. Голмса: *'When you drove home after the concert I called upon* ***Scotland Yard*** *and upon the chairman of the bank directors, with the result that you have seen.'* [5] – *«Коли після концерту ви поїхали додому, я подався до* ***Скотленд-Ярду*** *й до голови правління банку; наслідки ви побачили самі»* [1]*; 'There were Sherlock Holmes, the hydraulic engineer, Inspector Bradstreet, of* ***Scotland Yard****, a plain-clothes man, and myself.'* [5] – *«Ми – тобто Шерлок Холмс, інженер-гідравлік, інспектор Бредстріт із* ***Скотленд-Ярду****, агент у цивільному і я»* [1]. Із цих прикладів очевидно, що головний герой часто спілкувався з інспекторами та поліцейськими, що зумовлено не лише його професією, але й високою компетентністю та професіоналізмом. Також в оповідях зустрічаються й інші реалії на позначення судової системи Англії: *constable, Inspector, Doctors commons, police, court, coroner, assizes, magistrates* та багато інших лексичних одиниць, але вони не визначають соціальне положення головного героя.

Телесеріал також представляє нам відомого приватного детектива, який часто допомагає поліції в розкритті загадкових справ. Тому частка реалій державно-адміністративного укладу тут також велика. По-перше, брат Шерлока обіймає високу посаду в Британському парламенті: *'Mycroft's name literally opens doors. I've told you, he practically is* ***the British Government****.'* [4]. По-друге, головний герой завдяки своєму високому професіоналізму має зв'язок не тільки з місцевою поліцією, але й з Міністерством внутрішніх справ Великобританії: *'****Home Secretary****, actually, owes me a favour.'* [4]. Така реалія, як *Scotland Yard*, так само, як і в першотексті, часто згадується в телесеріалі: *'Would maybe nine o'clock at* ***Scotland Yard*** *suit?', 'A nice, scary Inspector from* ***Scotland Yard****, who can put in a few calls, might come in very handy.'* [4]. Іншими суспільно-політичними реаліями є: *forensics, sergeant, coppers, Community Support Officer* та *Corporal*.

Ономастичні реалії, зокрема топоніми широко представлені в детективних оповіданнях А. К. Дойла, адже головний герой – детектив, який часто їздить у справах по всій Англії. Наприклад, в оповіданні «Таємниця Боскомбської долини» Шерлок Голмс вирушив на захід країни на місце вбивства: *'Have just been wired for from* ***the west of England*** *in connection with* ***Boscombe Valley*** *tragedy.'* [5] – *«Їду в* ***Західну Англію*** *у зв'язку з трагедією* ***Боскомбської долини****»* [1]. Однак у визначенні національно-культурної ідентичності вони не мають великої ваги. Лише географічна реалія *Baker Street*, яка позначає вулицю, де мешкає головний герой, показує належність пана Голмса до вищої верстви населення, адже тут проживали лише заможні люди. Також в оповіданнях було багато згадок інших вулиць Лондона (*'****Fleet Street*** *was choked with red-headed folk, and* ***Pope's Cour****t looked like a coster's orange barrow.'* [5] – *«Усю* ***Фліт-стріт*** *заполонив рудоголовий натовп, а* ***Попс-Корт***

виглядав, як крамарський візок із помаранчами» [1]), але їх називання зумовлене лише професією персонажа, яка передбачає його постійний рух і відвідування місць злочинів.

У телесеріалі ономастичні реалії мають таку ж функцію, як і в першотекстах. Вони представляють нам детектива, який завжди знаходиться в русі й відвідує місця, пов'язані зі злочином. Наприклад, в одній серії Шерлок Голмс за фотографією розпізнає місце, де скоєно загадкове вбивство і каже: *'**South Bank**, somewhere between **Southwark bridge** and **Waterloo**.'* [4]. Слова-реалії *Southwark bridge* та *Waterloo* відображають два мости через річку Темзу в Лондоні.

Отже, з проведеного нами дослідження можна зробити висновок, що книжковий і серіальний Шерлок Голмс дуже схожі, а головною їхньою відмінністю є час, у якому вони живуть. Ці герої є типовими, хоч і скромними представниками вищих верств суспільства Англії свого часу, які вирізняються серед інших своїми розумовим здібностями, що допомагає їм бути настільки успішними в їхній справі. Перспективою нашого дослідження буде аналіз художніх засобів текстових і кінематографічних інтерпретацій пригод Шерлока Голмса українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дойл А. К. Пригоди Шерлока Холмса у 4-х т. Київ: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2010. Т. І: повісті, цикл оповідань. 345 с. URL: https://library.vspu.edu.ua/polki/doyle/ukr/1_Prigodi_Sherloka_Holmsa_Tom_1.pdf (дата звернення: 06.11.2023).

2. Медведюк І. О. Відтворення національно-специфічних реалій німецької мови в українських перекладах. *Vuzlit*. URL: https://vuzlit.com/876619/realiyi_nimetskoyi_movi_v_ukrayinskih_perekladah (дата звернення: 12.11.2023).

3. Тікан Я. Г., Давидова О. В. Реалії як засіб вираження соціальної приналежності героя (на прикладі детективної повісті А. К. Дойла «Пригоди Шерлока Холмса»). *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Філологія*. Вип. 19. 2018. С. 338–345.

4. Шерлок (2010). *rezka.ag*. URL: https://rezka.ag/series/thriller/47-sherlok-2010.html#t:358-s:1-e:1 (дата звернення: 07.11.2023).

5. Doyle A. C. The Complete Sherlock Holmes. URL: https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/scan.pdf (дата звернення: 06.11.2023).

6. Mukataieva Y. Words-realities as a type of unprecedented vocabulary and their translation. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2022. No. 55. Pp. 174–177. URL: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.55.40 (date of access: 31.10.2023).

***Орлова Ольга Олександрівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наукові дослідження у сфері дистанційного навчання людей з різним рівнем підготовки проводяться в усіх країнах світу. Раніше навчання зводилося до вивчення численних друкованих джерел або прослуховування аудіозаписів з англійськими діалогами та текстами. На сучасному етапі дистанційна форма навчання набуває значного поширення у зв'язку з викликом часу.

Основна проблема розвитку дистанційних методів навчання полягає у швидкому поширенні інформації та великій відстані для тих, хто бажає навчатися та навчати іншого. Складність самоосвіти, навіть за найкращими матеріалами, без регулярного контакта з викладачем – цілком обоснована. Самостійне вивчення англійської практично не надає результатів: той, хто навчається, може зіпсувати собі вимову при вивченні слів самостійно, без участі вчителя. Жодні курси чи навчальні матеріали без систематичного та ефективного зворотного зв'язку з викладачем не допоможуть вивчити мову на належному рівні. Саме тому останніми роками провідні світові навчальні заклади стартували або планують відкриття досліджень у сфері дистанційного навчання іноземним мовам, серед яких затребуваною мовою вважається англійська.

Більшість представлених у мережі Інтернет методик умовно розділяється на дві групи: самостійне вивчення англійської мови за наданими матеріалами та дистанційне навчання шляхом спілкування з викладачем за допомогою засобів сучасного зв'язку: вебінарів чи zoom-конференцій [5].

Під час дистанційного навчання все більш використовуються віртуальні навчальні середовища, що дозволяють студентам групуватися та виконувати ролі та завдання, а також оцінювати власну успішність. Вони можуть бути розподілені на дві основні групи: з порталом для вчителя та без нього. У залежності від доступності методики є платними або безкоштовними. Використання медіафайлів дозволяє поєднати мобільне навчання з аудиторними заняттями.

Натепер існує багато мобільних додатків та програм для вивчення іноземної мови й формування лексичних навичок. Quizlet є найефективнішим безкоштовним ресурсом для вивчення нових слів за допомогою карток, а Kahoot допомагає тренувати вживання лексичних одиниць через створення навчальних ігор та тестів. LearningApps – це онлайн-сервіс, де студенти можуть створювати інтерактивні вправи для перевірки та закріплення знань в різних предметних дисциплінах [2].

Загальна ефективність навчання англійської мови дистанційним способом залежить від декількох складових:

– використання нових та класичних педагогічних технологій;

– ефективності та можливості зворотного зв'язку;

– ефективності занять та взаємодії між учнем і викладачем;

– ефективності застосовуваних методик та професіоналізмом викладача;

– особистої мотивації учня [1; 5].

Таким чином, якість отриманих знань та загальна успішність дистанційного навчання завжди залежать від методичної якості матеріалів і способу організації занять.

Наявні нині інформаційні технології мають у своєму розпорядженні практично необмежені можливості з обробки, розміщення, зберігання та доставки даних, обсягу та відстані. За такими умовами основним питанням залишається вибір матеріалу, методів навчання, загальна структура навчального процесу для засвоєння та організаторські здібності педагога. В основі побудови курсу дистанційного навчання англійської мови лежать питання використання основних концептуальних педагогічних методик. Такі методики об'єднують наступні характеристики:

1) Навчання, у якому головне навантаження припадає на того, хто навчається. Самостійна робота сконцентрована на формуванні необхідних мовних умінь й оволодінні різними видами письмового та усного мовлення. Дистанційне навчання передбачає хороший дидактичний матеріал у зручному та зрозумілому вигляді. Це досить гнучкий спосіб дистанційного навчання: знання здобувається тоді й там, де це зручно учневі.

2) Той, хто навчається, володіє деякими обов’язковими навичками: вміє користуватися персональним комп'ютером, популярними програмами для зв'язку та навчання (*Moodle, Edmodo, Fronter, Blackboard, Ilias, Smart School Skype, система Tell Me More* тощо). Учень має володіти різними видами самостійної роботи: умінням працювати з електронними словниками та довідниками, володінням пошуковим, вивчальним та ознайомчим читанням. За умови грамотно складеного курсу англійської мови всі необхідні матеріали надаються одразу, а питання і складнощі в навчанні вирішуються під час консультацій і семінарів зворотного зв’язку.

3) Дистанційне навчання не має бути пасивним. Під час занять у маленьких групах по 2-4 людини люди, які навчаються, поводяться пасивно. Методика викладання передбачає активне залучення учнів до пізнавальної діяльності, що передбачає отримання знань і вирішення численних мовних комунікативних завдань. Так, навчання за допомогою Zoom дає змогу здійснювати різні творчі та наукові проєкти за допомогою міжнародних організацій і прямих носіїв англійської мови.

4) Дуже важливим є питання контролю за засвоєнням отриманих знань і вмінням застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Такі перевірки мають носити систематичний характер і спиратися на чіткий і регулярний зворотний зв'язок. Мають бути окремі консультації, де розглядатимуться складні питання і

викладач зможе адекватно оцінити, що саме дається учневі складніше. Також варто застосовувати відстрочений контроль у вигляді тестування [1; 4].

Таким чином, організація дистанційного навчання є дуже складною та важливою задачею для викладання й навчання іноземної мови та залежить від опанування різними сучасними новітніми методиками вчителем-предметником та його вміння використовувати у своїй роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діденко О.В. Особливості викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «Філологічні науки». 2022. № 15. С. 123–132.

2. Іванов І. І. Методика викладання педагогіки в університеті: теорія і практика. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d1651903-486a-4ab6-920f-e8abdf7fdd0a/content (дата звернення: 01.11.2023).

3. Мельник В. В. Методика викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 2022. № 2(40). С. 134–143.

4. Скрипніченко Н. М. Інтерактивні методи викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання: досвід застосування *Вісник Херсонського державного університету*. Серія «Педагогіка». 2022. № 1. С. 123–132.

5. Фридрик І. І. Методика викладання англійської мови в умовах дистанційного навчання. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/226/196 (дата звернення: 03.11.2023).

***Павлова Марія Анатоліївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Потреба Надія Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РОЛЬ І МІСЦЕ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГРАМАТИКИ У ВИВЧЕННІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Формування граматичної компетентності є актуальною проблемою, оскільки тільки оволодіння на високому рівні граматичною складовою комунікативної компетентності забезпечить можливість успішного вирішення завдань у професійній діяльності в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці.

Граматика посідає особливе місце в системі лінгвістичних наук. Як зазначають французькі дослідники (Henri Besse, Rémy Porquier), термін «граматика» залишається неоднозначним. Граматика включає в себе опис правил функціонування мови в цілому; сукупність приписів, «нав'язаних»

тому, хто вже володіє мовою; а також система правил, яка буде засвоєна тим, хто приступає до вивчення мови [4].

Інші дослідники (Claude Germain і Hubert Séguin) розрізняють граматику лінгвістичну, яка «описує граматичну компетентність безвідносно до практики»; граматику спеціальну (граматика конкретної мови); граматику педагогічну. Остання пропонує «опис конкретної мови» [3].

Функціональна граматика спрямована на вивчення й опис системи функцій граматичних засобів, що передбачає здійснення двох процесів: 1) класифікацію граматичних засобів, що беруть участь у реалізації досліджуваних явищ; 2) аналіз і узагальнення семантичних функцій, що реалізуються в граматичних засобах.

Отже, функціональна граматика:

- допомагає розвивати комунікативну компетентність, орієнтуючи на практичне використання мови в реальних ситуаціях спілкування. Наприклад, навчання функціональних виразів для вираження думок, домовленостей та різноманітних комунікативних ситуацій;
- сприяє формуванню лінгвістичної компетентності, допомагаючи розуміти та використовувати різні граматичні структури в реальних контекстах. Прикладом може бути вивчення різних часів, способів вираження умов та обставин, які допомагають створювати правильні та виразні речення;
- інтегрується з іншими аспектами навчання французької мови, такими як лексика, вимова та культурологічний контекст. Наприклад, вивчення функціональної лексики та виразів, які відображають особливості французької культури та спілкування;
- акцентує увагу на тому, як ефективно спілкуватися в реальних ситуаціях, сприяючи практичному вивченню мови. Це можуть бути рольові ігри та ситуаційні вправи, що дозволяють використовувати засвоєні граматичні конструкції в конкретних сценаріях;
- готує студентів до практичного використання французької мови в різних контекстах, таких як подорожі, бізнес, освіта тощо. Що включає в себе навчання фраз та виразів для ведення бізнес-переговорів, туристичного спілкування та інших реальних ситуацій [1].

Функціональна граматика вивчення французької мови визначається як ключовий компонент, що сприяє розвитку навичок комунікації та повсякденного використання мови в різних сферах життя.

Функціональна граматика підкреслює важливість вивчення функцій морфологічних, синтаксичних і лексичних одиниць у мові. Дослідження цих функцій може відбуватися у двох напрямках: від функцій до засобів реалізації і від засобів до їх функцій.

У цьому контексті перший підхід визнається основним, проте обидва напрямки мають своє значення в аналізі мови. Цей підхід акцентується на тому, які мовні засоби використовуються для вираження певних функцій у

комунікації. Людина, спілкуючись, шукає найбільш відповідні мовні форми для передачі своїх думок та інтенцій. Наприклад, якщо мета – висловлення власної думки, то вона обирає відповідні граматичні конструкції та лексичні одиниці для досягнення цієї функції. Наприклад, вживання конструкцій «je pense que» (я вважаю, що), «à mon avis» (на мою думку) для передачі особистого ставлення.

Другий підхід вивчає, які функції виконують конкретні мовні засоби. Одна і та ж сама граматична конструкція або слово може мати різні значення та використовуватися для вираження різних інтенцій. Наприклад, розглядання вживання слова «peut-être» може показати, як воно реалізує різні функції у різних контекстах, виражаючи припущення, дозвіл або непевність [1].

Важливість двостороннього підходу полягає в тому, що певна функція може бути виражена різними мовними засобами. Також, один і той самий мовний засіб може слугувати для вираження різних функцій залежно від контексту. Наприклад, конструкція *«Que»* (що) у підпорядкованих реченнях. Цей засіб може вказувати на обставину, ціль, причину, дозвіл тощо, залежно від контексту речення.

У контексті навчання іноземних мов, особливо важливо враховувати обидва напрямки. Студентам не лише потрібно вивчати, як виражати певні функції, але і розуміти, які мовні засоби вони можуть зустріти в реальних ситуаціях. Двосторонній підхід у функціональній граматиці дозволяє глибше розуміти взаємозв'язок між функціями мови та їх мовним вираженням. Вивчення функцій та їх реалізації сприяє ефективнішому вивченню та розумінню мови в різних комунікативних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руснак Д. А. До питання про місце граматики у вивченні іноземних мов (діахронічний аспект проблеми). *Вісник КНЛУ: Педагогіка та психологія.* Вип. 6. 2003. С. 275–281.

2. André Martinet, Grammaire fonctionnelle du français. *Centre de recherche et d'étude pour la diffusion du français CRÉDIF*, 1984. 276 p.

3. Claude Germain el Huben Séguin, Le point sur la grammaire. Paris: CLE Inlernalional 1998. 59 p.

4. Jean-Jacques Richer, La didactique des langues interrogée par les compétences: Éditions E.M.E. & InterCommunications. 2012. 194 p.

5. Henri Besse et Rémy Porquier, Grammaires et didactique des langues. Paris: Crédif. Hatier/Didier. 1991. Pp. 3–22.

***Панченко Єлісей Владиславович**, студент;*
наук. керівник – викладач Соколова Анастасія Євгенівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ БЛОГУ НА МАТЕРІАЛІ СОЦМЕРЕЖ

Спілкування у комунікативному середовищі Інтернету є важливою характеристикою сучасної культури, але, водночас, лінгвістичні особливості цього феномену висвітлені ще недостатньо в науковій літературі. Вивчення дискурсу – це однин із напрямів сучасної лінгвістики, який найбільш активно розвивається, проте залишаються багато питань для дискусії , що стосуються суті цього явища , його типів, зокрема англомовного віртуального дискурсу. Розвиток інформаційних технологій наприкінці XX – початку XXI ст. сприяв не лише створенню нових способів зберігання, пошуку та подання інформації, а також виникненню нової культурної, мовної складової середовища, нової лінгвістичної реальності, яка формується і стрімко розвивається разом із розширенням сфери дії сучасних засобів комунікації: Інтернету, стільникового і супутникового зв'язку. Можна стверджувати, що Інтернет наділений не стільки інформаційною функцією, скільки комунікативною. Він лежить поза часовими і просторовими рамками і є однією з характерних особливостей віртуального простору, представляє собою симуляцію реальних предметів, дій, відносин та інституційних форм, та, з огляду на загальну поширеність цього явища, дослідження різних видів комунікації та комунікативного простору в мережі Інтернет стають у наш час досить актуальними. Загальновідомо, що блог найчастіше визначається як інтернет-щоденник, персональний хронологічний журнал роздумів автора-блогера, який публікується на веб-сторінці.

Специфікою мови інтернетпростору України є комбінація у ньому особливостей розмовної мови з їх подальшим перенесенням у межі письмового віртуального середовища. Пропонована взаємодія реалізує свій лінгвістичний потенціал за допомогою мережевих утворень, які побудовані на основі сполучення характеристик жанрів класичних щоденників з жанрами епістолярію та записника. Такі утворення називають блогами, а соціальне середовище їх побутування – блогосферою. Наразі лінгвістичне опрацювання блогів в межах української наукової парадигми перебуває на початкових етапах свого становлення. Питання перспектив лінгвістичних досліджень інтернетщоденників схарактеризувала у своїх статтях О. Матковська [3, с. 128]. Жанрову природу блогу вивчала О. Жигаліна [1, с. 214-215]. Серед останніх досліджень варто відзначити напрацювання Л. Мальцевої, яка виділила особливості існування блогу як засобу самопрезентації автора, проаналізувала параметри відкритості та доступності блогів, а також окреслила його функції,

серед яких: автокомунікативна, інформативна, фактична [2, с. 286]. Актуальними напрямками дослідження блогів є визначення стилістичних особливостей і засобів, які використовують для реалізації провідних інтенцій авторів.

У сучасному світі лінгвостилістичні особливості мови блогу в соцмережах визначаються індивідуальним підходом блогера. Саме спроба автора передати емоції та створити враження близькості з аудиторією є найбільш хвилюючім фактором для обговорювання. Блогери також моделюють інтерактивність через використання розмовного стилю та жартівливих висловлювань. Швидкість та динаміка виразу визначаються необхідністю пристосування до темпу соціальних мереж, де швидка реакція та короткі форми вираження важливі для утримання уваги аудиторії. Акцент на взаємодію сприяє створенню враження дружби, викликаючи коментарі та обговорення. Усі ці елементи лінгвостилістики блогів у соцмережах взаємодіють, створюючи унікальний стиль комунікації, який відображає сучасні тренди в інтернет-культурі та активно впливає на мовленнєвий ландшафт сучасного інтернет-суспільства.

За Філоненко М. М. поняття «мова блогу» визначається так: «Це мовна й мовленнєва взаємодія між суб'єктами через посередництво комп’ютера чи іншого портативного пристрою й за допомогою Інтернету. Для характеристики мови, яка функціонує в межах Інтернет-простору, доречно використовувати поняття дискурсу. Ми розуміємо дискурс як «мову в житті» - «фокус дій мовних і мовленнєвих, соціокультурних і прагматичних, когнітивних і психологічних факторів» [4, с. 24].

Під час віртуальної комунікації утворюється особлива модель реальності. Ця реальність характеризується «ефектом присутності людини в ній і дозволяє взаємодіяти з реальними й уявлюваними об’єктами» [4, с. 45]. Слушним є розуміння комунікативного простору як «подумки уявлюваного середовища», «духовного ландшафту», у який занурено висловлення і за допомогою якого це висловлення можна інтерпретувати [4, с. 53]. Сьогодні окремі різновиди спілкування у глобальній мережі вивчені фрагментарно, чим підтверджується необхідність комплексного та систематичного аналізу блогів як жанру Інтернет-дискурсу. Вивчення блогосфери як специфічного середовища Інтернет-комунікації, осмислення можливостей перекладу мови блогу є досить актуальним.

Хештеги у соцмережах виконують не тільки функцію категоризації, але й стають важливим елементом лінгвістичного виразу. Блогери використовують хештеги для вираження емоцій, взаємодії з аудиторією та визначення тематики свого контенту. Блоги поділяються за типом контенту. Таким чином, виділяються текстові блоги (переважно текст), фотоблоги (авторські фото), арт-блоги (блоги художників), музичні блоги, відеоблоги та блоги на основі підкастів.

Функціонування мови як основного засобу спілкування зображає специфіку когнітивних і комунікативних процесів під час комп'ютерно опосередкованої комунікації. Сучасна динаміка інтернет-спільноти робить соцмережі не лише платформою для спілкування, але і важливим медіа-каналом для вираження індивідуальності. Блоги в соцмережах стали не лише інструментом самовираження, але і важливим чинником формування мовної картини світу.

Однією з ключових особливостей мови блогу в соцмережах є виразна індивідуалізація. Блогери висловлюють свої думки та почуття, створюючи особистий стиль. Використання великої кількості особистих займенників, висловлювань у першій особі та емоційно заряджених слів надає їхньому контенту неповторності та привабливості для аудиторії. Блогери в соцмережах активно користуються мультимедійним контентом, який включає фотографії, відео, графіку. Це не лише доповнює словесний зміст, але й акцентує увагу на ключових моментах. Візуальні елементи стають необхідною частиною мовлення, яка впливає на сприйняття та емоційну реакцію аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жигаліна О. О. Блог як гіпержанр інтернеткомунікації. Психолінгвістика. 2009. Вип. 4. С. 210–216.

2. Мальцева Л. Українська блогосфера : функціонально-стильова характеристика. Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філологічна. 2011. Вип. 52. С. 278–289.

3. Матковська О. Перспективи лінгвістичних досліджень блогів. Національний університет «Львівська політехніка». 2015. 128–131.

4. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Київ, 2008. 224 с.

***Панчук Анна Сергіївна**, студентка;*
наук. керівник – викладач Соколова Анастасія Євгенівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТИЛІСТИЧНІ Й ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАЗЕТНОГО ТА ЖУРНАЛЬНОГО СТИЛІВ

Стиль, в якому пишуться тексти для газет і журналів, називається публіцистичним. Його використання зумовлене висвітленням важливих проблем та подій сучасності, а саме тому головними його ознаками мають бути емоційність і точність. Основне завдання текстів такого виду – змусити читача, на основі прочитаного, зробити висновки та зайняти певну позицію. Стилі, що використовуються в сучасній мові, зазнають постійних змін, публіцистичний – не виняток, а радше особливий приклад цієї еволюції. Потрібно зазначити, що

жанрові різновиди текстів даного напрямку доволі розгалужені – статті, замітки, заголовки, нариси, кореспонденції, об'яви. Говорячи про стилістичне дослідження тексту, маємо на увазі аналіз мовних засобів та їх організацію. Об'єктом розгляду лексичних особливостей є, насамперед, слова, що вживаються. Це можуть бути терміни, імена та назви, елементи розмовного стилю та фразеологізми.

Як вже було згадано, газети та журнали – це метод впливу на аудиторію, а тому вони мають бути цікавими для різних прошарків суспільства. Це досягається завдяки поєднанню ознак як наукового, ділового, так і художнього стилів, але, звичайно, не в повній їх мірі. У статтях часто можна побачити випадки поєднання літературної та розмовної мови, що пояснюється неоднорідністю зображуваних тем.

Розглядаючи тексти газетного та журнального стилів, варто зауважити, що їм притаманні лаконічність, наявність лексики відповідно до теми: термінологічна, суспільно-політична, що пов'язана з державним життям (наприклад, назви громадських організацій, політичних партій, державних установ). Також, для текстів таких видів характерні доволі специфічні особливості: використання мовних кліше, фразеологічних сполучень, не властивих для розмовного мовлення граматичних конструкцій, скорочень, тропів та значна експресивність. Варто зазначити негативні риси газетного стилю, а саме використання шаблонних фраз, особливо коли вони не властиві вищезгаданій темі та стилю написання тексту. При написанні статті також важливо звертати увагу на кількість професіоналізмів та жаргонізмів, адже їхня перенасиченість погано впливає на сприйняття матеріалу.

Якщо розглядати синтаксичні стилістичні особливості тексту, можна виокремити використання складних речень: "There are indications that BOAC may withdraw threats of all-out dismissals for pilots who restrict flying hours, a spokeman for the British Airline Pilots` association said yesterday" (Morning Star). Це зумовлене необхідністю викласти повну думку. Потрібно зауважити, що у газетних повідомленнях помітне використання суб'єктивних й оціночних суджень, окликів, засобів емоційності та образності. Основною думкою стилістичної організації публіцистичного тексту є стисліть та експресивність.

У статтях, зазвичай, вживається неоднорідна лексика. Це можуть бути загальновживані, стилістично нейтральні або стилістично забарвлені слова та фрази [1, с. 88]. Особливістю газетної та журнальної лексики є використання медичної термінології: "Star Fever" (The Day, 10.03.2004), політичних: "Vote With Your Head, Not Heart" (The Day, 17.02.2004), військових: "Dean`s Devices Open New Era in Battle for Votes" (Advertising Age, 19.01.2004), "Software Pact" (The Times, 17.07.1997), спортивних: "Names Win 561m Award for Losses" (The Times, 7.04.97), мистецьких: "Trojan Horse of Architecture" (The Day, 02.03.2004), "Earth –bound Comedians" (The Times, 26.07.97) [2, с. 1-2].

Важко не помітити, що у текстах газетного та журнального стилів часто вживаються імена та назви, що конкретизують інформацію та дозволяють читачу провести паралель з певними особами чи місцями, наприклад: "Park Lane", "Columbia Pictures", "San Francisco". У газетних статтях нерідко вживаються неологізми. Окрім неологізмів, помітне використання запозиченої лексики: "Wray Buys Pizza Slice" (The Times, 17.07.1997), "Kung-Fu-Klamauk in New York" (Bild am Sonntag, 13.10.1996) [2, с. 2]. Говорячи про фразеологізми, варто виділити власне газетні та журнальні образні звороти, наприклад, "to throw light", "to set the tone", "to give the lie". Також використовуються вставні словосполучення, для вказівки на джерело: "according to well-informed resources", "it is claimed", "it is reported".

Обираючи лексику за стилістичними характеристиками, журналісти звертають увагу на характер події, описаної у статті. Автор часто використовує цитати, щоб переконати читача у правдивості інформації. Розглядаючи стилістичні особливості текстів, варто зазначити дуже часте вживання називних речень: "Arms a Threat to Food", герундію, інфінітиву та дієприкметників. Якщо говорити про заголовки, то можна виокремити повтори, що допомагають привернути увагу читача, а також неоднорідність цих назв, тобто це може бути як одне слово, так і ціла фраза.

Отже, публіцистичний стиль постійно розвивається, а ресурси мови є невичерпними, що дає змогу за їх допомогою надавати тексту виразності та експресії. Характерною особливістю газетного та журнального тексту є лаконічність викладу думок, емоційна насиченість мови, наявність неологізмів, професіоналізмів, слів розмовної лексики, абревіатур (скорочень), фразеологізмів, мовних кліше. Стилістичними засобами, що використовуються у статтях, є тропи, порівняння, епітети, метафори та крилаті слова. Часто можна зустріти поєднання наукового, розмовного та художнього стилів, що можна пояснити неоднорідністю зображуваних тем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця: Нова Книга, 2003. 160 с.

2. Мустафаєва К. В. Використання мовних ресурсів для створення мовної експресії у заголовках (на матеріалі англомовної та німецькомовної преси). URL: https://studentam.net.ua/content/view/8431/97/ (дата звернення: 07.11.2023).

***Паньшина Маргарита Віталіївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Актуальність цього дослідження зумовлена новою навчальною ситуацією, з якою стикаються школи та університети у зв'язку з необхідністю переходу на дистанційне навчання. Перехід на дистанційні формати навчання змушує учасників освітнього процесу використовувати цифрові технології на заняттях з усіх дисциплін. З одного боку, така форма навчання має низку недоліків, пов'язаних з локальним технічним забезпеченням, таких як відсутність швидкісного інтернету та проблеми організації навчального процесу у віртуальному просторі. З іншого боку, дистанційна освіта дозволяє викладачам частіше, ніж зазвичай, використовувати на заняттях новітні цифрові технології, такі як різноманітні онлайн-курси, електронні підручники та навчальні відео.

Інтерес вивчення цифрових технологій у викладанні англійської мови зумовлений також суперечливим висвітленням цього питання в науковій літературі. У педагогічній науці досі залишається невирішеним питання щодо вибору найефективнішого дидактичного підходу, що лежить в основі розроблення методики цифрового навчання.

Науковці О. С. Полат [1], П. Я. Гальперін [2] займалися питаннями вивчення цифрового, мережевого, дистанційного навчання іноземних мов із застосуванням комп'ютерних технологій на основі взаємозв'язку двох підходів – діяльнісного та компетентнісного, що припускають отримання не просто інформації, знань, а формування компетенцій за допомогою цифрових технологій. Наше завдання знайти підтвердження концепції «формування компетенцій як результат застосування цифрових технологій у процесі викладання англійської мови», а також представити способи навчання лексики англійської мови з використанням різноманітних цифрових ресурсів.

Нині існує велике розмаїття електронних або цифрових ресурсів, що використовуються в навчанні англійської мови, тобто це та інформація, що міститься у формі даних, у вигляді різних програм, електронних видань, вебсайтів, мультимедійних додатків, та є доступною користувачам через всесвітню мережу – Інтернет. До цифрових ресурсів можна віднести різні пошукові системи: Google (Books, Scholar), відео хостінг YouTube, електронні словники, новинні агенції, телебачення та відео; подкасти; електронні бібліотечні системи. Ми розглянемо цифрові ресурси, які застосовуються у вищій школі під час навчання лексики англійської мови.

Формування лексичних навичок є одним з основних завдань під час навчання англійської мови, оскільки знання лексики лежить в основі освоєння

навичок говоріння, читання, письма, аудіювання, в результаті чого у майбутніх учителів іноземних мов з'являється комунікативна компетенція, необхідна для професійної діяльності.

На початковому етапі формування лексичної навички, насамперед під час ознайомлення студентів з лексикою, завжди доступні та зручні у використанні такі електронні словники, як *Oxford Languages, Cambridge Dictionary, Collins Online Dictionary, Encyclope-dia.com.* З використанням електронних словників студентам простіше засвоювати вимову лексеми (окрім транскрипції, у словнику є можливість прослуховування), ознайомитися з написанням, граматичними формами та структурними особливостями лексичної одиниці, а також з її значенням і визначенням. Семантизація лексем відбувається як за допомогою введення еквівалента рідною мовою, так і унаслідок визначення іноземною мовою або використання лексеми в контексті.

Наприклад, онлайн словник Oxford Learner's Dictionary представляє повну інформацію про англійську лексему «railway» («залізниця»): частина мови (іменник), озвучена вимова, варіанти перекладу («залізнична лінія»), тлумачення всіх значень багатозначного слова (1. «A track with rails on which trains run» / «колія з рейками, по якій ідуть потяги»; 2. «A system of tracks, along with the trains that run on them, and the organization and people needed to operate them» / «система колій, потяги, що по них ходять, організація і люди, потрібні для їхньої експлуатації») [3] та приклади його використання в реченнях.

У словниковій статті даються посилання на інший електронний ресурс Oxford Collocations Dictionary, словник стійких виразів англійської мови, де подано список прикметників, дієслів, іменників, прийменників, прийменників, що поєднуються з даною лексемою – railway («mainline»/ «магістраль», «high-speed»/«високошвидкісна», «disused»/«занедбана» тощо). Студенти можуть попрактикуватися на наступному етапі опанування лексичної навички – у закріпленні нової лексики під час виконання різного роду вправ, наприклад:

– знайдіть іншомовну лексему в електронному словнику, її переклад і тлумачення, вивчіть варіанти сполучуваності цього слова;

– підберіть синоніми, антоніми, похідні слова тощо;

– складіть речення з новою лексемою і з даними в словнику словосполученнями іноземною мовою.

Словники, такі як *Merriam-Webster* або *Cambridge Dictionary*, дозволяють швидко знаходити визначення, синоніми, антоніми та приклади вживання слів.

Онлайн сервіс *Ngram Viewer* від Google дає змогу студентам детально вивчити терміни в будь-якій галузі науки іноземною мовою. Останнім часом цей сервіс став вельми популярним, оскільки має низку переваг: може підрахувати частоту вживання слів у книгах упродовж останніх століть; пов'язаний із книжками різними мовами світу; аналізує кілька десятків мільйонів книжок; представляє динаміку вживання слів у вигляді графіків; надає посилання на кожний результат пошуку в *Google Books*; порівнює динаміку вживання кількох слів; надає повний набір «сирих» даних дослідження; робить аналіз книжок безоплатно. Таким чином, реалізується

словесно-графічний метод навчання з використанням прийомів побудови графіків, виявленням порівняльних та узагальнювальних характеристик досліджуваних понять, складанням лінгвістичних карт і кластерів.

Доповненням до роботи над новим лексичним матеріалом може слугувати сервіс *Talk to Books* (дослівно «Поговори з книжками»), який також надає список літератури за темою, що вивчається, що необхідно для самостійної роботи студентів. Talk to Books сприяє і процесу закріплення нової лексики, і її застосуванню в іноземній мові. Викладач може попросити студентів скористатися сервісом Talk to Books як інструментом для творчості:

– складіть список книжок іноземною мовою за темою, що вивчається;

– дослідіть і проаналізуйте ідеї та цитати авторів;

– надайте додатковий матеріал іноземною мовою;

– обговоріть мовою, що вивчається, актуальність теми в групах.

Мобільні додатки для вивчення слів *Quizlet або Anki,* пропонують інтерактивні вправи, тести та картки для запам'ятовування нових слів і фраз. Вони часто мають системи повторення, які допомагають закріпити матеріал у пам'яті.

Мобільні пристрої для читання, наприклад *Kindle* або *Apple Books,* дозволяють швидко шукати визначення слів під час читання. Деякі з них мають вбудовані словники або можливість швидкого перекладу.

Застосунки, такі як ***Forvo*** або ***Google Translate***, можуть допомагати вивчати правильну вимову слів через аудіо-програвання носіїв мови.

Деякі ігрові застосунки, такі як ***WordUp*** або ***Elevate,*** комбінують вивчення слів з ігровим процесом, що робить навчання цікавішим.

Онлайн-платформи ***Duolingo, Babbel*** або ***Rosetta Stone***, пропонують програми з навчання мов, до яких входять вправи на вивчення лексики разом із граматикою та вимовою. Використання цих застосунків дозволяє зручно та ефективно поглиблювати знання англійської лексики у будь-якому місці та в будь-який час.

У результаті використання цифрових технологій у тих, хто навчається, формуються необхідні компетенції (мовні, мовленнєві, соціолінгвістичні, комунікативні та інші) в галузі іноземної мови. Цифрові технології спрямовані також на розвиток важливих навичок самостійної роботи та науково-дослідної діяльності, що сприяє набуттю в результаті навчання професійної компетентності студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бескорса О. С. Теорія і практика формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови. Слов'янськ: Академія, 2021. 105 с.

2. Каричковська С. Генезис методики навчання іноземних мов як науки. Проблеми підготовки сучасного вчителя. Одеса: 2015. №11. 26–31с. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2015/11_1/4.pdf (дата звернення: 11.10.2023).

3.Oxford Learner's Dictionaries URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com (дата звернення: 19.10.2023).

***Перкін Павло Валерійович**, студент;*
наук. керівник – канд. філос. наук, доц. Гудзенко Олена Георгіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОЦІНКА СТРЕСУ ТА ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Модель освіти XXI століття має орієнтуватися на цілі сталого розвитку і стати випереджальною освітньою системою, щоб завжди бути на крок попереду інших сфер соціальної активності. На користь такого твердження свідчать розроблені за останні роки численні психометричні теорії та методи аналізу даних, отриманих шляхом опитування від учасників освітніх процесів (ОП), які вирізняються специфічними процесуальними компонентами.

Найбільш значущими з них є процеси навчання та виховання, що сприяють процесам зміни освіченості, вихованості та розвиненості особистості. Останні супроводжуються цілою низкою психологічних процесів. Наприклад, процес навчання складається із взаємопов'язаних процесів викладання та навчання, процес виховання – з цілої низки виховних впливів на особистості та процесу їхнього самовиховання, що виникає при цьому. Саме тому підвищенню психічного здоров'я учасників ОП, включно як зі школярами, так і з їхніми викладачами, має відводитися найважливіша роль у забезпеченні сталого розвитку освіти, зокрема, підвищенню стресостійкості всіх учасників.

Стресостійкість – це здатність протистояти стресу, самостійно долати проблеми, що виникають на шляху духовного зростання та фізичного самовдосконалення. Вона є найважливішим компонентом психічного здоров'я особистості [1, с. 36].

Стресостійкість і тривожність залежать від здатності особистості до адекватного відображення пережитої ситуації. У цьому полягає основна проблема в розвитку стресостійкості у школярів.

Тривожність – це психологічна особливість, схильність людини до переживання стану тривоги. Найчастіше тривожність пов'язана з очікуванням соціальних наслідків невдачі або успіху. Тривожність тісно пов'язана зі стресом [2].

У міру дорослішання багаторазово зростає інтелектуальне, емоційне та фізичне навантаження, збільшується кількість вимог до дитини, значно зростає відповідальність дитини за свої вчинки. Це може провокувати розвиток стресових емоційних реакцій і підвищення рівня тривожності. Причинами негативного емоційного стану стають не лише індивідуально-типові характеристики (стать, вік, особливості особистості тощо), а й особливості зовнішньої ситуації, найближче оточення учнів [3, с. 125].

Хронічний стрес може стати причиною цілої низки проблем із фізичним і психічним здоров'ям, сприяє ослабленню імунної системи та розвитку

захворювань (ожиріння, серцево-судинні захворювання тощо) [4, с. 2].

Проблема формування стресостійкості старших школярів у процесі навчання на сьогодні набула особливої гостроти, тому що боязнь невдачі на введеному НМТ є одним з основних стресових чинників, що погано впливають на здоров'я старшокласника та його навчальну діяльність. У зв'язку з цим нами було проведено дослідження, за результатами якого розроблено стратегії з метою підвищення стресостійкості школярів. Пропонуємо ознайомитися з його процедурою та результатами.

Мета дослідження – визначити рівень стресостійкості та тривожності в учнів старшої школи.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження виконано методом анкетування з використанням психологічних тестів: тест на самооцінку стресостійкості особистості, складений І.В. Кіршевою та Н.В. Рябчиковою, «Шкала тривожності» Р. Кондаша, розроблена за принципом «Шкали соціально-ситуативної тривоги». У дослідженні взяли участь 20 учнів 10-их класів середньої школи № 10 м. Бахмута. Для опрацювання даних використовували програму «Microsoft Excel». Результати опитування подано у вигляді відсоткових співвідношень.

Результати дослідження та їх обговорення. Під час проведення тесту на виявлення самооцінки рівня стресостійкості серед учнів 10 класу встановлено, що 20 % респондентів мають високий ступінь опірності до стресу, 65 % – рівень вище середнього, 5 % – середню стресостійкість, 10 % від загальної кількості учасників – ступінь стресостійкості, нижчий за середній.

Цей тест показує, як школярі самі оцінюють свою стійкість до стресових ситуацій, раціональність сприйняття стресу, ефективність методів боротьби з ним. Особливість «Шкали тривожності» Р. Кондаша полягає в тому, що в ній людина оцінює не наявність або відсутність у себе переживань, ознак тривожності, а ситуацію з погляду того, наскільки вона може викликати тривогу. «Шкала тривожності» Р. Кондаша дає змогу виявити сфери дійсності, об'єкти, які є для школярів основними джерелами тривоги.

При застосуванні методики «Шкала тривожності» Р. Кондаша отримано такі дані:

10 клас: надмірний спокій – 10 % респондентів, нормальна тривожність – 55 %, підвищена тривожність – 25 %, висока тривожність – 10 % від загальної кількості опитаних.

«Надмірний спокій» є наслідком байдужості до неблагополуччя і має, як правило, пристосувальний характер, який перешкоджає повноцінному формуванню особистості. Емоційне неблагополуччя в цьому випадку зберігається ціною неадекватного ставлення до дійсності, негативно позначаючись на продуктивності фізичної та розумової діяльності школяра.

Стресостійкість старшокласників залежить від багатьох чинників: особистісні якості, сімейне та шкільне середовище, а також рівень підтримки оточення.

Однак відзначимо, що існують загальні стратегії, які допомагають старшокласникам поліпшити свою стресостійкість. Серед них:

1. Здоровий спосіб життя: регулярні вправи, здорове харчування, достатній сон можуть допомогти знизити рівень стресу і поліпшити настрій.

2. Організація часу: планування свого часу та управління завданнями можуть допомогти старшокласникам справлятися зі своїми обов'язками та зменшити відчуття занепокоєння.

3. Підтримка з боку оточення: друзі, сім’я та вчителі можуть надати емоційну підтримку та допомогти впоратися зі стресом.

4. Позитивний настрій: старшокласники можуть вчитися заохочувати позитивні думки та стосунки, що може допомогти покращити їхнє самопочуття та зменшити стрес.

5. Уміння розслаблятися: техніки розслаблення, такі як медитація, йога, дихальні вправи та прогресивна м'язова релаксація можуть допомогти зменшити рівень стресу та покращити психологічне здоров'я.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження встановлено, що надмірний спокій мають 10 % респондентів, нормальну тривожність – 55 %, підвищену тривожність – 25 %, високу тривожність – 10 % від загальної кількості опитаних. Стресостійкість старшокласників можна покращити шляхом прийняття стратегій та постійної роботи над розвитком особистісних якостей, зокрема, наполегливості, оптимізму та адаптивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корепанова Н. Л., Лебедєва О. В. Тривожність. Її причини та наслідки. *Науково-методичний електронний журнал «Концепт»*. 2016. Т. 28. С. 35–37.

2. Тихомирова Т. С. Формування стресостійкості школярів підліткового віку в навчальній діяльності: дис. … канд. філол. наук. URL: http://www.dissercat.com/content/formirovanie-stressoustoichivostishkolnikov-podrostkovogo-vozrasta-v-uchebnoi-deyatelnosti (дата звернення: 09.11.2023).

3. Соболєва Л. Г. Оцінка рівня тривожності дітей шкільного віку. Проблеми здоров’я та екології. 2013. № 4. С. 123-128.

4. Федулова І. А. Причини та особливості виникнення стресу в молодших школярів. *Молодий вчений*. 2021. № 42 (384). С. 12–16.

***Пилипчатіна Олена Ігорівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Проблема освіти протягом багатьох століть була дуже важливим питанням, а, беручи до уваги стрімкий розвиток сучасного суспільства та швидкий науково-технічний прогрес, питання вдосконалення системи освіти та навчання наступних поколінь постає ще гостріше. Також важливий вплив мають розвинені міжнародні зв'язки між різними країнами. Покоління молодих людей намагаються здобути освіту в найпрестижніших університетах світу, щоб забезпечити своє майбутнє. Багато вітчизняних закладів вищої освіти практикують також стажування за кордоном. Саме тому виникає необхідність володіти більше, ніж однією мовою. Адже чим більше мов ти знаєш, тим більше можливостей для кар'єрного зростання ти матимеш. Важливим є й те, що в контексті української реформи середньої освіти передбачається впровадження білінгвальної освіти до курсу старшої школи. Йдеться, зокрема, про білінгвальне викладання тих предметів, які школярі оберуть як профільні. Тому на сьогодні ця тема набуває надзвичайної актуальності.

Багато науковців зацікавились проблемою білінгвального навчання. Теоретичними основами такої освіти займалися такі вчені: Є. Верещагін, В. Маккей, М. Михайлов, М. Певзнер, І. Турман, А. Ширін та ін. [5].

Для того, щоб зрозуміти сутність такого навчання, спочатку треба пояснити власне поняття білінгвізму. Білінгвізм (від лат. «двомовність») – це практика змінного користування двома мовами; володіння двома мовами й уміння за їхньою допомогою здійснювати успішну комунікацію (навіть за мінімального володіння мовами); однаково досконале володіння обома мовами, вміння рівною мірою використовувати їх залежно від умов спілкування [3].

У процесі вивчення другої іноземної мови (ДІМ) важливо враховувати не лише індивідуальні особливості здобувачів старшої школи, а й психолінгвістичні основи роботи мозку та їхній вплив на сприйняття та засвоєння нового матеріалу. Організація навчального процесу з урахуванням опори на індивідуальні особливості сприйняття учнями старшої школи дозволяє вдосконалити систему білінгвального навчального матеріалу з метою підвищення ефективності навчального процесу й професійного розвитку особистості [2].

Характерно, що перехід з рідної мови на іноземну з психолінгвістичної точки зору є зміною правил переходу від програми висловлювання до її реалізації. Ця зміна не може бути, звичайно, здійснена відразу, як перемикання

зі старих правил на нові.

Останні дослідженя у сфері медицини (неврології) спростовують твердження, що здатність людини вивчати мову деградує з віком, оскільки мозок дорослої людини є динамічним місцем на всіх етапах вивчення ДІМ. У той самий час, професором психології й лінгвістики П. Лі (P. Li) у результаті дослідження білінгвів (носіїв англійської) було виявлено, що мозкова мережа є краще розвинутою в тих, хто вивчає другу іноземну мову (ДІМ), анатомічні зміни в мозку спостерігалися навіть у осіб похилого віку [6].

Отже, логічно, що такі наукові відкриття допомагають краще зрозуміти психологічні процеси у білінгвалів і це дає право стверджувати, що вивчення іноземної мови як другої позитивно впливає на мозкові процеси і психологічний стан дитини. Тому, важливим постає тільки питання для педагогів, яку вибрати модель білінгвального навчання для учнів старших класів, щоб вона була ефективною і досягала своїх цілей.

У нашій країні все ж таки певні знання в цій сфері були здобуті і поки що білінгвальне навчання засноване на методі спроб і помилок. Тому вивчаючи досвід іноземних країн, наприклад Канади, Іспанії, Франції, вдалося дізнатися про новітні методики викладання другої іноземної мови для учнів шкіл. Так, на сьогодні *метод проєктів* уважають одним із найперспективніших методів навчання у старшій школі, оскільки він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує їхню мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, залучає кожного школяра до активного пізнавального процесу, формує в них навички пошуково-дослідницької діяльності.

Паралельне вивчення двох іноземних мов на основі методу проєктів сприяє реалізації порівняльного підходу: вирішуючи одну й ту саму проблему засобами, наприклад, англійської та французької (чи іншої) мов, учні мають можливість порівнювати мовні явища іноземних мов із лексики, граматики, фонетики, встановлювати аналогії, робити власні висновки на основі спостережень. Зокрема, наявність подібних лінгвістичних явищ в мовах, що вивчаються, полегшує і прискорює процес їх засвоєння, сприяє зростанню білінгвальної компетенції, розвиткові мовної особистості школяра, високої його вмотивованості. Проєктна методика характеризується високою комунікативністю, активним залученням учнів до навчальної діяльності, наявністю особистої відповідальності за успіхи в навчанні. Робота над проєктом поєднується зі створенням іншомовної бази школярів.

Уважається, що цікавим для старшокласників може стати короткотривалий (12 навчальних годин) міжпредметний проєкт з екологічною спрямованістю «Environmental Protection» («Захист довкілля»), розрахований на учнів профільних класів, котрі оберуть для себе природничо-математичний напрям, зокрема екологічний або агрохімічний профіль.

Предметом обговорення іноземною мовою, крім звичних форм роботи на уроці, можуть бути екскурсії, експедиції, спостереження за природою, ведення

щоденників, оформлення рефератів, проведення фотоконкурсів, виконання замальовок улюбленого куточка природи, озеленення шкільного подвір'я тощо. Можливі різні форми захисту цієї проєктної роботи:

- Бесіда за круглим столом на тему «Чи існують екологічні проблеми в нашому місті (селі)? Чи можу я допомогти вирішити їх?» Створення проєкту міста (села) майбутнього.
- Наукова конференція «На захист світу і природи».

Отже, проєктна методика спрямована на реалізацію особистісного потенціалу учня в процесі іншомовної діяльності, де мають місце суб'єктно-суб'єктні відносини вчителя й учнів із домінуючою консультативно-координуючою функцією педагога. До того ж, проєктна методика передбачає оволодіння комунікативною компетентністю за умови особистісно орієнтованого підходу в навчанні, що сприяє вдосконаленню іншомовної комунікативної та міжкультурної компетентностей школярів у цілому [4].

Для успішної реалізації концепції білінгвального навчання важлим постає принцип контрастивного (зіставного) навчання в системах «рідна мова – друга іноземна» та «перша іноземна мова – друга іноземна». Процес оволодіння учнями іноземними мовами є ефективним, якщо налагодити зв'язки між вчителями, які викладають першу та другу іноземні мови, врахувати досвід вивчення рідної мови, міжпредметні зв'язки між іноземними мовами та іншими предметами (історією, географією, літературою і под.), організувати реальне спілкування українських школярів із зарубіжними однолітками (листування, спілкування через Інтернет, зустрічі) [1].

Отже, доходимо висновку, що для успішної реалізації концепції білінгвального навчання важливе значення має врахування як психологічної, так й методично-педагогічної складової. З огляду на євроінтеграційний підхід це питання буде набувати все більшої актуальності у забезпеченні наших учнів комфортним й ефективним викладанням іноземних мов. Відтак, підготовка спеціалістів із багатосторонньою (предметною, дидактичною, комунікативною, організаційною) компетентністю, здатністю донести до учнів суть предмету засобами іноземної мови та вмінням адаптувати предметний зміст іноземною мовою до особливостей вітчизняної навчальної культури має велике значення і вимагає реалізації подальших кроків у вирішенні цього питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безродних І. Г., Конопелькіна О. О. До проблеми інтенсифікації мовної підготовки учнів середніх загальноосвітніх закладів в рамках мультилінгвальної освіти. *Міжнародний журнал у галузі мультилінгвальної освіти*, 2014. № 2. С. 1–7.

2. Корсун Ю. О. Білінгвальне навчання як тенденція розвитку освіти в XXI столітті. URL: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Korsun.php (дата звернення: 18.11.2023).

3. Курінний О. В., Черкасова Т. А. Переваги й недоліки білінгвальної освіти в україні та світі. *Інноваційна педагогіка*, 2019. Вип. 13. Т. 1. С. 109–115.

4. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. / Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. [та ін.]; за наук. ред. В. Г. Редька. К.: Пед. думка, 2013. 260 с.

5. Фідкевич О. Л., Снєгірьова В. В., Бакуліна Н. В., Давидюк Л. В. Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин: методичний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2023. 145 с.

6. Щербіна Т. Р. Вплив нейролінгвістичних і психолінгвістичних особливостей функціонування мозку на рівень успішності здобувачів вищої освіти в навчанні другої іноземної мови (китайської). *Педагогічні науки*, 2017. Вип. LXXX. Т. 2. С. 78–82.

7. Bilingual cognition and language: the state of the science across its subfields: studies in bilingualism series / ed. by D. Miller, F. Bayram, J. Rothman, L. Serratrice. 1st ed. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2018. Vol. 54. 411 p.

***Понуровська Юлія Сергіївна**, студентка*
наук. керівник – викладач Соколова Анастасія Євгенівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ CLIL НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – це метод навчання, при якому іноземна мова використовується як засіб вивчення предметів шкільної програми. Цей підхід має на меті поєднати вивчення мови з вивченням змісту предметів, щоб учні могли використовувати іноземну мову для спілкування та пізнання світу. CLIL є відносно новим методом навчання, але він швидко набирає популярності в усьому світі. Це пов'язано з тим, що CLIL має ряд переваг перед традиційними методами вивчення іноземних мов. CLIL є актуальним методом навчання, оскільки він відповідає сучасним освітнім підходам, які орієнтовані на розвиток критичного мислення, творчих навичок та міжкультурної компетентності.

Завдяки інтегрованому міждисциплінарному підходу CLIL відрізняється від усіх інших підходів до вивчення мови. Багато досліджень наголошують на тому, що методологія CLIL сприяє не лише покращенню знань учнів, але й набуттю міжкультурних знань. Крім того, при використанні цього методу мова використовується учнями з комунікативною метою. Результат оцінювання залежить, насамперед, від результату виконання завдання, а не від точності

мови. Це робить CLIL особливо важливим для загального розвитку учня, таким чином ламаючи психологічні бар'єри та позбавляючи страху зробити помилку [1, с. 19].

Використання методики CLIL на заняттях передбачає залучення чотирьох видів мовної діяльності:

- Аудіювання дозволяє ефективно спілкуватися іноземною мовою у професійному оточенні.
- Читання з використанням автентичного професійного матеріалу є основним засобом введення нових лексичних одиниць.
- Говоріння сприяє розвитку навичок комунікації на іноземній мові у професійному середовищі.
- Письмо покращує засвоєння нового матеріалу, розширює словниковий запас і є основою для розвитку та встановлення міжкультурних професійних зв'язків.

CLIL має всесвітню підтримку в освітньому суспільстві, оскільки дає велику гнучкість, широкий спектр стимулюючих відкритих завдань (тематичні дослідження, завдання, рольові ігри, вправи для аудіювання та читання, для подальшого обговорення, презентації тощо). Порівняно з іншими методами навчання, CLIL є ефективним, оскільки знання конкретного предмету створює в учнів мотивацію до вивчення іноземної мови. Відповідно до методики CLIL, іноземна мова є мовою навчання в освітньому контенті, що робить мову засобом вивчення змісту предмета, а контент дає можливість вивчати іноземну мову за допомогою автентичних комунікативних контекстів [3, с. 23].

Важливим є аналіз методології CLIL з урахуванням чотирьох основних факторів: натуралістичного і неявного стилю, стилю кооперативного навчання, автентичності та гнучкості. Методологія CLIL включає методику душу, мовний табір, обмін студентами, проєкти на різних рівнях, а також занурення у мовне середовище [2, с. 38]. Методика CLIL дозволяє утримувати фокус на мові, використовувати лінгвістично та пізнавально релевантні матеріали, розпізнавати міжпредметні зв'язки, використовувати мультимедіа, розвивати навички навчання поза аудиторією, оцінювати навчальні ресурси та сприяти співпраці щодо відбору матеріалів.

Використання методики CLIL в освітньому процесі виявляється як ефективний спосіб покращення якості вивчення іноземної мови та розвитку предметних знань. Цей підхід дозволяє ефективно поєднувати вивчення мови та навчання предметних дисциплін, сприяючи формуванню мовної та комунікативної компетенції учнів. Спрямованість на комунікативний підхід, взаємодію та автентичність роблять CLIL потужним інструментом для сучасної освіти, а його гнучкість дозволяє впроваджувати його в різні навчальні програми.

Міжкультурна компетентність, яку демонструють учні CLIL, узгоджується з сучасними освітніми цілями сприяння глобальному громадянству. Пропагуючи позитивне ставлення до різноманітних культур, CLIL виходить за рамки вивчення мови, щоб сприяти розвитку всебічно

розвинених особистостей. Також, методика CLIL має когнітивні переваги, такі як покращення навичок мислення та розвиток грамотності першою мовою, підсилюють його позитивний вплив на загальний інтелектуальний ріст.

Отже, методологія CLIL є комплексною та ефективною освітньою методологією. Здатність одночасно покращувати знання мови, академічні досягнення, міжкультурну компетенцію та когнітивні навички позиціонує CLIL як цінний підхід у сучасній освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагорна Н. В. Застосування стратегій методики CLIL у викладанні німецької мови. Лубни. 2022. С. 7–24.

2. Lorenzo W. E., Gladstein L. A. Immersion education a l'americaine : Adescriptive study of USimmersion programs. Foreign Language Annals, 17(1), 1984. Pp. 35–42.

3. Vollmer G. Helmut Johannes, Lena Heine, Randi Troschke, Debbie Coetzee, Verena Kuttel. 2006. Subject-specific competence and language use of CLIL learners: The case of geography in grade 10 of secondary schools in Germany. Paper presented at the ESSE8 Conference in London, 29 August 2006. Pp. 22–25.

***Псарьов Михайло Михайлович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) В РОБОТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Маючи потенціал для покращення й ефективності в сфері перекладу, використання штучного інтелекту (ШІ) стає ключовою темою, що змінює правила гри. Сучасний переклад передбачає вміння не лише розуміти та передавати мовний зміст, але й використовувати передові технології для досягнення найвищої точності та ефективності. Тож варто дослідити тему застосування в роботі перекладача ШІ, що стає ключовим шляхом розвитку й удосконалення сучасного перекладу.

Поняття штучного інтелекту (ШІ) (від англ. artificial intelligence (AI)) позначає науковий напрямок на перетині інформатики, філософії, кібернетики, психології, математики, фізики, хімії та багатьох інших наук. Це розділ інформатики та комп'ютерної лінгвістики, який вивчає формалізацію проблем та завдань, подібних до дій, що виконує людина [1]. ШІ зазвичай позначає здатність обчислювальної системи виконувати завдання, властиві інтелекту людини, зокрема завдання логічного висновку й навчання [2].

Явище та потенціал ШІ в сучасному світі досліджували С. С. Дєнєжніков, В. А. Ємєлін, Р. С. Ісламов, Н. О. Кустра, Д. В. Лубко, Ю. В. Нікольський,

П. Норвіг, О. М. Павлюк, В. В. Пасічник, У. В. Поліщук, С. Рассел, Р. О. Ткаченко, А. Г. Фомін, С. В. Шаров, Ю.М. Щербина, Л.Н. Ясницький, B. J. Copeland та ін. Використання ШІ у засобах машинного та автоматизованого перекладу досліджували такі вчені, як: А. Д. Андреєва, В. В. Воронович, Л. С. Івашкевич, І. Л. Меншиков, А. А. Мокрушин, В. Н. Шевчук, Л. Ю. Щіпицина, L. Bowler, M. Barlow, D. Kenny, A. Way. Особливості впровадження технологій ШІ в процес підготовки перекладачів вивчали С. М. Амеліна, Т. Б. Виноградова, В. Д. Ігнатенко, А. А. Ізюмов, В. П. Коцюбинський, А. Б. Кутузов, Н. В. Нечаєва, Е. В. Піванова, С. Ю. Свєтова, М. М. Степанова, Н. М. Соболь, Р. О. Тарасенко, А. С. Ольховська. Актуальність є доволі очевидною, особливо з урахуванням постійних удосконалень, оновлень, розширених можливостей.

Введення штучного інтелекту (ШІ) у сферу письмового перекладу не просто модернізує традиційний підхід, але й ініціює справжню трансформацію в цьому важливому процесі. Зосереджуючи увагу на покращенні ефективності та точності, ШІ вносить неабиякі зміни в спосіб, яким ми сприймаємо та виконуємо письмовий переклад. Одним із найбільш розповсюджених та популярних інструментів ШІ у сфері письмового перекладу стали автоматизовані системами перекладу – це CAT-tool (від англ. Computer-Assisted Translation / Computer-Aided Translation), або CAT-системи чи CAT-інструменти.

Акцент на конкретних перевагах цього впровадження стає ключовим елементом обговорення. ШІ розширює можливості перекладу, забезпечуючи не тільки високу швидкість виконання, але й підвищену точність у передаванні сенсу та структури першотексту. Це забезпечує не лише технічний аспект перекладу, але й динаміку співпраці між технологією та перекладачем.

Вивчення та освоєння штучного інтелекту (ШІ) стає необхідністю для тих, хто прагне підвищити свої перекладацькі навички. Навчання ШІ не обмежується лише розумінням технологій; це також ключ до вдосконалення професійної ефективності у сфері перекладу.

Навчання ШІ також розвиває критичне мислення та аналітичні навички перекладачів. Розуміння того, як алгоритми працюють, допомагає відзначати й виправляти можливі непередбачені помилки та нюанси, що виникають у процесі використання ШІ. Загалом навчання ШІ – це інвестиція у власний професійний розвиток, яка відкриває нові можливості для покращення перекладацьких навичок та піднесення якості виконаної роботи.

Але використання тільки ШІ в роботі перекладача є поганою ідеєю. Автоматизований переклад зазвичай дослівний, без урахування особливостей тієї чи іншої мови та часто з помилками. Неправильний переклад може позначитися на репутації перекладача. Особливості мови є важливим пунктом у перекладацькій діяльності.

Прикладами є ідіоми, зокрема:

- *bull in a china shop – слон у посудній лавці*, але ШІ перекладає буквально: *бик у китайській крамниці*, що призводить до плутанини;

- *a big shot – важлива шишка* / *велике цабе* (ідіома використовується для опису когось дуже важливого), але ШІ не може врахувати метафоричність, тому перекладає дослівно: *великий постріл*;
- *a land of milk and honey – молочні ріки, кисільні береги*; ця ідіома описує величезний достаток всього, чого душа тільки забажає. Досить часто про таку велику кількість говорять як про недосяжний ідеал, про який можна тільки мріяти, але ШІ перекладає дослівно: *країна молока та меду*;
- *as thick as thieves – бути як не розлий вода*, але ШІ без розуміння контексту перекладає так: *товсті, як крадії*.

Розуміння та правильне вживання ідіом відносить людину до рівня Advanced (C1), а штучний інтелект не може осягнути всі тонкощі цього напряму в англійській мові. Мова не має чітких і ясних правил, як, наприклад, шахи... Машина чекає, коли їй дадуть єдину вірну відповідь, а в разі перекладу її може не бути. Навіть два перекладачі інколи не можуть узгодити між собою правильність перекладу. Характеризуючи своєрідну специфіку мови, провідний науковий співробітник з наукових досліджень і викладач Singularity University Майкл Хаусман, зазначає: «Мова – це Дикий Захід з точки зору даних» [3].

За останні роки розвиток штучного інтелекту в сфері письмового перекладу відкриває широкі перспективи та виклики. Інтеграція технологій у процес перекладу дозволяє досягати великої вигоди, наприклад, збільшення продуктивності, поліпшення якості та розширення можливостей. Під впливом ШІ змінюється сама роль перекладача та сутність цієї професії.

Важливо враховувати, що штучний інтелект може допомагати перекладачеві в багатьох аспектах, таких як автоматизоване редагування, підтримка у виборі термінології та покращення швидкості перекладу. Проте використання ШІ також спричиняє етичні міркування та прозорість питання, зокрема в плані використання особистих даних та впливу на творчість перекладача.

Майбутнє письмового перекладу являє собою баланс між використанням передових технологій та збереженням творчого підходу людини. Інтеграція технологій повинна ґрунтуватися на принципах етики, прозорості та співпраці. Лише так можна досягти гармонії, де ШІ стає надійним помічником, а перекладач – творцем високоякісних перекладів. Зважаючи на стрімкий розвиток технологій, ми повинні вчитися жити в цифровому світі, а особливості редагування автоматизованого перекладу є логічною перспективою дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красуля А. В., Шумило А. О. Застосування мобільних технологій з метою розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів при вивченні англійської мови. *Теоретична і дидактична філологія : збірник наукових праць. Серія «Філологія»*. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав (Київська обл.): Домбровська Я. М., 2020. Вип. 32. С. 49–59.

2. Ткаченко Р. О., Кустра Н. О., Павлюк О. М., Поліщук У. В. Засоби штучного інтелекту: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. 204 с.

3. Експерти пояснили, чому штучний інтелект поки не справляється з перекладом краще людини. URL: https://perekladu.com/eksperty-poiasnyly-chomu-shtuchnyi-intelekt-poky-nespravliaietsia-z-perekladom-krashche-liudyny (дата звернення: 15.10.2023).

***Радченя Тетяна Федорівна**, магістрантка;*
наук. керівник – д-р пед. наук, проф. Безкоровайна Ольга Володимирівна,
Рівненський державний гуманітарний університет

ФРОНТАЛЬНІ МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Метою дослідження є розгляд прикладів фронтальних методів інтерактивного навчання та їх використання на уроках англійської мови.

Питанням аналізу класифікацій інтерактивних методів навчання займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники такі як О. Пометун, А. Пироженко, І. Дичківська, О. Ложка, А. Бородай, І. Підласий, О. Дорошенко, П. Фрейро, Д. Джонсон, Р. Джонсон, С. Каган, У. Норсеха та інші.

Думки науковців, в основному, сходяться до поділу методів інтерактивного навчання за кількістю учасників на три групи: фронтальні, групові та парні.

Фронтальні – в рамках яких максимально взаємодіють між собою учні всього класу, генеруються колективні ідеї, обговорюються проблемні теми, вирішуються ситуації. Прикладом фронтальних методів є дискусія, що передбачає обговорення та творчу суперечку між учнями, просування учнями своїх думок, а також розвиток навичок активного слухання думок однокласників, засноване на повазі, рівності, свободі слова. За коротший час при фронтальних методах може виступити більша кількість учнів, в порівнянні з іншими методами.

Ще одним фронтальним методом інтерактивного навчання є «Продовжити речення», який на уроках англійської мови можна змінити на «Перекласти речення у різних стилях (художньому, науковому, публіцистичному)», «Дати відповідь на запитання». Переваги даних методів фронтального опитування, перевірки очевидні – формування навичок красномовства, здобуваються перекладацькі та комунікативні вміння, вміння формувати думку англійською мовою, аналізувати, узагальнювати інформацію, вести дискусію, обговорення [2, с. 30]. Також ефективність методів пов'язана із максимальною залученістю класу та взаємодією усіх учнів.

Можна поставити завдання у традиційному вигляді, продовжити речення з теми. Наприклад, з теми «Healthy lifestyle» (Здоровий спосіб життя), можна скласти наступні речення для продовження:

- Three things I do for my health …
- The most dangerous things for health …
- My favourite kind of sport is …
- The most popular sports games in my country are …
- I sleep …
- Healthy food means …

Методичними рекомендаціями проведення методу «Продовжити речення» є терпимість до висловлювання думок один одного, не коментуючи закінчення речень один одного, подолання стереотипів. Свої ідеї варто висловлювати чітко, лаконічно, відповідаючи по змісту речення. Досить часто метод «Продовження речень» використовується разом з методом «Мікрофону», тоді учні глибше відпрацьовують навички усного мовлення, передавати словесно власні ідеї, порівнювати свої відповіді з висловами інших учнів.

До фронтальних методів інтерактивного навчання належать «Мікрофон», «Дерево рішень», «Мозковий штурм». Одним із найпоширеніших методів є «Мікрофон». Він використовується за потреби отримати максимально більшу кількість думок за короткий час. Метод використовується на різних етапах уроку, але найчастіше така форма колективного обговорення вводиться в мотиваційній частині, для активізації увагу учнів. Здійснити це можна, поставивши питання особистого плану, пояснити власну думку з проблемного питання. Порівняно з методом «Продовження речень», метод «Мікрофону» характеризується кращою організацією відповідей, оскільки учні висловлюються не довільно, а по черзі, в кого у руках знаходиться «мікрофон», функцію якого може виконувати ручка чи олівець.

Такий метод має свою структуру:

1. Постановка питання для класу.
2. Вибір предмета на роль уявного мікрофону.
3. Виступ учнів із власною відповіддю, тривалістю до 1 хвилини.

Як і в методі «Продовження речень» відповіді учнів не коментуються, надається свобода висловлювання.

Наприклад, з теми «Friends» (Друзі) можна сформулювати запитання, записати їх на дошці та дати можливість висловити власну думку:

Are friends important people in you life?

What can you do with your friends?:

- Play team games;
- Travel to school and around a country;
- Study and rest together;
- Talk about school;
- Go to the cinema or theater;
- Run in the park;
- Play computer games;
- Help each other;
- Chat in messengers;

- Walk together.

Надані відповіді можна також записувати для аналізу, порівняння. Таким чином, учні зможуть на початку уроку відчути дотичність та важливість теми, а також повторити словниковий запас з теми та ознайомитись з думками учнів.

Метод «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» можна використовувати для фронтальної роботи, якщо потрібно почути більшу кількість відповідей з певного питання. Спочатку вчитель роз'яснює тему та ставить проблемне питання із можливістю множинних відповідей. Наприклад, з теми «English in our life» (Англійська мова у нашому житті) постановка питання може виглядати наступним чином:

We have been studying English for many years at school. Can you imagine living in the modern world without knowing this language? How does English help you now? What are your ambitions about English? What do you want to use English in your life for?

With English I can:

1. Read English books.
2. Play games.
3. Study at school, college or university.
4. Travel abroad.
5. Work in a foreign country.
6. Talk with friends and people from other countries.
7. Understand English songs.

Отримані ідеї варто записати на дошці, також можна написати на плакаті, аркуші паперу, щоб використати ідеї на наступних уроках для повторення.

Постановка питання може бути із диференціацією, наприклад, назвати плюси та мінуси, переваги і недоліки, користь та шкідливість певного соціокультурного явища. Для прикладу, з теми «Technologies in our life» (Технології у нашому житті), можна сформулювати наступним чином:

Everybody in this room has a smartphone. Everybody uses new gadgets every day. But there are advantages and disadvantages of using them. What is good and what is bad about using them?

Advantages:

1. Surf the Internet.
2. Chat with friends.
3. Do online shopping.
4. Study or work online.
5. Play games.
6. Read books.
7. Buy tickets.
8. Call friends.
9. Check the time.

Disadvantages:

1. Cyberbullying.

2. Misleading information.
3. Avoiding sports and outdoor activities.
4. Fake news.
5. Waste of money and time.

Більш складним в організації та проведенні є метод «Дерево рішень». Цей метод інтерактивного навчання отримав таку назву за способом графічного зображення результатів вивчення та обговорення теми. «Дерево рішень» відображає хід думок учнів, гілки та розгалуження є варіантами розв'язання проблемного питання. Також даний метод пов'язують із методами моделювання життєвих ситуацій. Учні пропонують ідеї розвитку ситуацій, покроково описуються етапи. Учні обговорюють наслідки кожної ситуації, аналізують та за результатами обирають найбільш оптимальний та кращий варіант.

Приклад фрагмент уроку з теми «Healthy lifestyle» з використанням методу «Дерево рішень»:

The tree of decisions

Every day people should make decisions. We have to be ready to make a right decision that leads to success and a healthier life. So let's discuss two ways of lifestyle. Let's see what the conclusion is more reasonable.

Our aim: "To stay healthy and keep fit"

The first way: possible actions > get up early > have a lot of extra time for sport and hobby > do morning exercise and morning routine > keep my body clean and strong > have a good mood for working day > work effectively and like job > to be important for society > to be on time > come home for rest > cook dinner and improve my cooking skills > eat vegetables and fruit > take a long walk in the open air > see friends and talk with them > go to bed on time > get enough sleep.

The second way: possible actions > get up late > don't have enough time for morning routine > hurry to work > to be confused at work > have stress > relax having bad habits like smoking, drinking > go to bed early > don't have enough sleep.

Таким чином, учні спільно йдуть до рішення певної проблеми, усвідомлюючи наслідки кожного кроку та оцінюючи можливі наслідки обирають найбільш ефективний спосіб. Реалізується мета інтерактивного навчання – комунікація, взаємообмін думками, ідеями, переживання, емоціями в залежності від теми. Головними функціями методу «Дерево рішень» є комунікативна, розвиток критичного мислення та творча.

Отже, до фронтальних методів інтерактивного навчання належать методи «Мозкового штурму», «Дерево рішень», «Продовжити речення», «Мікрофон». Максимальна залученість учнів є перевагою фронтальних методів. Проаналізовані методи інтерактивного навчання виконують функцію мотивації та оптимізації навчально-пізнавальної діяльності при регулярному використанні з традиційними методами. Фронтальні інтерактивні методи стимулюють творче мислення, вміння імпровізувати, комунікувати з учнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г. Технології навчання дорослих / [упор. О. Главник, Г. Бевз]. К.: Главник, 2006. С. 4–7, 106–111.

2. Пометун О. І., Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. Київ: 2006. 192 с.

3. Радченя Т. Ф. Поняття інтерактивного навчання у контексті вивчення іноземної мови. *Наукові новації та передові технології в парадигмі інноваційного розвитку суспільства у викликах сьогодення (до Всесвітнього дня науки в ім'я миру та розвитку «Фундаментальні науки на користь сталого розвитку» 10 листопада 2022 року)*: матеріали міжнародної конференції (Кривий Ріг, Кропивницький, 10 листопада 2022 р.). ЦП «Компринт», 2022. С. 82–85.

***Розінькова Ольга Олегівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ГРАМАТИЧНІ УМОВИ ПЕРЕКЛАДУ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Зведеність перекладу до граматичної правильності – це лише початок досконалості. Справжнє мистецтво перекладу розкривається у здатності точно та виразно відтворити не лише слова й граматичні особливості мовлення, але й смислові характеристики граматичних форм. Кожна мова має свої відмінності у будові речень, у використанні сполучників та відносних форм, які потребують уважності та глибокого розуміння з боку перекладача [1]. У цьому контексті дослідження граматичних аспектів перекладу виявляється надзвичайно важливим. Воно відкриває світ мовних нюансів, де кожен аспект речення та вибір граматичної форми впливає на глибину передачі змісту.

Розділення складних аспектів перекладу на граматичні та лексичні виявляється відносно умовним, оскільки в будь-якій мові граматика й лексика тісно взаємодіють. Спосіб, яким граматичні форми й конструкції перекладаються, часто залежить від лексичного наповнення. Одне й те саме граматичне явище може мати різні відтінки перекладу залежно від конкретного лексичного контексту. Проте є загальні правила, які визначають відповідності граматичних структур оригіналу та перекладу. Такий детальний аналіз є не лише доцільним, але й необхідним, щоб чітко розуміти можливості перекладача та його можливості відтворити граматичні особливості оригіналу в перекладі.

Під граматичними трансформаціями треба розуміти перетворення структури речення в процесі перекладу для відтворення найточнішої відповідності англійському реченню на матеріалі української мови із

збереженням єдності змісту і форми. Це вже буде нова єдність, яка відповідає нормам мови перекладу. Граматичні трансформації складаються з таких операцій: зміна структури речення; зміна порядку слів; заміна частин мови і членів речення; додавання слів; пропущення слів з граматичних причин.

Аналітична структура англійської мови створює можливість для різних функцій граматичних форм і синтаксичних конструкцій [2, с. 38]. Отже, при перекладі важливо ураховувати специфічні завдання кожної форми й конструкції, щоб точно відтворити їхню сутність. Значення кожної граматичної форми та синтаксичної конструкції може бути зумовленим синтаксичною функцією; логічною (смисловою) структурою речення; особливостями лексичного наповнення; контекстом речення.

Послівний переклад також є можливим, що зберігає структуру речення, хоча може передбачати вилучення артиклів та деякі лексичні зміни для забезпечення коректності граматики української мови. Наприклад: *The sun rises in the east and sets in the west. – Сонце сходить на сході і заходить на заході*; *Love is the most powerful emotion. – Любов – найсильніша емоція*; *The pen is mightier than the sword. – Перо сильніше за меч*.

Однак переклад нерідко передбачає граматичні трансформації – заміни, які можуть впливати на форми слів і структуру речень. Навіть у короткому прикладі *I saw a beautiful bird in the garden yesterday. – Вчора в саду я бачив красивого птаха* бачимо, що враховано різницю в роді, відмінкові закінчення й логічність зміни порядку слів. Англійська мова має навіть більшу схильність до стандартизації порядку слів у послідовності підмет–присудок–додаток, тож логічно починати речення з підмета, застосовуючи зміну порядку слів у реченні при перекладі: *Через перебування при владі формується бюрократичний стереотип. – Positions of power stereotypically imply bureaucracy*; *В Україні почався вихід з економічної кризи. – Ukraine has begun to recover from the economic crisis*; *У цій главі робиться спроба надати пояснення. – This chapter attempts to provide an explanation*.

Перекладач повинен бути уважним і до різниці в застосуванні прийменників. Наприклад: *Є величезний попит* ***на*** *такі бакалаврські програми. – There is a huge demand* ***for*** *such undergraduate degree programs*; *Він не мав поваги* ***до*** *людей, які були нетерпимими до інших. – He did not have respect* ***for*** *people who were steeped in intolerance*.

Граматично різною є також пунктуація, зокрема: *However**,** the problem is crear. – Однак проблема є очевидною*; *Задавали багато-багато запитань. – Many**,** many questions were asked*; *The term **‘**investment**’** has several meanings. – Термін **«**капіталовкладення**»** має декілька значень*.

Зміни в граматиці й структурі можуть впливати на оригінал та його переклад, і важливо уважно враховувати всі граматичні аспекти, щоб зберегти точність і зміст першотексту.

У висновку, увага до смислових нюансів граматичних структур – це не лише технічне завдання, але й збагачення мовлення виразними можливостями. Розуміння граматичних відтінків різних мов дозволяє перекладачам створювати

текст, що віддзеркалює не лише смислову глибину, але й красу мовної форми. Вивчення граматики в контексті перекладу сприяє якості перекладу, на що завжди варто звертати увагу в процесі редагування виконаної роботи. Перспективу ж дослідження вбачаємо в аналізі особливостей перекладу синтаксичних стилістичних прийомів і засобів на матеріалі англійської та української мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2004. 577 с.

2. Полюжин М., Максимчук Н., Омельченко Л. Теорія і практика перекладу. К.: УМК ВО, 1991. 96 с.

***Розінькова Ольга Олегівна**, студентка;*
наук. керівник – викладач Бірюкова Ірина Петрівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЕМОЦІЙНІ МЕТАФОРИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ

У цьому дослідженні звертається увага на смисловий когнітивний механізм, який допомагає нам зрозуміти і вивчати асоціативні явища в свідомості людини, а саме метафору. Метафора є універсальним засобом збагачення мови, формування фразеологічних одиниць, переосмислення значення слів на основі асоціацій і породження нових образів.

Актуальність цього дослідження полягає у включенні його до лінгвістичного напрямку, пов’язаного з аналізом мовної картини світу, яка властива людській свідомості. Науковці досліджували структурно-семантичні характеристики фразеологічних одиниць, зокрема ті, що мають метафорично переосмислений компонент, як у слов’янських, так і в германських мовах. Відповідною метою нашої роботи є вивчення метафоричних механізмів утворення фразеологічних одиниць та здійснення зіставного аналізу, щоб виявити спільні та відмінні риси цих фразеологічних одиниць в українській та німецькій мовах. Предмет дослідження – українські й німецькі фразеологічні одиниці, які позначають емоційні властивості людини та містять метафорично переосмислені компоненти.

Значення фразеологізмів глибоко переплетене з метафорою і віднесене до сфери аналогічного мислення та творчого сприйняття. Вони виникають не лише для уявлення об’єктів та явищ навколишнього світу, але й для їх інтерпретації, оцінки та вираження особистого ставлення до них. Ця особливість відмежовує фразеологізми від інших мовних одиниць. Філологи зауважують, що

інформація, яка міститься в значенні фразеологічної одиниці, представляє собою короткий текст, який розкривається завдяки когнітивним процесам, що відбуваються під час сприйняття та розуміння фразеологічних виразів.

Фразеологізми, які мають метафоричний зміст, вживаються в різних функціональних стилях із різною інтенсивністю. Їх часто можна бачити в художній літературі, де вони застосовуються для вираження соціальних та національних особливостей персонажів. У публіцистиці та есеїстиці фразеологізми зустрічаються рідше, й вони практично відсутні в науково-технічному стилі, де емоційне ставлення не виражається.

Фразеологічні вирази відрізняються цілісним, інтегрованим значенням, яке зазвичай є метафоричним і відображає конкретний образ. Цей образ, який можна назвати внутрішньою формою фразеологізму, змінюється протягом років вживання й може втрачати свою первинну яскравість. Це означає, що ступінь вмотивованості цих фразеологізмів може варіюватися від очевидного до непомітного в залежності від часу та контексту вживання. Так, образ зберігся загалом у фразеологізмах типу *товкти воду в ступі*, *leeres Stroh dreschen* (марнувати час), *кіт наплакав* (дуже мало), *рукою подати*, *ein Katzensprung von hier* (дуже близько); у інших він втратив умотивованість, наприклад: *дати гарбуза = einen Korb geben* (відмовити комусь), *врізати дуба* (померти); а в третіх, що переважно ґрунтуються на архаїзмах, він без додаткового культурно-історичного чи етимологічного аналізу вже не сприймається: *бити байдики*, дослівно відколювати дрібні скалки, тобто ледарювати, марнувати час тощо [с. 175–177].

Головним критерієм виділення новоутворених фразеологізмів у нашому дослідженні є їхня спроможність відобразити принципово нові явища, раніше невідомі мовному колективу, такі як соціально-політичні аспекти, об’єкти, реалії суспільства, досягнення науки, техніки, спорту, які людство відкрило чи створило в процесі вивчення світу та які не існували раніше, зокрема в XIX столітті. Серед прикладів можна навести фразеологізми, такі як *Betrieb machen* (зробити рух), *sich ein Monogramm in den Bauch beissen* (з’їсти себе з горя). З часом, коли деякі фразеологізми втрачають свою актуальність і перетворюються на архаїзми, мовний механізм намагається надати вже відомим поняттям нові, зручні для певнної епохи вирази, щоб збагатити їх додатковими конотаціями та виразити емоційні відтінки. Наприклад, для вираження ідеї ввести когось в оману на початку XIX століття існували такі фразеологічні вирази, як: *einen am Affenseil fahren* (провести за морду), *j-m Affen drehen* (зробити із себе ідіота), *einem den Geck stechen* (прикарбувати дурницею), *einem Esel bohren* (обманювати), *ein Fest mit j-m haben* (дурити когось), *einem etwas auf den Ärmel binden* (ввести в оману), *einem die Augen verkleistern* (засліпити когось) [4, с. 71].

Підстави для перетворення словосполучення на фразеологічне зрощення досить різноманітні; серед них велику роль відведено переосмисленню, втраті прямого значення компонентами фразеологічних одиниць, появі нового образу, емоційним й експресивним факторам. Це стійкі вирази, яким притаманна

семантична неподільність та вмотивованість цілісного значення; зміст фразеологізму певною мірою зумовлений значеннями слів-компонентів: *große Augen machen – anstieren – витріщатися*; *keinen Finger krümmen – faul sein – лінуватися* [1, с. 12].

Дослідження показало, що метафоричний процес – це складна структура, яка полягає в перенесенні найменування або значення та базується на здатності людської свідомості відшукувати аналогії між різними об'єктами реальності. Метафоричні значення фразеологізмів, які вказують на емоційні характеристики людини, складають частину мовної картини світу носіїв німецької мови. Деякі фразеологічні вирази з чітко визначеним метафоричним перенесенням вирізняються яскравою образністю. Також важливо відзначити, що переважають умотивовані фразеологічні одиниці з прозорою внутрішньою формою. Водночас фразеологізми із нечітким метафоричним перенесенням в основі їхнього значення зазвичай мають історичне пояснення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилова І. Фразеологізми німецької мови з національно-культурним компонентом. Харків: НТУ ХПІ, 2020. 94 с.

2. Кияк Т. Р, Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова): підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга. 2006. 591 с.

3. Сошко О. Г. Метафоричні моделі фразеологізмів на позначення емоційних характеристик на матеріалі української німецької та англійської мов. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/metaforichni-modeli-frazeologizmiv-na-poznachennya-emotsiynih-harakteristik-na-materiali-ukrayinskoyi-nimetskoyi-ta-angliyskoyi-mov/viewer (дата звернення: 02.11.2023).

4. Школяренко В. І. Динаміка розвитку фразеологічної системи німецької мови 19-20 століття: монографія. Суми: СДПУ, 2003. С. 71–72.

***Сало Анастасія Леонідівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Салюк Богдана Анатоліївна,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ НА УРОКАХ EFL

Використання автентичного матеріалу (пісні, публіцистичні статті, твори різних жанрів художньої літератури, фільми, телепередачі, ютуб відео, подкасти, пости в соціальних мережах тощо) у навчанні англійської мови є досить ефективним інструментом не лише для ілюстрації того чи іншого мовного феномена, розвитку відповідних мовленнєвих навичок та соціокультурної компетентності, а й для формування стійкого інтересу і, відповідно, мотивації учнів оволодівати мовою та вдосконалювати власний

рівень, а також, у перспективі, для самонавчання упродовж життя. Як зазначає методист блогів British Council's Teaching English Адам Сімпсон, універсальність музики (пісень), яка поєднує всі культури та мови, робить її одним із найкращих і найбільш мотивуючих ресурсів у класі, незалежно від віку чи досвіду учня [6].

Власне, навчальні пісні застосовуються вчителями вже у початковій школі, а от автентичні цілком дотичні до уроків у середній та старшій ланці, перевага яких полягає у їх доступності, оптимальності їх розміру для уроків, відповідність інтересам підлітків. Їх підбирають відповідно до навчальних цілей уроку, на текстах пісень створюють вправи.

Загалом, до питання про використання автентичних пісень на уроках іноземної мови у своїх роботах звертались науковці та вчителі-практики Н. Дяченко, О. Карпенко, З. Нікітенко, О. Осіянова, А. Сімпсон, О. Стом та інші.

Мета роботи – визначити можливості застосування автентичних пісень при навчанні фразових дієслів на уроках англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Фразові дієслова є специфічним семантичним явищем саме англійської мови, активно використовуються у всьому своєму розмаїтті переважно в розмовному стилі, хоча наявні й в засобах масової інформації, а як терміни - ще й в професійних сферах (економіка, бізнес, IT). Вони є надважливим для комунікації, водночас складними для оволодіння не-носіями мови, а тому на уроках англійської мови варто приділяти їм окрему увагу.

Це певна єдність дієслова і постпозитива (прийменника або прислівника), що разом несуть певне семантичне значення. За структурою розрізняють перехідні (transitive) та неперехідні (intransitive) фразові дієслова, де перші вимагають після себе додаток, тоді як другі – ні [3, с. 12]. Тексти англомовних пісень містять значну кількість фразових дієслів, а тому можуть стати матеріалом для розробки відповідних вправ.

Методисти порталу Cambridge English Language Assessment визначають наступні критерії при відборі пісень: не надто довга (1-3 куплети), не надто швидка, англійська для повсякденного вжитку (незначна кількіть нових або складних слів), чітка (легко почути всі слова), з повторюваним римуванням (для учнів 5-12 років), базується на інтересах учнів (13-17 років) [4].

Власне, пісні британського рок-гурту Coldplay відповідають цим критеріям. Візьмемо до прикладу текст відомої "A Sky Full Of Stars", що є досить простим для розуміння учнями, водночас містить такі фразові дієслова: *light up* (illuminate), *go on* (continue) [2; 5]. Невеликий обсяг пісні та зрозуміла тема дозволяють зосередити увагу на значенні фразових дієслів в контексті, потренувати їх застосування через вправи на поєднання слова і його значення, заповнення пропусків прийменників, підбір синонімів і/або антонімів тощо.

Також і пісні іншої всесвітньовідомої британської виконавиці Адель

містять значну кількість фразових дієслів, водночас їх основна тема кохання не вимагає багато часу для інтерпретації, адже є близькою підліткам. Наприклад, у пісні “Hello” ведеться діалог з колишнім коханим, а тому використовуються фразові дієслова саме на позначення почуттів: “*At least I can say that I’ve tried // To tell you I’m sorry for breaking your heart // But it don’t matter, it clearly doesn’t* ***tear you apart*** *// Anymore*” [1]. *To tear smb apart* означає робити когось нещасливим, сильно засмутити [5]. Загалом саме фразові дієслова на позначення ріних емоцій, почуттів, взаємовідносин між людьми часто використовуються у піснях саме через свою семантику, водночас відзеркалює високий рівень їх розповсюдження у щоденному вжитку носіями мови.

Отже, через свій незначний обсяг, водночас доступність і популярність серед учнів, пісні стають зручним та корисним джерелом поповнення лексики, зокрема, фразовими дієсловами, що активно використовуються носіями мови в повсякденному житті, а постійне прослуховування улюблених виконавців дозволить учням легко запам’ятати ці семантичні структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adele. Hello. URL: https://www.azlyrics.com/lyrics/adele/hello.html (дата звернення: 10.11.2023).

2. Coldplay. A Sky Full of Stars. URL: https://www.azlyrics.com/lyrics/coldplay/askyfullofstars.html (дата звернення: 10.11.2023).

3. Gairns R., Redman S. Idioms and Phrasal Verbs: Advanced. Oxford: Oxford University Press, 2011. 207 p.

4. Learn English through songs. URL: https://www.cambridgeenglish.org/learning-english/parents-and-children/your-childs-interests/learn-english-through-songs/ (дата звернення: 10.11.2023).

5. Phrasal Verbs Online Dictionary. URL: https://www.usingenglish.com/reference/phrasal-verbs/ (дата звернення: 10.11.2023).

6. Simpson Adam J. How to use songs in the English language classroom. URL: https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-use-songs-english-language-classroom (дата звернення: 10.11.2023).

***Скорова Єлизавета Олексіївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Потреба Надія Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В МОВІ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОЛОДІ

У світі, де англійська мова є міжнародним засобом комунікації, нелегко зберегти мову чистою від англіцизмів, які проникли практично в усі мови світу.

У французькій мові дванадцять відсотків слів є англіцизмами, і їхня кількість щодня збільшується. І це незважаючи на той факт, що французи подають найяскравіший приклад дбайливого ставлення до своєї мови не тільки в Європі, а й усьому світу. Вони першими стали вважати свою мову одним із головних національних надбань.

Стрімкий потік іноземних слів, особливо англійських, став таким всеосяжним, що словники й довідники не встигали їх фіксувати, а лінгвісти винайшли такий термін – franglais, («franglais» – від злиття двох слів французької мови fransais «французький» та anglais «англійський»). Сучасний діловий світ і молодь активно запозичують слова з англійської мови, але вимовляють їх по-французьки. Ця «новостворена» мова й отримала назву «франгле». Причиною виникнення слів мови «франгле» є або погане знання тієї чи іншої мови, або гумористичний задум. Якщо хтось намагається розмовляти французькою і заміщає нестачу слів англійськими або омонімами з неправильним значенням, виходить «франгле» [4].

Маса англіцизмів у французькій мові неоднорідна. Насамперед, вона складається з явищ різних лінгвістичних рівнів: запозичень лексичних, впливу англійських вимовних навичок на звучання французької мови. Лексичні запозичення виявляються або перенесенням у французьке мовлення англійських слів термінологічного значення, що слугує збагаченню мови, або супроводжуються витісненням відповідного французького слова [4].

За останні десятиліття в повсякденному побуті французів відбулася низка змін. В економіку, рекламу, спорт, культуру, розмовну мову молоді проникло багато англіцизмів, які дублюють французькі терміни. Наприклад:

News замість information,
Prime time замість heure de grande ecoute,
manager замість gerant – керівник.

Крім цього існують чисті англоамериканізми. Найпоширеніші запозичення зі статей та інтерв'ю журналів «Paris-Match», «Humanité», «Glory»:

а) за темою «Кіно, телебачення» (fiction - вигадка, festival off – закриття фестивалю, kidnapping - викрадення дітей, racket – вимагання, gangster гангстер, pop star – поп-зірка, superstar – суперзірка, Horror show – жахливе видовище) [5].

Ці англо-американізми проникли у французьку мову у зв’язку з впливом американської культури на культуру Франції та дуже вживані серед молоді.

b) за темою мода можна навести такі приклади (jeans, tee-short, top, top-model, sexy-top, mini-kilt, fashion)

Основні запозичення з цієї тематики проникли у французьку мову у зв'язку з тим, що французьких еквівалентів не існувало.

Те ж саме можна сказати і про запозичення за темою «Спорт», так як це спортивні напрямки, що вийшли з Англії або Америки. Такими є, наприклад (foot-boll, hand-boll, rugby, beach-boll, handicap – гандикап, catch – гра в м’яч, free-style, boxer, tennis, auto-motto, basket-boll) [2].

c) за темою зовнішність і характер (superwomen, lifting, bon look, top class, gentlemen farmer) [4].

d) за темою їжа (fast-food, snack-bar, hot-dog, toast, sandwich, hamburger).

Найбільшу кількість англоамериканізмів можна простежити в словниковому запасі молоді. Вони міцно закріпилися в розмовній мові молоді. Такими є (Coco-cola, Pepsi, just, cool – здорово, too much – занадто багато, speed – швидкий, jeans, punk, pancetta, pusher – торговець наркотиками, flash – кайф, bad-trip – галюцинації від наркотиків).

Такий вплив на молодіжний лексикон пов’язаний із впливом на молодь засобів масової інформації, кіно, телебачення, і окрім цього з віковими особливостями. Необхідно зазначити, що в розмовній мові старшого покоління не спостерігається такої кількості англо-американізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cellard J., Rey A. Dictionnaire du français non-conventionnel. Paris, 1980. Pp. 287–290.

2. Caradec F. N’ayons pas peur des mots. P.: Larousse, 1988.

3. Guiraud P. Dictionnaire des étymologies obscures. P.: Payot, 1982.

4. L’argot ou le langage familier. URL: http://www.vub.ac.be/khnb/itv/oktober/maa99/fr99-03.htm (дата звернення: 10.11.2023).

5.Tournier J. Les mots anglais du français. Dictionnaire thématique des emprunts du français à l'anglais. Collection 'Le français retrouvé'. Paris: Belin, 1998.

***Соколова Тетяна Євгенівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ПРОЄКТНОЇ МЕТОДИКИ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасні соціально-політичні, соціокультурні реалії, інтеграція України в європейську спільноту, поширення меж «діалогу культур» підвищує роль та мету вивчення іноземних мов на різних рівнях освіти.

У Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2010 р.), Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003 р.), Типовій освітній програмі закладів загальної середньої освіти ІІІ ступеня (профільна середня освіта) (2018 р.) чітко зазначено, що учень повинен демонструвати вміння висловитися у різних сферах, формах і жанрах, забезпечуючи компетентне використання мови у всіх видах мовленнєвої діяльності та у різних типах спілкування. Таким чином, йдеться про підготовку школярів до міжкультурного спілкування, до ведення «діалогу культур».

Саме це завдання постає перед закладами загальної середньої освіти, сприяє пошукам оптимальних шляхів залучення учнів до іншомовного спілкування в реальних життєвих ситуаціях, а навчання іноземної мови зумовлює розглядати як процес пошуку нових освітніх принципів та підходів до організації сучасної освіти.

Отже, формування та набуття монологічних умінь розглядається як важлива складова іншомовного навчання на всіх його етапах.

Основу наукових знань про монологічне мовлення та методику його навчання було досліджено в працях вітчизняних учених (М. Вайсбурд, Р. Мільруд, О. Міролюбова, О. Петращук, О. Вишневський, Г. Короненко, С. Литвиненко, Л. Сажко та ін.) та зарубіжних (J. Anderson, N. Bilbrough, L. Dawes, S. Thornbury та ін).

У науковій літературі досить широко та неоднозначно описується сутність поняття «монологічне мовлення». Монологічне мовлення характеризується певними комунікативними, психологічними і мовними особливостями, які вчитель має враховувати у процесі навчання цього виду мовленнєвої діяльності [6, с. 9].

Монологічний вислів – це особливе й складне вміння, яке необхідно спеціально формувати. У лінгвістичному плані зусилля людини, що навчає та людина, яка навчається повинні бути направлені на відпрацювання правильності структурно-граматичної, лексичної і стилістичної побудови, в екстралінгвістичному плані – на відповідність мовленнєвого вислову комунікативній меті, заданій ситуації, темі.

Монолог – це організований вид мовлення, що означає планування і програмування не тільки окремого вислову або пропозиції, але й усього повідомлення. Принципово важливе значення має положення С. Д. Кацнельсона про те, що кожен монолог в загальному плані – це якесь «словесне відтворення знань», а кожне «словесне відтворення знань вимагає кожен раз словесної імпровізації, форма і об'єм якої міняються в значних межах залежно від ситуативних умов і стратегії мовця» [6, с.11].

Одним із оптимальних варіантів швидкого та якісного оволодіння іноземним ММ, під час якого учні працюють з інформацією, синтезують, аналізують різні ідеї, формують та формулюють власні думки, є технологія проєктного навчання [5, с. 467].

Вивченням даної технології займаються науковці Копилова В. В., Устименко О. М., Полат Є. С., F. Stoller, D. Fried-Booth, N. Vidal, R. та ін., чиї висновки доводять, що використання проєктної технології в процесі навчання має безліч переваг: працюючи на проєктом, учні активно розвивають здібності та навички, перебуваючи в постійній комунікації з іншими учнями або вчителями; дана технологія дає можливість учням застосовувати набуті знання та навички у практичній діяльності, знаходити власне рішення та розв'язувати нагальні проблеми; проєктна технологія має на меті творчий підхід до навчального процесу, що сприяє залученню критичного мислення та уяви; важливим є те, що завдяки використанню проєктів можна підвищити мотивацію учнів та зробити навчання більш змістовним та цікавим.

Найбільшим плюсом використання проєктної технології в навчальному процесі є вдале поєднання теоретичного матеріалу та його практичного застосування для розв'язання певних проблем. Устименко О. М., ґрунтуючись на дослідженнях вітчизняних методистів, дала конкретне визначення проєктної технології, а саме: це «комплексний спосіб організації процесу проєктування, що передбачає використання сукупності проблемних, наукових, дослідницьких, пошукових, інтерактивних та рефлексійних методів» [7, с. 356].

Проєкти можуть виконуватись індивідуально, в парах або в групах в залежності від мети та бачення кінцевого продукту [8]. Вагомою перевагою залучення в навчальний процес проєктної діяльності є його інтегральність. Тобто, учні можуть використати з різних навчальних предметів та сфер життя набуті знання, уміння та навички [10, с. 50].

Наприклад, під час створення проєкту учні можуть розвивати одразу декілька компетентностей, за умови коректної побудови проєкту та його завдань і цілей.

Так, учням можна запропонувати розробку проєкту на тему «Подорож англомовними країнами» за певним алгоритмом: географічне положення, національна символіка, видатні історичні постаті, найвідоміші представники культури тощо. В процесі проєктної діяльності здобувачам освіти доведеться попрацювати з картами, географічним положенням країн, їх історією та культурою. Даний вид діяльності допоможе учням структурувати та закріпити

знання та оволодіти абсолютно новою корисною інформацією, розвинути межі пізнавальної компетентності.

До того ж, форма реалізації завдання може передбачати аудіювання (прослуховування історичної довідки), виконання тестів для перевірки прослуханого, читання тексту, який підготували з теми інші учасники проєкту, усну презентацію готового продукту (КММ) або написання твору. В даному випадку проєктна технологія забезпечує всебічний розвиток мовленнєвих компетентностей.

Для учнів старшої школи використання методу проєктів на уроках англійської мови безумовно впливає на успішність формування монологічних умінь, а відтак удосконалює процес формування компетентності у говорінні.

Метод проєктів має суттєві переваги над традіційними методами навчання, бо підвищує мотивацію учнів при вивченні англійської мови, демонструє наочну інтеграцію знань з різних предметів шкільної програми, надає можливість використання в реальному житті придбаних учнями знань.

Метод проєктів – це спосіб спільної роботи всіх учасників, взаємодія та постійне спілкування щодо різних етапів та форм роботи над проєктом, залучення реального життєвого контексту в навчальну програму, вдале поєднання теоретичного матеріалу та його практичного застосування для розв’язання певних проблем, вмотивованість та незалежність учасників співпраці, що надає всім можливість дивитися на проблему з різних сторін та аспектів, заохочує навчатися впродовж усього життя. Це один з найефективніших засобів формування мовленнєвих компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Устименко О.М. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. класич., пед. і лінгвіст. ун-тів. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

2. Державний стандарт 2020 для базової середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 12.11.2023).

3. Методичні рекомендації до навчання іншомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення студентів технічних університетів [Електронне видання]: / Уклад.: І. В. Ставицька, Н. М. Куценок. К.: НТУУ «КПІ», 2016. 67 с.

4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (10–11 класи).
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

5. Особливості навчання монологічного мовлення на заняттях з англійської мови у ВНЗ Костянтин КОСТЮЧЕНКО *(Кіровоград*, *Україна).* URL: https://core.ac.uk/download/83099656.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

6. Трубіцина О. М., Єременко Т. Є. Навчання монологічного мовлення англійською мовою. Навчальний посібник. Одеса. Університет Ушинського, 2023. 177 с.

7. Устименко О. М. Проєктні технології навчання іноземних мов і культур. *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах*: колективна монографія. К.: Ленвіт, 2015. С. 330–334.

8. Устименко О. М. Типологія проєктів у навчанні іноземних мов. Young Scientist. Педагогічні науки. 2016. 2 (29). С. 347–352.

9. Устименко О. М. Труднощі використання проєктної технології навчання іноземних мов. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару «Проєктна діяльність як інструмент дослідження, навчання та інновацій». Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. С.102–104

10. Устименко О. М. Порівняльний аналіз технологій традиційного та проєктного навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої освіти. Іноземні мови. 2020. № 2. С. 49–50.

***Столяревський Олег Володимирович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕРЕКЛАД ОФІЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТІВ З УРАХУВАННЯМ БРИТАНСЬКОГО Й АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі англійська мова є невід'ємною частиною життя. Більшість міжнародних відносин забезпечуються саме англійською мовою; світова кіноіндустрія, книжкові видавництва, засоби масової інформації, студії звукозапису, інтернет-простір – всі ці сфери щодня випускають безліч інформаційної продукції, значна частина якої створена англійською мовою та потребує перекладу для світового поширення. Англійська мова є офіційною у 58-х країнах; вона є третьою найпоширенішою мовою у світі [4]. Причому з посиленням глобалізації та впливу Сполучених Штатів Америки у XX–XXI сторіччях американський варіант англійської почав масово використовуватися у різноманітних сферах життя поряд із британським варіантом або навіть частіше.

Україна, як повноцінний член світової спільноти є країною, яка споживає та сама генерує різноманітний контент англійською мовою. Українці знають та користуються англійською мовою. Так, відповідно до всеукраїнського соціологічного дослідження на замовлення проєкту USAID «Трансформація комунікацій», яке проводилось Київським міжнародним інститутом соціології у період з грудня 2022 року по січень 2023 року, більше половини українців

(51 %) певною мірою володіють англійською мовою, а майже чверть (23 %) можуть читати, писати та спілкуватися англійською мовою на побутові й професійні теми [4].

У роботі розглядаються сучасні публікації у засобах масової інформації, що містять різноманітні види офіційної інформації, укладені британським та американським варіантами англійської мови. Дослідження спрямоване на порівняння двох варіантів англійської в різних аспектах та в таких комунікативних ситуаціях, як публікації у ЗМІ та підготовка офіційних документів.

Науковий інтерес до вивчення різних варіантів англійської мови виник ще в XVIII ст., тоді ж сформувалась така наука, як регіоналістика, і бурхливий її розвиток, зокрема в напрямку вивчення американської англійської, продовжився протягом наступних століть: «Регіоналістика як наука бере свій початок у Сполучених Штатах Америки в кінці XVIII ст., коли після оголошення незалежності країни виникає інтерес до національних форм англійської мови… З 60-х рр. XX ст. зростає кількість робіт, присвячених окремим питанням регіональної варіативності англійської мови США. Диференційний підхід до багатьох проблем характеризує останній етап розвитку регіональних досліджень у США» [2].

Порівнюючи сучасні британський та американський варіанти англійської мови на прикладі матеріалів електронних ЗМІ та документів, вбачається низка відмінностей у орфографії та граматиці. Почнемо з орфографії. Наприклад: *A proposal in a small German town to rename a public day care* ***center*** *that is currently named after Anne Frank has become the* ***center*** *of a fraught national debate in the country about antisemitism.* Це уривок із матеріалу під назвою “Germans Recoil at Push to Rename ‘Anne Frank’ Day Care”, розміщеного в американському виданні The New York Times. У матеріалі слово *центр* пишеться як *center*, на відміну від британського варіанту *centre*: *Israeli ex-PM claims Hamas command* ***centre*** *is in the south of Gaza not al-Shifa Hospital* – заголовок матеріалу у виданні Euronews.

Слово *ліцензія* також відрізняється у правописі в різних варіантах англійської. Британський варіант: *NALA Granted* ***Licence*** *for Cheaper and More Reliable International Payments in Rwanda,* – говориться в одному з заголовків сайту The Fintech Times. А ось ще один заголовок, але вже одного з матеріалів видання Investing.com, де аналізоване слово пишеться згідно з правилами американської англійської: *Commerzbank secures German crypto custody bank* ***license***.

Подвоєння букв чи його відсутність також є однією із різниць між британським та американським варіантами англійської. Причому в останньому варіанті слова спрощуються. Наприклад, зверніть увагу на написання слова *skillful / skilful*: *Learning* ***skillful*** *medium-range global weather forecasting,* – британський варіант написання слова в заголовоку матеріалу видання Science. Та, відповідно, американський варіант: *The OPC and* ***Skilful*** *Conversation join forces to launch a transformative safety performance improvement workshop,* –

говориться в заголовку матеріалу видання RailBusinessDaily.

Розглянемо приклади різниць у двох варіантах мови на граматичному рівні. Так, *Where **the Mississippi River** ends, the compounding threats of drought and climate change put pressure on communities that feel forgotten*, ідеться в підзаголовку матеріалу, розміщеному в американському виданні The New York Times. Звернімо увагу на написання назви річки. Британський варіант написання виглядає таким чином: *Last year, the Greater London Authority and the Port of London Authority jointly commissioned the consultancy Publica, in collaboration with BOP Consulting, to undertake a study to make the case for a bold, ambitious cultural vision for **the River Thames***. Бачимо, що слово *River* змінює своє розташування відносно іншого слова.

Ще однією відмінністю двох варіантів англійської мови на граматичному рівні є вживання прийменників: *Despite this, it's still better to call 999 first rather than just going straight **to hospital***, – британський варіант написання, взятий зі статті, розміщеній на офіційному сайті British Heart Foundation (Британського кардыологычного фонду серця. А ось американський варіант написання з уже згадуваного видання The New York Times: *What if You Could Go **to the Hospital** ... at Home?* – тут вже з'являється артикль *the*.

Приклад, який є актуальним для будь-якого документу, – це різниця в написанні дат. Наприклад, у документі під назвою "Report on the Examination of the Old Oak and Park Royal Development Corporation Local Plan", розміщеному на сайті міста Лондон, дата позначена таким чином: ***1st April 2022***. Американський варіант написання цієї дати передбачав би: *April 1, 2022*, тобто спочатку йде назва місяця, потім число. Наприклад: *Date of Statehood: **November 11, 1889***, – наводиться дата з історії Вашингтона на сайті History.

Науковці типово відзначають нюанси, наведені в прикладах, та низку інших відмінностей між британським і американським варіантами англійської мови: у фонетиці – це вимова голосних, у граматиці – це позначення дат, найменування географічних об'єктів, вживання артиклів тощо, у орфографії – різні варіанти написання суфіксів та закінчень слів з одним корінням [4].

Наведемо розбіжності в діловому листуванні, паралельно зазначаючи британський та американський варіанти: 1) *Dear Mr Smith**,**... / Dear Mr**.** Smith**:**...*; 2) *We apologi**s**e for any inconvenience this may have caused / We apologi**z**e for any inconvenience this may have caused*; 3) *I **have received** your email / I **received** your email*; 4) *Your payment **has been received** / We **have received** your payment*; 5) *The conference will take place on **1st June** in London / The conference will take place on **June 1st** in New York*; 6) *Please **do not hesitate** to contact us if you have any further questions / Please **feel free** to contact us if you have any further questions*; 7) *Dear Customer**,**... **Yours faithfully**,... / Dear Customer**:**... **Best regards**,...*

Отже, сучасні варіанти англійської мають низку відмінностей, які можна виявити як читаючи, так і слухаючи інформацію англійською. Знання різних варіантів англійської мови допомагає перекладачеві створювати англійською мовою точні та культурно адаптовані тексти, що відповідають потребам

конкретного завдання та аудиторії. Перспективними для дослідження вважаємо питання, такі як: аналіз і типологія перекладацьких помилок, способи забезпечення якісного перекладу й редагування, а також специфіка підготовки й роботи перекладачів з урахуванням варіантів англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбач Н. Л., Кальченко Т. М., Савченко О. О. Основні граматичні відмінності між американським та британським варіантами англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. № 55. С. 153–158.
2. Кріцберг Р. Я. Дивергенція та конвергенція регіональних варіантів англійської мови: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Кріцберг Роман Якович; Київський держ. лінгв. ун-т. К., 2001. 32 с.
3. Панасенко Є. О. Англійська мова як Lingua Franca та її роль у сучасних світових політико-економічних процесах. *Держава та регіони. Сер. Держ. упр*. 2019. № 3. С. 96–103. URL: https://bit.ly/3SGHQoV (дата звернення: 10.11.2023).
4. Розумна А. О. Відмінності британського та американського варіантів сучасної англійської мови. *Вісник психології і педагогіки*. *Електронний збірник наукових праць*. URL: https://bit.ly/3QIGCHo (дата звернення: 10.11.2023).
5. Яшник М. Рівень володіння англійською та іншими іноземними мовами в Україні: результати кількісного соціологічного дослідження проведеного у грудні 2022–січні 2023. *Пресреліз*. URL: https://bit.ly/47z9isS (дата звернення: 10.11.2023).

Танцюра Лєна Леонідівна*, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, ст. викл. Заїковська Оксана Михайлівна,
Навчально-науковий інститут іноземних мов
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницого

КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ І. КІРІАКА «СИНИ ЗЕМЛІ»

Сучасне літературознавство приділяє наразі значну увагу вивченню літератури країн, які порівняно недавно отримали незалежність, що зумовлено постмодерністським тяжінням до множинності, плюралістичності ідентичностей та фокусом на периферії. Багато національних літератур демонструють різні моделі національної ідентичності, адже національні письменники прагнуть презентувати власні ідеї того, що може вважатися автентичним, відокремити «імперські» ідентичності чи поєднати кілька ідентичностей і довести доцільність цього поєднання. Канадська література вважається саме такою, що презентує «гібридну ідентичність» чи *«double vision»,* в основі якої покладено засади мультикультуралізму, тобто

рівноправність культурних меншин. Тож, у Канаді нараховується тридцять дві етнічні меншини, українська з яких вважається другою найчисленнішою. Тому не дивно, що саме в Канаді значного успіху досягли саме українські письменники, твори яких спершу друкувалися українською, потім перекладалися англійською для ширшої англомовної читацької аудиторії, а згодом про самих українців-іммігрантів почали писати англомовні письменники.

До плеяди канадських письменників українського походження належить Ілля Кіріак, відомий саме завдяки низці романів про долю українських іммігрантів, які на початку ХХ століття прибули до Канади в пошуках кращої долі. Його твори наразі є маловідомими на українській літературній арені попри той факт, що спочатку друкувалися українською мовою. Англомовні твори цього письменника про українців в українському літературознавстві залишаються поза увагою дослідників. **Актуальність** цієї розвідки полягає в тому, що вперше розглядається англомовний роман канадського письменника українського походження Іллі Кіріака «Сини землі» з погляду композиційних особливостей.

Ілля Кіріяк народився у бідній селянській родині у 1888 році на Західній Україні, де й здобув початкову освіту. У 1906 році він емігрував до Канади, але потрапив у період безробіття. Саме тоді він заробляв на життя на залізницях, у кам'яних кар'єрах та на лісопилках, перетинаючи Канаду та північно-західні штати протягом перших шести років. У 1912 році в Альберті він був зарахований до школи для «іноземців» у Вегревілі, де отримав диплом вчителя державної школи. Відтоді Ілля Кіріак і почав свою літературну діяльність.

Ілля Кіріак написав роман-трилогію «Сини землі» спершу українською мовою, перебуваючи в Едмонтоні у 1939–1945 роках. Для україномовних канадців роман був презентований у формі сімейної хроніки головного персонажа – Григорія Воркуна і представляв собою розлогий художньо-документальний твір про перших українських поселенців у провінції Альберта від 1890-х рр. до початку Другої Світової війни [1].

Через кілька років після виходу твору українською мовою в Канаді, за сприяння Українсько-канадського фонду Т. Шевченка та Канадського фонду роман «Сини землі» побачив світ уже англійською мовою під назвою «Sons of the Soil». Цьому посприяв Михайло Лучкович – канадський письменник, перекладач, політик українського походження, котрий був першим членом парламенту Канади з українським корінням та спікером усієї української громади в Канади, котрий боровся з проявами соціально-політичної дискримінації українців. Дослідники зазначають, що М. Лучкович вивчив українську мову до такого рівня, що зміг перекладати твори українських іммігрантів на англійську, одним з яких і став роман Іллі Кіріака «Сини землі». Роман був надрукований анлійською мовою у коледжі *St. Andrew's* у Вінніпезі, Манітоба, у 1983 році. Відтоді, цей роман є одним із обов'язкових творів для прочитання у багатьох коледжах Канади у межах курсів «Канадської літератури».

У романі «Сини Землі» розповідається про українських іммігрантів, які наприкінці XIX початку XX століття залишають Україну й мандрують до Канади, де освоюють незаселений дикий канадський простір, утворюють невеликі поселення та облаштовують своє життя. Читач знайомиться з трьома поколіннями кількох українських сімей, а саме: Воркунів, Вакарів, Дубів, Соловіїв та Поштарів, які, покинувши рідний український край з різних причин, опинилися у канадських пущах – землях, які для інших видавалися непридатними [3].

Роман поділяється на 16 частин, кожна з яких має власну логіку та композиційну структуру, що має на меті акцентувати головну ідею твору – пошук ідентичності та пошук свого місця у світі. Слід зазначити, що ідентичність українських іммігрантів у романі зображується як «*double vision*», іншими словами: одночасне поєднання української та канадської культур. Саме ця модель сприяє адаптації та виживанню українських іммігрантів на теренах дикого канадського простору. Кожна частина роману є цілісною історією, але вони також взаємопов'язані та мають спільну сюжетну лінію [3].

Композиція роману «Сини Землі» також включає в себе багато символів та метафор, які допомагають розкрити глибинний зміст твору та передати емоційну напруженість ситуацій [2]. Наприклад, зображення землі як символу батьківщини та коренів Григорія, зображення сонця як символу світла та надії, а також зображення моря як символу свободи та незалежності [1].

У творі показано, з якими величезними труднощами зустрілися українські іммігранти – вони опинилися на межі виживання: у них не було грошей та необхідного знаряддя для обробки землі, часто їм бракувало навіть харчів. Персонажі неодноразово наголошували на тому, що саме земля та свобода стали головною мотивацією для руху вперед. Тож, чоловіки йшли в місто на заробітки, а жінки й діти залишалися у швидкоруч споруджених обістях на неосвоєних землях серед дикої природи, пильнуючи мізерне господарство. Чоловіки поверталися з міста й купували реманент та худобу. І це був їх шлях до заможності [3].

У романі на перший план виходять образи персонажів: Григорія Воркуна та його дружини Елени, Степана Соловій, Павла Дуба, Ганни Поштар, Тома Вакар та їх родини. Саме ці персонажі намагаються вирішити низку соціальних та моральних проблем, які постають у центрі уваги письменника. Першочерговою проблемою постає втрата зв'язку з землею, коли персонажі прагнуть уникати сільськогосподарської праці та шукають легші способи заробітку. Так, Дьордій Поштар займається перевезенням людей і різних товарів, а Калина Дуб розчищає від коріння удвічі менше землі, ніж Єлена Воркун [3]. Ці персонажі постають негативними у романі, адже втрата зв'язку з землею сакрально мислиться письменниками як деградація – втрата українських цінностей попри певну фінансову успішність, якої вдалося персонажам досягти у канадському суспільстві. Земля має у романі не майно-

правову, а абстрактну духовно-моральну цінність, як зв'язок з Україною.

Таким чином, композиційні особливості англомовного роману Іллі Кіріака «Сини Землі» відображають пошук нової українсько-канадської національної ідентичності, яку прагнули віднайти українські іммігранти на початку XX століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деренько В. Педагогічна діяльність Іллі Киріяка в Канаді. *Гірська школа Українських Карпат*: наук.-метод. журн. Івано-Франківськ, 2014. № 11. С. 200–203.

2. Лесик В. В. Композиція художнього твору. К.: Дніпро, 1972. 95 с.

3. Kiriak I. Sons of the Soil. Winnipeg : St. Andrew's College. 1983. 305 p.

***Терехов Євген Костянтинович**, магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Дроздова Діана Сергіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОДІЙ

Проживаючи в сучасних умовах війни студенти стикаються з різними проблемами: втрата близьких або зв'язку з ними, втрата житла, далекі переїзди, емоційна нестабільність, самотність, тривожність, не звичний спосіб дистанційного навчання, нові умови тощо. І це не може не впливати на їх психічний стан, адже війна внесла величезні корективи у життя кожного. Більшість студентів покинули свої домівки, велика кількість виїхали за кордон.

Умови війни мають значний вплив на психічний стан студентської молоді. Особливості психічних станів студентів в умовах війни можуть включати:

Стрес: Війна є травматичним досвідом, який може спричинити стресову реакцію у студентів. Вони можуть відчувати постійне напруження, страх, тривожність та нездатність зосередитися на навчанні.

Поширення тривоги та депресії: Війна може призвести до збільшення поширеності тривоги та депресії серед студентів. Вони можуть відчувати постійний страх за своє життя та життя своїх близьких, що може викликати депресивний настрій та втрату інтересу до навчання [2, с. 21–22].

Травми та посттравматичний стресовий розлад: Студенти можуть бути свідками жахливих подій або бути безпосередньо постраждалими внаслідок війни. Це може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу, який характеризується повторюваними спогадами, кошмарами та негативними емоціями.

Втрата близьких: Війна може спричинити втрату рідних, друзів або

знайомих студентам. Це може викликати глибоку скорботу, втрату інтересу до навчання та погіршення психічного стану.

Соціальна ізоляція: Війна може призвести до відчуття соціальної ізоляції у студентів. Вони можуть відчувати, що їхні проблеми та емоції не розуміють інші, що може призвести до зниження самооцінки та почуття відчуженості.

Вплив на навчання: Умови війни можуть негативно впливати на навчання студентів. Вони можуть мати складності зі зосередженням, пам’яттю та виконанням навчальних завдань через постійний стрес та тривогу [3, с. 416].

Що ж може допомогти студентам у таких випадках? Наші дослідження показали, що в цей час студентам необхідна психологічна підтримка як ніколи.

Це може включати проведення групових сесій, де студенти можуть обговорювати свій досвід та спілкуватися з однолітками, які також переживають важкі часи. Також можуть бути корисні індивідуальні консультації з психологом, які допоможуть студентам розібратися зі своїми емоціями та знайти способи впорядкування зі стресом.

Окрім психологічної підтримки, студентам можна надати доступ до інших ресурсів, які можуть допомогти їм зіткнутися з викликами війни. Це можуть бути інформаційні матеріали про стратегії самопідтримки, рекомендації щодо фізичного здоров'я та здорового способу життя, а також інструменти для розвитку резилієнтності та позитивного мислення.

Нарешті, важливо залучити до процесу підтримки студентів інших професіоналів, таких як викладачі, адміністрація та соціальні працівники. Вони можуть зрозуміти особливості студентів у військових умовах та надати необхідну допомогу [4, с. 20].

Одним з важливих аспектів підтримки студентів в умовах війни є забезпечення безпеки та захисту їхніх прав. Студентам потрібно мати можливість відчувати себе в безпеці, як фізичній, так і психологічній. Для цього необхідно сприяти створенню безпечних умов на території навчального закладу, забезпечувати право на освіту та забороняти будь-які форми насильства або дискримінації.

Крім того, важливо забезпечити доступність освіти для студентів в умовах війни. Це може включати забезпечення доступу до навчальних матеріалів та ресурсів, організацію дистанційного навчання або альтернативних форм навчання, а також підтримку студентів з особливими потребами [5, с. 220].

На основі розгляду наукових досліджень і аналізу особливостей психічних станів студентської молоді в умовах війни можна зробити наступні висновки:

Психічні стани студентської молоді в умовах війни є складними та різноманітними, залежать від багатьох факторів, включаючи ціннісні орієнтації, соціальний контекст, індивідуальні особливості та психосоціальний вплив.

Військовий конфлікт може викликати тривогу, напругу та стрес серед студентів. Вони можуть відчувати загрозу особистій безпеці, що супроводжується тривожними думками та боязкістю.

Важливим аспектом є переосмислення цінностей студентами в умовах війни. Вони можуть переглядати свої цінності, надаючи пріоритет миру, безпеці та гуманізму [1, с.11-22].

Студенти можуть виявляти активну роль у громадських та гуманітарних ініціативах у відповідь на військову обстановку, що сприяє формуванню почуття цінності та соціальної солідарності.

Індивідуальні відмінності грають важливу роль у визначенні психічних станів студентів. Деякі можуть бути більш стійкими до стресу, тоді як інші можуть потребувати додаткової психологічної підтримки.

Вплив засобів масової інформації та соціальних мереж на психічний стан студентів також варто враховувати, оскільки вони можуть посилювати вплив військових подій [2, с. 21–22].

Важливо надавати психологічну підтримку та реабілітацію для студентів, які можуть відчувати втому, стрес, травми або інші психічні проблеми в умовах війни [3, с. 416].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. Природа цінностей виховання. Педагогічна думка. 2006. № 2. С. 11–22

2. Виштеюнас Г. В. Формування особистості сучасного підлітка. Практична психологія та соціальна робота. 2009. №4. С. 21–22.

3. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З.В. Огороднійчук. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.

4. Вілюжаніна Т. А. Динаміка ціннісно-смислової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів: автореф. дис. канд. психол. наук. Київ, 2016. 20 с.

5. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смислова регуляція у професіоналізації психолога: монографія. Луцьк: Вежа, 2013. 220 с.

***Терещенко Вікторія Василівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПРОБЛЕМА МАНІПУЛЯЦІЇ В МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

В останні роки в області психології спілкування та психології особистості відзначається інтенсивний розвиток, а їх взаємодія породила новий аспект досліджень – психологічну міжособистісну взаємодію у вигляді маніпуляції.

Виокремимо три ключові аспекти у підходах до вивчення манімуляції як соціально-психологічного феномену.

Маніпуляція, в першу чергу, може бути розглянута як соціально-психологічний феномен. Це викликає ряд питань: як визначити маніпуляцію, за

яких умов вона стає найбільш ефективною, які цілі вона призначена досягти, які ефекти вона має, і чи існує захист від неї.

Другий аспект полягає в розгляді маніпуляції як симбіозу, в якому взаємодіють ключові проблеми психології впливу, такі як перетворення інформації, силова боротьба, проблеми «істина-брехня» та «таємне-явне», зміна балансу інтересів тощо.

Третій аспект переносить нас у сферу психології особистості, оскільки дослідження механізмів захисту від маніпуляції передбачає пильну увагу до внутрішньо-психологічної динаміки, пов'язаної з процесами прийняття рішень, внутрішньо-особистісною комунікацією, інтеграцією і дисоціацією.

Поняття «маніпуляція» визначає це явище як вид психологічного впливу, спрямованого на неявне спонукання інших до виконання конкретних дій.

У більш широкому контексті психологічна маніпуляція стає формою соціальної взаємодії, заснованою на деструктивних аспектах комунікаційної діяльності, таких як брехня, психологічне насилля, газлайтинг та інші.

Дослідження маніпуляції в контексті міжособистісної взаємодії розкриває різноманіття аспектів. Починаючи від теоретичних аспектів і закінчуючи практичними висновками, воно ставить перед собою завдання розвивати нові підходи до розуміння та регулювання психологічних аспектів взаємодії між людьми [2].

Дослідження може сприяти не лише поглибленню розуміння міжособистісної взаємодії, але й розробці ефективних стратегій протидії та захисту. Вивчення механізмів захисту від маніпуляцій може привести до удосконалення внутрішньо-психологічних процесів, пов’язаних з сприйняттям та обробкою інформації.

Розгляд взаємодії між зовнішніми і внутрішніми факторами, пов'язаними з маніпуляцією, може розкрити нові аспекти психологічної активності, що відбивається на загальних засадах психології впливу.

Удосконалення методик виявлення маніпуляцій в міжособистісних взаємодіях може призвести до створення ефективних інструментів для підвищення рівня психологічної безпеки і підтримки здорових взаємин [4].

Вивчення психологічного захисту від маніпуляцій приводить нас у сферу психології особистості, де важливою стає увага до внутрішньо-психологічної динаміки та внутрішніх механізмів, які можуть забезпечити стійкість і відповідальність у взаємодії з оточуючим світом [3].

Один із ключових аспектів психологічного захисту від маніпуляцій полягає в усвідомленні особистим суб'єктом своїх внутрішніх переконань та цінностей. Свідоме формування особистісних принципів дозволяє піднятися над спробами маніпуляції, основаними на зловживанні чи перекрученні цінностей.

Важливим елементом є також розвиток критичного мислення та навичок аналізу інформації. Особа, яка володіє цими навичками, здатна більш ефективно розпізнавати маніпулятивні прийоми та вчасно реагувати на них.

Залучення емоційного інтелекту також виявляється корисним механізмом

захисту. Здатність розуміти та керувати своїми власними емоціями дозволяє зберегти психологічну стабільність у ситуаціях, що можуть бути спричинені маніпулятивним впливом.

Психологічний захист від маніпуляцій базується на розвитку свідомості, критичного мислення, емоційної стійкості та навичок ефективної комунікації. Ці аспекти не лише забезпечують індивідуальний захист, але й сприяють збереженню психологічного здоров'я та підтримці якісних взаємин в соціальному оточенні.

Додатковим елементом психологічного захисту від маніпуляцій є усвідомлення особистим суб'єктом своїх меж та потреб. Спроможність визначати особисті границі і відстоювати їх є важливим компонентом захисту від нав'язливих впливів.

Важливою є також здатність до саморефлексії та аналізу власних мотивацій і поведінки. Освідомленість власних дій може слугувати як інструмент для розпізнавання можливих спроб маніпуляції зі сторони інших осіб.

Засобами психологічного захисту можуть бути особисті стратегії реагування на стресові ситуації та використання позитивних механізмів саморегуляції. Це допомагає зберігати емоційний баланс та зменшувати вразливість до впливу маніпуляцій [1].

Необхідно враховувати роль соціальної підтримки в психологічному захисті. Здатність ділитися своїми досвідами та отримувати поради від довірених осіб може стати ефективним засобом вирішення конфліктних ситуацій та запобігання маніпуляціям.

Дослідження маніпуляції має великі практичні перспективи у формуванні ефективних інструментів протидії прихованому вливу в міжособистісних стосунках, виходу взаємовідносин на конструктивний рівень партнерського спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баклюков О. О. Міжособистісні маніпуляції як засіб впливу на людей. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника*. Вип. 10. Ч. 2. Івано-Франківськ: Плай, 2005. С. 7–102.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісноорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280с.

3. Волинець П. П. Критерії прихованого психологічного впливу. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ: «Логос», 2010. Т.7. Екологічна психологія . Вип.22.

4. Подшивайлова Г. М. Мовні засоби маніпулятивного впливу в політичному дискурсі (на матеріалі друкованих російськомовних ЗМІ України) : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.02 Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Ін-т філології. 2009.

***Тимків Софія Орестівна**, магістранта;*
*наук. керівник і співавтор – д-р пед. наук, проф.**Тимків Надія Михайлівна**,*
завідувач кафедри англійської мови,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

SEMANTIC CONSTITUENTS OF A SCIENTIFIC AND TECHNICAL TERM

The issue of the meaning of a term, its internal form and motivation cause a great deal of debate among academics. It is significant for characterising the semantics of a term to define the concepts constituting the semantic structure of a scientific and technical term, among which the most important are lexical meaning, internal form and motivation. Studies aimed at the state and prospects of improving terminological systems, in one way or another, call the problem of meaning, internal form and motivation of a term one of the problems of terminology theory. This problem has been in the focus of scientific interests of many scholars, including V. Bialyk, A. P. Cowie, M. Holianych, T. Kyyak, A. Levytskyi, M. Masiarz, M. Piasecki, O. Prykhodko, O. Selivanova, E. Skorokhodko, F. de Saussure, S. Szpakowicz, N. Tsisar, and others.

The main objective of the study is to theoretically substantiate the basic concepts of the semantics of a scientific and technical term, namely "meaning", "internal form" and "motivation"; as well as a critical review of approaches to the interpretation of these concepts.

As is well known, the meaning of a term is revealed in its definition and is the object of study of lexical semantics. Lexical semantics has two main tasks. The first task is to find out the meaning of all words in a given language. It is performed in detail by using explanatory dictionaries. The second task is to establish semantic relations between words, or, in other words, to describe the system of lexical meanings [5, p. 126].

Understanding a term as a linguistic sign is impossible without understanding not only its main functions and place in the system of semiotic theories, but, first of all, without understanding its semantic essence and semantic structure. In this case, the meaning is closely related to the content expressed by the sign. The semantic structure of a sign includes the sign itself (designation), the concept of the object it denotes (meaning, signified), and the referent, i.e. the object itself. V. Bialyk takes the view that the relationship between the concept conveyed by a given verbal sign and the object denoted underlies the semantic characteristic of the name of objects, where the name, respectively, names this concept [1, p. 41].

Meaning is one of the linguistic objects, when considering which it is impossible not to rely on a clearly defined philosophical theory and not to take into account at the same time the specifics of the linguistic approach and such different branches of human knowledge as logic, psychology, sociology, etc. At present, the

number of views on the problem of meaning is not decreasing, but increasing, despite the fact that “the theory of meaning has not yet left the initial stage of its development. Different concepts of meaning have been put forward, which are partly in a complementary relationship with each other, explaining different aspects of meaning, and partly in a mutually exclusive relationship, when one concept denies the other” [2]. That is why it is quite difficult to calculate how many representatives of different linguistic fields have devoted fundamental research to solving this problem.

O. Selivanova identifies various aspects of the interpretation of meaning can be reduced to at least seven types, namely: ontological (projection of meaning onto objects of the real world), epistemological (connection of meaning with the sphere of ideas, thoughts, concepts as the results of internalisation of the world by speakers of a particular language), logical (identification of meaning and concept on condition of establishing truth by means of logical calculations), semiotic (connection of meaning with the acoustic image of a linguistic sign according to the concept of F. de Saussure), psychological (meaning as a complex mental phenomenon characterised by individual content and collective experience), informational (identification of meaning with the informational function of linguistic units), encyclopaedic (distinction or identification of meaning with encyclopaedic knowledge) [7, p. 169].

However, we cannot say that out of all the many formulations, only one definition of the term "meaning" can claim to be reliable. In addition, such a multiplicity of views indicates the extreme complexity and multifaceted nature of the phenomenon under study.

In our study, we take as a basis the concept of meaning provided by A. P. Cowie, since we believe that this definition most fully and accurately characterises this complex phenomenon. The author considers the linguistic meaning as a known reflection of an object, phenomenon or relation in the mind (or a similar mental formation constructed from reflections of individual elements of reality), which is part of the structure of the word as its so-called inner side, in relation to which the sound of the word acts as a material shell necessary not only for expressing the meaning and for communicating it to other people, but also for its very emergence, formation, existence and development [2].

From the above-mentioned definition, it becomes clear that the meaning of each lexical unit directly correlates with the corresponding unit of reality, it does not exist in the reflected objects, but reflects those essential common features and properties that are objectively inherent in the objects.

Most scholars argue that terms, like words of common vocabulary, are subject to the same lexicosemantic processes, only with the specifics of implementation [5, p. 13]. But the very essence of these processes depends entirely on the interpretation of the word's meaning, since it is in the semantics of the term that its meaning is fixed.

In the works of the Ukrainian scholar O. Potebnia, there are about 50 names for the internal form of a word, namely: the closest etymological meaning; the word's own meaning; the word's own content; representation; sign; sign of a sign; symbol of a known content; the only objective content of a word; sign of meaning; internal sign of meaning, etc. M. Holianych has shown that each of the terms is characterised by a different feature, and thus allows us to understand the concept of "internal form of a word" in a multifaceted way, as an etymological meaning encoded in a word, which can be revealed without a deep etymological analysis; the inner essence that makes a word unique; the content structure; a means of representing certain relations; a carrier of the relevant content [4, p. 28].

The internal form denotes the closest meaning of a word and acts as a set of several meanings, while the idea expresses a single feature. The internal form is always preserved in the word, while the idea may disappear. O. Selivanova argues that due to the unspecified definition of the internal form of a word, as well as conflicting views on its representation, linguists do not actively use this term [7, p. 71]. It is worth noting that the renewed interest of scholars in the problem of the internal form is now associated with the need for a semantic representation of the word that would explain all relevant paradigmatic relations. In addition, linguistics has turned to cognitive and interpretive models, which has also increased the interest of scholars in the internal form of a word. Sometimes the interpretation of the internal form is characterised by some inaccuracies: it gives grounds to identify the independent concepts of "internal form" and "motivation"; the internal form can not always be realised in the semantic structure of the meaning as a motivational feature [8, p. 236].

Under T. Kyyak's analysis the internal form of the word acts as a symbol, symptom, image of meaning and, as a result, focuses on the intensional concept [5, p. 58]. At the same time, the researcher separates the internal form of the word from the motivation, which is interpreted by the linguist as a connection between the plan of the lexical unit's content (i.e. meaning) and the plan of expression (the internal form of the word itself) [5, p. 59].

The process of forming the relationship between a derived word and a word-former within the sign language system is a combination of semantic and formal relations in the interpretation of the motivation of traditional word formation. In addition, internal nominal motivation is mandatory in the process of lexeme formation. It is the establishment of formal and semantic dependence between the motivator (derivational base) and the newly formed nominal (derivational base) that is a mandatory linguistic and psychological operation, which is realised through the interrelationships of various structural components of knowledge about the concept in the popular consciousness [3, p. 86; 6, p. 428].

To sum up, the basic constituents of a scientific and technical term are: meaning, as a known reflection of an object, phenomenon or relation in the mind, which is a part of the word structure as its so-called inner side, in relation to which a

sound of a word acts as a material shell; internal form, which is considered as a symbol, symptom, image of meaning and, as a result, focuses on the intensifier of the concept; motivation, which is characterised by the existence of a connection between the plan of content of a lexical unit and the plan of expression. The internal form of the word and the motivation are important factors, the ignoring of which makes it impossible to adequately cover the basic semantic characteristics of a terminological unit. These factors may be significant in the process of systematisation, unification and standardisation of scientific and technical terminology, in enriching the lexical system of the language, which may be the subject of further scientific research.

REFERENCES

1. Bialyk V. D. Epistemology of the lexical quantifier: a monograph; Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi: Zoloti litavry, 2012. 419 p.

2. Cowie A. P. (1992). Multiword Lexical Units and Communicative Language Teaching. In: *Arnaud, P.J.L., Béjoint, H. (eds) Vocabulary and Applied Linguistics*. Palgrave Macmillan, London. Retrieved November 1, 2023, from: https://doi.org/10.1007/978-1-349-12396-4_1 (дата звернення: 11.10.2023).

3. Daudaravicius V. Automatic Identification of Lexical Units. *Informatica*, 2010, 34 (1), 85–91 Retrieved November 2, 2023, from: https://www.researchgate. net/ publication/ 220166062_Automatic_ Identification_ of_Lexical_Units (дата звернення: 11.10.2023).

4. Holianych M. I. Internal form of the word in a literary text: PhD in Philology: 10.02.01; Vasyl Stefanyk Precarpathian University. Ivano-Frankivsk, 1998. 455 p.

5. Kyyak T. R. Motivation of lexical units: (Quantitative and qualitative characteristics). Lviv: Higher School, 1988. 160 p.

6. Maziarz M., Szpakowicz S., Piasecki M. A Procedural Definition of Multi-word Lexical Units. *Proceedings of Recent Advances in Natural Language Processing*, Hissar, Bulgaria, Sep 7–9 2015, pages 427-435. Retrieved November 2, 2023, from: https://aclanthology.org/R15-1056.pdf (дата звернення: 11.10.2023).

7. Selivanova O. O. Modern linguistics. Terminological encyclopedia. Poltava: Dovkillia. 2006. 716 p.

8. Tsisar N. Motivation of secondary medical names. In: *Ukrainian terminology and modernity: Collection of scientific works. Issue IV / Edited by L. O. Symonenko*. Kyiv: KNEU, 2005. Pp. 236–240.

***Тимошенко Наталія Миколаївна**, магістрантка,*
***Шопша Микола Миколайович**, канд. наук держ. управл.,доц.,*
***Шопша Олена Леонідівна**, канд. психол. наук, доц.,*
МАУП (Міжрегіональна Академія управління персоналом),
м. Київ

ПСИХОКОРЕКЦІЯ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ОСІБ ІЗ НАСЛІДКАМИ ВОЄННОЇ ТРАВМИ

Війна спричиняє значний негативний та екстремальний вплив на всі категорії населення, позначаючись на фізичному та психологічному здоров'ї як військових, так і цивільного населення, яке не бере участі в бойових діях, що супроводжується виникненням негативних психічних станів (Блінов О. А., 2013; Хлопецький В., 2019; Anjum, G., et al., 2023). Питання забезпечення оптимального реагування особистості на стресори воєнного стану є актуальною проблемою психологічного захисту населення від негативного впливу психоемоційного навантаження в умовах обмеженої ресурсності під час війни (Грузинська І. М., 2022; Раєвська Я. М., 2020). Війна викликає нестабільність ментального стану, наслідком чого є нездатність протидіяти стресовим впливам, розвиток ригідності, поява когнітивних ускладнень, наростання емоційного напруження, виникнення негативних психічних станів тривоги та страху (Грузинська І. М., 2022). Війна змінює соціальні норми та ціннісні орієнтації, що порушує процес соціалізації особистості (Курило В. С., 2018; Мацевко Т. М., 2020). Одним із значних психологічних наслідків війни є проблема негативних психічних станів і порушень психічного здоров'я серед різних категорій населення (Porter, M., 2005; Kokun, O., 2023; Overchuk, V., et al., 2023).

В осіб, які пережили військову психотравму, виявляються такі негативні психічні стани, як тривога, страх, депресія, безпорадність, агресія, апатія. Вони супроводжується психофізіологічними порушеннями, психосоматичними симптомами, порушеннями сну та харчової поведінки, розладами комунікації, втратою мотивації до творчої самореалізації особистості, песимістичними настроями, ментальним виснаженням. Такі стани, розвиток яких підтверджений нашими психодіагностичними дослідженнями, потребують своєчасних, алекватних та ефективних психокорекційних втручань подолання і психопрофілактичних заходів щодо їх попередження.

Для участі в психокорекційній програмі було відібрано 35 респондентів, у яких результати психодіагностичного дослідження показали наявність високого рівня показників розвитку негативних психічних станів, таких як занепокоєння, страх тривога, роздатованість, апатія, загальмованість когнітивної діяльності, а також 26 респодентів із межовими показниками, що вказували на наявність підвищеного ризику розвитку негативних психічних станів. Теоретичною

основою розробленої психокорекційної методики були позитивна психотерапія Н. Пезешкіана та рекомендаційні розробки Інституту психології імені Г. Костюка (Кокун О. М., 2014; Kokun, O., 2023). Вона проводилася протягом двох тижнів і вміщувала такі складові як: психотерапевтично спрямована бесіда; дихальні релаксаційні вправи; психотерапевтичне використання розповідей, життєвих історій, казок, притч; пісочна терапія. Психокорекційне використання розповідей історій, казок і притч базувалося на ідеях позитивної психотерапії Н. Пезешкіана та сприяло появі асоціацій, спрямованих на стимулювання позитивного погляду на себе та здатності до самодопомоги. В процесі розповідей відбувалося ототожнення слухачів із героями оповідань, що сприяло вивільненню думок та появі відповідних емоційних реакцій, дозволяючи подолати негативні психічні стани та побудувати конструктивні поведінкові моделі. Для збільшення ефективності цього етапу психокорекції він поєднувався з проведенням пісочної терапії. В процесі психокорекції, усвідомлення наявності зовнішнього конфлікту психотравмуючої ситуації та внутрішнього конфлікту, що зумовлює виникнення негативних психічних станів, дозволяло використати негативний психотравмуючий досвід як основу для особистісного зростання, формування підгрунтя для розвитку конструктивної поведінки з націленістю в побудову позитивного майбутнього.

Психокорекційний тренінг сприяв статистично значимій та достовірній ($p<0,05$) позитивній динаміці самопочуття, активності та настрою респонденті, що вказує на позитивний вплив пихокорекційного тренінгу щодо відновлення адаптаційних ресурсів організму, подолання негативних психічних станів перевтоми та виснаження, підвищення стресостійкості ообистості. Проходження психокорекційного тренінгу позитивно вплинуло на психічні стани респондентів, сприявши статистично достовірному та значимому ($p<0,05$) зниженню показників тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності від високого до середньо допустимого рівня.

Таким чином, оцінка ефективності психокорекційного втручання показала, що воно статистично достовірно сприяло значимому відновленню адаптаційних механізмів і здатності до ефективної саморегуляції емоцій та поведінки в стресових ситуаціях. Враховуючи, що вплив психотравмуючої екстремальної та кризової ситуації війни продовжує негативно впливати на психічні стани населення України, варто рекомендувати надання найбільш вразливим та малозахищеним групам населення постійного психокорекційного супроводу та психологічної підтримки, а також забезпечення психопрофілактичних заходів для всіх верств населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блінов О. А. Психічні стани військовослужбовців у процесі служби. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 4(35). С. 196–203.

2. Бобро О. В. Визначення превентивних дій у стресових ситуаціях. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посіб. для професійної підготовки військовослужбовців ЗС України звільнених у запас / Бобро О. В., Бобро Е. В., Тронько С. П. *Проєкт "Норвегія-Україна"*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип.10. С. 227–233.

3. Грузинська І. М. Проблема емоційного реагування на стресові ситуації в умовах воєнного стану. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*: зб. наук. праць. К.: Національний авіаційний університет, 2022. Вип. 2(21). С. 97–107

4. Курило В. С. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України: монографія / В. С. Курило, С. В. Савченко, О. Л. Караман. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. 240 с.

5. Мацевко Т. М. Психічні стани військовослужбовців після повернення із зони ведення бойових дій / Мацевко Т. М., Березницька У. О., Солошенко Н. В. *Вісник Національного університету оборони України*, 2020. № 2(55). С. 59–67.

6. Раєвська Я. М. Особливості та напрями соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*, 2020. С. 184–196.

7. Хлопецький В., Курилюк С. Сучасні уявлення про негативні психічні стани та передумови їх виникнення в навчальній діяльності студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2019. №33. С. 26–33.

8. Anjum, G., Aziz, M., & Hamid, H. K. (2023). Life and mental health in limbo of the Ukraine war: How can helpers assist civilians, asylum seekers and refugees affected by the war? *Frontiers in Psychology*, *14*, 11–29.

9. Overchuk, V., Liashch, O., Ihnatovych, O., Sarancha, I., Boiarskyi, N., & Boiarska, Z. (2023). Psychological resources of the individual style of overcoming stress in the conditions of military aggression. *Amazonia Investiga*, *12*(62), 221–229.

10. Porter, M., & Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, *294*(5), 602–612.

***Ткаченко Ольга Германівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Дроздова Діана Сергіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ДІТЕЙ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Дослідження було проведено в 2022-2023 навчальному році, в Дніпровській гімназії № 68 Дніпровської міської ради. У дослідженні прийняло участь 88 учнів, віком 12-14 років, учні 8-х та 9-го класів (дівчат 49 осіб, хлопців 39 осіб).

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечені методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, відповідністю використаних методів меті та завданням дослідження; поєднанням кількісних та якісних методів аналізу отриманих емпіричних даних; використанням методів математичної статистики.

Методика *«Шкала соціально-ситуаційної тривожності» О. Кондаша* [1] складається з 30 тверджень, які описують ситуації трьох типів: ситуації, пов'язані зі школою, спілкуванням із учителями; ситуації, що актуалізують уявлення про себе; ситуації спілкування. Відповідно види тривожності, що виявляють за допомогою цієї методики, позначені як шкільна, самооціночна, міжособистісна.

Шкільна тривожність оцінює, наскільки хлопці відчувають тривогу у шкільних ситуаціях. *Самооціночна* тривожність вказує на тривогу, пов'язану з оцінкою себе та своєї компетентності. *Міжособистісна* тривожність стосується тривоги у взаєминах з іншими людьми.

Дуже низький рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка відсутня, що вказує на відсутність тривожності в шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка відсутня, що також вказує на відсутність тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **4**, що свідчить про низьку тривожність у взаєминах з іншими людьми.

***Норма**:*

Шкільна: Оцінка **17**, що вказує на середній рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **18**, що також вказує на середній рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **9**, що свідчить про середній рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми.

Підвищений рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка **21**, що вказує на підвищений рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна:* Оцінка **26**, що вказує на підвищений рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **26**, що свідчить про підвищений рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми.

Високий рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка **26**, що вказує на високий рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **30**, що вказує на високий рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **25**, що свідчить про високий рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми.

Загальний бал може бути обчислений як сума балів з усіх трьох типів ситуацій (шкільна, самооціночна, міжособистісна) для кожного рівня тривожності.

Далі аналізуємо результати дівчат:

Дуже низький рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка **відсутня**, що вказує на відсутність тривожності в шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **відсутня**, що також вказує на відсутність тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **відсутня**, що свідчить про відсутність тривожності у взаєминах з іншими людьми. *Загальна*: Оцінка **відсутня,** що також вказує на відсутність загальної тривожності.

Норма:

Шкільна: Оцінка **19,** що вказує на середній рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **22**, що вказує на середній рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна:* Оцінка **19**, що свідчить про середній рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми. *Загальна*: Оцінка **10**, що вказує на середній загальний рівень тривожності.

Підвищений рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка **23**, що вказує на підвищений рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **23**, що вказує на підвищений рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна*: Оцінка **25**, що свідчить про підвищений рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми. *Загальна*: Оцінка **15**, що вказує на підвищений загальний рівень тривожності.

Високий рівень тривожності:

Шкільна: Оцінка **31**, що вказує на високий рівень тривожності у шкільних ситуаціях. *Самооціночна*: Оцінка **31**, що вказує на високий рівень тривожності щодо самооцінки. *Міжособистісна:* Оцінка **26**, що свідчить про високий рівень тривожності у взаєминах з іншими людьми. *Загальна*: Оцінка **24**, що вказує на високий загальний рівень тривожності.

Видно, що рівень тривожності збільшується з низького до високого відповідно до трьох типів ситуацій (шкільна, самооціночна, міжособистісна), а також для загального рівня тривожності. Це може вказувати на збільшення тривожності в різних аспектах життя дівчат при переході від низького до високого рівня тривожності.

Отже, серед хлопців спостерігається високий рівень тривожності, особливо на міжособистісному рівні. У дівчат спостерігається підвищений рівень тривожності на шкільному та самооціночному рівнях.

Також, за допомогою методики *«Вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлора, адаптованої В. Г. Норакідзе* [2], було виявлено особливості тривожності серед підлітків. Хлопці мають підвищений рівень тривожності, а дівчата мають високий рівень тривожності на міжособистісному рівні.

Велика частина учнів (81,81 %) має високий рівень тривожності або дуже високий (4,54 %), середній рівень тривожності має 2,27 %, значна кількість учнів (11,13 %) має рівень тривожності вище середнього, рівень нижче середнього – 1,13 %.

На основі вищевказаних відсотків робимо висновки:

висока тривожність: понад 85 % учнів мають високий або дуже високий рівень тривожності. Це може вказувати на важливі проблеми з психічним станом серед підлітків. Необхідно подальше дослідження, щоб з'ясувати причини таких показників.

Низька тривожність: відсутність учнів з низьким рівнем тривожності може вказувати на обмежені можливості для підлітків досліджувати цю сторону свого психічного стану або на відсутність позитивних механізмів впорядкування зі стресом.

Нерівномірний розподіл: більшість учнів зосереджені в двох категоріях – «Високий» та «Дуже високий» рівні тривожності. Інші категорії мають невеликий відсоток. Це може свідчити про те, що зовнішні чинники або внутрішні стани значно впливають на психічний стан підлітків.

Середній рівень тривожності: помірна кількість учнів має середній рівень тривожності. Це може бути нагадуванням про необхідність впливати не лише на екстремальні стани, а й на зрівноваженість в психічному стані.

Методика «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка [3] дозволила виділити такі психічні стани, як фрустрація та агресія серед досліджуваних. Фрустрація спостерігалася у осіб з високим рівнем тривожності, а агресія була характерною для осіб з низьким рівнем тривожності.

Розглянемо рівні психічних станів та їх інтерпретацію:

Тривожність: **15** людей мають **високий рівень** тривожності. Це означає, що вони можуть часто відчувати тривогу. **Немає** людей з **низьким рівнем** тривожності.

Фрустрація: **4** людини мають **середній рівень** фрустрації. Це означає, що вони можуть відчувати деяку невдоволеність через невдачі. **Немає** людей **з високим рівнем** фрустрації.

Агресія: **10** осіб мають **середній рівень** агресивності. Це означає, що вони можуть виявляти деяку агресію, але контролюють її прояви. **Немає** людей з **високим рівнем** агресивності.

Ригідність: **9** людей мають **середній рівень** ригідності. Це означає, що вони можуть бути готові до змін, але можуть трохи вкорінюватися відомому. **Немає** людей з **низьким рівнем** ригідності.

Після проведення опитувальника *С. Мадді «Тест життєстійкості»* [4], адаптованого Д. Леонтьєвим, були визначені компоненти життєстійкості учнів

9-А класу. Загалом 33 учні брали участь в експерименті, тому що методика розрахована на опитування підлітків, яким виповнилось 14 років.

Залученість: особи з високим рівнем: 40,46. Особи з низьким рівнем: 35,25.

Вищий рівень залученості вказує на те, що деякі учні здатні більше займатися активною діяльністю, ініціювати нові справи та відчувати захоплення від навчання та інших справ. Особи з низьким рівнем залученості можуть бути менш мотивованими та менше схильними до ініціативи.

Контроль: особи з високим рівнем: 21,08. Особи з низьким рівнем: 16,75.

Високий рівень контролю свідчить про здатність учнів більш ефективно керувати своїм часом, емоціями та діями. Це може вказувати на їхню здатність до саморегуляції та досягнення поставлених цілей. З низьким рівнем контролю можуть виникати проблеми з організацією та управлінням.

Прийняття ризику: Особи з високим рівнем: 12,35. Особи з низьким рівнем: 8,00. Високий рівень прийняття ризику вказує на готовність учнів більше ризикувати, брати на себе нові виклики та перешкоди. Це може бути позитивним аспектом, оскільки вони можуть більше навчатися та здобувати новий досвід. З низьким рівнем прийняття ризику учні можуть бути більш консервативними та уникати нових ситуацій.

Загальна життєстійкість: особи з високим рівнем: 73,89. Особи з низьким рівнем: 60,00. Висока загальна життєстійкість вказує на те, що група учнів має високий рівень адаптації до стресових ситуацій, позитивний психологічний стан та здатність до подолання труднощів. Особи з низькою загальною життєстійкістю можуть відчувати більше труднощів у справлянні зі стресом та негативними ситуаціями.

Загалом, учні 9-А класу мають різні рівні компонентів життєстійкості та загальної життєстійкості. Це може бути важливою інформацією для педагогічного підходу до них, зокрема для підтримки тих, хто має менш розвинені психологічні аспекти життєстійкості.

Потенційні напрямки роботи: особи з низькими рівнями життєстійкості можуть вимагати додаткової підтримки та розвитку психологічних навичок для покращення їхньої здатності подолати стресові ситуації. Це може включати тренінги з розвитку особистісної ефективності, стрес-менеджменту тощо. Індивідуальний підхід до навчання та підтримки може допомогти кращому врахуванню їхніх психологічних характеристик.

Отже, проведене дослідження дозволило отримати об'єктивну оцінку тривожності та психічних станів підлітків. Виявлено, що серед хлопців та дівчат існують різниці у рівні тривожності на різних рівнях, а також у психічних станах, таких як фрустрація та агресія. Отримані результати опитувальника С. Мадді додатково підкреслюють зв'язок між рівнем тривожності та компонентами життєстійкості. Отримані результати свідчать, що учні з високим рівнем тривожності мають вищі показники у всіх компонентах життєстійкості порівняно з особами з низьким рівнем тривожності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика Кондаша «Виявлення рівня тривожності підлітків». URL: https://osnova.com.ua/viyavlennya-shkali-rivnya-trivojnosti-u-pidlitkiv/ (дата звернення: 11.08.2023).

2. Таблиця результатів дослідження рівня тривожності підлітків за «Методикою вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлор (адаптація В. Г. Норакідзе). URL: http://ibib.ltd.ua/2215-metodika-izmereniya-urovnya-trevojnosti-35787.html (дата звернення: 11.08.2023).

3. Таблиця результатів дослідження за методикою «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка. URL: http://e-pidruchniki.com/content/898_45_Test_Samoocinka_psihichnih_staniv_G_Aizenk.html (дата звернення: 11.08.2023).

4. Таблиця результатів за опитувальником Мадді «Тест життєстійкості» (адаптація Д. Леонтьєва). URL: http://ni.biz.ua/1/1_5/1_51709_test-zhiznestoykosti-s-maddi.html (дата звернення: 11.08.2023).

***Токарчук Вікторія Анатоліївна**, канд. філол. наук, ст. викл., наук. керівник;*
***Носенко Анна Володимирівна**, магістрантка;*
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

НОМІНАТИВНЕ ГНІЗДО СЛОВА *HEART*: АНАЛІЗ ФОРМАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ

Багато сучасних лінгвістів цікавляться таким мовознавчим напрямом, як теорія словотвору. Причиною цього слугує те, що світ навколо нас розвивається без упину, і щомиті в ньому виникають нові реалії. Щоб найменувати ці реалії, сьогоденне суспільство зобов’язане весь час створювати нові лексичні одиниці. Вони виникають переважно шляхом модифікації морфологічного складу вже наявних у мові слів. Теорія словотвору аналізує різноманітні словотвірні структури, їх закономірності, а також методи формування похідних слів у мові. Важливими аспектами в цій теорії є питання про способи створення нових лексичних одиниць, взаємозв'язок похідних та вихідних слів, а також визначення того, який ступінь продуктивності мають словотвірні моделі [7, с. 67].

Поняття словотвору має кілька тлумачень. У вузькому розумінні це система, яка об'єднує способи і засоби створення нових слів на основі словотвірних моделей. У широкому розумінні словотвір є галуззю мовознавства, що вивчає методи та засоби утворення нових слів, а також займається аналізом словотвірної структури наявних у мові слів [1, с. 6].

Процес утворення нових слів відбувається у різних умовах із застосуванням різноманітних способів. Як і будь-яка мова, англійська має прості слова, які складаються з кореня, та похідні слова, утворені від твірної

основи за допомогою різних словотвірних способів, наприклад, *red* – просте слово, *reddish* – похідне, *button* – просте слово, *unbutton* – похідне [там само, с. 8–9].

Словотвір може охоплювати не лише похідні слова, а й складніші структури, такі як **словотвірне / номінативне гніздо**. У світі мовознавства і словотвору поняття словотвірного гнізда означає складну систему спільнокореневих слів, організовану в одне ціле різноманітними деривaційними зв'язками. У цьому контексті також використовується термін «номінативне гніздо», яке, хоча схоже за своєю природою на словотвірне гніздо, відрізняється від нього за значенням та структурою. Словотвірне гніздо, як система, об'єднує слова зі спільним коренем, створюючи виразну мережу деривaційних відношень. номінативне ж гніздо відрізняється від словотвірного тим, що може включати не лише слова, але й стійкі словосполучення. Ці фіксовані вирази, об'єднані вихідним словом-вершиною, створюють цілісні номінативні одиниці з фіксованою формою та семантикою. Гнізда словотвірних / номінативних одиниць формуються навколо **слів-вершин**, які мають високий потенціал для найменування об'єктів, що регулярно зустрічаються у повсякденному житті. Ці високочастотні слова використовуються для того, щоб надати імена менш звичайним об'єктам або поняттям [7, с. 69].

У сучасній англійській мові виокремлюють різні способи, за допомогою яких відбувається формування складників номінативного гнізда: морфологічні, синтаксичні та морфолого-синтаксичні способи.

Морфологічне словотворення є ключовим для розширення лексичного багатства мови, охоплюючи такі способи, як афіксація, основоскладання, телескопія й інші [8, с. 130]. Афіксація, один з найпоширеніших способів, полягає у додаванні префіксів, суфіксів та префіксів і суфіксів одночасно (приклад: *mal-* (*malfunction*), *-ase* (*oxydase*), по-осі́нньому ← *осі́нній* (*по-…-ому*)) [4, с. 1; 1, с. 27, 71; 6, с. 173]. Основоскладання передбачає створення нового слова за допомогою об'єднання основ двох чи більше слів з вихідними основами, котрі належать до різних частин мови, наприклад, *workforce, self-sufficient* [4, с. 2–3]. Телескопія полягає у комбінуванні двох вихідних основ: повної вихідної основи одного слова з частиною основи іншого, або у злитті частин обох вихідних основ. Це приводить до утворення нового слова, яке зберігає повне або часткове значення своїх структурних елементів. Прикладами цього явища служать такі слова, як *BENELUX = Belgium + Netherlands + Luxembourg, HUMONGOUS = huge + monstrous* [2, с. 82–84].

Семантичний спосіб словотворення полягає у виникненні похідного слова, яке зберігає певні семантичні звязки з вихідним словом [6, с. 181–182]. Ця група способів словотвору включає метафору, метонімію, специфікацію та генералізацію. Метафора передбачає перенесення понять з одного контексту в інший за аналогією. Наприклад, *an eye of a needle, the neck of a bottle*. Метонімія включає схожі поняття, які переносяться одне на одне. Наприклад, *the House*

‘members of Parliament’, *Fleet Street* ‘bourgeois press’. Специфікація – це процес звуження значення, що закінчується утворенням термінів із специфічним значенням. Наприклад, слово *case* позначає обставини, в яких перебуває особа чи річ, але це слово також використовується в юриспруденції (‘a law suit’), у лінгвістиці (‘a form in the paradigm of a noun’), в медицині (‘a patient, an illness’). Генералізація – це процес, за якого слово, котре спочатку вказувало на предмети одного виду, поширюється на всі предмети цього роду. Наприклад, слово *pipe* почало своє існування як музичний духовий інструмент, але в сучасній англійській мові може означати будь-яке порожнисте довге циліндричне тіло [5, с. 23].

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення передбачає формування нових слів шляхом зміни їх граматичного класу [7, с. 130]. Цю групу способів словотвору традиційно асоціюють із конверсією – процесом словотворення, за якого слово залишає свою зовнішню форму незмінною, але змінює свій граматичний клас й отримує нові функції та значення, наприклад, *to graduate – graduate, to remake – remake* [4, с. 3]. Вона може набувати різних форм, таких як субстантивізація, ад’єктивізація, прономіналізація, адвербіалізація [6, с. 176].

Структура словотвірного гнізда ґрунтується на принципі ієрархії, що передбачає послідовне підпорядкування одних одиниць іншим. Компоненти словотвірного гнізда взаємозалежні як семантично, так і структурно, тобто вони взаємодіють один з одним. Мінімальною одиницею словотвірного гнізда є **словотвірна пара**: твірне слово та його похідне, які взаємодіють формально та семантично, наприклад, *kommen – ankommen; schwimmen – entlangschwimmen* [9, с. 99–100]. **Словотвірний ланцюжок** є складною комплексною одиницею словотворення, відзначаючись послідовною низкою спільнокореневих слів, де кожне слугує мотивацією для наступного в ланцюжку. Він є сукупністю словотвірних пар, найменших комплексних одиниць словотвірної системи [3, с. 155]. Системоутворювальною одиницею, яка у якнайкращий спосіб відзеркалює словотвірний потенціал слів, є **словотвірна парадигма.** Вона включає всі похідні форми конкретного твірного слова. У гнізді міститься стільки словотвірних парадигм, скільки твірних слів [9, с. 99]. Як зазначає Жеревило Т. В., **словотвірний тип** виступає у ролі ключової одиниці класифікації похідних слів. Це визначений клас дериватів, які належать до однієї частини мови та характеризуються спільними словотвірними властивостями, такими як походження від слів однієї частини мови, однаковий вид словотвору, загальний спосіб словотворення, тотожність словотвірного значення та використання одного й того ж дериватора. За словами Іванової О. Я., **словотвірна категорія** такою комплексною одиницею словотвору, яка об’єднує словотвірні типи зі спільним словотвірним значенням [3, с. 154–155].

У нашому дослідженні об'єктом дослідження є номінативне гніздо слова *heart*, а предметом – словотвірні моделі, які віддзеркалюють способи формального зв'язку між складниками гнізда. Досліджуваний матеріл, представлений 272 похідними одиницями, характеризується формальною різноманітністю. Аналіз формальних моделей здіснювався за двома параметрами: за частиномовною приналежністю досліджуваних одиниць та за словотвірними типами формальних моделей.

За частиномовною приналежністю складники номінативного гнізда слова *heart* є іменниками чи іменниковими словосполученнями, прикметниками, дієсловами та прислівниками. Найбільшою кількістю характеризуються прикметникові моделі (113 одиниць, або 41,5%, наприклад, ***darkhearted*** *adj malevolent; cold and cruel / зловмисний; непривітний і жорстокий*) та іменникові моделі (106 одиниць, або 39,0%, наприклад, ***disheartener*** *n something or someone that causes discouragement, disappointment, or a loss of hope / щось або хтось, що викликає зневіру, розчарування або втрату надії*). Значно менш кількісно представленими є формальні моделі прислівників (49 одиниць, або 18,0%, наприклад, ***coldheartedly*** *adv in a coldhearted manner / у холоднокровний спосіб*). Моделі дієслів нараховують усього 4 випадки уживання, або 1,5% (наприклад, ***dishearten*** *v to cause to lose hope, enthusiasm, or courage; to cause to lose spirit or morale / змушувати втрачати надію, ентузіазм або мужність; змушувати втрачати дух або мораль*).

З аналізу словотвірних моделей за типами випливає, що найчастотнішими є моделі складнопохідних слів (189 одиниця, або 69,4%, наприклад, ***heavyhearted*** *adj despondent, saddened / зневірений, засмучений*), другими за кількістю, але значно менш уживаними, є моделі складних слів (47 одиниць, або 17,3%, наприклад, ***heartsick*** *adj very sad or disappointed / дуже сумний або розчарований*) та афіксальних слів (35 одиниць, або 12,5%). Моделі словосполучень представлені лише однією одиницею (0,4%), наприклад, ***firm red heart*** *n an incipient decay of heartwood characterized by a reddish color / початкове загнивання серцевини, що характеризується червонуватим кольором*).

Отже, формальні моделі слів, які є складниками номінативного гнізда слова heart, є достантьо варіативними як за частиномовною приналежністю, так і за формальними типами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бортничук Є. Н., Василенко И. В., Пастушенко Л. П. Словотворення в сучасній англійській мові. Київ: Вища школа, 1988. 213 с.

2. Галишин І. М. Телескопія як один із новітніх способів словотвору в англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. Вип. 3. Т. 2. С. 82–87.

3. Куранда В. В. Комплексы одиницы словотвору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна.* 2015. № 52. С. 154–156.

4. Малінко О. Г., Циганюк З. А. Специфіка словотворення в англійській мові. URL: http://surl.li/eiari (дата звернення: 18.11.2023).

5. Новосілець О. В. Семантичний розвиток лексики сучасної англійської мови. *Закарпатські філологічні студії.* 2019. Вип 9. Т. 2. С. 21–26.

6. Пономаренко С. С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 300 с.

7. Токарчук В. А. Номінативне гніздо слова hand / рука: словотвірний та перекладацький аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. Вип 17. Т. 2. С. 66–70.

8. Шовкевич О. М. Особливості творення словотвірних типів іменників у сучасній словацькій мові (на матеріалі veľkého slovensko-ruského slovníka). URL: http://surl.li/gdgvb (дата звернення: 18.11.2023).

9. Щигло Л. В. Словотвірне гніздо як макроодиниця деривaційної системи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2014. № 11 (2). С. 99–101.

Трунтаєв Артур Максимович *магістрант;*
наук. керівник – канд. психол. наук, доц. Борозенцева Тетяна Валеріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА РИСА ОСОБИСТОСТІ

Сучасні життєві умови ставлять нові виклики в суспільстві, враховуючи зростаючу проблему психічного здоров’я молодого покоління у зв’язку із соціальною ізоляцією та стресом, пов’язаним з умовами пандемії COVID-19 та воєнного вторгнення Росії в Україну 24-го лютого 2022 року.

Так, сучасне суспільство, що постійно перебуває в стані структурного оновлення, невизначеності розвитку, соціальних та економічних змін, характеризується потребою в людях, здатних успішно адаптуватися до негативних суспільних явищ, протистояти соціальним загрозам, долати життєві труднощі, мотивувати себе на саморозвиток та самовдосконалення. Тому більшість вчених заявляють необхідність вивчення умов збереження стабільності людини, закликають розвивати такі особисті якості, властивості, які забезпечували б не тільки здатність пристосовуватися до соціального, економічного та іншого середовища, але й активно чинити опір, протидіяти кризовим явищам, планувати власну діяльність відповідно до поставлених цілей, добиватися успіху, бути психічно стійкими.

Загалом важку життєву ситуацію можна визначити як ситуацію, яка об'єктивно чи суб’єктивно порушує життєдіяльність людини, яку вона не може подолати самостійно [2]. До подібного роду ситуацій можна віднести: ситуації загрози фінансової стабільності, ситуації емоційних навантажень, перевантажень, втрат. Складні життєві ситуації призводять до різного роду змін життя і діяльності людини. Вони порушують звичний режим діяльності і відносини з іншими людьми. Це породжує негативні емоції і переживання, викликає дискомфорт. Однак крім негативних наслідків для особистості складні життєві ситуації можуть надавати і позитивний ефект. Саме вони дозволяють людині розвиватися, але тільки в тому випадку, якщо вона готова їх прожити і пережити. Тільки стикаючись з труднощами і долаючи їх, людина здатна зрости над самою собою і набути нові корисні риси.

Залежно від сфер життєдіяльності особистості виокремлюють п’ять типів актуальних складних життєвих ситуацій: ситуації, в яких проявляються проблеми стосунків, міжособистісної взаємодії; ситуації загострення проблем власного особистісного розвитку; ситуації, пов’язані з актуальною діяльністю, виконанням обов’язків; загрози та ризик для здоров’я і життя; ситуації, пов’язані з проблемами соціальної адаптації.

У нашому дослідженні висловлено припущення, що життєстійкість може функціонувати як ресурс, який впливає на особистість під час зіткнення з життєвими труднощами та стресовими ситуаціями. Деякі автори, такі як Білинська М. М. та Корольчук О. Л., вважають, що пошук психологічних ресурсів для подолання складних життєвих ситуацій є ключовим аспектом виходу з невизначених обставин. Вони стверджують, що впевненість в своїх силах, контроль над власною ситуацією та готовність активно подолати труднощі сприяють ефективному вирішенню проблем [3].

Поняття життєстійкості, запропоноване С. Кобейсом та С. Мадді, розглядається як системоутворюючий фактор, який полегшує вплив стресогенних обставин і сприяє збереженню здоров’я. Поняття життєстійкість включає в себе елементи «відваги бути», «дії всупереч», «здатності подолання самого себе» та «здатності перетворювати проблеми в можливості» [1]. Життєстійкість розглядається як система переконань, яка сприяє сприйняттю подій як менш стресових і підтримує активне подолання труднощів.

Суть життєстійкості за Ф. Брентано визначена як власний життєвий досвід індивіда, визнаний самою особистістю. Різні психологи підходять до цього поняття з різних точок зору. Корольчук О.Л. розглядає життєстійкість як систему переконань, що сприяє активної участі у складних ситуаціях та вмінню ефективно їх контролювати.

Гуцол К. В. описує життєстійкість як інтегральну характеристику особистості, яка дозволяє чинити супротив негативним впливам середовища і ефективно долати труднощі, трансформувати їх у ситуації розвитку [5]. Автор виділив базові компоненти життєстійкості, а саме: оптимальна смислова регуляція, адекватна самооцінка, розвиток вольових якостей, високий рівень соціальної компетентності, розвиток комунікативних

здібностей і умінь, природні властивості.

В онтологічному аспекті поняття життєстійкості вписується в систему категорій екзистенціальної теорії особистості (П. Тілліх, В. Франкл), і розглядається як функціональний механізм, що забезпечує опір екзистенційним тривогам. Цей життєтворчий інструмент передбачає готовність «діяти всупереч» ноогенним неврозам, життєвим кризам тощо [4]. Життєстійкість характеризує ступінь сформованості здатності особистості витримувати ситуацію гострого або хронічного стресу, зберігати внутрішню збалансованість, не знижуючи при цьому життєтворчої активності. У зв'язку з цим, життєстійкість вважається ключовою особистісною детермінантою, яка допомагає «вижити» та «вистояти», зберігає соматичне і психічне здоров'я суб'єкта, впливає на успішність життєдіяльності. С. Мадді виділив три компонента життєстійкості: залученість, контроль і прийняття ризику (виклик) [1]. Людина з розвиненим компонентом залученості вміє знаходити цікаве і цінне для себе. Це відбувається за рахунок включеності в процес і активної позиції по відношенню до всього того, що з ним відбувається Як зазначає Л.А. Александрова, залученість є важливою особливістю уявлень щодо себе, навколишнього світу і характеру взаємодій між ними, яка мотивує людину до самореалізації, лідерства, здорового способу життя і поведінки. Даний компонент дозволяє відчувати себе значущим і цінним і включатися у вирішення життєвий завдань навіть при наявності стресогенних чинників і змін [5].

При високому рівні залученості, в складних життєвих ситуаціях зростає потреба в контакті з іншими людьми. Якщо високий рівень контролю, то збільшуються старання впливати на події. Якщо найбільш сильно розвинений компонент виклику, то підвищується прагнення навчатися на своєму позитивному і негативному досвіді.

Таким чином, якщо узагальнити функції компонентів життєстійкості, то можна говорити про те, що залученість підтримує активність людини, контроль і прийняття ризику пов'язані з готовністю людини до діяльності всупереч труднощам. Отже, у життєстійкої людини спостерігається готовність отримувати досвід зі сформованих ситуацій, діяти в ситуації невизначеності. Іншими словами, життєстійкість – ресурс, спрямований в більшій мірі на підтримання діяльності, в меншій – на підтримку активності свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геллерштайн Д. Як я можу стати витривалим. *Heal Your Brain*. 2011. URL: http:/www.psychologyto-day.com/blog/ heal-your-brain (дата звернення: 05.11.23)

2. Запорожець Т.В. Нестабільність українського суспільства в умовах глобалізації: проблеми та сучасний стан. *Право та державне управління.* 2017. № 3 (28). С. 197–203. URL: http://www.pdu-journal. kpu.zp.ua/archive/3_2017/33.pdf. (дата звернення: 06.11.23)

3. Корольчук О. Л. Характеристики резильєнтності системи охорони здоров’я: міжнародний досвід для України. *Публічне управління і*

адміністрування в Україні. 2021. No 23. С. 35–41. DOI: https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.23.6 (дата звернення: 12.11.2023).

4. Кравчук С. Життєстійкість та психологічна пружність особистості юнацького віку як запобіжники негативним наслідкам воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки».* 2019. Т. 1. С. 142–147. URL: https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-1-23 (дата звернення: 12.11.2023).

5. Мартинюк І. О., Кухта М. П. Специфіка побудови життєвих стратегій та перспектив представниками різних вікових груп. *Вісник Національного авіаційного університету. Соціологія. Політологія. Історія*: зб. наук. праць. Київ: НАУ, 2014. № 1. С. 36–42.

***Усенко Марина Вадимівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. психолог. наук, доц. Дроздова Діана Сергіївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МЕТОДИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік – важливий та складний етап формування особистості. Біопсихосоціальні процеси у підлітковому віці зумовлюють специфіку психічного розвитку цього періоду. Саме на цей період доводиться формування системи мотивів, ціннісних орієнтацій, світогляду, що визначають уявлення людини про себе, інших людей, про світ.

Підлітковий вік характеризується як переломний, перехідний, критичний, це вік статевого дозрівання. Інтенсивне фізичне зростання, відчутність проблем дорослого життя вносять когнітивний дисонанс, насамперед, у Я-концепцію підлітка. Сукупність несприятливих психологічних, біологічних, соціальних, сімейних та інших чинників спотворює весь спосіб життя підлітків. Через це у них може відзначатися порушення емоційних відносин із навколишнім суспільством, що нерідко проявляється у конфліктності, агресивності та асоціальних формах поведінки.

Конфліктність підлітка сприймається як сукупність психологічних особливостей, що залучає його у конфлікти з оточуючими. Це обумовлено його психофізіологічними, віковими особливостями, умовами навчально-виховного середовища, конфліктними ситуаціями, внутрішньоособистісними конфліктами підлітка.

Психологи вирізняють кілька напрямків корекційної роботи з агресивними підлітками:

— індивідуальна психокорекція та психотерапія;
— групова робота;
— поведінкова терапія;
— сімейна терапія [1].

У практиці найчастіше використовується поєднання всіх напрямів, що дає більш стійкий результат. Психологічна корекція агресивної поведінки підлітків, як свідчить Платонова Н. М., Бреслав Г. Е, Змановська О. В. та інші, включає кілька найбільш поширених методів:

- корекція агресивної поведінки через творчий вираз (технології арт-терапії різної спрямованості);
- корекція агресивної поведінки через участь у тренінговій групі з метою формування навичок адаптивної та конструктивної поведінки (через тренінг навичок, сюжетно-рольові ігри, групові дискусії тощо);
- корекція агресивної поведінки через модифікацію поведінки (поведінковий підхід) [3].

При психологічній корекції насамперед необхідно з’ясувати причини та функції агресивної поведінки, динаміку її прояву. Овчарова Р. В. пропонує будувати психокорекційну роботу агресивної поведінки з урахуванням рівнів агресії. Перший рівень становлять переживання емоційно-негативних станів, емоції гніву, люті, подразнення. У зв'язку з цим авторка пропонує навчати агресивних підлітків різним формам саморегуляції. Другий рівень по’'язаний з емоційно-особистісним ставленням, зміною установок у взаємодії та спілкуванні. Для цього пропонується використовувати планомірне та систематичне обговорення проблеми, що викликає дистрес, дистанціювання від неї з подальшою переоцінкою, формування нових форм психологічної підтримки у кризових ситуаціях. На останньому етапі необхідне формування свідомої необхідності зміни стилю поведінки [2].

На нашу думку, психокорекційна робота з агресивними підлітками має будуватися на диференційованому підході. У зв'язку з цим можна виділити три блоки моделі психологічної допомоги підліткам з агресивною поведінкою: діагностика, надання психокорекційного впливу, оцінка ефективності психокорекційного впливу.

Для максимальної ефективності роботи з агресивними підлітками та врахування їх індивідуальних особливостей необхідно використовувати мультимодальний підхід: поєднання різноманітних способів та методів психокорекції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузікова С. Б. Вікова психокорекція. Київ: Главник, 2008. 144 с.

2. Орлов В. Ф, Отич О. М, Фурса О. О. Психологія конфлікту: навч.-метод. посіб. для підготовки магістрів усіх форм навчання. Київ: ДЕТУТ, 2008. 422 с.

3. Яцюк М.В. Психологія саморегуляції особистості: навч. посіб. Вінниця: КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2017. 95 с.

***Федчун Катерина Сергіївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МІСЦЕ АМЕРИКАНІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Американський варіант англійської мови відрізняється від британського і є досить поширеним. Особливо різниця між варіантами мови спостерігається в лексиці. Лексичні відмінності між американським і британським різновидами англійської мови зумовлені історичним розвитком США і Великобританії.

Порівнюючи американську англійську з британською, важливо дослідити розвиток американізмів як чинник впливу на британську мову, а тому і на адаптацію перекладу з урахуванням присутності американізмів. Важливим є також проаналізувати американізми, щоб при перекладі на американський чи британський варіант англійської мови не виникало плутанини в застосуванні лексичних одиниць одного чи іншого варіанта англійської мови. Тож тема американізмів є доволі актуальною.

Американізми – це фонетичні, морфологічні, синтаксичні та лексикологічні особливості й зміни, внесені американцями в англійську мову. Це слова, що відображають специфіку політичного, суспільного, економічного, культурного, державного устрою США. Американізми – це безеквівалентна лексика, тому що немає словникових відповідників в інших варіантах англійської мови, а також американізми – лексичні одиниці американського варіанта, які мають еквівалент в британському варіанті англійської мови [2].

З 1950-х років помічається інтенсивне проникнення американізмів у мову британців. Завдяки поширенню у Великобританії північноамериканської літератури, фільмів та музики, американізми нескінченно потрапляють в британські видання, на телебачення, просто чуються на вулиці й таким чином вводяться в британську мову, замінюючи британські еквіваленти слів.

Американізми можна поділити на кілька підгруп:

- Слова, що є як в британському, так і в американському варіанті англійської мови, проте мають різні значення. Наприклад: в американському варіанті *flat* має значення *площина, пласка поверхня*, а в британському – *квартира*; *метро* в американському варіанті – *underground*, а в британському – *subway*.
- Безеквівалентна американська лексика (назви тварин, рослин, суспільно-політичний лад). Прикладами є: *maize – кукурудза, moose – американський лось, dixiecrat – демократ з південного штату, drugstore – аптека-закусочна*.
- Слова, що є лексикою загального вжитку у Великобританії, а в США використовуються тільки в просторіччі: *to guess* і *to reckon* в значенні *думати*.

- Архаїзми або діалектизми у Великобританії, однак поширені в США. Наприклад: *fall – осінь* (замість *autumn*), *railroad – залізниця* (замість *railway*).
- Лексика, що має справжнє чи лише уявне північноамериканське походження, однак нині увійшла до широкого вжитку. Як наприклад: *to progress – розвиватися*, *to advocate – відстоювати*, *захищати*.
- Американський сленг, що широко вживається у фільмах, піснях і суспільстві. Наприклад: *catch – заковика*, *каверза*; *to doctor – фальсифікувати*, *підробляти*; *yellow – боягузливий*.

Відомий англійський кореспондент Метью Енгель вважає, що американізми становлять небезпеку самобутності англійської мови. Про це він пише в статті на сайті BBC News [3]. Журналісту не подобається недбалість англійців до рідної мови, яка нерідко призводить до знищення англійських фразеологізмів. Фактично, можна помітити американізми в мові не тільки британців, але й жителів інших країн. Питома вага запозичених слів у лексичній системі кожної мови безперервно зростає внаслідок «формування глобального інформаційного простору, суспільних та економічних процесів, спрямованих на світову інтеграцію, постійно збагачуючи словниковий склад сучасних мов та впливаючи на їхній розвиток» [1, с. 1].

Як висновок можна зазначити, що мова перебуває в постійному розвитку, у взаємодії з іншими мовами. Тож взаємодія британської англійської з американською спричинила наявність американізмів в англійській мові. Цікавим є подальше дослідження теми для визначення, чи справді американізми становлять істотну загрозу самобутності британського варіанта англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень в сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2000. 17 с.

2. Ліщина І. А. Місце американізмів у англійській мові. Взаємодія британського та американського варіантів англійської мови. *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи*: матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Шостка, 20 квітня 2017 р. Суми: СумДУ, 2017. С. 39–40.

3. Engel M. Viewpoint: Why do some Americanisms irritate people? 13 July 2011. URL: https://www.bbc.com/news/14130942 (дата звернення: 17.10.2023).

***Філіппова Інна Геннадіївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПОЗИТИВНА ПСИХОЛОГІЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі все більшого значення набуває позитивна психологія – це галузь психології, яка вивчає позитивні аспекти людської психіки, такі як щастя, задоволення, натхнення та мотивація, пропонує новий погляд на те, як ми можемо покращувати наше життя та долати виклики.

Серед різних тлумачень позитивної психології – основоположна стаття М. Селигмена та М. Чиксентмихайї в журналі «Американський психолог», у змісті якої дослідники визначили позитивну психологію як «…науку про позитивний суб'єктивний досвід, позитивні індивідуальні риси та позитивні інституції». Пізніше К. Петерсон ідентифікував позитивну психологію як «...ті речі в житті, які роблять життя найбільш вартим життя» [4, с. 3].

Проте на особливу увагу в цьому контексті заслуговує використання позитивної психології у сфері освіти, зокрема в старшій школі, що є націленою на благополуччя цінностей, політики, процедур та поведінки як пріоритет у наших школах задля зміни домінуючих парадигм, що рухають освіту сьогодні [4, с. 12].

Зростає розуміння того, що необхідно зосередитися на добробуті в школах, хоча й добробут є абстрактним, ціннісним і менш відчутним, ніж академічні результати. Межі благополуччя можуть бути корисними для подолання складності. З цією метою протягом останнього десятиліття виник PERMAH (*positive emotion* – позитивна емоція, *engagement* – зацікавленість, *relationships* – відношення, *meaning* – значення (смисл), accomplishment – *досягнення,* health – здоров'я) як корисна модель.

Загалом PERMAH сприяє спроможності викладачів впроваджувати позитивну психологію на уроках в школах, підтримуючи добробут учнів, персоналу, лідерів в освітньому співтоваристві [4, с. 22].

Відповідно в старших класах учні мають уже сформований досвід навчання та особистісний розвиток, що вимагає особливого підходу до мотивації, особливо з таких предметів, як вивчення англійської мови. Різноманітні мотиваційні фактори, які впливають на учнів, можуть бути інтегровані з практиками позитивної психології, щоб створити ефективне та стимулююче навчальне середовище. Зосередження на позитивному кліматі у класі, що підтримує особистісний розвиток та враховує індивідуальні потреби кожного учня, може стати ключем до їхнього успіху та вдосконалення навчального процесу [1, с. 47–59].

Створення позитивного клімату на уроках англійської мови має ряд переваг.

По-перше, це сприяє підвищенню мотивації учнів. Коли учні відчувають, що вони вчаться в безпечному та корпоративному (партнерському) середовищі, вони більш схильні брати участь у навчальному процесі та докладати зусиль.

По-друге, позитивний клімат сприяє розвитку позитивного ставлення до навчання. Коли учні відчувають, що їм подобається вчитися, вони більш схильні продовжувати вивчати англійську мову і в майбутньому.

По-третє, позитивний клімат сприяє розвитку навичок співробітництва та комунікації. Коли учні відчувають, що їх цінують і поважають, вони більш схильні працювати разом та допомагати один одному.

Створення позитивного клімату на уроках англійської мови є ключовим аспектом, що сприяє не тільки академічному успіху учнів, але й їхньому емоційному благополуччю та розвитку. Позитивний клімат характеризується атмосферою довіри, поваги та підтримки, де кожен учень відчуває себе цінним та залученим до процесу навчання. У такому середовищі учні почуваються комфортно, готові висловлювати свої думки та ідеї, що сприяє розвитку критичного мислення та творчості.

Такий позитивно налаштований клімат створюється та підтримується за допомогою різних методів та підходів, які включають емпатійне ставлення вчителя, використання позитивного вербального та невербального спілкування, а також стимулювання взаємодопомоги та співпраці між учнями. Важливою складовою є також адаптація навчального матеріалу до інтересів та потреб учнів, що дозволяє їм більш ефективно засвоювати інформацію та розвивати навички спілкування [2, с. 15–24].

До того ж, важливо, щоб вчитель активно заохочував учнів до самовираження, самостійного мислення та взаємоповаги, створюючи безпечне середовище для висловлення різних думок та ідей. Через такий підхід учні можуть краще розуміти та цінувати різноманітність, що є визначальним аспектом вивчення мови та культур.

Застосування позитивної психології на уроках англійської мови не тільки сприяє академічному успіху, але й підтримує емоційне благополуччя учнів, забезпечуючи основу для міцної та стійкої мотивації до навчання та особистісного зростання [3, с. 108].

Поради, які можуть допомогти вчителям створити позитивний клімат на уроках англійської мови:

- Створіть позитивну атмосферу на початку уроку. Розпочніть урок із чогось, що викличе посмішку в учнів. Це може бути жарт, цікаве запитання або позитивне повідомлення.
- Похваліть учнів за їхні досягнення, навіть за невеликі. Це допоможе їм відчути себе цінними та мотивованими.

- Будьте справедливими до всіх учнів. Уникайте упереджень та дискримінації.
- Заохочуйте учнів до співпраці. Дайте учням можливість працювати разом над проєктами та завданнями.

Приклади того, як можна втілити ці поради в життя:

- На початку уроку ви можете сказати: «Сьогодні ми будемо вивчати нову тему, яка допоможе вам стати кращими знавцями та мовцями англійської мови. Я сподіваюся, що вам сподобається!»
- Коли учень правильно вимовить слово або виконає завдання, ви можете сказати: «Чудово, що ти зміг це зробити! Я бачу, що ти старанно працюєш».
- Коли учень не розуміє чогось або припускається помилки, ви можете зауважити: «Не хвилюйся, ми всі припускаємось помилок. Давайте разом розберемося, що тут не так».
- Ви можете дати учням завдання, яке вимагає від них працювати разом, наприклад, створити презентацію або розробити проєкт.

Створення позитивного клімату на уроках англійської мови є важливим завданням для вчителів. Це допомагає підвищити мотивацію учнів, розвивати позитивне ставлення до навчання та навички співробітництва та комунікації. Вчителі можуть використовувати різні методи, щоб досягти створення позитивного клімату на уроках.

Отже, навчання та викладання у XXI ст. вимагають багатограмотності, мультимодальності та інклюзивності виховання благополуччя. На сьогоднішній день позитивні освітні процеси концептуально недостатньо розроблені, що часто пов’язано з різним розумінням і практиками всередині та між освітніми контекстами. Добробут (*well-being* – благополуччя), як можливість використання мови, є способом контекстуалізації процесів позитивної освіти. Розуміння та забезпечення вчителями добробуту учнів на уроках англійської мови в старшій школі обіцяє системність, стійкість, впровадження принципів і практик позитивної психології в школах. Освіта в школах, як і позитивна психологія, є реляційною. З огляду на це роль вихователів у позитивній освіті є дуже важливою. Навчання учнів словниковому запасу, знанням, мовним навичкам, позитивний вплив на їхнє благополуччя може стати каталізатором на все життя, що сприятиме підвищенню індивідуального та суспільного добробуту майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клочко А. О. Лідерство як модель ефективного управління освітньою організацією: монографія. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 47–59.

2. Мафтин Л. Психологія освітнього менеджменту: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет

ім. Ю. Федьковича, 2021. С. 15–24.

3. Сердюк Л. З., Данилюк І. В., Турбан В. В., Пенькова О. І., Володарська Н. Д. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія. Харків: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 108 с.

4. Allen K. A. Handbook of positive psychology in schools: supporting process and practice. 3d ed. New York: Routledge, 2022. 600 p.

5. Tvedt M. S., Bru E., Idsoe T., Niemiec C. P. Intentions to quit, emotional support from teachers, and loneliness among peers: Developmental trajectories and longitudinal associations in upper secondary school. *Educational Psychology*, 2021. № 41. Pp. 967–984.

***Філіппов Глєб Павлович**, студент;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СМИСЛОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕКЛАД ОНОМАСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Ономастика – це розділ мовознавства, який вивчає власні назви (оніми), їхню будову, системну організацію, функціонування й походження [4]. У мультфільмах, де кожний персонаж або об’єкт може мати унікальне ім’я або назву, ономастика відіграє важливу роль. Зростання інтересу до культурного обміну та популярність мультиплікаційних фільмів створюють потребу в глибокому розумінні елементів, таких як ономастика, для забезпечення адекватного відтворення культурних контекстів у перекладі.

Ономастика часто забезпечує важливе смисловий навантаження, і точність її перекладу є ключовим параметром для збереження автентичності та емоційної насиченості фільмів. Дослідження впливу ономастики на смислові нюанси мультиплікаційних фільмів сприяє розвитку мовознавства та перекладацької практики, враховуючи специфіку цього мистецтва.

Мета нашої роботи – дослідити вплив ономастики на смислові нюанси мультиплікаційних фільмів та проаналізувати особливості перекладу ономастичних елементів з англійської на українську мову. Важливо проаналізувати типові елементи ономастики у мультиплікаційних фільмах; класифікувати ономастичні елементи (назви персонажів, місць, об’єктів) за їхнім впливом на сюжет та атмосферу фільму; визначити, як ономастика спрямовує розвиток сюжетних ліній та характеризацію персонажів у мультиплікаційних фільмах; виявити особливості перекладу ономастичних елементів з англійської на українську мову в контексті мультфільмів.

Передусім розглянемо види та роль ономастики [4] в мультфільмах.

Так, **антропоніміка** означає імена персонажів-людей. Наприклад, ім'я *Cinderella – Попелюшка* спонукає зрозуміти складне життя цієї дівчини й вимушене виконання брудної роботи, зокрема біля печі. Персонаж *Cruella de Vil* уособлює ексцентричну й жорстоку «мисливицю» за далматинцями заради їхнього хутра.

Топонімія свідчить про назви географічних об'єктів – місць, країн, планет – та створює атмосферу, зазначає контекст та підкреслює тематику. Наприклад, Аграба в «Аладдіні» (*Aladdin*): Аграба є містом у цьому мультфільмі. Це екзотичне місце з арабського світу, і назва підкреслює атмосферу східної казки.

Зооніміка називає персонажів-тварин, і їхні імена можуть бути гумористичними або просто підкреслювати їхні особливості. Наприклад, у *Tom and Jerry* / «Том і Джеррі» ім'я кота – Том, а миші – Джеррі. Часто імена мають своєрідне символічне значення або вказують на особливості характеру персонажа. Наприклад, у мультфільмі *The Lion King* / «Король Лев» ім'я головного героя, Симба, у перекладі з мови Суахілі означає «лев».

У мультфільмах ономастика забезпечує особливу атмосферу, автентичність, глибину образів. Імена здатні створити унікальний світ мультфільму.

Зокрема, назви місць, героїв, тварин і предметів можуть вказувати на фантазійний або реальний характер світу. Імена персонажів схильні відображати їхні характери й особливості в розкритті сюжету. Наприклад, ім'я Шрек (*Shrek*) може вказувати на англійське слово *shriek* (*крик*) або на німецьке *Schreck (страх, жах)* що відповідає його страшному зовнішньому вигляду та реакції тих, хто його вперше бачить.

Ономастика часто використовується для створення гумористичних ситуацій. Зокрема, ім'я Попай у коміксах та мультфільмі «Моряк Попай» (*Popeye the Sailor*) від англійського *pop-eyed* «витрішкуватий», «лупоокий», буквально «лупоок» стосується великих очей персонажа після вживання шпинату.

Ономастика може застосовуватись для створення символічних або алегоричних елементів у мультфільмі. Імена та назви можуть мати глибокий сенс або вказувати на певні теми. Так, ім'я робота WALL-E – ВОЛЛ-І може бути алегорією до слова *воля*, що вказує на його вміння вирішувати власні проблеми і робити вибір самостійно.

Призначення імен і назв може відображати локальний контекст та мовні особливості. Це може додати автентичності та враховувати культурні відмінності. Так, Покахонтас – ім'я головної героїні, яке додає мультфільму *Pocahontas* / «Покахонтас» етнічної автентичності.

У дитячих мультфільмах імена та назви можуть бути обрані таким чином, щоб бути легкими для запам'ятовування дітьми. Вони також можуть мати навчальний аспект, допомагаючи дітям вивчати нові слова та поняття.

Наприклад, у анімаційному фільмі *Finding Nemo* («У пошуках Немо») ім'я Немо походить від латинського слова *nemo*, що означає «ніхто» та відображає безпорадність і вразливість маленького рибеня, який губиться в океані. Ім'я Дорі може сприйматися як похідне від слова *adore* (обожнювати), що підкреслює її позитивний характер.

Використання ономастики у мультфільмах є складною мистецькою стратегією, яка додає глибини та значущості у всесвіті мультфільму. Власні назви виконують різноманітні функції, які допомагають збагатити сюжет та поглибити враження від перегляду анімаційного фільму.

Так, **створення характеру** означає, що імена персонажів можуть передавати їхні характерні риси, особливості або навіть долю. Наприклад, у мультфільмі *Beauty and the Beast* / «Красуня і Чудовисько» ім'я головної героїні, *Бель* фр. *Belle*, асоціюється зі словом *краса*.

Створення атмосфери є важливим, оскільки назви місць, країн, чарівних предметів чи істот в анімаційному світі можуть впливати на сприйняття глядача і занурювати його у фантастичний світ мультфільму. Так, у фільмі *Alice in Wonderland* / «Аліса в Країні Див» назва місця, куди потрапляє Аліса, вказує на дивовижний та непередбачуваний характер цього світу; ім'я *Cheshire Cat – Чеширський кіт* посилює його загадковість та дивовижність.

Підкреслення жанру й теми завдяки власним іменам є типовою складовою мультфільму. Наприклад, у мультфільмах про супергероїв імена персонажів часто мають буквальний або фантастичний відтінок. Так, зокрема, *Superman – Супермен* вказує на надлюдські й героїчні здібності персонажа.

Отже, ономастика в мультфільмах використовується як один із засобів зображення характеру, створення атмосфери, підсилення сюжету та надання глядачеві допоміжних смислових елементів для розуміння фільму.

Проаналізуємо також типові **прийоми перекладу** назв деяких мультиплікаційних фільмів з англійської мови українською. Є багато стратегій перекладу, зокрема класифікованих у працях українських науковців – В. Коптілова, І. Корунця, В. Карабана [1; 2; 3]. Основним положенням перекладу фільмів та їхніх назв є збереження смислового навантаження оригіналу та адаптація матеріалу для сприйняття глядачем. Варто розуміти, що практично весь текст у мультиплікації є художнім, а тому переклад також можна кваліфікувати як художній.

Так, назва Zootopia поєднує слова *zoo* (*зоопарк*) та *utopia* (*утопія*), що вказує на ідеальне місце для тварин. В українському перекладі *Зоотрополіс* відповідальні локалізатори вирішили наслідувати приклад команди з Великої Британії, де мультфільм знайомий за назвою *Zootropolis*. Ця назва поєднує слова *zoo* та *metropolis* (*метрополіс*, велике місто) та акцентує увагу не на концепті гармонії життя тварин у мультфільмі (утопії), а на основній локації подій фільму: у великому місті *Зоотрополіс*. Завдяки цим змінам застосований прийом можна вважати **адаптацією**.

Український переклад назви мультфільму *Finding Nemo* – «У пошуках Немо» відображає основну сюжетну лінію фільму про пошуки головного героя, рибки Немо. У цьому випадку був застосований **смисловий переклад**.

Назва «Думками навиворіт» / *Inside Out* вказує, що маємо ексклюзивний погляд на те, що відбувається в свідомості Райлі, головної героїні твору. Ми знайомі з її емоційними злетами та падіннями та спостерігаємо, як приймаються рішення. Український переклад зберігає та передає основну ідею твору глядачам. Оскільки цей варіант перекладу передає денотативний смисл поза назвою, а також доповнює її, то очевидно, що були використані такі прийоми, як **доповнення (додавання)** та **конкретизація**, а сам переклад є **смисловим**.

Moana / «Моана»: збереження в перекладі назви імені персонажа наголошує на центральній постаті саме цієї героїні, що вочевидь пов'язано з бажанням зберегти автентичність та відчуття культурного контексту фільму, в якому розгортається сюжет навколо Моани. Цей переклад є зразком **буквального** перекладу, формально вираженого в **транслітерації** імені.

Отже, проаналізовані нюанси смислових особливостей та перекладу ономастичної лексики в мультиплікаційних фільмах засвідчили, що імена й загалом власні назви відіграють важливу роль у формуванні сюжетів, створенні характерів та забезпеченні атмосфери. Імена персонажів, місць та об'єктів несуть смислові навантаження, що впливають на сприйняття аудиторією. Оскільки ономастична лексика нерідко має культурний або історичний контекст, то переклад цих елементів у мультиплікаційних фільмах спонукає до уважного врахування таких аспектів для збереження сенсу та емоційного зв'язку. Проведений аналіз підкреслив важливість вивчення цих аспектів для досягнення точності та ефективності перекладу, а також його впливу на сприйняття та розуміння глядачами.

У процесі дослідження було розглянуто різні стратегії перекладу ономастичної лексики – від дослівних або буквальних перекладів до більш вільних адаптацій, і кожен підхід має свої переваги та обмеження, які варто визначити й охарактеризувати детально в перспективі нашої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову: навч. пос. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.

2. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К.: Юніверс, 2003. 280 с.

3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2008. 510 с.

4. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 296 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/334784491.pdf (дата звернення: 08.11.2023).

***Хапава Єкатєріна Іракліївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ганєчко Вероніка Володимирівна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасні педагоги активно зосереджені на проблемі розвитку пізнавальної діяльності учнів шляхом впровадження в процес навчання іноземним мовам інтерактивних технологій: робота у групах, ділові ігри дискусії, проєкти тощо. Найголовнішим у цьому виді роботи є мовлення як вид мовної діяльності та комунікативність [4, с. 24].

Основні аспекти інформаційно-комунікаційної культури особистості спрямовані на формування системи понять і термінів, практичних вмінь і навичок у галузі комп'ютерно-інформаційних технологій, базових знань про загальні принципи застосування ІКТ, формування культури творчої діяльності, розвиток творчих здібностей, пізнавальної та творчої активності [2, с. 65–66].

Для формування комунікативної компетенції учнів викладачі іноземної мови використовують новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі, спрямовані на розвиток особистості [3]. Їх використання під час уроків іноземних мов дозволяє викладачам оптимізувати навчання, модернізувати методи організації навчального процесу. Варто додати, що застосування мультимедійних технологій: аудіо- та відеоматеріалів, анімації на уроках іноземної мови сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

Проєктна робота - це один з методів навчанням іноземних мов, творчий процес, при якому учні під час групової діяльності поглиблюють свої знання з предмету вцілому, та конкретно заданої теми. Такий вид роботи не лише сприяє розвитку комунікативних навичок та збагаченню знань з предмета, а й створює сприятливі умови для розкриття творчих здібностей. Під час виконання проєкту учень навчається творчо мислити, удосконалює свої навички спілкування та співпраці.

Робота над проєктом включає наступні основні етапи:

- формулювання теми проєкту;
- збір та обробка інформації;
- презентація проєкту [1, с. 196–198].

Головна мета цього методу – можливості проявити себе, продемонструвати свої творчі здібності, використовуючи при цьому набуті знання й навички з лексики, граматики, тощо. Акцент у проєктній роботі робиться на самому процесі.

Співпраця у малих групах – один із ефективних методів навчання їноземної мови. Основна ідея цього методу полягає у створенні умов для спільної навчальної діяльності у різних навчальних ситуаціях.

Цей метод характеризується:

- формуванням групи з однаковим рівнем знань;
- розподілом ролей.

Слід зауважити, що під час роботи у групах оцінюється робота всієї групи вцілому. Основна мета цього методу – оволодіння матеріалом кожним членом групи. Групова робота також сприяє розвиту навичок співпраці, іншомовної комунікації.

Ділова гра – метод ситуацій, який моделює професійну або іншу діяльність шляхом гри за заданими правилами. Метод ділових ігор - спеціально організована діяльність з впровадження теоретичних знань. Ділова гра дозволяє вирішити проблеми шляхом застосування обговорення, стимулювання творчої активності учнів.

Для ділових ігор характерно:

- розподіл ролей між учасниками гри та їх взаємодія;
- наявність певної ігрової цілі.

Ділові ігри допомагають учням краще засвоїти великий обсяг інформації; стимулюють їх до критичного та аналітичного мислення; формують креативний підхід до вирішення ситуації.

Отже, можна дійти висновку, що впровадження інтерактивних методів навчання іноземних мов дає змогу учням проявити себе з творчої точки зору, удосконалити навички комунікації та співпраці, розкрити свій потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козубай В. І. Інтерактивні методи навчання іншомовної комунікації. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна*. 2013. Вип. 33. С. 196–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_33_63 (дата звернення: 13.10.2023).

2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Вид. 2-ге, випр. і перероб. / Кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002, 328 с. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Nikolayeva.pdf (дата звернення: 13.10.2023).

3. Фоміних Н.Ю. Сутність поняття «Інформаційно-комунікаційні технології» та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).

4. Brown D. Teaching by Principles: an Interactive Approach to Language Pedagogy. 2nd edition. Addison Wesley: Longman, 2001. 480 p.

***Хацько Катерина Володимирівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОМУНІКАТИВНА СПЕЦИФІКА АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЧНИХ ЛЕКЦІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ TED TALKS

У XXI столітті завдяки розвитку Інтернету все більше людей мають доступ до інформації та знань. Одним із джерел цієї інформації є платформа TED Talks, яка пропонує широку палітру публічних лекцій на різноманітні теми, зокрема наука, технології, мистецтво, дизайн, бізнес, соціальні питання та багато інших [2]. Автори таких лекцій схильні обирати теми, що мають глобальне значення, тобто ті, які цікавлять аудиторію по всьому світу. Виступи розглядають актуальні теми та представляють інноваційні ідеї в різних сферах, віддзеркалюючи сучасні тенденції та виклики [3]. Основна мета TED Talks полягає в поширенні цікавих ідей та концепцій для розуміння світу та дискусій. Виступи призначені не лише передати інформацію, але і надихнути глядачів на власні роздуми та спонукати до дії. TED Talks спроєктовані так, щоб бути короткими, зазвичай до 18 хвилин, лаконічними та легкими для сприйняття, щоб привернути увагу та залишити слухачів задоволеними. Вони охоплюють широкий спектр тем і галузей, щоб відобразити різноманітність інтересів та перспектив.

Дослідження комунікативної специфіки TED Talks спрямоване визначити рівень популярності й ефективності поширення та перекладу таких лекцій, щоб виявити можливі способи оптимізації роботи перекладача для забезпечення цікавої та змістовної інформації для широкої аудиторії на міжнародному рівні.

Переклад TED Talks має кілька важливих цілей і переваг. Такі лекції створюються різними спікерами з різних країн, і їхні ідеї можуть мати глобальне значення; переклад дозволяє зрозуміти та використовувати ці ідеї в різних культурних та мовних спільнотах. TED Talks сприяють поширенню інновацій, наукових відкриттів, інспіраційних ідей та культурного обміну; переклад допомагає цим ідеям досягти більшого аудиторії та вплинути на більше людей. Переклади дозволяють адаптувати контент для різних культур та аудиторій; це може включати в себе призначення місцевих прикладів, врахування культурних традицій та адаптацію мовного стилю. Переклади сприяють створенню більш інклюзивного середовища, де люди, які не розмовляють на оригінальній мові виступу, можуть також зрозуміти та взяти участь у дискусіях.

Англомовні публічні лекції TED Talks мають кілька характерних комунікативних особливостей, які визначають їхній успіх і привертають увагу слухачів. Такі промови застосовують різні семіотичні моделі: розмовну,

письмову, відео та звукову [1, с. 148] й відомі своєю яскраво вираженою мовною і стилістичною формою, яка допомагає зацікавити та вразити аудиторію. Відповідно переклад публічних лекцій TED Talks – це завдання, яке вимагає специфічних мовленнєвих навичок. Зокрема, під час перекладу цих лекцій важливо враховувати кілька ключових моментів.

Так, актуальним є збереження простоти мови для того, щоб інформація була зрозумілою для різних аудиторій; наприклад: *"Let's delve into the intricacies of this complex issue." – "Давайте розберемось у деталі цього складного питання"*.

Перекладач повинен передати емоційний заряд оригіналу, забезпечуючи аналогічний емоційний вплив на аудиторію: *"I was profoundly moved by her inspiring story." – "Її натхненна розповідь дуже вразила мене"*.

Неодмінно враховується варіативність стилю в оригіналі, така як іронія, гумор, гіпербола, для забезпечення аналогічного ефекту в перекладі: *"His witty remarks added a touch of humor to the discussion." – "Його веселі зауваження додали гумору до обговорення"*.

Активно використовуються мовні засоби виразності та стилістичні прийоми для збереження якісних характеристик оригіналу: *"We must embrace innovation to thrive in the modern world." – "Ми повинні приймати інновації, щоб бути успішними в сучасному світі"*.

Очевидним є врахування культурних аспектів і алюзій, забезпечення зрозумілості і прийняття місцевою аудиторією: *"In the Silicon Valley spirit, let's disrupt the status quo." – "У дусі Кремнієвої долини давайте порушимо стан речей"*.

Спостерігається також збереження ритму та темпу мовлення, щоб зберегти динаміку оригіналу: *"Now, let's quickly move on to the next key point." – "Тепер давайте швидко перейдемо до наступного ключового питання"*.

Термінологічна уважність часто передбачає адаптацію термінології до відповідного фахового або загального сленгу аудиторії: *"The algorithm optimizes the process for maximum efficiency." – "Алгоритм оптимізує процес для досягнення максимальної ефективності"*.

Спілкування з іншими означає обмін досвідом із тими, хто розуміє контекст TED Talks; це допомагає чіткіше й правильніше відтворити стиль та емоції оригіналу: *"I want the audience to feel a sense of empowerment." – "Я хочу, щоб присутні відчували власну силу й спроможність"*.

Загальна мета – зберегти ефективність і враження від лекції для нової аудиторії, забезпечивши вірний передачу ідеї та емоцій оригіналу. Приклади оригіналу й перекладу демонструють, як можна зберегти ключові комунікативні елементи оригіналу, адаптуючи їх для нової мови та культурного контексту. Очевидно, що аналогії легко забезпечуються.

Так, лектори на TED Talks зазвичай використовують невимушений, розмовний стиль мовлення, підтримуючи зв'язок з аудиторією.

Тож перекладачі також намагаються уникати занадто формальних виразів і вживають зрозумілу мову. Наприклад: *“So, here’s the thing, folks. We’ve got a problem, a big problem that we can’t ignore any longer.” – “Отже, справа така, друзі. У нас є проблема, велика проблема, яку ми не можемо більше ігнорувати”.*

TED Talks спрямовані на ефективну комунікацію ідеї аудиторії. Лектори часто користуються конкретними прикладами, ілюстраціями та анекдотами, щоб краще пояснити свої думки, зокрема: *“Let me illustrate this point with a story from my own experience. A few years ago, I found myself in a situation that completely changed my perspective on life.” – “Дозвольте мені пояснити це прикладом з мого власного досвіду. Кілька років тому мені довелося опинитися в ситуації, яка повністю змінила мій погляд на життя”.*

Короткі речення та дієслова в активній формі вживаються, щоб зберегти увагу слухачів; промовці уникають вживання занадто складних та довгих речень. Вони також використовують активний стиль мовлення, де дія виражається безпосередньо: *“Change is hard. It requires effort. But it’s worth it. We must take action now.” – Зміна важка. Вона потребує зусиль. Але вона того варта. Ми повинні діяти зараз”.*

Лектори також можуть використовувати запитання або взаємодію з аудиторією, щоб залучити слухачів та зробити лекції більш динамічними. Наприклад: *“How many of you have ever faced a similar situation? Raise your hands. Now, turn to your neighbor and share your thoughts for a minute. Let’s create a dialogue.” – “Скільки з вас коли-небудь опинялися у схожій ситуації? Підніміть руки. Тепер зверніться до свого сусіда й поділіться своїми думками впродовж хвилини. Давайте створимо діалог”.*

Ці комунікативні особливості роблять TED Talks привабливими для різних аудиторій і допомагають сприймати та запам’ятовувати представлені ідеї. Приклади демонструють, як можна адаптувати комунікативні прийоми TED Talks для українськомовної аудиторії з метою створення цікавих та впливових публічних виступів. Виступи мають потенціал вплинути на аудиторії в різних країнах та культурних середовищах завдяки невимушеним перекладам і доступності в Інтернеті.

Тож TED Talks допомагають створити платформу для обміну ідеями, навчання та надихання, сприяючи формуванню відкритого та глобального співтовариства однодумців. Переклади розширюють вплив промовця, дозволяючи йому чи їй здійснювати позитивний вплив на більшу аудиторію в різних країнах та мовних групах. Усі ці чинники сприяють зростанню глобального впливу TED Talks і створенню спільноти, яка має доступ до різноманітних та цікавих ідей незалежно від мовного чи культурного контексту. Перспектива дослідження – визначити мовностилістичні прийоми й засоби англомовних публічних лекцій та способи їх передачі українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Линтвар О. М., Плетенецька Ю. М. Лінгвістичні особливості промов TED Talks в аспекті перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 47. Том 3. С. 148–152.
2. Hanna K. T. What is a TED talk? URL: https://www.techtarget.com/whatis/definition/TED-talk (дата звернення: 02.11.2023).
3. TED Talks: Discover ideas worth spreading. URL: https://www.ted.com/talks (дата звернення: 02.11.2023).

***Ходарєва Валентина Миколаївна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Круть Олена Володимирівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОНЦЕПТ *РОДИНА* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасна лінгвістика, яка з’явилася у результаті переходу від структурної лінгвістики до антропоцентричної, зосередженої на опануванні людиною світом дійсності, його мисленням та свідомостю, стикається з появою нових методик до аналізу лінгвістичних одиниць. Нова термінологія є наслідком репрезентації змістових аспектів мовних символів завдяки поєднанню понять логічної психології та лінгвістичної категорії [2; 3]. Концепт як модель усвідомлення фрагментів дійсності та лінгвістичної категоризації вважається операційною одиницею пам'яті людини [2]. Поняття є компонентом семантичного простору мови, що охоплює певну структуру знань. Концепти отримуються на підставі реалізації зв'язків між значенням слова та відображеними у свідомості структурами, уявлень про об'єкт.

Метою роботи є проаналізувати репрезентацію концепту *РОДИНА / FAMILY* в англійській мові. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити поняття «концепт», «родина /family», 2) розглянути синонімічний ряд концепту *РОДИНА,* 3) проаналізувати реалізацію поданого концепту у дискурсі.

Концепт вживається для пояснення одиниць ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості та інформаційної структури, яка репрезентує знання й досвід людини; це оперативна одиниця пам'яті, ментального лексикону й мови мозку, усієї картини світу, що відображена у людській психіці [2].

Концепти, складаючи певне уявлення про світ у свідомості людини, у поєднанні утворюють концептуальну систему, яка змінюється під впливом отриманих знань. Концептосистема є індивідуальною у кожної людини та залежить від інтелектуального рівня й від життєвої досвіду людини [3].

Звернемося до походження слова *family*. ***Family*** *(=«родина»)* – це early 15 c., “servants of a household” from Latin *familia* “family servants, domestics collectively, the servants in a household,” thus also “members of a household, the estate, property; the household, including relatives and servants,” abstract noun formed from *famulus* “servant, slave,” which is of unknown origin [5].

e.g. *I’ve come from a large family - I have three brothers and two sisters.*

Paul and Ana are hoping to start a family soon.

З 1540-х років *family* використовується у значенні «*сукупність осіб, що утворюють одне домогосподарство під одним главою і одним домашнім урядом, включаючи батьків, дітей і слуг, а також, як іноді використовується, мешканців або пансіонерів»* [5]. З 1660-х років виявлено вживання значення «батьки з дітьми, незалежно від того, живуть вони разом чи ні», також у загальному значенні – «особи, тісно пов'язані кровною спорідненістю, включаючи тіток, дядьків, двоюрідних братів і сестер»; раніше – «ті, хто походить від спільного пращура, дому, роду» (1580-ті роки) [5].

Синонімічний ряд концепту *РОДИНА* охоплює два лексичних наповнення – парадигматичний ряд *родина, сім’я, дитина/діти, батьки, мама/мати, самотність, рідні, тато/татко, родичі, сестра, злагода, брат* та синтагматичний ряд *родинне/сімейне, самотнє*. В англійській мові – це *parents and children, children relatives, kin, kinsmen, kith and kin, kinfolk, kinsfolk, relations, parents and children, children of two parents, issue, offspring, progeny, brood* та ***domestic****, family circle, family connections, family descent, family group* [4].

Учені розрізнюють такі види сучасної англомовної сім’ї: нуклеарна (західноєвропейська, традиційна, буржуазна) сім’я (*nuclear family, Western-European family, traditional family, bourgeois family*), неотрадиційна сім’я (*neo-traditional family*), симетрична (*егалітарна*) сім’я (*symmetrical family*), сім’я раніше розлучених (*remarried couples, blended family, combined family, reconstituted family*), сім’я на вихідні (*weekend family*), громадянський шлюб (*cohabitation, consensual unions*), одноосібна сім’я (*one household family*), союз гомосексуалістів (*gay / lesbian unions, same-sex marriage / partnership, single-sex unions*) [1]. Тому для носіїв англійської мови лексема *family* не позначає класичну сім’ю з двома батьками та їхніми нащадками [1, с. 13].

Отже, поняття *рід, родина, сім’я*, що входять до концепту *РОДИНА* тісно пов’язані між собою, але їх семантика та культурний обсяг – різні. Ядром номенклатурного поняття є значення сукупності людей, пов’язаних кровною спорідненістю, навколо яких утворюється глибоке смислове коло. Концепція повноцінного існування лише в межах свого середовища тісно пов'язана з родом, оскільки забезпечує захист та надає допомогу. Перспективи дослідження вбачаються у подальшому вивченні цього концепту у психолінгвістичному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англомовної сім'ї: дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 225 с.

2. Мельничук О.Д. Концепти як елементи семантики тексту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*: зб. наук. пр. Вип. 29. 2006. С. 207–210.

3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава, 2008. 713 с.

4. Cambridge English Thesaurus Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/family (дата звернення: 13.11.2023).

5. Online Etymology Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/word/family#:~:text=early%2015c.%2C%20%22servants%20of,which%20is%20of%20unknown%20origin (дата звернення: 11.11.2023).

***Череменко Наталія Олександрівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Андрущенко Вікторія Олегівна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Запам'ятовування та вивчення іноземних мов є нагальною проблемою, особливо в сучасному глобалізованому світі. Вивчення англійської мови як другої іноземної посідає центральне місце в освіті старшокласників. Незважаючи на широку доступність різноманітних методик та ресурсів, проблема оптимізації навчального процесу залишається актуальною.

Психолінгвістичні фактори, що впливають на розвиток пам'яті, відіграють ключову роль у вивченні іноземних мов, зокрема англійської, у старших класах шкільної програми. Необхідність вивчення англійської мови виходить за рамки її корисності як інструменту міжнародного спілкування; вона все частіше визначається як засіб розвитку когнітивних здібностей учнів, що має вирішальне значення для їхньої подальшої освіти та професійного зростання.

Вивчення та розуміння психолінгвістичних аспектів, таких як вплив пам'яті на вивчення мови, може сприяти вдосконаленню методів викладання та підвищенню ефективності засвоєння англійської мови старшокласниками. У цьому контексті важливо враховувати не лише технічні аспекти вивчення мови, але й психологічні нюанси, які можуть впливати на успішність цього процесу.

Метою статті є висвітлення психолінгвістичних особливостей розвитку пам'яті (її типів та функцій) при вивченні англійської мови як другої учнями старшої школи.

Пам’ять є пов’язаною із двома важливими когнітивними принципами, які визначають стосовно навчання та вивчення мови зокрема:

1. Глибина обробки. Декламування повідомлення передбачає більше, ніж просте функціонування механізму створення звуку, це включає в себе «обдумування». Це не «бездумне повторення», а включає процеси мислення та асоціації, пов’язані з глибшою обробкою.

2. Достатня практика. «Обмірковування» (вид діяльності, який буде асоціюватися з менталістським / аналітичним підходом до вивчення мови) і «розуміння» (основна діяльність, яка бере участь у підходах, керованих вхідними даними), самі по собі не є достатніми. Без повторення розуміння є «хитким». Без достатньої практики матеріал зберігатиметься лише тимчасово. *Повторення* є основним шляхом до зберігання у довготривалій пам’яті [4, с. 169].

Звідси стає зрозумілим, що особливості пам’яті відіграють значну роль у процесі вивчення англійської мови, задіюючи різні види та підсистеми пам’яті. Пам’ять можна віднести до декількох типів, кожен з яких відповідає за різні аспекти запам’ятовування та збереження інформації.

Короткочасна пам’ять слугує тимчасовим сховищем для обмеженого обсягу інформації, що зберігається протягом короткого періоду. У контексті вивчення англійської мови це можуть бути слова або короткі фрази, що використовуються під час активного навчання [1, с. 440].

Довготривала пам’ять слугує сховищем для інформації, призначеної для тривалого зберігання. Вона містить глибші та сталіші знання, що охоплюють словниковий запас, граматичні правила та інші мовні структури.

Процедурна пам’ять відповідає за збереження навичок і процедур, вимови, граматичних структур та інших аспектів мовлення. Цей тип пам’яті відіграє вирішальну роль в автоматизації використання мови та розвитку навичок.

Вплив цих типів пам’яті на вивчення англійської мови полягає в тому, що вони по-різному впливають на різні аспекти засвоєння мови. *Короткочасна* пам’ять обробляє інформацію тимчасово, трансформуючи її до *довготривалої* пам’яті для сталішого збереження. *Процедурна* пам’ять допомагає розвивати мовні навички для практичного використання. Взаємодія цих видів пам’яті сприяє комплексному підходу до вивчення англійської мови, забезпечуючи якісне та тривале збереження отримуваної інформації.

Асоціації та зв’язки відіграють значну роль в ефективному запам’ятовуванні мовного матеріалу, такого як слова та вирази. Вибодування асоціацій допомагає учням розрізняти та визначати інформацію, роблячи її більш доступною та легшою для відтворення в пам’яті.

Ефективним методом формування асоціацій є використання зображень або історій. Візуалізація відповідних образів або створення наративів допомагає пов’язати новий матеріал із наявними знаннями, що значно полегшує процес запам’ятовування.

Рекомендується використовувати асоціації з особистими зв’язками для учня, пов’язуючи їх з його досвідом, інтересами або емоціями. Пов’язування нових слів або фраз з особистими історіями посилює особистісні та значущі

аспекти навчання для людини [2, с. 50].

Використання мовних картинок і понять у навчанні постає ефективним методом для покращення запам'ятовування мовного матеріалу. Психолінгвістичні особливості формування мовних картинок ґрунтуються на тому, що людський мозок легше засвоює інформацію, коли вона представлена у вигляді конкретних образів або зв'язків.

Мовні картини конструюються за допомогою мальовничих описів, сценаріїв та емоційно забарвлених образів, що асоціюються з певними мовними одиницями. Створення індивідуальних образів для слів або виразів допомагає учням запам'ятовувати і встановлювати зв'язки між ними.

Використання концепцій та зображень для активізації навчання є ефективним, оскільки дозволяє учням пов'язувати абстрактні ідеї з конкретним досвідом та ситуаціями. Візуальні асоціації та концепції сприяють формуванню стійких зв'язків у мозку, полегшуючи процес навчання та засвоєння нового мовного матеріалу [3, с. 44].

Впровадження цих методик покращує процес навчання, роблячи його більш цікавим та ефективним, а також сприяє розвитку творчого мислення учнів.

Підсумовуючи, зазначимо, що психолінгвістичні фактори відіграють ключову роль у процесі вивчення англійської мови старшокласниками. Нюанси пам'яті, застосування асоціацій та зв'язків, а також значущість мовних образів і понять мають суттєвий вплив на ефективність навчання.

Поділ пам'яті на окремі типи, такі як *короткочасна* і *довготривала* пам'ять, а також *процедурна* пам'ять, формує уявлення про те, як оптимізувати ці ресурси для запам'ятовування слів, граматичних структур і виразів. Використання асоціацій та створення мовних картинок покращує процес навчання й робить його доступнішим та інтригуючим для учнів.

Як висновок, наголосимо на надзвичайній важливості психолінгвістичних аспектів для успішного засвоєння англійської мови у старшій школі. Необхідно визнати, що розуміння та використання цих аспектів сприяє формуванню міцних знань та покращує комунікативні навички учнів, що є вирішальним для їхнього майбутнього успіху як в академічній, так і в професійній сферах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коротков О. М. Психологічні особливості навчання старшокласників як одна з вимог конструювання змісту підручника з іноземної мови. Проблеми сучасного підручника. Вип. 12. К.: Пед. думка, 2012. С. 438–443.

2. Редька В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посібник. К.: Педагогічна думка, 2013. 360 с.

3. Холод І. В. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Умань: Візаві, 2018. 165 с.

4. Randall M. Memory, psychology and second language learning. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub., 2007. 219 p.

***Черненко Надія Володимирівна**, студентка;*
наук. керівник – ст. викладач Корольова Олена Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНИХ ФУНКЦІЙ АРТИКЛІВ ЗАСОБАМИ ЦІЛЬОВОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ)

Артиклі як невід'ємний елемент англійської граматики відіграють ключову роль у визначенні граматичних та семантичних відтінків номінативних одиниць. Англійські артиклі мають кілька функцій: вказувати на те, чи іменник відомий для слухача; чи є іменник унікальним або специфічним; чи стосується він чогось загалом або ж щось конкретизує. Українська мова, не маючи прямого еквівалента артиклям, потребує особливого підходу для відтворення цих нюансів при перекладі. Загалом, переклад артиклів мовами, які не мають артиклів, є непростою та актуальною проблемою, оскільки вимагає врахування не тільки граматичних, але й лексичних, стилістичних, та культурних факторів. А від вдалого вибору способу перекладу артиклів залежить передача стилю і настрою оригінального твору.

Метою дослідження є визначення основних способів відтворення семантико-граматичних функцій англійських артиклів засобами української мови на матеріалі художніх текстів. Завдання: проаналізувати роль і функції артиклів в англійській мові; розглянути особливості відсутності артиклів в українській мові; виявити основні способи перекладу артиклів у художніх текстах; дослідити переваги та недоліки різних підходів.

Об'єктом дослідження є артиклі англійської мови та їхнє функціонування в художньому дискурсі. Предмет дослідження – способи перекладу англійських артиклів українською мовою у художніх творах.

Матеріалом дослідження слугуватимуть англомовні художні твори та їх переклади українською мовою.

Артиклі в англійській мові не лише слугують граматичними маркерами, але й несуть важливу семантичну інформацію, яка визначає конкретність чи загальність іменника. Наприклад, в англійській мові *a cat* може означати будь-яку кішку, тоді як *the cat* вказує на конкретну тварину. Ця різниця, хоч і може здатися незначною, іноді несе ключовий семантичний зміст у тексті. При перекладі українською, така диференціація може бути передана за допомогою додаткових словосполучень або контексту, наприклад, «ця кішка» для *the cat* та «якась кішка» для *a cat*.

Відсутність артикля так само має значення. Наприклад, у фразі *A full glass of juice stood beside her*, артикль *a* вжито за правилом, перед обчислювальним іменником, але у фразі *Orange juice is my favourite drink*, відсутність артикля

вказує на універсальний сенс вислову [3]. Але у складніших контекстах артикль може вимагати специфічних перекладацьких рішень для передачі правильного змісту. Наприклад, пропущення артикля є одним з таких способів, оскільки українська мова не має прямих граматичних відповідників артиклям англійської мови. В романі Дж. Роулінг *'Harry Potter and the Philosopher's Stone'* ми бачимо: *Harry had the best morning he'd had in a long time. He was careful to walk a little way apart from the Dursleys...* Переклад українською звучить так: *«Давно вже Гаррі не мав такого чудового ранку. Він старався триматися трохи осторонь від Дурслі...»* [2].

Та іноді замість простого пропущення можливо використовувати лексичні та граматичні трансформації. У романі Дж. Остін '*Pride and Prejudice'* ми знаходимо таке речення: *It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife*. Переклад українською: *«Загальновизнаною істиною є те, що одинак – та ще й при грубеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися»*. Тут перекладач зупинився на варіанті «одинак», що водночас вказує на невизначеність та підкреслює самотність чоловіка. І це звучить значно краще, ніж дослівний переклад: *«один / якийсь / деякий самотній чоловік»*. А для передачі невизначеності іменника *wife* було використано заміну на дієслово *одружитися* [1].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що відтворення функцій англійських артиклів українською мовою є доволі непростим перекладацьким завданням, оскільки українська мова не має артиклів.

Незважаючи на відсутність граматичної категорії артикля, українська мова має достатньо лексико-граматичних ресурсів для передачі значень та функцій англійських артиклів у художніх текстах. Завданням перекладача є уважно аналізувати семантику та роль артикля в реченні, обираючи оптимальні українські відповідники з урахуванням контексту. Подальші дослідження у цій сфері сприятимуть удосконаленню методів відтворення артиклів в українських перекладах англомовних художніх творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остін Дж. Гордість і упередженість = Pride and Prejudice / пер. з англ. В. Горбатко. Харків: Фоліо, 2018. 349 с.

2. Ролінґ Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната / за ред. Петра Таращука, Івана Малковича; з англ. пер. Віктор Морозов. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 344, [3] с.

3. Черненко О. Артиклі та прийменники англійської мови. К.: Арій, 2017. 48 с.

***Шевченко Юлія Вячеславівна**, магістрантка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Шкуропат Марина Юріївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У зв'язку з активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, реалізацією реформи МОН України «Цифрова трансформація в освіті та науці» (2017), суспільно-політичною ситуацією в нашій країні нагальним постає питання пошуку й ефективного використання цифрових інструментів, які б допомогли педагогу створити оптимальні умови для опанування школярами навчального матеріалу в синхронному чи асинхронному режимах, підвищити інтерес до навчання, посприяти розвитку їхньої самостійності, сформувати та розвинути необхідні soft- і hard skills.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз особливостей використання ІКТ у навчанні іноземних мов. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати результати попередніх досліджень, присвячених використанню ІКТ в освітньому процесі; описати цифрові інструменти, які можуть стати в пригоді сучасному вчителю; обґрунтувати доцільність їхнього використання на уроках іноземної мови.

Проблема організації навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій постала до встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, уведення воєнного стану на території України. Скажімо, В. Ю. Биков у 2012 році зауважував, що тенденція стрімкого розвитку комп'ютерних засобів і ІКТ, зокрема цифрових та оптико-волоконних, мобільних і бездротових, їхнє широке впровадження в усі сфери суспільного життя є очевидною. Науковець додавав, що бажання населення, особливо молоді, широко застосовувати їх у повсякденному житті та професійній діяльності буде простежуватися й надалі [1, с. 35]. Тоді як, згідно з поглядами В.В. Шевченко, використання ІКТ в навчанні дозволяє зробити урок цікавішим, надає більше можливостей учням для активної роботи на заняттях, розвиває внутрішню мотивацію, особистісні й соціальні навички тощо [6].

Для забезпечення функціонування освітнього процесу застосовуються як спеціальні навчальні застосунки та онлайн-платформи, так й інтернет-сервіси, які стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Фахівці ЮНЕСКО пропонують таку класифікацію цифрових продуктів організації дистанційного навчання: ресурси, що забезпечують психосоціальну підтримку учасників освітніх відносин в умовах пандемії; цифрові системи дистанційного навчання; застосунки для навчання на базі мобільних пристроїв; масові відкриті платформи для онлайн-курсів; сервіси самонавчання; програми, що забезпечують можливість спільної роботи в режимі онлайн; інструменти для

створення цифрового навчального контенту та численні електронні бази навчальних матеріалів [7].

Спираючись на вищезазначене, розглянемо приклади цифрових інструментів, які можуть стати в пригоді сучасному вчителю іноземних мов.

По-перше, врахування емоційного стану школярів і їхнього ментального здоров'я є невід'ємною частиною планування будь-якого заняття. Тривала ізоляція в період пандемії COVID-19 та стреси, пов'язані з початком повномасштабного вторгнення, зумовили необхідність у наданні психологічної підтримки учням. Зауважимо, що її може надавати не лише фахівець у цій справі, але й учитель-предметник за умови врахування методичних рекомендації з окресленого питання. Скажімо, дитяча та підліткова психологиня Є. Гайдай зазначає, що з метою уникнення булінгу як реакції на стрес доречно проводити регулярні розмови у форматі самоаналізу [2]. На занятті з іноземної мови педагог може використати прийом «Незакінчене речення», з'ясувати реальний стан міжособистісних стосунків у класі за допомогою анонімного опитування Google Forms, запропонувати обговорити та порівняти способи протидії агресії й насиллю в підлітковому середовищі в Україні. На нашу думку, для організації такої роботи ефективно використати онлайн-дошку (Padlet чи Miro), адже на ній можна разом розміщувати певну інформацію, зображення, відео тощо й опрацьовувати їх як в асинхронному, так і в синхронному режимах.

По-друге, для організації результативного освітнього процесу треба обрати доцільну систему дистанційного навчання, яка б зберігала всі необхідні матеріали для учня в одному місці та була зручною у використанні, наприклад, Moodle.

Moodle – це система для навчання здобувачів освіти, підвищення кваліфікації тощо. Вона призначена для онлайн-навчання в мережі Інтернет і надає безліч можливостей таких, як: швидкий доступ до навчальних матеріалів та допоміжних матеріалів, засобів для тестування й спілкування; перегляд результатів проходження навчального курсу здобувачем; спілкування з педагогом у чатах, форумах, особистих повідомленнях; завантаження файлів із виконаними завданнями тощо [4, с. 94]. Значно розширює функціонал Moodle плагін під назвою «H5P». Він є безкоштовним та пропонує безліч шаблонів для створення інтерактивних завдань, наприклад, лінії часу, вікторини, заповнення пропусків, кросворд, сортування абзаців тощо. На уроці англійської мови вчитель може запропонувати пройти вікторину за певним граматичним або лексичним матеріалом, щоб перевірити рівень його засвоєння.

По-третє, дедалі частіше педагоги скаржаться на те, що діти відволікаються на заняттях, переглядають відео, грають, переписуються в соціальних мережах, проте телефон – це не лише засіб для розваг, але й для навчання. Нині існує низка застосунків, які можна встановити на смартфон та використовувати з різною метою, наприклад, для запису й редагування відео

(TikTok), підготовки проєктів, виконання самостійних чи контрольних робіт тощо. Наприклад, на занятті із англійської мови педагог пропонує підготувати коротке відео «Американська та британська англійська: суттєві відмінності» та обговорити його, звернувши особливу увагу на особливості вимови, словникового складу, граматики тощо. Подібна діяльність, на нашу думку, сприятиме розвитку творчих здібностей, критичного мислення, підвищенню інтересу до вивчення іноземної мови, культури іншої країни, оскільки передбачатиме ґрунтовну роботу з лінгвістичним матеріалом, його аналіз.

Значної популярності натепер набули масові відкриті платформи для онлайн-курсів, адже вони дозволяють здобувати знання в будь-якому місці, незалежно від віку, соціального статусу, спілкуватися з однодумцями, фахівцями різних галузей знань. Особливостями подібних курсів є інтерактивність, можливість виконувати завдання в будь-який для учасника час та видача електронного сертифіката, який засвідчує результат роботи певної людини й набуття нею знань та навичок [5, с. 137]. На сайті Prometheus запропонована низка курсів, які стануть у пригоді як школярам, так і вчителям, наприклад, «Англійська для медіаграмотності», оскільки спрямований на розширення уявлення про роль медіа у нашому житті, поповнення словникового запасу та набуття навичок критичного мислення.

Однією з ключових компетентностей, необхідних сучасній людині, є навчання впродовж життя, адже в умовах постійного розвитку суспільства дуже важливими є вміння шукати, аналізувати нову інформацію, ставити цілі та добирати способи їхнього досягнення як самостійно, так і в групі. У здобутті знань з англійської мови може допомогти застосунок Duolingo, що має ігровий формат і складається з рівнів за різними темами, кожен із яких передбачає опанування теоретичного матеріалу та проходження практики, виконання невеликих завдань – перекладу слова чи речення, прослуховування й відтворювання аудіо тощо. Також ця платформа пропонує онлайн-лекції та відеоуроки, матеріали й методології для педагогів [3, с. 65]. Зауважимо, що її можна використовувати для поглиблення знань учнів, підвищення їхнього інтересу до вивчення іноземної мови.

Ефективним засобом формування іншомовної компетентності школяра є відеоконференція. Проводити онлайн-зустрічі можна за допомогою таких застосунків, як Zoom або Google Meet. Зазначені сервіси мають більш-менш схожий інтерфейс та функціонал, проте значною перевагою Zoom є можливість організувати роботу над певним завданням у парах або групах, розподілити учнів на окремі кімнати й періодично «ходити» з однієї в іншу, занотовуючи помилки учнів. Така форма взаємодії буде корисна для розвитку діалогічного мовлення, розширення активного словникового запасу, покращення психологічного клімату в колективі. Наприклад, на занятті з англійської мови з теми «Робота і професії» десятикласники можуть у групах обговорити найцікавіші професії, їхні переваги та недоліки.

Нині існує низка цифрових інструментів, за допомогою яких сучасний педагог може створювати візуальний навчальний контент. Розглянемо освітні можливості популярного серед учителів сервісу Canva. Зазначена онлайн-платформа графічного дизайну дозволяє створювати добірки цікавих фактів або інфографіки, які стануть у пригоді для ознайомлення з новим матеріалом, скажімо, на занятті з англійської мови за темою «Відносні речення». Також її можна застосовувати для створення спільних проєктів-презентацій або онлайн-дошок для узагальнення й систематизації нових знань, наприклад, щодо спорту та дозвілля. Застосування подібних засобів, на нашу думку, посприяє розвитку самостійності учнів і підвищить інтерес до навчання.

Розвиток комп'ютерних технологій й інформаційних систем зумовив більш активне використання гейміфікації як методу навчання й форми виховної роботи, що дозволяє удосконалити комунікативні вміння, виробити навички швидкої адаптації до змінюваних умов спілкування та свідоме ставлення школярів до іноземної мови. Learning.apps, Wordwall, Classcraft та подібні сервіси дозволяють не лише урізноманітнити окремі елементи заняття, але й перетворити вивчення однієї чи кількох тем на повноцінний вебквест. Скажімо, на уроках «Україна в світі» або «Країни виучуваної мови». У ході проходження подібного вебквесту учні б мандрували рідною країною або закордоном, досліджували їх через виконання різних завдань.

Надзвичайно важливим елементом освітнього процесу є оцінювання, зокрема формувальне, адже воно дозволяє надати можливість школярам відчути власну відповідальність за своє навчання; зрозуміти, над якими уміннями та навичкам слід попрацювати надалі; усвідомити, що помилки – це не страшно, а невдачі мотивують на шляху до успіху. Для проведення такого оцінювання доречно використовувати різноманітні сервіси, такі як Mentimeter, Quizizz, Kahoot!, Socrative. Зауважимо, що наведені інструменти дозволяють створювати опитування як для синхронного, так і для асинхронного режимів роботи.

Отже, використання ІКТ у навчанні іноземних мов літератури має низку переваг та може бути реалізоване за допомогою різних цифрових інструментів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 29. С. 32-40. URL: http://surl.li/lwznu (дата звернення: 28.10.2023).

2. Гайдай Є. Як покращити психологічний стан дитини під час війни? *Медіа Рішень*. URL: http://surl.li/mawpo (дата звернення: 28.10.2023).

3. Постоєнко М. Сервіси для вивчення іноземних мов. URL: http://surl.li/mawpn (дата звернення: 28.10.2023).

4. Ткаченко Л.В., Хмельницька О.С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр./ [редкол.: А.В. Сущенко (голов.ред.) та ін.]*. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 75. С. 91–96. URL: http://surl.li/lynmy (дата звернення: 28.10.2023).

5. Шарова Т.М., Шаров С.В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Молодий вчений*. № 9. 2018. С. 137–140. URL: http://surl.li/matnu (дата звернення: 28.10.2023).

6. Шевченко В.В. Переваги та недоліки використання ІКТ на всіх етапах уроку. *Всеосвіта*. URL: http://surl.li/lxcbe (дата звернення: 28.10.2023).

7. ЮНЕСКО: Рішення для дистанційного навчання. *Українська школа майбутнього*. URL: http://surl.li/mbtdv (дата звернення: 28.10.2023).

***Шмачкова Анастасія Вікторівна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Ясинецька Олена Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОВИХ КОЛОКВІАЛІЗМІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ГЛЯДАЧА

Колоквіалізми – це розмовні слова або словосполучення, які використовуються в неформальній мовленнєвій ситуації, зазвичай для вираження емоцій, ставлення або настрою. Вони є важливою складовою мови, оскільки відображають соціальні, культурні та історичні особливості мовців. Роль колоквіалізмів у фільмовому діалозі полягає в тому, що вони допомагають створити реалістичний, живий та емоційний образ персонажів, їхніх відносин, настрою, характеру, соціального статусу або регіональної належності. Колоквіалізми також виконують естетичну, експресивну, гумористичну та інші функції, які збагачують мову фільму та привертають увагу глядача.

Актуальність теми зумовлена тим, що англомовні, зокрема американські, кінофільми є одним із найпопулярніших джерел колоквіалізмів для українських глядачів, які мають можливість ознайомитися з різноманітними варіантами неформальної мови. Однак якість перекладу цих фільмів не завжди задовольняє вимоги глядачів, оскільки часто зустрічаються випадки невдалого перекладу колоквіалізмів, які спотворюють зміст, стиль та атмосферу фільму загалом.

Тому переклад колоквіалізмів американських кінофільмів українською мовою є складним і багатогранним процесом, який потребує врахування низки факторів: лінгвістичних, культурних, соціальних та прагматичних. Перекладачі використовують різні стратегії та тактики для передачі колоквіалізмів, такі як адаптація, компенсація, калькування або глобалізація. Теоретичною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань теорії та

практики перекладу, лінгвістики тексту, лінгвокультурології, лексикології, стилістики, прагматики. Емпіричною базою дослідження є американські кінофільми, що вийшли в прокат протягом останніх років (2018–2023), та їхні українські переклади.

Передусім розглянемо, що методи перекладу фільмових колоквіалізмів мають свої переваги й недоліки. Ці методи можна розділити на дві групи: формальні та динамічні. Формальні методи спрямовані на збереження форми та структури оригіналу, а динамічні методи спрямовані на збереження смислу та ефекту оригіналу.

Формальні методи включають прямий переклад, метод дослівних відповідників та метод контекстуального перекладу.

Прямий переклад: у фільмі "Шерлок Холмс" (2009) колоквіалізм *"elementary, my dear Watson"* перекладено як *"елементарно, мій дорогий Ватсон*", що зберігає форму та зміст оригіналу, але може бути незвичним для українського глядача, тим більше що відсутня форма кличного відмінка.

Метод дослівних відповідників: у фільмі "Матриця" (1999) колоквіалізм *"follow the white rabbit"* перекладено як *"слідуй за білим кроликом"*, що зберігає структуру та смисл оригіналу, але може втратити частину ефекту через відсутність алюзії до казки "Аліса в Країні Див".

Метод контекстуального перекладу: у фільмі "Картковий будинок" (2013–2018) колоквіалізм *"I have a very big appetite*" перекладено як *"Я маю великі амбіції*", що враховує контекст та ідіоматичність оригіналу, але може втратити частину зв'язку з наступними репліками про їжу.

Динамічні методи включають метод адаптації, метод перефразування та вільний переклад.

Метод адаптації: у фільмі "Шрек" (2001) колоквіалізм *"Do you know the muffin man?"* перекладено як *"Чи знаєш ти Колобка?"*, що адаптує оригінал до культурного контексту та очікувань аудиторії, але може втратити частину гумору та іронії; у фільмі "Авіатор" (2004) колоквіалізм *"to have a screw loose"* (бути не в своїй тарілці) перекладено як *"мати гвинтик"*. Цей спосіб адаптує оригінальний колоквіалізм до цільової культури, гумору, менталітету тощо.

Метод перефразування: у фільмі "Титанік" (1997) колоквіалізм *"I'm the king of the world!"* перекладено як *"Я пан світу!"*, що зберігає смисл та виразність оригіналу, але уникає дослівного перекладу, який може бути дивним або незрозумілим.

Вільний переклад: у фільмі "Зоряні війни" (1977–2019) колоквіалізм *"May the Force be with you"* перекладено як *"Нехай Сила буде з тобою"*, що дозволяє перекладачу вільно розуміти та виражати ідею оригіналу без дотримання буквальності, але може втратити точність оригіналу та стати суб'єктивним.

Отже, перевагами формальних методів є те, що вони дозволяють зберегти точність, автентичність та оригінальність фільмових колоквіалізмів, а також уникнути втручання перекладача в текст. Недоліками формальних методів є те,

що вони можуть призвести до незрозумілості, недоречності або втрати ефекту фільмових колоквіалізмів та до порушення норм цільової мови. Формальні методи можуть бути ефективними для перекладу фільмів, які мають науковий, документальний, історичний або інший специфічний характер, а також для перекладу фільмів, які призначені для професійної або освітньої аудиторії.

Перевагами динамічних методів є те, що вони дозволяють зберегти зрозумілість, прийнятність та ефективність фільмових колоквіалізмів, а також адаптувати їх до культурного контексту та очікувань аудиторії. Недоліками динамічних методів є те, що вони можуть призвести до викривлення, спрощення або суб'єктивності фільмових колоквіалізмів, а також до втрати ідентичності та унікальності оригіналу. Динамічні методи можуть бути ефективними для перекладу фільмів, які мають художній, комедійний, драматичний або інший емоційний характер, а також для перекладу фільмів, які призначені для широкої або розважальної аудиторії.

Таким чином, можна зробити висновок, що немає одного найкращого методу перекладу фільмових колоквіалізмів з англійської на українську мову, але є різні методи, які мають свої переваги та недоліки, а також свої умови застосування. Перекладач повинен вибирати метод перекладу в залежності від типу фільму, цільової аудиторії, культурного контексту, мовної компетенції та інших факторів, а також поєднувати різні методи для досягнення оптимального результату.

Тепер повернемося до самих колоквіалізмів. У фільмах вони – розмовні вирази, що використовуються персонажами для передачі їхнього характеру, настрою, емоцій, соціального статусу, регіональної належності тощо. Колоквіалізми можуть бути різних видів; розглянемо приклади.

Прислів'я та афоризми – це короткі вирази, що містять узагальнену істину або мудрість. Наприклад: *You only live once* (Живеш тільки раз). При перекладі таких виразів можна використовувати кальку або еквівалент, якщо він існує в метамові. Наприклад: *Don't judge a book by its cover* (Не суди книгу по обкладинці) – *Не суди людину по одягу.*

Лайка та нецензурна лексика – це слова або фрази, що використовуються для вираження сильних емоцій, зневаги, обурення, гніву тощо. Наприклад: *Damn!* (Чорт!). При перекладі таких виразів можна використовувати еквівалент або атенуацію, якщо він необхідний для збереження стилю та етики. Наприклад: *Fuck you!* (Ти дурак!) – *Геть від мене!*

Ідіоматичні вирази – це фрази, що мають переносне значення, яке не можна вивести зі значень окремих слів. Наприклад: *You've hit the nail on the head* (Ти влучив у десятку). При перекладі таких виразів можна використовувати еквівалент або перефразування, якщо він доступний в метамові. Наприклад: *It's raining cats and dogs* (Ллє як з відра) – *Ллє як з лійки.*

Регіональні терміни або фрази – це слова або фрази, що характерні для певного регіону, діалекту, соціолекту або субкультури. Наприклад: *Bless your heart* (Боже, збережи). При перекладі таких виразів можна використовувати

еквівалент або перефразування, якщо він зберігає регіональну специфіку та емоційну забарвленість. Наприклад: *Y'all* (Ви всі) – *Ви* або *Всі ви*.

Нестандартна граматика або синтаксис – це відхилення від нормативних правил мови, що використовуються для створення ефекту невимушеності, неформальності, невченості, гумору тощо. Наприклад: *I ain't done nothing!* (Я нічого не зробив!). При перекладі таких виразів можна використовувати адаптацію або кальку, якщо він передає стилістичну роль нестандартності. Наприклад: *Me and him are friends* (Я і він – друзі) – *Я з ним дружу*.

Також хочу додати деякі приклади сучасного сленгу та жаргону англійською мовою та їх переклад українською, які з'явилися або стали популярними завдяки сучасним американським фільмам та серіалам 2020–2023 років:

Вид колоквіалізму	**Приклад англійською**	**Переклад українською**	**Спосіб відтворення**
сленгові абревіатури	GOAT – greatest of all time	козак – кращий за всіх	калька або еквівалент
сленгові прикметники	dope – awesome	круто – чудово	еквівалент або перефразування
сленгові дієслова	ghosting – ignoring someone	ігнорити – не звертати уваги на когось	еквівалент або перефразування
сленгові іменники	simp – someone who is too submissive or dependent on someone else	сімп – хто-небудь, хто занадто підкоряється або залежить від когось іншого	калька або адаптація
сленгові вигуки	yeet – to throw something far or away	єт – кинути щось далеко або геть	калька або адаптація

Практична значущість дослідження полягає в тому, що: результати дослідження можуть бути використані для покращення перекладів американських кінофільмів українською мовою; рекомендації, висунуті у дослідженні, можуть слугувати критеріями оцінки якості перекладу колоквіалізмів; дослідження може сприяти розвитку теорії та практики перекладу, зокрема перекладу колоквіалізмів. У перспективі варто приділити увагу аналізу лінгвостилістичних, зокрема інтерференційних, проблем перекладу американських фільмових колоквіалізмів українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова Книга, 2003. 375 с.
2. Левицька Т. О. Стилістика англійської мови. Київ: Либідь, 1999. 288 с.
3. Лобач С. Переклад англомовних трейлерів до кінофільмів українською мовою як різновид аудіовізуального перекладу. http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/11241/1/Лобач%20О.%20В..pdf (дата звернення: 02.11.2023).
4. 30 famous slang terms and phrases popularized by movies and TV shows. Stacker. URL: https://stacker.com/entertainment/30-famous-slang-terms-and-phrases-popularized-movies-and-tv-shows (дата звернення: 02.11.2023).

Шутка Владислава Олегівна*, студентка;*
наук. керівник і співавтор – канд. філол. наук,
доц. ***Гурмак Юлія Михайлівна****,*
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

OUTLINING LITERARY TRANSLATION: APROACHES, METHODS, AND TECHNIQUES

“Among the many challenges studied by the modern linguistics, an important place is the study of the linguistic aspects of cross-language speech activity, which is called “translation” or “translation activity”. Translation implies a correct and clear rendering of what is expressed in one language by means of another language” [2].

From the etymological point of view, “to translate” means “to carry across”. It is generally understood to denote the communication involving a sender and a receiver of the message. The information is being “carried across”, turned into another language.

The famous German linguist and translation scholar Katharina Reiss has described translation as a “bilingual mediated process of communication, which ordinarily aims at the production of a Target Language text that is functionally equivalent to a Source Language text” [4].

The crucial skill in translation work is not only to transmit the message and convert it from one language to another, but also to convey all the senses and semantic meanings the author wanted to denote.

Literary translation is widely considered to be the highest level of a translation activity. A challenging area is in the field of keeping the features of author’s original writing style while translating literary works. Although this type of translation is widely used all the time, more practical solutions and approaches are needed. So this article is mainly focused on the literary translation techniques, the problems translators may face in this field and possible ways to deal with them.

There is a number of research dedicated to this topic. For example, Peter Newmark, a British translator theorist, distinguished translation methods and procedures: “while translation methods relate to whole texts, translation procedures are used for sentences and the smaller units of language” [3]. Moreover, he also suggested the following classification of translation methods:

– word-for-word translation – translator here is mostly concentrated on transmitting the meaning of the message, not paying attention to context and semantic features. This way isn’t always considered to be appropriate to be applied while translating literary works;

– literal translation means converting language patterns and structures of Source Language into their very close equivalents of Target Language. This method emphasizes on the meaning of the text also;

– faithful translation attempts to reproduce mainly the contextual meaning of the original text, using patterns and grammar structures of the Target Language. It is considered to be one of the most appropriate techniques in literary translation;

– semantic translation is actually similar to the previous method, but is more aimed on reaching the aesthetic value of the text. It is one of the most important methods in translating fiction and is widely used. Having conducted research in this field, Ahmed Moneus suggests: “It is particularly necessary and helpful for a translator to have an idea of the relationship between semantics and translation and to have general knowledge of semantics and translation. Semantic translation can be reflected in the denotation and connotation of the original text”;

– adaptation is a critical part of literary translation. It is usually applied to poetry, because allows deviations from the original text in order to keep the style, rhythm and rhyme. The main features of the text remain the same, such as characters, plot, and general meaning. However, language patterns and structures of Source and Target Languages can vary;

– free translation means, in fact, just retelling or rewriting the text without the necessity to keep the style, means, form or even content of the original text;

– idiomatic translation reproduces the contextual meaning of the original text but is concentrated on finding equivalent colloquial expressions in the Target Language;

– communicative translation. According to Newmark, “Communicative translation attempts to produce on its readers an effect as close as possible to that obtained on the readers of the original” [5] . So the main purpose of using this method is conveying to exact contextual meaning and making the text understandable for the readership, building connection with the audience.

Many experts now consider Newmark’s approach to be satisfactory and to reflect the major features of the translation process.

Albrecht Neubert, a German translation scholar and lecturer in English language, conducted research in this field too. His theory, though, slightly differs from the Newmark’s one. He outlined four main principles of translation, those are applied for literary translation also: linguistic, communicative/functional, psycholinguistic, and sociocultural [1].

Besides all the mentioned above, a remarkable feature of a good translator is being deeply aware of cultural specifics in both Source and Target Languages. Fiction texts are normally full of different tropes, such as idioms, metaphors, national lexicon, archaisms, realia... So advanced knowledge of it is needed to find the appropriate equivalents in order to convey the meaning of the text as clear and accurate as possible.

"If there is mismatch between the source language and the target language, a figure of speech should be explicated." [6] Obviously, all the languages are different and cultural, historical, social specifics should also be taken into account. Translator may adapt the original text to their readers' realia. It is one of the aforementioned methods of translation. However, not in all the situations it can be done. Then it is suggested that the task of translator is to convey the meaning through explanation. There are different ways can be applied here, but the aim is to familiarize the reader with the context and all the details that may influence the perception of the text.

A literary work can be translated using different literature means. An exact equivalent may not always exist, so the translator is to be flexible and use various ways to convey all the senses of the message and to adapt it for the readers. There are a huge variety of techniques and approaches, such as synonymy and antonymy in translation, changing the structure of the sentence or phrase in order to make it appropriate for Target Language, emphasis changes, paraphrase strategies etc. The translator is able to change the style of text if needed, making it more or less formal or technical, for instance.

In conclusion, the process of translation is complicated and a considerable amount of details should be taken into account while working in that field. There are some common strategies used for translating literary works and it is up to translator which approach to choose. The most important thing to remember is that this translation must always be reader-oriented. There is no one right way that could be applied to all texts and messages. The picture of it is still incomplete and is changed all the time. Finally, all the translations are unique as well as original works.

REFERENCES

1. Albrecht N. (2002). *Shared Ground in Translation Studies: A Third Series of Responses*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

2. Corina I. (2021). Definition of Translation, Translation Strategy, Translation Procedure, Translation Method, Translation Technique, Translation Transformation. URL: https://doi.org/10.51582/interconf.1920.02.2021.049 (дата звернення: 23.10.2023).

3. Jiajun Shen, Peng-Jen Chen. (2019). *The Source-Target Domain Mismatch Problem in Machine Translation.* URL: https://doi.org/10.48550/arXiv.1909.13151 (дата звернення: 23.10.2023).

4. Katharina Reiss. (1981). *Type, Kind and Individuality of Text* : *Decision Making in Translation.* URL: https://doi.org/10.2307/1772491 (дата звернення: 23.10.2023).

5. Peter Newmark. (1981). *Approaches to Translation* . Oxford: Pergamon Press. Pp. 213.

6. Peter Newmark. (1988). *A Textbook of Translation*. Kxeter: Wheaton & Co. Ltd. 311 p.

***Юрова Софія Андріївна**, студентка;*
наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Потреба Надія Анатоліївна,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

Мова – продукт людського розуму, що дає початок двом взаємопов'язаним цілям, які є предметом уваги психолінгвістики. Серед них: встановлення розуміння процесів, що лежать в основі системи, яку ми називаємо мовою та дослідження мови як продукту людського розуму і, таким чином, як доказ того, як люди організовують свої думки і накладають шаблони на свій досвід. Психолінгвістика вивчає взаємозв'язок між людським розумом і мовою. Вона розглядає користувача мови як індивіда, а не як представника суспільства, чиї лінгвістичні здібності визначаються сильними та слабкими сторонами психічного апарату. Її завданням є простежити подібні моделі мовної поведінки у великих групах індивідуальних носіїв певної мови або всіх мов [1].

Психолінгвістика є синтезом лінгвістики та психології, що відображає їхню взаємодію та важливість в комунікативних аспектах життя кожної особи в суспільстві.

Формування мовної компетентності в ранньому дитинстві є актуальною проблемою в контексті сучасної психолінгвістики. Розглядаючи підходи відомих вчених, таких як Роберт Солсо, Артур Ребер, Майкл Кордуел та інші, можна визначити ключові аспекти цього явища.

Одним із центральних аспектів є визначення мовної компетентності, яке може розглядатися як сукупність знань та навичок, пов'язаних із розумінням та використанням мови. Мовна компетентність – це не лише набір граматичних знань, але й уміння використовувати мову в різних контекстах. У ранньому дитинстві цей процес є особливо важливим, оскільки дитина активно засвоює не лише лексичні та граматичні правила, а й розвиває комунікативні навички. Ключовими етапами формування мовної компетентності є: відбір та аналіз великої кількості інформації; виявлення синтаксичних структур; адаптація до соціокультурного середовища. Важливо враховувати індивідуальні особливості дитини та надавати стимули для активного спілкування, що сприяє повноцінному розвитку мовної компетентності в ранньому віці [2].

Згідно з Робертом Солсо, лінгвістика та психолінгвістика розглядають мову через різні призми: лінгвістика досліджує формальний опис будови мови, тоді як психологи спостерігають за процесом розвитку мовлення та його когнітивними аспектами. Р. Солсо підкреслює роль компетентності у мові, що базується на принципі ідеального взаєморозуміння між мовцем і слухачем. Його визначення компетентності, яке походить від Н. Хомського, розкриває здатність людини генерувати безмежну кількість різних речень та їх різновидів,

ґрунтуючись на розумінні правил, за якими вони утворюються та перетворюються.

Артур Ребер додає до розуміння компетентності ідею володіння базовими, абстрактними правилами мови. Його розрізнення між компетентністю та вживанням мови у мовленні вказує на те, що компетентність є теорією лінгвістичних знань, тоді як вживання мови в мовленні визначається як теорія поведінки [1].

Майкл Кордуел, зокрема, пов’язує розвиток мовлення дитини з компетентністю у спілкуванні, яку можна досягти, оволодівши чотирма підсистемами мови: фонетикою, семантикою, граматикою та прагматикою [1].

Дослідження Роберта Кайла стосовно мовної компетентності дитини вказує на когнітивні досягнення, які підготовлюють малюка до сприйняття та використання мовних знаків. Він розглядає дві головні позиції щодо граматики: існування вродженої здібності та використання загальних когнітивних навичок.

Сучасні теорії компетентності, такі як «Модель персональної компетентності» Грінспена та Дріскола, розглядають персональну компетентність як конструкт, що об’єднує знання та навички, необхідні для досягнення цілей і вирішення проблем [1].

Отже, аналізуючи актуальні проблеми психолінгвістики та формування мовної компетентності в ранньому дитинстві, можна зробити висновок, що ці питання мають велике значення для розуміння взаємодії між людським розумом і мовою. Вчені, такі як Роберт Солсо, Артур Ребер, Майкл Кордуел, розкривають складність та багатогранність мовної компетентності.

Ця область досліджень визначається не лише загальними когнітивними процесами, а й специфічними для мови здібностями, що робить її захоплюючим об'єктом для подальших наукових розвідок в галузі психолінгвістики. Наголошуючи на ролі компетентності та впливу на розвиток мовлення, висловлюємо сподівання, що подальші дослідження принесуть нові уявлення та висновки, сприяючи розширенню нашого розуміння процесів, пов’язаних з мовною діяльністю та її формуванням у ранньому віці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; за заг. ред. Л. О. Калмикової. К.: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

2. Кучерук О. А. Шляхи формування мовленнєвої компетентності: психолінгвістичний підхід до навчання рідної мови. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, 2007. Вип. № 12. С. 37–41.

***Diego Valdivieso**, student;*
research advisors:
Monica Martinez, M.A.; Gabriela Bonilla, M.I.B.; & Anne Carr, Ed.D,
University of Azuay, Cuenca, Ecuador

CONVERSATION AND COMMON GROUND BETWEEN STUDENTS AND ARTISANS IN CUENCA, ECUADOR

A collaboration to create a book, with and about a women's artisanal collective by a university and civic authorities, offered an opportunity to critically examine dialogic space for common ground conversation through narrative analysis. The co-creation of both the practice of research on community-based learning and learning-based community development related to ancestral preservation of artifact production, contributes to the socio-cultural, economic, ecological and political livelihoods of a rural women's collective and students' learning.

Of primary interest is how otherness is negotiated in a dialogical encounter, that is, how is common ground established in conversations between artisans and university students when there can be differences in each participant's perspectives, aims and expectations.

Students who have the epistemic capabilities, social capital and efficacy to participate in processes of community history and change can serve the well-being of others highlighted in UNESCO's Global Action Programme on Education for Sustainable Development,and its transformative agenda to engage students with making a difference in the communities their lives are connected to.

Student Diego Valdivieso writes:

Mrs. Marina Cardenas was difficult to contact. Whenever she scheduled an appointment, she was busy at her business, either from early in the morning kneading her tortillas, at noon attending to her family or in the afternoon attending to her business. It was hard to get a one-day answer to be able to get closer. Finally, Mrs. Cardenas agreed after several attempts by me, to meet with her. The time she agreed to was at a busy lunchtime so she wasn't very interested in responding, her answers were super short and curt, difficult to hold a conversation. So I came to feel quite tired and stressed after so many attempts.There was also quite a bit of noise from the outside street due to the passing cars and the low tone of voice of Mrs. Cardenas.

According to Stalnaker (2002, p. 701), when speakers speak, they presuppose things and what they presuppose guides both and what they choose to say and how they intend what they say to be interpreted. Presupposing something means to take it for granted as background information – as common ground between the participants during their conversation.

In the following edited excerpts from the interview between the student and artisan breadmaker, we can hear how the student uses repetition and expansion

Mrs. Cardenas vocabulary and sentence structure to continue their conversation. He also notes her gestures.

(D = student; M = artisan breadmaker)

D: If you could start by introducing yourself and what you do?

M: I make tortillas in the afternoon. (*Sittingdown, shearrangesherarms and hands).*

D: Tortillas in the afternoon. Corn, wheat?

M: Wheat, corn, chachis, humitas and chuzos, skewers as they say

D: How long have you had this place here?

M: Hmm... about 17 years old. (*Head down, thinks, looks up beforeanswering)*

D: And did you start working in the kitchen when you were 17 years old, or did you start working before?

M: No, no, I was just inside the house, nothing more. *(She points to the house)*

M: Yes, after that I started doing this.

D: And who taught you how to cook tortillas?

M: Hey, nobody, just seeing how they do it. My mom, as she did then, I learned there.

D: Just watching?

M: Just watching. (*She strongly states she only learned by watching)*

D: And are you famous around here? Do they always come to Doña Marina's tortillas?

M: Yes, they come from Guayaquil.

M: And so many come from Cuenca, so they come back to order things to be done in New York. Sometimes they sell for 100, 150.

D: And what is the best-selling tortilla?

M: Wheat and corn.

D: Wheat and corn, my favorite is wheat, for example. Well, and you say that you started this business yourself right here in this very place.

D: It's your mother'shouse, which you transform here into the premises?

M: Yes, yes.

D: And do you think your mom learned from your grandmother years ago?

M: I have no idea.

D: And for example, to make corn tortillas, do you grind yourself?

M: No, that's what I'm going to gather from there, where Don Héctor Cabrera is. So it's already ground here, we'll sift it. (*She mimics a sieve withher hands*)

D: And you have your own recipe and there I see that you use pots for....

M: Sure, yes.

D: And what moment do you think has been important or what has given you fame, has made you feel important in this world of making tortillas, of being an artisan?

M: Well, why is it being sold?

D: Yes.

M: Do it right.

D: Do it with love.

The pragmatics used by both the student and interviewee imply that they experienced epistemic justice, that is, the student was critically vigilant about the practices of epistemic accountability by listening and not cutting her off verbally or gesturally. This type of exchange and sharing of epistemic resources rarely occur in a leveled field, but rather in contexts in which participants may have unequal authority and epistemic agency even having agreed to participate. For example, the artisan interviewee might realize that offering her testimony to a listener (the student) who lacks understanding and similar experiences is more emotionally draining than she initially believed. This realization might have put her off from telling the full story.

REFERENCES

Stalnaker, R. (2002). Common Ground. *Linguistics and Philosophy*. Vol. 25, pp. 701–721.

Green, M. (2017). Conversation and Common Ground. *Philosophical Studies*. Vol. 174(6), pp. 1587–1604.

ГІМ
ГОРЛІВСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ
МОВ